

Gün Zileli

1917 - 1918

RUSYA'DA DEVRİMDEN

TEK PARTİ DİKTATÖRLÜĞÜNE

Gün Zileli 1917-1918 RUSYA'DA DEVRİMDEN TEK PARTİ DİKTATÖRLÜĞÜNE

BİLİM ve SANAT

BİLİM ve SANAT

1990-91'de SSCB çöktü ama sol hiçbir zaman "neden çöktü" sorusunu sormadı, tartışmaya cüret etmedi. Soru soracak mecali kalmamıştı çünkü... Zira, vaktiyle sorulması gereken soruyu sormaya yanaşmamıştı... Sovyetik otokrasi tarafından üretilen resmî tarihi ve resmî ideolojiyi zamanında sorgulamaya cüret etmeyenler o soruyu sorabilirler miydi? Bağınaz otokrasiyi "sosyalizm" sayanlar öyle bir şey yapabilir miydi? Elinizdeki bu kitapta Gün Zileli ne oldu, nasıl oldu sorusundan hareketle, çökenin aslında "ne olmadığı" sorusuna odaklanıyor... Hesap baştan yanlış yapılmıştı bir kere... Bizi kurtaracak olan yegâne şey **radikal eleştiridir** ve radikal olmayan eleştiri şeylerin gerçeğine nüfuz etmeye değil, etrafında dolanmaya yarar... Boşuna, **devrimci olan sadece gerçeğin kendisidir** denmemiştir...

Fikret Başkaya

Gün Zileli

1917 - 1918

RUSYA'DA DEVRİMDEN
TEK PARTİ DİKTATÖRLÜĞÜNE...

Fikret Başkaya'nın Önsözü'yle

BİLİM ve SANAT

Kapak Fotoğrafi: *Tauride Sarayı, 1917 Şubat-Eylül arasında Sovyetlerin en canlı toplantılarının yapıldığı yerdir ve 1917 Devrimini temsil eder. Smolni Enstitüsü ise Bolşeviklerin Petersburg Sovyeti'nde Eylül sonunda hakimiyeti kazandıktan sonra Petersburg Sovyeti'ni ve kendi merkezlerini toşdıkları yerdir. Ekim'i temsil eder.*

© BİLİM ve SANAT YAYINLARI

© Gün Zileli

1917 - 1918 RUSYA'DA DEVRİMDEN TEK PARTİ DİKTATÖRLÜĞÜNE...

Yayın Yönetmeni: Mehmet Öz
Sayfa & Kapak Tasarımı: Ayhan Çınar

ISBN: 978-975-7298-85-4

1. Basım: Eylül 2019

ANKYRA Reklam Tanıtım Hizmetleri Tic. Ltd. Şti.®

Kayaş Mah. 19 Mayıs Bulv. No: 693/A-B-C

Mamak-Ankara

Tel: 312 372 79 38

bilimvesanatyayinlari@gmail.com

Sertifika No: 36031

Basımevi: KUBAN Matbaacılık Yayıncılık

İvedik Organize Sanayi Matbaacılar Sitesi

1514. Sok No: 20 İVOGSAN-Ankara

Tel: (0312) 395 20 70

Sertifika No: 13403

*Kitabın tüm yayın hakları Bilim ve Sanat Yayınevi'ne aittir. Yazılı izin alınmadan kısmen veya tamamen alıntı yapılamaz, kopya edilemez, çoğaltılamaz ve yayımlanamaz.
Türkiye'de basılmıştır. © 2019*

Gün Zileli

24 Ekim 1946'da Ankara'da doğdu. 1960'lı yıllarda Yordam ve Soyut dergilerinde öyküleri yayınlandı. 1968 gençlik hareketinde yer aldı. 1990 yılında İngiltere'de sığınmacı oldu. 1992 yılında anarşizmi benimsedi. 2000'li yıllarda altı kitaptan oluşan otobiyografisini yazdı. Özellikle Sovyetler Birliği'ndeki Gulag kampları hakkında çeviriler yaptı. İstanbul'da yaşıyor.

Kitaplar

Bürokrasi ve Sosyalist Demokrasi (Mehmet Gündüz adıyla), 1990, Koral.

Anarşizm Bir Devrim Çağrısıdır, 1995, Kaos.

Türkiye... Sosyal Patlamaya Doğru (İlhan Tekin'le birlikte), 1995, Kaos.

Deniz Orada (Roman), 1995, Sel.

Bahar ve Tipi (Roman), 1997, Telos.

Yarıлма, 2000, Ozan; 2002, İletişim.

Havariler, 2002, İletişim.

Sapak, 2003, İletişim.

Ev, 2004, İletişim.

Ulusalçılık, 2007, Özgür Üniversite.

Komün (Roman), 2007, Yaba.

Stalinizm, 2010, Özgür Üniversite.

Stalin Yargılanıyor, 2010, Kibe.

Devrimi Yeniden Düşünmek-1, (Fikret Başkaya ile birlikte), 2010, Özgür Üniversite.

Rejimler, Partiler, Kişiler ve "Ulus"lar, 2010, Kibe.

Arnavutköy, 2010, Heyamola.

Sığınmacılar, 2011, İletişim.

Benim Kahraman Köpeklerim, 2012, Özyürek.

Yüreğe Yağan Kar (Öyküler), 2012, Yaba.

Dünyanın Her Yeri Sahne - Erkan Üçel Anısı (Şule Ayaz ile birlikte), 2012, Kibe-Yayın Kolektifi.

Muhafazakâr Liberalizm, 2014, İmge.

Haziran Günleri -Gezi Notları-, 2014, BüyülüDağ.

Mevsimler (Roman), 2014, İletişim.

Çanlar (Roman), 2016, İletişim.

Anarşizme Kenar Notları (e-kitap), 2016, Propaganda.

Kentlerde (2000-2013), 2018, İletişim.

Çeviriler

Abel Paz, Halk Silahlanınca, 1995, Kaos.

Eugenia Ginzburg, Anafora Doğru, 1996, Pencere.

Gilles Dauvé-François Martin, Komünist Hareketin Güneş Tutulması ve Yeniden Ortaya Çıkışı (Bora Sarayova adıyla), 1999, Sel.

Eugenia Ginzburg, Anaforun İçinde, 2000, Pencere.

Herman Gorter, Yoldaş Lenin'e Açık Mektup, 2001, Günizi.

Paul Avrich, Kronstadt 1921, 2006, Versus.

E.H.Carr, Bakunin, 2006, Versus.

Jan Valtin, Karanlığın Ötesinde, 2009, Kibele.

Michael Seidman, İşçiler Çalışmaya Karşı, 2010, Boğaziçi Üniversitesi Yayınları.

Margarete Buber-Neumann, İki Diktatörlük Altında, 2012, İmge.

Erica Wallach, Gece Yarısında Aydınlik, 2013, Ayrıntı.

Robert Conquest, Kirov Cinayeti ve Stalin, 2015, H2o.

John Steinbeck, Bitmeyen Kavga, 2016, Sel.

Anna Larina, Asla Unutamam & Nikolay Buharin'in Karısının Anıları, 2018, İmge.

Jason Wehling, Meksika Devrimi'nde Anarşist Etkiler, 2019, Kaos Çocuk Parkı.

*Anarşist İ. Bleikhman,
Sol Sosyalist Devrimci Mariya Spiridonova,
Menşevik-Enternasyonalistler Y. Martov ve N. N. Sukhanov
ile Bolşevik Lev Kamenev'in
Anısına...*

Komandante Dominik Yoldaş'la birlikte...

Eylül 2016

İÇİNDEKİLER

<i>Fikret Başkaya'nın Önsözü</i>	ix
1917 ŞUBAT'INDAN 1918 ŞUBAT'INA....	1
I. DEVRİM	5
ŞUBAT - MART	5
1917 Şubat Devrimi	5
Gerçek Bir Özgürlük Devrimi	7
Emansipasyon	9
Sonu Gelmez Bir Özgür Toplum Festivali!	10
Şubat Devrimi'nin Temel unsurları: İşçiler, Askerler, Köylüler, Ezilen Milliyetler ve Orta Sınıflar	12
<i>Askerler.</i>	12
<i>Köylüler</i>	16
<i>Rus Olmayan Milliyetler</i>	16
Şubat Devrimi Sonrası Sovyetler ve Sıfıflamalar	17
NİSAN - MAYIS	19
Nisan Krizi	19
Lenin Rusya'ya Dönüyor...	23
Nisan Krizinde ve Sonrasında Bolşevik Parti'deki Farklı Eğilimler	26
HAZİRAN - TEMMUZ.	29
Haziran Taarruzu	29
18 Haziran Gösterilerinde Anarşistler.	33
Temmuz Ayaklanmasına Doğru...	34
Temmuz Başında Hareket Başlıyor.	36
Temmuz Ayaklanması ve Bolşevikler	38
3-6 Temmuz Günleri...	42
4 Temmuz: Tauride Sarayı'nda Sovyet Yürütme Komiteleri Toplantısı	44
Temmuz Sonrası: Reaksiyon Başkaldırıyor	47
Lenin, "Tüm iktidar Sovyetlere" Sloganından Vazgeçiyor	50
AĞUSTOS - EYLÜL.	52
Kerenski Hükümeti'nin Genel Saldırısı: Orduda İdam Cezası Geri Geliyor	52

Hava Yeniden Radikal Soldan Yana Dönüyor55
Temmuz Sonrası, Bolşevik Partisi'nde Merkez Komitesi - Askerî Örgüt Çatışması59
Kornilov Darbesi Başlıyor60
Şubat Devrimi Küllerinden Yeniden Doğuyor62
Kornilov Darbesi Karşısında Sovyet, Devrimci Blok ve Bolşevikler67
İlimli Sosyalistler Sola Kayıyor71
Bolşevikler Sovyetlerde Güçleniyor73
Kamenev'in Sosyalist Tabanlı Radikal Hükümet Önerisi.74
EKİM	79
İktidarı Ele Geçirmek! Evet ama Ne Zaman ve Kim?79
Merkez Komitesi'nin 10 Ekim Toplantısı.83
Partinin Ayaklanma Kararı ve Kitlelerin Gerçek Durumu85
16 Ekim Parti Konferansı'nda Lenin Ayaklanma için Israr Ediyor.87
Bolşevik Liderlik Ayaklanmanın Ertelenmesinden Yana.88
Bolşevik Askerî Örgüt Mütereddit90
Kerenski'nin Petrograd Garnizonunu Cepheye Sürme Kararı.91
Askerî Devrimci Komite (ADK)93
Bolşevik Askerî Örgüt, ADK ile Rekabet Halinde95
"Gökten İnmiş" Bir Fırsat Daha...96
ADK ile Kerenski'nin "Son Tango"su!98
Sovyet Kongresi Öncesi Ayaklanma Geniş Taraftar Bulmuyor	100
ADK İhtiyatlı	101
Bolşevik Basının Kapatılması: Bir Diğer "Altın" Fırsat	102
ADK ile Genel Kurmay'ın Bilek Güreşi, Lenin Fiilen Sahnede	103
Ve Kerenski Hükümeti Devriliyor...	107
2. Tüm-Rusya Sovyet Kongresi Toplanıyor; Martov'un Birlikçi Önerisi	108
İlimli Sosyalistlerin Çıkışı Havayı Tersine Çeviriyor	110
Sonunda Martov da Kongre'yi Terk Etmek Zorunda Bırakılıyor...	113
Sol SR'ler Durumdan Rahatsız	116
Kışlık Saray Ele geçiyor	116
Devrim İlan Ediliyor	117
Lenin, İlk Bolşevik Kararnameleri Sunuyor.	119

Neydi Ekim?	120
Bolşevik İktidarı Tehlikede	124
II. TEK PARTİ YÖNETİMİNE GEÇİŞ	129
KASIM - ARALIK - OCAK	129
Vikzhel'in Geniş Tabanlı Hükümet Çağrısı	129
İşçiler fiilen Müdahale ediyor.	132
Sovnarkom, MYK'ya Tabi Olmayı Reddediyor	133
Kurucu Meclis Seçimleri!	135
Bolşeviklerle Sol SR'ler Arasındaki Çekişme	137
İlimli Bolşeviklerle Leninistler arasındaki Çekişme	139
Kurucu Meclis'e Beş Kala...	141
Bolşevik İktidar İşçi Kanı Döküyor	143
Tek Oturumluk Kurucu Meclis'teki Tartışmalar...	145
Anarşistlerin Kurucu Meclis Aymazlığı!	148
Kurucu Meclis Silah Zoruyla Dağıtılıyor	150
Devrimi İlerletecek Olan İki Meclisli, Çoğulcu Bir Sistemdi.	152
III. TEK PARTİ DİKTATÖRLÜĞÜNÜN TEMELLERİ	161
TAM ÖZGÜRLÜKTEN ÖZGÜRLÜKLERİN İLGASINA...	161
İlk Kaldırılan Basın Özgürlüğü	161
Özgürlüklere Karşı Keyfi Baskı Devleti	165
BAŞKALDIRIDAN POLİS DEVLETİNE...	169
Çeka'nın Kuruluşu ve İlk İnfazları	169
Çeka'nın "Kızıl Terör"ü	171
Çeka'nın Rehin Alma Sistemi	176
ASKER KOMİTELERİNDEN İDAM MÜFREZELERİNE...	179
1917'deki Asker İsyanı, Yeni Rejime Karşı 1918 Yılında da devam ediyor.	179
Asker İsyanının Tasfiyesi ve Şubat Devrimi'nin Özgürlükçü kazanımlarının ilgası: Çarlık Ordusu Geri Geliyor!	181
KÖYLÜYE TOPRAK DAĞITMAKTAN ÜRÜNÜNE EL KOYMAYA...	183
Köylüye Toprak Dağıtım Kararı ve Sonrası....	183
"Ürün Fazlasına" El Koymanın Gerekçesi, Kızıl Ordu'yu ve Şehirdeki İşçileri Doymak	184
Köylüler Direniyor	185

İŞÇİ DENETİMİNDEN TEK KİŞİ YÖNETİMİNE...	188
DOM İşçi Muhalefatinin Ortaya Çıkışı.	188
Sovnarkom, İşçi Hareketine Karşı Harekete Geçiyor	191
Rejim, Grev Kırıcılığı Peşinde	192
Proletarya Üzerinde Diktatörlük	193
İşçi Komitelerinin Etkisizleştirilmesi ve Dağıtılması	197
Fabrikalarda Tek Kişi Yönetimi	201
Taylor Sistemi, Parça Başı İş	202
Emeğin Militarizasyonu.	204
DEVLETİN SÖNÜŞÜ TEORİSİNDEN DESPOTİK DEVLETE...	205
Devlet Konusunda İzlenen Dolambaçlı Yol	205
Sovyet Rusya'da Devlet Kapitalizmi	207
SOVYETLERDEN TEK PARTİ DİKTATÖRLÜĞÜNE...	210
Bolşeviklerin Sovyetlere İlişkin Sicili	210
Sadece Bir Süs!	213
"Evet, Tek Parti Diktatörlüğüdür bu!".	215
Muhalefeti İdam Mangalarının Önüne Gönderen Bir Rejim	218
Tek Parti, Muhalefetsiz Monolitik Partiyi Getirir.	220
Akla Zarar Öneriler!	222
Alman Devrimi, İç Savaş, Dış Müdahale ve Ambargo Faktörü	223
ULUSLARIN KADERLERİNİ TAYİN HAKKINDAN, ULUSLARIN BASKI ALTINA ALINMASINA...	225
Bahtsız Milliyetlere Bir Bayram Sevinci, Ama...	225
Azınlık Milliyetler, Kolonyalist Köylü Topraklarına Saldırıyor	227
Ulusların Kaderlerini Tayin Hakkı, Ama Bu Hakkın Kullanılmaması Koşuluyla....	228
"Proletarya Diktatörlüğü", Kolonyalist Toplulukların "Sopa"sına Dönüşüyor	229
SONSÖZ	233
ÖRGÜTLER SÖZLÜĞÜ	235
Kaynakça	241

Fikret Başkaya'nın Önsözü

"Devrim anında tarih yeniden yürümeye başlar"

Arnold Toynbee

1917 Şubat'ında Rusya'da büyük bir devrim oldu. Aslında 1905 Sovyet Devrimi'nin görkemli bir tekrarı, muazzam bir emansipasyon¹ şöleniydi. İşçiler, köylüler, askerler, Çarlık rejimi tarafından ezilen halklar ayağa kalkmıştı... Devrimler her zaman bir "iktidar ikiliği" yaratır. Şubat devrimi Romanof Dinastisinin 300 yıllık iktidarını sonlandırmıştı. Sekiz ay sonra, Ekim 1917'de Bolşevik parti iktidarı ele geçirerek "ikili iktidar" durumuna son verdi. Gün Zileli, elinizdeki kitapta Şubat'la Ekim arasındaki sekiz aylık devrimci durumun harika bir tasvirini ve tahlilini yapıyor. Yüzyıl sonra "gerçekte ne oldu, nasıl oldu" sorusuna odaklanıyor.

Şüphesiz Rus devrimi XX. yüzyılın en önemli olaylarından biriydi. Sadece Rusya'da değil, dünyanın her yerinde ezilen-sömürülen sınıfların moralini yükselmiş, büyük bir umut yaratmıştı. Bir ücretli kölelik sistemi olan kapitalizmin aşılabilir olduğuna, "başka şey" yapmanın, yaşanabilir bir dünya düzeninin

1 Türkçede tam karşılığı olmayan bu sözcük, özgürleşme, bağımsızlaşma, kopma, eşitsiz statüden kurtulma, kendi özgür iradesiyle karar verebilir olma, kendisi olma... şeklinde ifade edilebilirse de bu sözcüğün tam karşılığı bulunmadığı sürece bu şekilde kullanılıp yerleşmesinde yarar vardır. Örnek verecek olursak, emansipasyonun en yakın örneği Gezi direnişidir. (FB/GZ)

mümkün olduğuna dair umudu büyütmişti.

Kapitalizmi aşmayı, “başka şey” yapmayı amaçlayan ilk anti-kapitalist devrim olan Paris Komünü’nün sadece 73 günlük ömrü oldu. Esasen kapitalizmin yükselişini sürdürdüğü bir tarihsel dönemde devrimin yaşaması zaten mümkün değildi. Nesnel koşullar henüz yeni bir uygarlığa giden yolu aralamaya izin vermiyordu. Dolayısıyla başarısızlık *Komünarların* “yanlış politikaları”yla veya militer plandaki beceriksizlikleriyle açıklanamazdı... Fakat aynı şey Rus devrimi için artık söz konusu değildi. Zira, kapitalizm genişlemenin tarihsel sınırına ulaşmış bulunuyordu. Dolayısıyla kapitalizmi aşmak artık potansiyel bir olasılık haline gelmişti...

Devrim Şubat’ta oldu, Ekim’de Bolşevik Parti iktidarı ele geçirdi. Lâkin bir şey vardı: Örgüt devrim yapmazdı... Devrim, bir siyasi partinin, dahası profesyonel devrimcilerin yapacağı bir şey değildir. Devrimi halk yapar, devrimin ne zaman olacağı bilinemez-öngörülemez, aksi halde devrimler olmazdı. Devrim, o devrimin özneleri olan geniş kitleler de dahil herkesi şaşırtır... Şeylerin seyrini değiştirmek amacıyla ayağa kalkan kitlelerin hazır bir yol haritası, programı yoktur. Artık eskisi gibi yaşamak, eskisi gibi yönetilmek, itilip-kakılmak istemedikleri için meydanları, sokakları doldurmuşlardır... Devrimlerin asıl nedeni, *bardağı taşıran son damla* değil, bardağın dolu olmasıdır... *Devrim gerçekleştiği ana kadar imkânsız olandır... Ve devrim, polisin, jandarmanın, askerin halka karıştığı anda gerçekleşir.* Egemenlik sistemini korumaya memur edilmiş polisin, jandarmanın, askerin, istihbaratçıların, ayağa kalkanlar cephesinde anneleri, babaları, kardeşleri, yeğenleri, kuzenleri, yengeleri, teyzeleri, halaları, dostları... vardır. Devrim bir tsunami gibi herkesi kapsar... Bir zaman geliyor, polisler ve askerler ateş etmeyi reddediyor. Aynı 1789’da olduğu gibi... Aksi halde devrimler sürekli tekrarlanmazdı... Velhasıl, *“Devrimler, milyonlarca sıradan insanın radikal önderlere dönüştüğü süreçlerdir...”*

Asıl devrim Şubat’ta oldu ama Ekim’den sonra Şubat’tan hiç söz edilmedi... Bu, Bastille zindanından söz etmeden Fransız

Devrimini anlatmaya kalkmak gibi bir şeydir... O halde, Ekim ayının devrimin başlangıç tarihi sayılmasının sebebi ne idi? Elinizdeki kitapta bu sorunun cevabı var... Ekim'de kurulan yeni rejim, **Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği [SSCB]** adını aldı. Fakat, orada ne Sovyetler vardı ne de sosyalizm... Adı öyle konuldu diye öyle olması gerekmiyordu... Süratle adına **Mark-sizm-Leninizm** denilen, köşeli, bağnaz bir resmî ideoloji oluşturuldu...

Fakat resmî ideoloji, resmî tarihi varsayar. Dolayısıyla resmî tarih kendi başına bir amaç değildir. Resmî ideolojinin ham maddesidir... Resmî tarih, yalan, tahrifat, yok saymaya [occultation], adıyla çağırılmamaya, sansüre ve oto-sansüre dayanan bir tarih versiyonudur. Toplumsal bellek yeni egemen sınıfın ihtiyacına göre "yeniden kurgulanır". Hâkim sınıfların ihtiyacına göre yazılmış tarih, işe geçmiş tahrif ederek, geçmişte yaşanmış olana dair tabular oluşturarak, bazı olayları öne çıkarıp önemini abartarak, bazılarını yok sayarak, değilse önemsizleştirilerek, karartarak, silikleştirerek, kişiyi yüceltip kişiye tapınmaya dayalı bir kişi kültü yaratarak, ama hepsinden önemlisi geçmişin bilinmesi istenmeyen kısımlarını unutturup, hafıza kaybı [amnésie] yaratmakla mümkün oluyor. Kimi zaman da yok saymaya yok etme eşlik eder... Kitapların yakılması, kütüphanelerin ateşe verilmesi, o toplumun geçmişini çağrıştıracak araçların tahrif edilmesi, tarihî eserlerin yok edilmesi gibi... Kimi zaman yaşanmış olan bir olay *efsaneleştirilir*, yaşanmış başka bir olay yok sayılır veya bir tek şahsiyete [lidere] mâl edilir... *Kişiyi yüceltmek, kişi kültü yaratmaktaki amaç da, sadece tarihi tahrif etmek, kafaları bulandırmak değildir.* Böylece, *tarihin gerçek öznesi olan kitlelerin rolü yok sayılır.* Öyle bir "anlayış" yerleştirilir ki, sanki tarih büyük adamların elinde bir oyuncaktır... Böyle yazılmış tarih de kaçınılmaz olarak *elitist, erkek merkezli ve militaristtir*... Dolayısıyla, bize dayatılan tarih, "gerçek tarih" değil, aracın direksiyonundakilerin "uygun" ve "gerekli" gördüğü ismarlama üzerine üretilmiş bir tarih versiyonudur...²

Lâkin, Sovyetler Birliği'nde peydahlanan, adına **Mark-sizm-Leninizm** denilen resmî tarih ve ona dayanan resmî ideoloji, sadece Rusya'daki rejimi angaje etmiyordu... Bir bütün olarak dünya sosyalist hareketinin de "resmî ideolojisiydi", dolayısıyla tahribat müthişti... Bağnaz resmî ideoloji dünyanın başka yerlerindeki sosyalist mücadelenin içini boşaltmış, iğdişleştirmişti...

Gerçi Sovyetler Birliği'nde üretilen ve dayatılan Mark-sizm-Leninizm'de Marx yoktu ama işin evveliyatı vardı: Marx'ın teorisi, onun sözde sürdürücüleri, "çırakları" tarafından bir dogmaya dönüştürülmüştü. Bilimsel-devirimci özünden arındırılıp, bir örgüt, aygıt ya da *devlet dinine* indirgenmiş durumdaydı. Birincisi, Marksizm denilende Marx yoktu ve ikincisi, oluşturulan öğreti Marx'a yabancıydı, *ona karşıydı*... Bu iş de esas itibariyle, işçi örgütleri, sol siyasi partiler, daha sonra da Sovyet devleti tarafından bir iktidar aracına, "resmî ideoloji" kategorisine indirgenmişti... Başka türlü söylersek, genel bir çerçevede Marx'ın düşüncesi *emansipasyonun* değil, iktidarın, egemenliğin aracına indirgenmişti... Bir kere tüm bu sapmalar, olumsuzluklar ve tahrifatlar *Marksizm* sayılıp, Marx'ın öğretisiyle özdeşleştirilince, artık onun öğretisi saldırıya da açık hale gelmişti. Yazık ki, o aşamadan sonra tüm olumsuzlukların, başarısızlıkların, yanlışların, katliamların, ihanetlerin Marx'a ve onun öğretisine fatura edilmesi kolaylaşmıştı...³

Şubat'ın "burjuva devrimi", Ekim'in de "sosyalist devrim" olduğunu söylemek bir egemen ideoloji kategorisidir. Stalinist resmî ideolojinin bir yakıştımasıdır. Elinizdeki kitapta Zileli duruma açıklık getiriyor: «*Şunu da belirtmeliyim ki, Şubat'ı 'burjuva devrimi', Ekim'i 'proleter devrimi' olarak kavramsallaştıran Ortodoks Leninist yaklaşım tam bir çarpıtmadır. Şubat ve Ekim diye iki ayrı devrim yoktur. Şubat Devrimi, Temmuz Ayaklanması ve Ekim Devrimi, yaklaşık bir yılı kapsayan kesintisiz bir devrimci süreçtir. Şubat'ta otokrasiye karşı özgürlük için ayağa kalkan işçi, asker ve köylüler, Temmuz'da savaşa; Ağustos-Eylül'de Kornilovcu karşıdevrime, Ekim'de de karşıdevrimci güçlerle işbirliği halindeki*

3 Bkz: Fikret Başkaya, "Çığırından Çıkılmış Bir Dünya"

Geçici Hükümete karşı ayağa kalkarak devrimini gerçekleştirmiştir. Bu devrim, ne bir 'burjuva demokratik' ne de salt bir 'sosyalist devrim'di. Bu, toplumsal özgürlük ve eşitlik yolunda bir ezilen sınıflar devrimiydi. Kendi Sovyet organları aracılığıyla yeni devrimci süreçlerde ilerleme potansiyeline sahipti. Eğer yolu Bolşevik karşıdevrim tarafından kesilmeseydi, girilen yeni süreçte, büyük ihtimalle, kendi Sovyetleri aracılığıyla oluşturduğu 'sosyalist koalisyonu', Şubat'tan sonra olduğu gibi, özgürlük, barış ve eşitlik yolunda önüne katıp iteklemeye, bu 'koalisyon'la bazen işbirliği, bazen mücadele halinde devrimin daha ileri aşamalarına ilerlemeye devam edecekti. Bu anlamda Bolşevik karşıdevrimin, Rus işçi, asker ve köylülerinin ve onların Sovyetlerinin, sosyal devrimin yolunu kesip, tek parti diktatörlüğü kurması, 1917 Büyük Rus Sosyal Devrimi açısından, gerçekten de çok talihsiz bir olay olmuştur.»

Bu aşamada şöyle bir sorunun akla gelmesi normaldir: Devrim neden başarısız oldu? 1980'lerin sonunda çöken aslında ne idi ve rejim neden aslına, kapitalizme rücu etti? Çöken, tabii ki sosyalizm değildi... Sosyalist olmadığı için çöktü... Lâkin Çöküş öncesi 73 yıllık dönemde hâlâ orada sosyalizmin var olduğuna inananların sayısı az değildi... Stalinist *resmî ideoloji ve resmî tarih* etkiliydi... Başta türlü söylersek, dünyanın başka yerlerindeki insanlar oradaki rejimin “sosyalist” olduğuna inandırılmıştı.

O halde devrim neden rotasından saptı, sosyalist toplum perspektifine yabancılaştı? Bir tarihsel-toplumsal olayı, herhangi bir olguyu anlamak, bilince çıkarmak için bir dizi neden sıralamak adettendir. Lâkin o kadarı şeylerin gerçeğine nüfuz etmek için yeterli değildir. Bir *nedensellik hiyerarşisi* de oluşturmak, asıl nedenleri ayırt etmek, öne çıkarmak gerekir. Bana göre, devrimin yolundan sapmasının başlıca üç nedeni vardı: Birincisi, Bolşevik/Leninist örgüt modeli sosyalizmin mantığıyla çelişiyordu. Her şeyin doğrusunu bilen, bu dünyanın gerçekliğini cebine koymuş, kitle adına hareket eden, her şeye karar veren bir örgüt, belki iktidarı ele geçirebilirdi ama asla sosyalist inşanın bir aracı olamazdı ve olamadığı görüldü. İnsanlar adına sadece “profesyonellerin” konuştuğu bir sosyal sistem sosyalizme doğru ilerleyebilir, da-

hası komünist toplum “düzenine” giden yolu aralayabilir miydi? Siyaset yapma ayrıcalığının profesyonellerin “işi”, “şeyi” olması, kitlelerin siyasetin dışına itilmesi demektir. Kaldı ki, siyasetin bir meslek sayılması abestir. Siyasetin ve siyaset yapma “işinin” bir anlam ifade edebilmesi için herkesin “işi”, “şeyi” olması gerekir... Komünist toplum perspektifine endeksli bir “sosyalist geçiş süreci”, devletin *sönümlenmesi* doğrultusunda ilerleyebilirdi... Oysa, Rusya’da tam tersi oldu. Sosyalizm adına devlet daha da güçlendi ve bağınaz bir tek parti otokrasisine dönüştü...

Üretim araçlarının, yaşam araçlarının devletleştirilmesi sosyalizmi kurmanın yeterli koşulu değildir. Devletleştirme durumunda da işçilerin, bir bütün olarak emekçi sınıfların üretim ve yaşam araçlarına yabancılaşması devam eder. Oysa üretim araçlarının devletleştirilmesi değil, *sosyalleştirilmesi*, müşterekler alanına taşınması, sahiplenmenin *komüncü* bir nitelik kazanması gerekirdi...

İkincisi, demokrasi, “burjuva demokrasisi” sayılıp lânetlendi. Oysa demokrasiye yabancılaşmış bir rejimin sosyalizm diye bir iddiası olamazdı. Kaldı ki, öyle bir söylem olsa da, “burjuva demokrasisi” diye şey yoktur, mümkün de değildir. Zira, kapitalizm ve demokrasi *antinomik* kavramlardır. Biri olursa diğeri olmaz... Demokrasi insanlar arasında politik, ekonomik ve sosyal eşitliği varsayar ve bunlar arasındaki tamamlayıcılık ve karşılıklı belirleyicilik ilişkisi hayatî öneme sahiptir... Bu yüzden demokrasi ve kapitalizm yan yana getirilmesi uygun olmayan kavramlardır. Zira, kapitalizm böler, kutuplaştırır ve dışlar. Oysa demokrasi her türlü hiyerarşiyi ve ayrımcılığı reddeder... Öyle bir kabul, mülk sahibi sınıf olan burjuvazinin *kendiliğinden demokrat olabileceği* anlamına gelir. Aslında *burjuva demokrasisi* denilen, emekçi sınıfların mücadeleyle kazandıkları, egemen kapitalist sınıftan kopardıkları sınırlı mevzilerin, hakların ve özgürlüklerin toplamından ibarettir... Lâkin bir şey var: O sınırlı haklar, özgürlükler dahi *nihai kazanımlar* değildir. Sınıfsal güç dengelerinin seyrine göre, her zaman geri de alınabilir ve alınabiliyor... Tarihsel bir perspektiften bakıldığında “tem-

silî demokrasi” denilenin aslında, yeni egemen sınıf katına terfi eden kapitalistlerin/burjuvaların, *bundan sonra nasıl yönetecegiz* sorusuna verdikleri cevap olduğu görülecektir.⁴ Sovyetik rejimin tarihi hatası, düşünce özgürlüğünü, ifade özgürlüğünü, basın özgürlüğünü, özgür tartışmayı yasaklamasıydı. Oysa eleştiri, daha doğrusu radikal eleştiri vazgeçilmezdir... Özgürlüklerin yasaklandığı bir rejim içten içe çürür ve çökerdi... Ve çöktü... Özgürlük ve “demokrasi” bahsinde SSCB’nin Kapitalist Batı’nın bile gerisine savrulduğunu söylemek asla bir abartma değildir...

Üçüncüsü, Sovyet yöneticilerine musallat olan “Batı’yı yalalayıp aşma” saçma saplantısı ve perspektifiydi. Batıyla yarışa girerek sosyalizm inşa edilebilir miydi? Batıyı taklit etmek demek, onun yöntem ve araçlarını da taklit etmek demektir... İyi de, *kapitalizmin ayakları sizi sosyalizme taşır mıydı?* Aslında yapılması gereken, Batı’yı taklit etmek değil, onu aşmak, daha ötesine gitmek için de *başka şey yapmaktı...* Adında *sosyalizm* olsa da, SSCB’deki rejim, bir *kapitalistsiz kapitalizmdi...* Kapitalistlerin yerini devlet ajanları, parti üyeleri veya yandaşları, *profesyonel devrimciler* denilenler almıştı... Dolayısıyla işçi sınıfının ve bir bütün olarak emekçi kitlelerin konumu ve statüsü, önceki durumdan veya Batıdaki kapitalist ülkelerdekenden özde farklı değildi... Üstelik, Gün Zileli’nin ifade ettiği gibi, SSCB’de işçiler daha da kötü durumdaydılar... Hiç bir hakları yoktu... *Parti onların iyiliği için gereken her şeyi yaptığına göre...*

Elbette bunları söylemek, yeni rejimin yüz yüze geldiği bir dizi olumsuzluğu, işte emperyalist kuşatma, ambargo, iç savaşın tahribatı, vb. yok saymak demek değildir ama bunlar rotanın şaşmasının mazereti sayılacak şeyler değildir. Sapmanın asıl nedenleri, yukarıda kısaca değindiklerimdi...

Dünya devrimi için 1919’da Bolşevik Parti önderliğinde kurulan III. Enternasyonal, *Komintern* [Komünist Enternasyonal], dünya sosyalist devriminin değil, SSCB’nin bir iktidar aracı olmanın ötesine geçemedi. Kuruluş amacı müflis II. Enternasyonal’in yerini almaktı. Her ülkede adı komünist olan yeni tip bir

devrimci parti kurulmasını öngörüyordu. Aslında II. Enternasyonâl'in zaaflarıyla mâlûldü... Enternasyonale katılmak için 21 ilke vazedilmişti. Onlardan biri komünist partilerinin sosyalizmin anavatanını [SSCB] korumak /desteklemektir... Kurulacak komünist partileri Bolşevik parti modelini, demokratik merkezîyetçiliği esas alacaktı. Aslında Avrupa'da, Asya'da, Amerika kıtasında ve Afrika'da kurulan komünist partileri, Sovyetler Birliği Komünist Partisi'nin [Bolşevik partinin] oralardaki uzantısıydılar... Gerçek bir varlığa sahip değillerdi. Bir çokuluslu şirketin şubeleri gibi Moskova'dan yönetiliyorlardı. Misyonları ve varlık nedenleri, Sovyetler Birliği Komünist Partisi tarafından alınan kararları onaylamak/desteklemektir. Görevleri, kendi ülkelerinde devrim yapmak değil, devrimin anavatanı olan SSCB'yi *savunmak/korumaktır*. Sovyetler Birliği'nde alınan her kararın, yapılan her şeyin ne kadar gerekli olduğunu söylemekti... Bunun dışında yaptıkları bir şey de resmîgeçit töreninde boy göstermekti...

Aslında *Komintern*, dünya devriminin değil, SSCB'nin bir örgütü olmanın ötesine geçemedi, genel bir çerçevede Stalinist otokrasinin diplomatik bir manipülasyon aracıydı... Adına layık bir *enternasyonâl* hiç bir zaman olmadı...⁵

Bir dizi tekerleme de peydahlanmıştı: Devrimci, komünist parti üyesidir; parti ve partiye mutlak itaat esastır; Parti demokratik-merkezçiliği esas alır; parti çelik disipline sahip olmalıdır; halk kendiliğinden bilinçlenemez, ona devrimci bilinç ancak profesyonel devrimciler tarafından taşınabilir; devrimi parti yapar; devrim halka bırakılmayacak kadar önemlidir ve mesleği devrim yapmak olan *profesyonellerin* işidir; Bolşevik Parti'yi model almayan örgütler muteber değildir, vb...

1990-91'de SSCB çöktü ama sol hiçbir zaman "neden çöktü" sorusunu sormadı, tartışmaya cüret etmedi. Soru soracak mecali kalmamıştı çünkü... Zira, vaktiyle sorulması gereken soruyu sormaya yanaşmamıştı... Sovyetik otokrasi tarafından üretilen

5 Bu konuda bkz: Fikret Başkaya, *Paradigmanın İflası- resmi ideolojinin eleştirisine giriş*, Yordam Kitap, 2018, ss. 122-148.

resmî tarihi ve resmî ideolojiyi zamanında sorgulamaya cüret etmeyenler o soruyu sorabilirler miydi? Bağnaz otokrasiyi “sosyalizm” sayanlar öyle bir şey yapabilir miydi? Elinizdeki bu kitapta Gün Zilelı ne oldu, nasıl oldu sorusundan hareketle, çökenin aslında “ne olmadığı” sorusuna odaklanıyor... Hesap baştan yanlış yapılmıştı bir kere... Bizi kurtaracak olan yegâne şey radikal eleştiridir ve radikal olmayan eleştiri şeylerin gerçeğine nüfuz etmeye değil, etrafında dolanmaya yarar... Boşuna, devrimci olan sadece gerçeğin kendisidir denmemiştir...

Kardelen,

11 Aralık 2018

1917 Şubat'ından 1918 Şubat'ına...

*ama şimdi kim kandırabilir sizi
bir ölünün hayat kokan ağzını öpmek için*

Arkadaş Z. Özger,
Beyaz Ölüm Kuşları,
Haziran 1970

1917 Ekim'inin 100. Yılı nedeniyle geçtiğimiz yıl çok sayıda kitap yayınlandı ve birçok dergi bu konuda özel sayılar hazırladı. Bunlardan bir kısmı Ekim'e güzelleme olsa da, birçoğu bu olayı yeniden ve daha derinlemesine ele alan tarih kitapları ve değerlendirmelerdi.⁶

Ben girişi, *100. Yılında Ekim Devrimi* (Hazırlayan: Gökhan Atılğan, Yordam Kitap, 2017) kitabının, Gökhan Atılğan tarafından kaleme alınan "Önsöz"ünün ilk iki paragrafıyla yapacağım. Bunun nedeni, kitap boyunca ileri süreceğim tahlil ve görüşlerimin Ekim'e bir güzelleme olarak gördüğüm bu iki paragraftaki görüşlerle zıtlığını daha başından göstermek. Kısacası, değerli akademisyen Gökhan Atılğan'ın Ekim'le ilgili ileri sürdüklerinin tam zıt ucunda yer alıyorum ve görüşlerin kendilerini zıtlarıyla tartışma içinde ifade etmesinin sağlıklı bir yol olduğunu düşündüğümden bir anlamda Atılğan'ın aşağıdaki görüşlerinden yararlanıyorum:

6 Bkz. kitabın arkasındaki "Kaynakça" bölümü.

“Ekim Devrimi insanlık tarihinin en büyük olaylarından biridir. 1917 başında henüz bir Romanovlar monarşisi olan Rusya, yalnızca sekiz ay sonra Bolşevik Parti liderliğindeki emekçi sınıfların dümeni ele geçirdikleri bir başka âlemin ilk vatani olmuştur. Ekim Devrimi, son derece olumsuz koşulların ve düşman darbelerinin eşliğinde yoluna devam etmek zorunda kalmış olsa bile mevcut her şeyi altüst etmeyi başarmıştır. Konuşanları susturmuş, susanları konuşturmaya başlamıştır. Yönetenleri yönetilene, yönetilenleri yönetene çevirmiştir. En geridekini ileriye sıçratarırken, en ileridekini en geriye düşürmüştür. Marksizm ve sosyalizm adına ahkâm kesen şöhretli isimleri eserleriyle birlikte arkaya iterken, onların yanında ‘çömez’ görünen Marksistleri kuramsal ve siyasal bakımlardan öne çıkarmıştır. İhanetle suçlayanları hain ilan etmiş, hain sayılanları kahramanlaştırmıştır. Toplum hayatının tepesindekileri alaşağı etmiş, en aşağıdakileri doruklara taşımıştır. Eskinin kurumsal yapısını yer ile yeksan ederken, kendi yaratıcı örgütlenmelerini inşa etmiştir. Emekçi kitleler ile siyasal alan arasındaki bütün duvarları yıkıp geçmiştir. Esaretin, savaşın, baskının, eziyetin, buyurganlığın, ayrımcılığın, hiyerarşinin, inkârın, sömürünün, dayatmanın ve bağımlılığın zincirlerini kırmış; hürriyetin, yaratıcılığın, dayanışmanın, barışın, ortaklaşmanın ve eşitliğin kapılarını ardına kadar açmıştır.

“Sevinç ve şenlik toplumu olan sosyalizme doğru o en büyük adım atılalı tam 100 yıl olmuştur. Dünya proletaryasının savaşa, düşmanlığa, her türlü tahakküme, nefrete, kine, çıkarıcılığa, bencillığe ve kötülüğe karşı ilk haykırışlarının üzerinden tam 100 yıl geçmiştir. Buram buram hayat, devrim, aşk, iyilik, güzellik, özgürlük ümit ve neşe kokan ilk sosyalist atılımlar, kazanımları ve dersleriyle tam bir asrı geride bırakmıştır. O ilk çılgık dünya burjuvazisinin topyekün saldırılarıyla bastırılmış olsa da çaresizlikler, güçlükler, açlıklar, yokluklar, hastalıklar, ıstıraplar, gerilikler, yalnızlıklar, saldırılar, çullanışlar ve düşmanlıklara karşı direne direne ilerleme azmi ve kararlılığıyla başlayan büyük yürüyüş, tam 100 yıldır sürmektedir.” (s. 9-10)

Gökhan Atılğan'ın yüz yıl sonra, gün ortasında gördüğü bu rü-

yanın gerçeğin taban tabana zıddı olduğu kanısındayım. Zaten bu kitabın amacı da, 1917 yılını ve 1918'in başlangıç aylarını bir anlamda yeniden yaşayarak ve canlandırarak gerçeğin Atılğan'ın söylediklerinin tam zıddı olduğunu gösterebilmek.

Tarih, yaşanmış, olmuş, bitmiş, mühürlenmiş bir şey değildir. İnsanlığın kolektif bilinci geliştikçe ve ek olarak, yeni yeni tarihi belgeler, anlatımlar ve anılar ortaya çıktıkça yeniden ele alınan, yeniden yaşanan ve yazılan bir şeydir. Örneğin, 1980'lerin başlarında bizim kuşağın Stalinizm konusunda aydınlanmasını sağlayan en büyük tarihi anlatımlardan olan Isaac Deutscher'in *Troçki*'lerini bugün yeniden okuduğumuzda, A. Rabinovitch'in yeni belgelere dayanarak 1917'nin o büyük hercümercini anlatan kitaplarının yanında oldukça sönük ve yetersiz kaldığını görebiliyoruz. Çünkü Deutscher'in kitaplarını yazdığı dönemle, Aleksander Rabinowitch'in ya da China Miéville'nin veya Rex A. Wade'nin 1917'yi yeniden ele alan kitaplarının yazıldığı dönem arasında 30-40 yıl vardır. Bu 30-40 yılda ne olmuştur? 1917'de yaşananlarda bir değişiklik olmamıştır elbette, tarih o anlamda geriye doğru işlemez. Yaşanan yaşanmıştır. Yaşanan yaşanmıştır ama insanlığın kolektif bilinci olan tarih yazılıp bitmemiştir. Her aşamada yeniden yazılır ve derinleşir.

Nitekim, böyle olduğu içindir ki, aynı döneme ve dolayısıyla komünizmin geleceğine yoğunlaşan örneğin Slavoj Žižek gibi düşünürler, acı da olsa Gökhan Atılğan'ın tam tersi sonuçlara varmaktadırlar:

“Komünist bir rejim, milyonlarca insanın hapse atılıp öldürüldüğü vahşiyane geçmişle açıkça yüzleştikten sonra sağ kalabilir mi?”⁷

“Eğer komünist proje kapitalizmin gerçek bir alternatifi olarak yenilenecekse, yirminci yüzyılın komünist deneyiminden net bir şekilde kopmalıyız.”⁸

“Mevzu sadece Lenin'in artık çağdaş yaşamın merkezinde

7 Slovaj Žižek, *Lenin 2017*, çev: Akın Emre Pilgir, Ayrıntı, 2017, s. 10

8 Agy, s. 30.

yatan sorunların çoğuna anlaşılır bir biçimde kör olması değildir (ekoloji, serbest cinsellik vs. için verilen mücadeleler). Merhametsiz politik pratiği günümüzün demokratik hassasiyetleriyle tamamen uyumsuz olup, yeni toplumu devletin yönettiği merkezi ve endüstriyel bir sistem olarak görüşü basitçe geçersizdir.”⁹

Öte yandan, bugüne kadar Rus Devrimi’ni genellikle galiplerin ağzından dinledik. Oysa, Bülent Somay’ın belirttiği gibi, bir de mağlupların söyledikleri vardı:

“Anarşistler ve Menşevikler, 1917-1921 arasındaki devrim sürecinde Bolşeviklere karşı yenik düştüler. Bu devrim sürecini onların nasıl gördüğü, nasıl yaşadığı, sonraki kuşaklar için çoğunlukla bir sır olarak kaldı. Tarih galiplerin tarihiydi çünkü... geriye dönerek 1917’nin mağluplarına da haklarını vermemiz gerek. Martov’a, Dan’a, Emma Goldman’a, Kropotkin’e, Volin’e geri dönmek, onların Sovyet Devrimi’nde nasıl ve neden yer aldıklarını, kaderlerini, Bolşeviklerden ne zaman ve hangi nedenle ayırdıklarını öğrenmek zorundayız.”¹⁰

Bunları öğrenmenin yanı sıra, Devrimin yaratıcısı, idealize edilen değil, hayatın içindeki gerçek işçi, köylü, asker ve entelektüellerin tutumlarını ve görüşlerini de öğrenmek zorundayız. O zaman, 1917 yılının Rusya’sına, daha doğrusu o dönemler Rusya’nın kalbi olan Petersburg’una gidip 1917’yi, Şubat ayından başlayarak yeniden yaşamak gerekiyor.

9 Agy, s. 16.

10 Bülent Somay, Önsöz, *Rus Devriminde Menşevikler*, Derleyen: Abraham Ascher, çev: Celal Kanat, Metis, 1992, s.3.

I. Devrim

“Sosyalizm olmadan özgürlük, bir ayrıcalık ve adaletsizliktir; özgürlük olmadan sosyalizm ise kölelik ve zalimlikdir.”

Mihail Bakunin

ŞUBAT - MART

1917 Şubat Devrimi

Kadim Çarlık rejimi 20. Yüzyıl'ın başlarında artık iyice çürümüş ve savaş, bu çürümüş yapıyı çöküntüye sürüklemişti. İşçiler açlık; kadınlar günlük geçimin ağır yükü altında acı çekiyor; askerler kan kaybediyor ve acımasız disiplin kurallarının ve ölüm cezasının tehdidi altında cepheye gönderilmek istemiyor; köylüler kötü kaderlerini, açlık duydukları bey topraklarını ele geçirerek değiştirmek için fırsat kolluyor; ezilen milliyetler ve halklar ezilmeye artık bir son vermek istiyor; Rus entelijensiyası mutlakiyetin zincirlerinin kırılması özlemlerini daha büyük bir ısrarla dile getiriyor; emekçi sınıflardan ve entelijensiyadan güç alan her türden örgüt, rejimin çöktüğünü görüp çabalarını daha da yoğunlaştırıyordu.

1917 sahnesinin perdeleri bu manzarayla açıldı. Kanlı Pazar'ın yıldönümü olan 9 Ocak günü Petrograd büyük bir grevle

sarsılıyordu. Grevler ülke çapında yayıldı. Şubat'ın 22'sinde Petrograd'daki en büyük fabrikalardan biri olan Putilov fabrikasında lokavt ilan edildi. Yaklaşık 30.000 Putilov fabrikası işçisi ve aileleri sokaklara döküldü; kadın işçiler gıda depolarının önünde gösteriler yaptılar.

23 Şubat Dünya Kadınlar Günü (bizim takvimle 8 Mart'a tekabül eder), en yoğun işçi nüfusunun bulunduğu Viborg bölgesindeki kadın işçiler, "ekmek istiyoruz!" sloganıyla yürüyüşe geçtiler ve ekmeğin fırınlarına saldırdılar. Gösteriler Viborg bölgesini aşır Petrogradski bölgesine yayıldı. Göstericilerin sayısı o gün 100.000'i bulmuştu.

23'ündeki gösterileri bastırmak üzere çağrılan askerler ve Kazak birlikleri gösterileri bastırmak konusunda gözle görülür bir biçimde ayak sürüdüler. Bunu fark eden kalabalıklar daha cesur davranmaya başladı.

Gösteriler 24'ünde de devam etti. İş bırakan işçilerin sayısı 200.000'e ulaştı. Artık göstericilerin arasında öğrenciler, tezgâhtarlar ve eğitimli kesimden insanlar da göze çarpıyordu. Gösterileri önlemekle görevli askerlerin protestoculara sempatiyi iyice belirgin hale gelmişti. Ateş emrini yerine getirmiyor, göstericilerin rahatça kaçmasına olanak sağlıyorlardı.

25 Şubat'ta çatışmalar şiddetlendi. "Kahrolsun Çar", "Kahrolsun Savaş" sloganlarıyla yürüyen işçiler polisler ve polis karakollarına saldırmaya başladı. Bir gün önce üzerlerine ateş açılması emrini veren bir polis şefini yakalayıp öldürdüler. Kalabalıkların cesareti ve atılganlığı arttıkça askerler ve Kazaklar daha da pasif, hatta göstericilere sempatiyle davranıyorlardı. Nevski Caddesi üzerindeki Znamenskaya Meydanı'nda Kazaklar, kendilerine saldırı emri vermeye kalkışan polis şefini öldürdüler. Bütün bu "olumsuz" işaretlerden hatalı sonuçlar çıkaran hükümet yetkilileri gösterileri şiddetle bastırmak için daha geniş önlemler aldılar.

26 Şubat günü, Znamenskaya Meydanı'nda, Volinski Alayının müfreze komutanı Laşkeviç, kalabalığın üzerine ateş açılması emri verdi. Askerlerin çoğu havaya ateş etmesine rağmen

bir kısmı da kalabalığın üzerine ateş açtı. Orada yüze yakın gösterici öldü.

Ne var ki bu katliam, ateşin üzerine benzin dökme etkisi yaratmaktan başka bir sonuç vermedi. 27 Şubat'ta Petrograd, işçisiyle, öğrencisiyle ve tüm halkıyla birlikte yine sokaklardaydı. Bir gün önce katliamda kullanılan askerler büyük bir moral bozukluğu içindeydi. Aynı günün sabahı, bir gün önceki katliamda kullanılan Volinski Muhafız Alayı'nın astsubayları ayaklanıp halka ateş açılması emirlerine itaat etmeme kararı aldılar. Bütün müfreze astsubayların kararına katıldı. Bir gün önce kendilerine ateş emri veren Yüzbaşı Laşkeviç'i yakalayıp vurdular. Ardından kışladan çıkıp diğer askerî birlikleri kendilerine katılmaya çağırmak üzere garnizonlara dağıldılar. Askerler isyan etmiş, subaylar kaçıp saklanmıştı. "Sabahın ilerleyen saatlerinde ve öğleden sonra iki grup birleşti. Öğleden sonra askerler, işçiler, öğrenciler ve diğerlerinden oluşan kalabalıklar, artık silahlanmış olarak sokakları hâkimiyetleri altına aldılar. Askerlerin isyanı ve devrime verilen kitlesel destek karşısında Petrograd'daki hükümet otoritesi yıkıldı..."¹¹

1917 Büyük Şubat Devrimi, işçilerin ve askerlerin ayaklanmasıyla başarıya ulaşmıştı.

Gerçek Bir Özgürlük Devrimi

Marksist terminolojide eskiden beri "burjuva demokratik Devrim" ve "sosyalist devrim" diye bir ayırım yapılır ve Şubat 1917 Devrimi'ne derhal "burjuva demokratik Devrim" yaftası asılır. Öyle ya, bir halk devrimi olan Şubat Devrimi'ne bu yafta asılmasıdır ki, ondan sonra, Bolşeviklerin iktidarıyla sonuçlanacak olan Ekim'e kolaylıkla "sosyalist devrim" denebilsin. Bu, sadece Bolşeviklerin yaptığı bir adlandırma değildir üstelik, tüm Marksist gelenek, Menşevikler de dahil olmak üzere bu terminolojiyi ya da ayırımı benimsemiştir. Elbette, Menşevikler de bu devrime "burjuva" yaftasını asmışlardır ki, 1917 Şubatı'ndan sonra

11 Rex A. Wade, *Rus Devrimi 1917*, çev: Ergin Özler, İletişim, 2018, s. 59.

burjuva Kadetlerle Geçici Hükümet'te yaptıkları işbirliğini bir mantığa oturtabilsinler.

Oysa gerçeklikte böyle bir ayırım yoktur. Kısacası, 1917 Şubat devrimi ne bir "burjuva demokratik" devrimidir ne de 1917 Ekim'inde Bolşeviklerin iktidarı ele geçirmesi bir "sosyalist" devrim. Ekim'in ne olduğuna daha sonra geleceğim ama Şubat'la ilgili olarak şunu net bir şekilde söyleyeyim ki, Şubat Devrimi, bir "burjuva demokratik" devrimi değil, özgürlükçü bir halk devrimiydi. Bu devrimi Marksist literatürün terminolojisi içine hapsedmek zorunda değiliz. Yani bir devrim illâ Marksizmin tespit ettiği, gerçeklikle ne kadar bağlantılı olduğu bir hayli tartışmalı toplumsal aşamalara hapsedilmek zorunda değildir. Bu devrim, sadece Çarlık rejimini değil, tüm devlet yapısını ve onun demir çekirdeği olan orduyu ve ordu disiplinini yıkmasıyla, tüm ezilen, sömürülen sınıfların katıldığı ve aktif rol aldığı muazzam bir özgürlük devrimidir. Sadece bununla da kalmamış, aşağıdan işçi ve köylü komitelerinin hareketiyle üretim yapısını da hedef almış ve burjuvazinin ve toprak sahiplerinin mülkiyet sistemini de yıkmıştır. Yani bu anlamda aynı zamanda bir altyapı devrimidir de. Hatta, daha sonra üzerinde daha ayrıntılı duracağım gibi, Bolşeviklerin devletçi uygulamalarıyla kıyaslandığında, Ekim'e göre çok daha radikal bir üretim ilişkileri devrimidir. Kısacası, Şubat 1917 Devrimi'ne, o zamanki sosyal demokrat partilerin adını ödünç alarak *sosyal demokrasi devrimi* de diyebiliriz. Yani, demokrasiyi sosyal devrimle birleştiren bir devrimdir bu. İşçi, Asker ve Köylü Sovyetleri'nin yeni bir *toplumsal iktidar gücü* olarak ağırlığını koyması; işyerlerinde ve fabrikalarda işçi komiteleri aracılığıyla sağlanan *işçi denetimi*; köylü komitelerinin *topraklara el koyması*; asker komitelerinin devletin ve ordunun hiyerarşik yapısını altüst eden anti-hiyerarşik haysiyet devrimi, ilhaksız ve tazminatsız barış devrimi; ardından milliyetlerin ulusal özgürlük çağrısı ve bunların yanı sıra, sansürsüz ve baskısız demokratik bir toplumun kurulması, sivil hakların güvenceye alınması ve Kurucu Meclis'in yasallığın merkezi haline gelmesi çağrıları da sosyalizmle demokrasiyi mükemmel bir şekilde birleştiren bir *toplumsal devrime* işaret eder.

Emansipasyon

Her gerçek devrim eski toplumu yıkan halkın emansipasyonu ile hayata geçer. Emansipasyon, özgürlüğü de aşan bir özgürleşme- dir ve toplumun büyük ruhsal değişimini ve dönüşümünü ifade eder, toplum hayatı bitmeyen bir şenlik ve festivale dönüşür. Rus toplumu Şubat Devrimi'nden sonra bu muazzam değişimi ve emansipasyonu gerçekten yaşamıştır. Bu anlamda Şubat, ileride göreceğimiz gibi, Ekim sonrasının gri, sıkıntılı ve baskıcı hava- sıyla kıyaslanmayacak bir şenlikli toplum yaratmıştır.

Bu emansipasyon ortamı, hiçbir örgütün liderliğinde ve hazırlığıyla doğmamış, tamamen kendiliğinden bir kitle hare- ketinin eseri olarak ortaya çıkmıştı. Galiba bu, bütün gerçek devrimlerin ortak özelliğidir. Bu durumu Rex A. Wade şöyle açıklıyor:

“Çoktandır beklenen devrim süratle gelmiş, hem hükümet yet- kililerinin hem de devrimci partilerin beklentilerinin aksine, görünür bir hazırlık ve liderlik olmadan grevler ve halk göste- rilerinden doğmuştu. Devrimin doğrudan doğruya önce sanayi işçilerinin, sonra gri ceketli asker kitlelerinin kolektif eylemle- rinden doğması, fabrika seviyesindeki aktivistler ve astsubaylar tarafından yönlendirilmesi ve genel nüfus tarafından desteklen- mesi, devrimin karakteri ve müteakip gelişimi üzerinde kalıcı iz bıraktı.”¹²

“Birçok solcu sosyalist lider, devrime İsviçre’de yakalandı.”¹³

Aynı saptamayı, başka yazarlar da yapmaktadır:

“Bu eylemi hiçbir siyasal parti ne örgütledi, ne de ona kılavuz- luk etti, silahlı halk –ordu- tarafından desteklenen bu eylem zafere ulaştı.”¹⁴

“Sol siyasal partilerin merkez organlarının tümü, tıpkı ön- derleri gibi, Devrim sırasında Rusya’dan uzaktaydılar.”¹⁵

12 Agy, s. 61

13 Agy, s. 93

14 Volin, *Bilinmeyen Devrim*, çev: Erdem Akbulut, Ayrıntı, 2017, s. 110

15 Agy, s. 110-111

“... isyanı devrimciler başlatmamıştı. Hatta şimdi bile, sadece onun hızına ayak uydurmaya çalışıyorlardı.”¹⁶

“Diğer Rus devrimci partileri gibi Bolşevikler de Şubat olaylarına hazırlıksız yakalanmışlardı.”¹⁷

“Ekseri sanıldığığının aksine, devrimi örgüt, örgütler yapmaz. Devrim, onun öznesi olan kitleler de dahil herkesi şaşkırtır. Nitekim 1917 Şubatı’nda kadınlar, erkekler, işçiler, köylüler, askerler (ki onlar da netice itibariyle ya işçi ya da köylüdürler), yaptıklarının muhtemel sonuçlarına dair bir fikir sahibi değillerdi. 23 Şubat ‘Dünya Kadınlar Günü’nde kadınlar, toplantı, konuşmalar, bildiri dağıtma gibi sıradan eylemler için sokağa çıkmışlardı ve yaptıklarının bir devrimin habercisi, başlatıcısı olduğu akıllarından bile geçmiyordu... Esasen devrimin öznesi olan halk kitleleri, süreci başlattıklarında, ellerinde bir hareket planı, bir program, ondan sonrasına dair bir ‘yol haritasına’ sahip değillerdir... Ayağa kalkan kitleler, monarşiye ve savaşa karşıydılar, ekmek ve toprak istiyorlardı... O sıralar muhalif/sol/sosyalist/devrimci örgütler, devrim için henüz koşulların oluşmadığını düşünüyorlardı. Devrim patladığında da nal topladılar. Olup bitenlere şaşkınlıkla bakakaldılar...”¹⁸

Sonu Gelmez Bir Özgür Toplum Festivali!

Devrimci örgütler devrime ayak uydurmaya çalışırsa, halk zaferini neşeyle kutluyor, özgürlüğün tadını çıkarıyor, bütün toplum bu kutlamalarla bitmeyen bir özgürlük festivaline dönüşüyordu. Bu durumu, “İlk haftalar boyunca Petrograd ve diğer şehirlere adeta bir festival havası hâkimdi” diye anlatıyor Rex A. Wade, “Büyük yürüyüşler, sürekli geçit törenleri, devrimci şarkılar ve bandolar (Marseillaise), kırmızı flamalar, pankartlar ve kurdeleler denizi içinde yüzüyordu.”¹⁹ Ve anlatımına şöyle devam ediyor:

16 China Miéville, *Ekim*, çev. Saim Özen, Ayrıntı, 2017, s. 65

17 A. Rabinowitch, *Devrime Doğru*, çev. Serpil Pehlivan, 2012, s. 33

18 Fikret Başkaya, “Soruşturma: 100. Yılında Ekim Devrimi’nin Anlamı”, Ayrıntı Dergi, Ekim-Kasım 2017, sayı: 23.

19 Rex A. Wade, s. 110.

“Bazı açılardan 1917 Rusyası çok büyük ve hiç bitmeyen bir toplantı gibiydi. Genç bir kadın, daha sonra Moskova’yı hatırlarken, ‘her yerde toplantılar vardı, her köşede birisi konuşma yapıyordu. Herkes durmadan ay çekirdeği yiyordu ve tüm kaldırımlar ay çekirdeği kabuklarıyla kaplıydı. Herkes konuşuyor da konuşuyordu ve hep bir toplantı vardı’ diyecekti.”²⁰

Yine Wade’nin anlattığına göre, eski rejimin sansüründen ve kontrolünden kurtulan halk, büyük bir özgüvenle kamusal toplantılar düzenleyerek ve yeni yeni örgütler kurarak ileri atılmıştı. Gazeteler, konferans, kongre, komite, toplantı, örgüt kuruluşları haberleriyle dolup taşıyordu.²¹ Eski toplumun bütün küçük düşürücü kuralları, iş sözleşmeleri, disiplin cezaları, fabrika yönetmelikleri, kimi zaman törenlerle yakılıyordu.²² Rus halkı, çarpıcı sayıdaki örgütler yoluyla, kendisi için devrimin ne anlama geldiğini ve sonucunun ne olması gerektiğini net bir şekilde ortaya koyuyordu.²³ Öyle ki, “O yıl Rusya, sürekli ve yarı sürekli, daimi ve daimi olmayan komitelerle kalbura dönmüştü.”²⁴ Öyle çok örgüt kurulmuştu ki, kauçuk damga üreticileri, kartvizit ve antetli kâğıt basan matbaalar örgütlenme özgürlüğünün keyfini çıkarıyorlardı:²⁵

“Haftalar içinde kendilerini ifade etmek üzere birçok örgüt ürettiler: binlerce fabrika komitesi, ordu komiteleri, köy meclisleri, kızıl muhafızlar, sendikalar, milliyet ve din örgütleri, kültür ve eğitim kulupleri, kadın ve gençlik örgütleri, memur ve sanayici birlikleri, ekonomik kooperatifler ve diğerleri.”²⁶

Wade’nin tespitiyle söyleyebiliriz ki, “Rusya gerçekten yeniden doğmuş gibiydi ve gelecek sınırsızdı.”²⁷

20 Agy, s. 109.

21 Agy, s. 109.

22 Agy, s. 112-113.

23 Agy, s. 109.

24 China Miéville, s. 129.

25 Wade, s. 147.

26 Agy, s. 318

27 Agy, s. 110.

Şubat Devrimi'nin Temel unsurları: İşçiler, Askerler, Köylüler, Ezilen Milliyetler ve Orta Sınıflar

Şubat devrimi, muazzam bir atılımla, devrimi sadece anayasal rejim değişikliğiyle sınırlı tutmak isteyen üst sınıfların arzularının çok ötesine geçmiş ve toplumun temel yapılarını, kurumlarını ve üretim ilişkilerini değiştiren bir işçi, köylü, asker sosyal demokrasi devrimine dönüşmüştü. Wade, Şubat Devrimi'ne ağırlığını koyan temel toplumsal unsurları ve yönelimlerini şöyle özetliyor (altı çizili yerler bana ait, G.Z.):

“1917 Rus Devrimi, seri, eşzamanlı ve örtüşen devrimlerden oluşuyordu: eski rejime karşı halk devrimi; askerlerin eski askerlik hizmeti sistemine ve savaşın kendisine karşı isyanı; köylülerin toprak ve kendi hayatlarını kontrol için devrimi; orta sınıf unsurların ve eğitilmiş toplumun sivil haklar ve anayasal parlamenter düzen için mücadeleleri; Rus olmayan milletlerin haklar ve kendi kaderini tayin için devrimi; nüfusun büyük çoğunluğunun savaşa ve sonsuz gibi görünen kıyımına karşı isyanı.”²⁸

Elbette buna kentlerdeki sanayi işçilerinin fabrikalar ve işyerleri üzerindeki işçi denetimi mücadelesini de eklemek gerekir. Şubat devriminin çekirdeğini oluşturan işçilerin fabrikalardaki fiili işçi denetimi uygulaması üretim yapısında şimdiden önemli değişikliklere yol açmaya başlamıştı. İşçilerin dışında, diğer kesimlerin toplumsal devrimdeki rollerine de kısaca bakalım:

Askerler

Aslında Şubat Devriminin başlatıcısı, Petersburg işçi sınıfı ve işçi kadınlarsa, onu başarıya ulaştıran da Petersburg ve çevresindeki garnizonlarda bulunan 300.000'i aşan asker ve bahriyeli olmuştur. Zaten bu kadar büyük bir kentsel isyanın başarı sağlaması ancak askerlerin kitlesel boyutlarda saf değiştirmesiyle mümkün olabilirdi.

Savaştan ve katı disiplin kurallarından gına getirmiş olan as-

kerler, savaşın ağır yükünden ve ağır ordu hiyerarşisinden kurulmak için tarihi bir fırsat yakaladıklarını düşünerek harekete geçmişlerdi.

Zaten ayaklanmanın hemen sonrasında 1905 Devrimi'nin işçi-köylü-asker Sovyetleri yeniden kurulmuştu. Askerlerin, Çarlığın devrilmesinden sonra yaptıkları ilk iş, 1 Mart günü, Petersburg Sovyeti toplantısını kelimenin tam anlamıyla basarak, "1 Nolu Emrin" kabulünü ve yayınlanmasını sağlamak oldu.²⁹ "Petersburg Askerî Bölgesi garnizonuna, ordu, muhafız, topçu ve donanmanın tüm askerlerine ve bahriyelilerine" hitaben, "derhal ve harfiyen uygulanmak ve Petersburg işçilerini bilgilendirmek üzere" kaleme alınan 1 Nolu Emir tüm ordu hiyerarşisini altüst etmesiyle aslında orduda da büyük bir devrim anlamına geliyordu.³⁰ 1 Nolu Emir, birinci olarak, "düşük rütbelilerin seçilmiş temsilcilerinden oluşan komitelerin derhal kurulmasını" emrediyordu. Böylece komiteler sistemi, askerî komuta zincirinin hemen yanı başında, en küçük birliklerden alaylara, ordulardan cephelere kadar örgütleniyordu. "Bu, askerlere subayların otoritesini sorgulamak, askerî sistemi değiştirmek, kendi çıkarlarını korumak ve isteklerini gerçekleştirmek için bir araç sağladı."³¹ İkinci olarak, bu emirle, subaylarla askerler arasındaki ilişki köklü bir şekilde değişiyordu. Askerlere karşı kaba ve aşağılayıcı dil kullanılması yasaklanıyor, subaylara yüceltici ünvanlar verilmesi ortadan kaldırılıyordu. Görev dışında hazır ola geçme ve selama durma uygulaması iptal ediliyordu. Bu emre göre, askerler, "politik, genel sivil ve özel hayatlarında diğer vatandaşların sahip olduğu haklara sahip olacaktı. Bu değişiklik, askerler arasında yeni bir haysiyetlerini savunma ve kendilerini ifade etme tarzı yaratıyordu."³² Üçüncüsü, askerlerle Sovyetleri sağlam bir şekilde birbirine bağlıyordu. "Tüm siyasi eylemlerinde Askerî şube Sovyet'e tabidir' ve Duma Komitesi'nin emirle-

29 Agy, s. 123.

30 Agy, s. 123.

31 Agy, s. 124.

32 Agy, s. 124.

ri, ‘ancak Sovyet’in emir ve kararlarıyla çelişmediği zamanlarda uygulanır’ ifadesi, birincil sadakatın Sovyet’e olduğunu ve hükümete yalnızca koşullu destek verildiğini³³ gösteriyordu. Bu, aynı zamanda Sovyet’in hükümet ve diğer kurumlar karşısında silahlı üstünlüğe sahip olduğu anlamına geliyordu.

12 Mart’ta Geçici Hükümet ölüm cezasını kaldırarak subayların en etkili disiplin silahını ellerinden aldı. Disiplinin sorumluluğunu asker komiteleri üstlenmişti. Böylece subaylar tamamen etkisiz hale getiriliyordu.³⁴ Savaşta ağır kan kaybetmiş askerler artık savaşmak istemiyordu. Cephe askerleri ateşe sürülmeye, garnizon askerleri cepheye gönderilmeye ayak diriyordu. Askerlerin ruh hali, o sırada Sovyet yönetiminde ağır basan ve Menşevik Tsereteli’nin temsil ettiği “Devrimci Defansizm” eğilimiyle örtüşüyordu ve bu da asker komitelerinin Sovyet liderlerine büyük bağlılık duymasına yol açıyordu. “Devrimci Defansizm”, pasif savunma anlamına geliyordu, yani bundan böyle ordu taarruzda bulunmayacak, sadece savunmada kalacaktı.³⁵ Şubat Devrimi’nin bundan sonraki gelişiminde, Geçici Hükümet’in yeniden savaşa yönelmesi, Sovyet liderlerinin Geçici Hükümet’i bu konuda destekleyen bir tutum alması ve asker komitelerinin buna gösterdiği tepki tayin edici olacaktı.

Kendileri de çoğunlukla köylü kökenli olan askerler köylülerin taleplerini de paylaşıyorlardı, dolayısıyla askerlerin taleplerinden biri de, köylülerin toprak dağıtımını talebiydi. Nitekim, izne giden askerler köylerinde radikalleşmeyi teşvik ettiler.³⁶ Asker kararları, aynı zamanda dönemin işçi ve köylü kararlarının da paylaştığı Kurucu Meclis’in toplanması, cumhuriyetin kurulması ve herkes için sivil haklar, din ve milliyete dayanan ayrımcılığın son bulması gibi talepleri de paylaşıyordu.³⁷

Kronstadt üssünde ve Baltık Donanması’nda konuşlanmış

33 Agy, s. 124.

34 Agy, s. 130.

35 Agy, s. 126.

36 Agy, s. 126.

37 Agy, s. 126.

bahriyeliler, başından itibaren asker devriminin en radikal kesimini oluşturuyordu. 1905 öncesinden beri devrimci bir gelenek oluşturmuş Kronstadt ve Baltık Donanması bahriyelileri kanlı ayaklanmalarıyla tanımışlardı. Öyle ki, bu kanlı ayaklanmalar, kendileri de büyük kayıplar vermekle birlikte, zaman zaman sevilmeyen, baskıcı subayların katline de dönüşebilmekteydi. Nitekim, Şubat Devrimi, Kronstadt ve Baltık Donanması'nda, hiçbir yerde görülmedik ölçüde kana bulanmıştı:

“Şubat Devrimi'nin patlak vermesiyle prangalı denetim sistemini ortadan kaldırma ve nefret ettikleri üstleriyle hesaplaşma fırsatını elde etmiş oldular. 28 Şubat'ta kızgın bir bahriyeli kalabalığı üs komutanı Amiral N. N. Viren'i karargâhından sürükleyerek çıkardı ve Çapa Meydanı'na götürerek yargılamaksızın idam etti. Bu eylem, 40'tan fazla Kronstadtlı donanma ve ordu subayının öldürülmesiyle sonuçlanan bir kan dökme çılgınlığının başlangıcıydı.”³⁸

“Şubat Devrimi, Baltık Donanması'nda bilhassa kanlı olmuştu. Helsinki'deki donanma komutanlığında bulunan kırktan fazla subay dahil, yetmiş beş subay ve Kronstadt'ta... yirmi dört subay öldürülmüştü.”³⁹

Doğada olduğu gibi toplumda ve toplumsal olaylarda da hiçbir şey saf değildir ve her zaman zıddını içinde barındırır. Dünyanın en kusursuz ve güzel meyvesinin içinde bile kara lekeler, çürük hücreler, kurtçuklar bulunur. Dünyanın en büyük özgürlükçü devrimlerinden biri olan Şubat Devrimi'nin karanlık lekesi de bu tür yargısız infazlar ve kan akıtma orjileridir. Üstelik, ne yazık ki, bu kan akıtma orjisinin müsebbibi, Şubat Devrimi'nin de, Bolşevik diktatörlüğe karşı 1921 yılındaki Kronstadt ayaklanmasının da kahramanı olan, devrimci Baltık Donanması ve Kronstadt bahriyelileriydi.

38 Paul Avrich, *Kronstadt 1921*, Çev: Gün Zileli, Versus, 2006, s. 55

39 Wade, s. 131.

Köylüler

Nasıl işçiler ve askerler devrimin Petersburg'daki kitle temeliyseler, köylüler de ülke çapında ve geniş kırsal alanlarda devrimin kitle temeliydiler. "Aralarında askerlerin de bulunduğu, büyüyen sayılardaki kızgın köylü grupları malikâneleri yağma"lamaya⁴⁰ başlamıştı bile. Kırsal kesimde Sovyet, kongre, konferans, köylü komite ve meclislerinin azgın bir sel gibi yayılması eski mülk sahipleri açısından tehditkâr bir hal almaya başlamıştı. "Köylü çeteleri, artan bir şekilde, baltalarıyla ve testereleriyle özel korrulara girme ve ağaçları kesme eğilimi gösteriyorlardı... Bazen köylüler basitçe, soyluların çayırlarını kendi kullanımları için biçiyorlar ve tohum için sadece adil olarak hesapladıkları fiyatları ödüyorlardı."⁴¹ Ülkenin her yanından, Sovyet'e ve hükümete, "hanedanın, manastırın, kilisenin ve büyük toprak sahiplerinin topraklarının hiçbir tazminat ödenmeksizin halka teslim edilmesi gerektiği" yönünde mektuplar yağıyordu.⁴² Köylüler artık beklemek istemiyor, hemen her yerde, henüz kaçmamış toprak sahiplerini kovalayarak topraklara el koyuyor, toprak devrimini kendi tarzlarında fiilen gerçekleştiriyorlardı.⁴³ Zaten artık kırsal bölgelerde toprak sahiplerini koruyacak geleneksel baskı araçları, polis, mahkemeler ve silahlı ordu güçleri fiilen işlemez hale gelmişti.⁴⁴ Ayrıca, ülkenin kalbi durumundaki Petersburg'da da, hükümetin yanı sıra bir ikili iktidar unsuru olarak yükselen Sovyetler'de, köylülerin siyasi alandaki temsilcileri olarak kabul edilen Sosyalist Devrimciler çoğunluktaydı.

Rus Olmayan Milliyetler

Devrim, Rusya nüfusunun yaklaşık yarısını oluşturan halklar için de büyük bir fırsat yaratmıştı. Sansür kalkmış ve ulusal hakların savunucularının serbestçe propaganda yapması ve

40 China Miéville, s. 160.

41 Agy, s. 141-142.

42 Agy, s. 142.

43 Volin, s. 116.

44 Wade, s. 151.

ulusal kimliklerini ifade etmesi sağlanmıştı. Merkezi otoritenin iyice zayıflaması yerel ulusal liderlerin ulusal haklar konusunda ileri adımlar atabilmesini olanaklı kılmıştı. "... kültürel özerklik ve etnik ve dini farklılıklara saygıdan, federal cumhuriyet içinde ulusal-teritoryal özerklik taleplerine ve hatta bağımsızlık taleplerine uzanan büyük bir çeşitlilikte ulus hareketleri ortaya çıktı."⁴⁵ "1917'deki tüm milliyetçi sözcüler ve hareketler için hedef, en azından Ekim Devrimi'ne hatta Ocak 1918'deki Kurucu Meclis'e kadar, federal devlet içinde bir tür özerklik edinmekti. 'Özgür bir Rusya içinde Özgür bir Estonya (ya da Ukrayna ya da bir başkası)' yaygın bir slogandı."⁴⁶

Müslümanların yaşadığı bölgeler de Şubat Devrimi ile özgürlükçü bir dalgalanma içine girmişti. "Müslümanlar, Şubat Devrimi'ne, Geçici Hükümet'e ve demokrasi ve kurucu meclis vaatlerine başlangıçta verilen evrensel desteği paylaşmışlardı. Hükümetin erken dönemde din ve milliyete dayalı sivil kısıtlamaları kaldırması onlar için iki kat önemliydi. Aynı zamanda Şubat sonrasında, politik, kültürel, ekonomik ve diğer arzularını ifade etmek için örgütler kurma çöşkusuna onlar da katılmıştı."⁴⁷

Aynı şekilde, Rusya'daki Yahudiler de Şubat Devrimi'nin Çarlık rejimine son vermesini çöşkuyla karşılamış, din ve milliyet ayrımını yasaklayan yasalar en fazla onları sevindirmişti.⁴⁸

Şubat Devrimi Sonrası Sovyetler ve Savaşmalar

Buraya kadar yazdıklarımız adeta güzel bir rüyayı yansıtıyor. Ne var ki, güzel rüyalar sonsuza kadar sürmez ve farklı çıkarların çekişmesiyle belirlenen toplumsal gerilimler yeniden baş göstermeye başlar.

Tabii ki ortalık birdenbire kararmış değildi. Toplum hâlâ müthiş bir emansipasyonu yaşamaktaydı ve bunun en önemli

45 Agy, s. 169.

46 Agy, s. 172.

47 Agy, s. 186.

48 Agy, s. 190.

kurumsal tezahürü, İşçi-Köylü-Asker Sovyetlerinin, devrimin hemen ertesinde, 27 Şubat günü yeniden kurulması, burjuvazinin ve orta sınıfların temsilcisi Kadetlerin önemli bir ağırlık oluşturduğu, Şubat sonrası kurulmuş Geçici Hükümet'in karşısında alt sınıfların temsilcisi olarak ağırlığını koyması ve fiili bir ikili iktidar durumunun ortaya çıkmasıydı.

250 kadar işçi, asker ve sosyalist entelektüelin delege olarak geldiği Tauride Sarayı'ndaki Sovyet'te Menşevikler ve Sosyalist Devrimciler ağırlıktaydı ve dolayısıyla Sovyet Merkez Yürütme Komitesi'nde de (MYK) bu ağırlık temsil edildi.

Devrim sonrasında siyasal alanda yeni bir saflaşma ortaya çıktı. Şubat Devrimi, "Rus siyasetinin monarşist ve gerçekten muhafazakâr siyasi partiler tarafından temsil edilen eski sağ kanadını tamamen silip süpürdü. Daha önce solda olan liberal partiler, artık devrim döneminin yeni muhafazakârları haline gelerek, yeni siyasi yelpazede sağın büyük bölümünü oluşturup sosyalist partileri politik sistemin sol kanadında tek başlarına bıraktılar."⁴⁹

Öte yandan, yeni hükümette yer alan liberal Kadet Partisi içinde de farklı kanatlar vardı. Özellikle savaş ve Sovyet'e karşı tutum konusunda bölünmüşlerdi. Kadet Partisi'nin lideri ve Geçici Hükümet'in Dışişleri bakanı P. N. Milyukov'un temsil ettiği sağ eğilim savaşın devamından yanaydı ve Petersburg Sovyeti'nin Geçici Hükümet'i yönlendiren etkisine şiddetle karşıydı. İşçi, asker ve köylülerin devrimi siyasal bir değişiklikle kısıtlı görmeyip toplumsal bir devrime doğru sürüklemeye başlaması üst ve orta sınıflarda korkuya yol açmıştı ve bu durum daha sonraki yarılmalarda etkili olacaktı.

Sovyet'te ağırlıkta olan Menşevik-SR (Sosyalist Devrimci) blokunun savaş konusundaki tutumu, Tsereteli'nin formüle ettiği "Devrimci Defansizm" olarak adlandırılan tutumdu. Bu tutum, kısaca, barışa ulaşmak için aktif bir program izlemek, fakat barışa ulaşma süreci içinde de ülkenin savunulması olarak özetlenebilir. O sırada askerler de genelde "Devrimci Defan-

49 Agy, s. 73.

sizm” taraftarıydı. Fakat Geçici Hükümet’in giderek daha fazla savaş taraftarlığına kayması, askerlerin süreç içinde “derhal barış” yanlısı radikal örgütlere yönelmesine yol açacaktı.

Bolşevikler ve anarşistler, “Devrimci Defansizmin” karşısında yer alan radikal eğilimi temsil ediyorlardı. Ayrıca Menşeviklerin ve SR’lerin de “Devrimci Defansizmi” kabul etmeyen sol kanatları vardı. Bunlar topluca radikal sol kesimi oluşturuyor ve Kadetlerle işbirliğinde ısrar eden Sovyetler’deki hâkim eğilime, yani Menşevik-SR blokuna baskıda bulunuyorlardı. 1917 yılının ortalarından itibaren trend, Sovyetler’deki ılımlı sol çoğunluktan, radikal sol azınlığa doğru kaymaya başlayacaktı. Başlangıçta “Devrimci Defansist” Sovyet liderliğinden yana olan askerler, Sovyet liderlerinin, “Devrimci Defansizmi” saldırgan askerî eylemleri de içeren bir şekilde yorumlamaya kalktıklarını görünce kendilerini ihanete uğramış hissettiler ve Bolşeviklerle Sol SR’lere yaklaştılar.⁵⁰

Bulutsuz gökyüzünü bulutlar kaplıyor ve uzaktan duyulan gök gürültüsü yaklaşan fırtınayı haber veriyordu.

NİSAN - MAYIS

Nisan Krizi

Toplumsal devrimle bireysel aşk arasında bazı önemli benzerlikler vardır. Aşk önce büyüler ve gerçeklerin görülmemesine yol açacak ölçüde hayali bir iyimserlik yaratır. Ve ardından, büyüünün aniden ya da yavaş yavaş bozulmasıyla bir gerginlik ve gide-rek krizler başlar.

Şubat Devrimi’nden iki ay sonra büyü bozuldu ve kriz ortaya çıktı. İyimserliğin yerini, sabırsız toplumsal devrim öznesinin (işçi, köylü, asker kitlelerinin ve entelijensyanın) gerginliği almaya başlamış, devrimin, düz bir çizgide ilerleyip bütün toplumsal arzuları bir anda gerçekleştiremeyeceğinin anlaşılması devrimci kitlelerde bir huzursuzluğa yol açmıştı:

50 Agy, s. 127.

“... başkentteki işçi, asker ve denizciler arasında Geçici Hükümetin tanınmaması ve devlet iktidarının Sovyetlere devredilmesine verilen destek şaşırtıcı bir hızla artmaktaydı. Bunun nedeni kısmen Şubat Devrimi'nin büyüsunün yaygın biçimde kaybolmasıydı... Savaş özellikle Petrograd'a önemli ölçüde konut, yiyecek, giysi, yakıt ve ham madde kıtlığı getirmişti.”⁵¹

“Petrograd garnizonunda savaş nedeniyle sayıları ... 300.000'e çıkan askerler ve yakındaki Deniz üssünde sayıları 30.000'i bulan denizci ve askerler için Şubat Devrimi'nin sonuçları... düş kırıcı olmuştu.”⁵²

İşçi, asker ve köylülerin arzularının önündeki devasa engel savaştı. Savaşın sona erdirilmesi, “Devrimci Defansizm”in ve Petersburg'daki ılımlı sosyalist liderlerin hâkimiyetlerini sürdürmesi açısından belirleyiciydi, siyasi gelecekleri bu konudaki yoğun talebi hayata geçirmelerine bağlıydı. Savaş sorunu, devrimin ilk büyük krizinde ana mesele haline geldi ve Prens Lvov'un başbakanlığındaki birinci Geçici Hükümet'in dağılmasına neden oldu.⁵³

Geçici Hükümet'te Dışişleri Bakanlığı görevini almış olan, en sağ kanadın temsilcisi Paul Milyukov, Petersburg Sovyeti'nin 14 Mart'ta, “Dünya Halklarına” başlığıyla yayınladığı “ilhaksız ve tazminatsız barış” manifestosuna daha başından karşıydı. Milyukov'un 23 Mart'ta yaptığı basın toplantısında, Avusturya-Macaristan İmparatorluğu içinde kalan Ukrayna topraklarını Rusya'ya katma, İstanbul ve Boğazlar üzerinde denetim kurma planlarını açıklaması özellikle askerlerin ve dolayısıyla Petersburg Sovyeti'nin büyük tepkisini çekti; Geçici Hükümet, Petersburg Sovyeti'nin baskısıyla 27 Mart'ta savaş konusunda Sovyet'in bakış açısını onaylayan bir bildiri yayınlamak ve bunu Rusya'nın müttefik hükümetlerine göndermek zorunda kaldı.⁵⁴

51 Alexander Rabinowitch, *Bolşevikler iktidara Geliyor*, çev: Levent Konyar, Yordam, 2016, s. 22.

52 Agy, s. 23.

53 Wade, s. 101.

54 A. Rabinowitch, *Devrime Doğru*, s. 41.

Dışişleri Bakanı Milyukov'un bu bildiriye kendi savaşı amaçlarını ifade eden bir not eklediğinin duyulması, başkentte Geçici Hükümet'e ve özellikle Milyukov'a karşı büyük gösterilere yol açtı. 20-21 Nisan tarihlerinde göstericiler, "Kahrolsun Milyukov", "Kahrolsun ilhak politikaları", hatta "Geçici Hükümet Yıkılsın" sloganlarıyla hükümetin merkezi durumundaki Marinski Sarayı'na yürüdüler.

Bu olayların sonucunda birinci Geçici Hükümet sona erdi, Savaş Bakanı Guçkov ve Dışişleri Bakanı Milyukov görevlerinden istifa etti.⁵⁵ "Nisan olaylarının nihai sonucu, Milyukov'un kabineden çıkarılması; altı sosyalist, dokuz 'kapitalist'ten oluşan ilk Geçici Koalisyon Hükümeti'nin⁵⁶ kurulması oldu."⁵⁷ "Hükümette 'on kapitalist, altı sosyalist bakan' yer alacaktı. Aslan payı Kadetlerdeydi. Yeni hükümetin programı önceki hükümetin programından pek farklı değildi. Altı sosyalist bakanın görevi yalnızca bu programı Sovyet'in hoşuna gidecek bir biçime sokmaktı. Savaş Bakanlığına, Guçkov'un yerine, Sosyal Devrimci Parti'yle ilişkili olan Kerenski getirilmişti."⁵⁸

Yeni koalisyon hükümetinden umulan, Petersburg Sovyeti liderlerinin desteklediği, "memleketin tüm hayati güçlerini" temsil eden bir hükümetin ülkenin acil sorunlarını çözecek bir otoriteye sahip olmasıydı. Böylece, sona eren Geçici Hükümet'teki merkez-sağ Lvov-Nekrasov grubuyla Sovyetlerin ılımlı liderlerinin arasındaki çatışma giderilecek ve Sovyet'in tabanındaki güçlerin hükümete desteği pekiştirilecekti. Sovyet'in liderlerinden Tsereteli aslında Sovyet liderlerinin hükümete katılmasına karşıydı. "... eğer sosyalist liderler hükümete girerse bunun,

55 I. Deutscher, *Troçki-Silahlı Sosyalist*, çev: Rasih Güran, Ağaoğlu, 1969, s. 301.

56 Prens Lvov'un başkanlığındaki Birinci Geçici Hükümet'e ılımlı sosyalist Sovyet liderleri katılmamışlardı, bu yüzden bu hükümet "koalisyon hükümeti" olarak adlandırılmıyordu. İlimli liderlerin, Birinci Geçici Hükümet'e katılmamasının nedeni, Sovyet'in onlara, hükümete katılmayı yasaklamasıydı; bununla Sovyet'in bağımsız konumu ve dışarıdan etkileme siyaseti garantiye alınmak isteniyordu. Fakat kriz durumunda bu yasak kalktı ve ılımlı liderler "I. Koalisyon Hükümeti" olarak adlandırılan, Şubat sonrasındaki ikinci Geçici Hükümet'te yer aldılar. (G.Z.)

57 A. Rabinowitch, *Devrime Doğru*, s. 42.

58 I. Deutscher, *Troçki-Silahlı Sosyalist*, s. 302.

tarafatları arasında, ülkenin çok sayıdaki sosyal ve ekonomik problemlerine hızlı çözümler bulunacağı ve savaşın kısa sürede sonlandırılacağı yolunda büyük beklentilere yol açacağını iddia etti... hükümete giren sosyalist partiler, halk desteklerinin eridiğine ve Bolşevikler gibi daha aşırı partilere kaydığına şahit olacaklardı.”⁵⁹

Tsereteli'nin bu öngörülleri önemli, fakat kanımca daha önemlisi, hükümete katılan ılımlı sosyalist liderler, sağ kesimle koalisyonun ve iktidarın doğrudan sorumluluğunun sonucu olarak iyice sağa kayacak ve giderek, halkın büyük umut bağladığı Sovyet'in ve kendilerinin prestij kaybına yol açacaklardı. Belki bunun pususuna yatanlar da vardı.

Tarihin bu noktasına yüz yıl sonra yoğunlaştığımızda Tsereteli'nin bir anlamda haklı olduğu ortaya çıkıyor. Kısacası, Sovyet liderlerinin Şubat Devrimi'nden hemen sonra izledikleri, hükümete katılmamak, ancak dışarıdan baskı yapmak politikasının en azından o aylarda daha doğru olduğu düşünülebilir. Çünkü, doğrudan üst sınıfların temsilcileriyle aynı hükümette yer almak ister istemez onların savaşı sürdürme ve sosyal problemlerin çözümünü erteleme politikalarının peşinden sürüklenmek anlamına gelecekti ve nitekim öyle olmuştur. Bunun yerine, Sovyetler'in ardındaki geniş kitlelere yaslanarak hükümet üzerinde baskıya devam etmek, sağa kayıp kitlelerden kopmamak ve hükümetle birlikte prestij kaybına uğramamak açısından çok daha doğru gibi gözüküyor.

Bu kadar da değil. O dönem radikal solun baş sloganı olan ve kitlelerin de can-ı gönülden desteklediği “bütün iktidar Sovyetlere” sloganının da yanlış olduğunu düşünüyorum. Sovyetlerin, iktidarın bir kısmını alması yanlışsa, bütününü alması haydi haydi yanlıştı. Çünkü o zaman, iktidarı ele alacak her güç gibi Sovyetler de yozlaşacak, çürümüş Çarlık politikalarının ve savaş siyasetinin peşinden sürüklenerek, sahip olduğu muazzam tarihi prestiji, kitle desteğini ve toplumu yönlendirme şansını kaybedecekti. Kısacası, “bütün iktidar Sovyetlere” sloganı, aslında Sov-

59 Wade, s. 106.

yetlere ve yönetimindeki ılımlı sosyalistlere karşı düzenlenmiş bir tuzaktı. Fakat, devrimi ileri götürmek için sabırsızlanan işçi, köylü ve asker kitleleri öyle düşünmüyordu. Bizzat yarattıkları ve güvendikleri Sovyetler iktidarı ele geçirirse sorunlarının hızla çözüleceğini umuyorlardı. Bu sloganın arkasında pusuya yatmış Bolşevik Partisi ise, Sovyetler aracılığıyla iktidara itekledikleri ılımlı sosyalistlerin hızla prestij kaybına uğrayacağını ve dolayısıyla giderek çoğunluk sağladıkları Sovyetler aracılığıyla iktidarın kendi avuçlarına düşeceğini hesaplıyorlardı. Nitekim sonuçta öyle oldu!

Sovyetler ve aslında bizzat devrim için en salim yol, hem herhangi bir hükümete katılmadan Şubat Devrimi'nin başındaki pozisyonlarını korumak, hem de "bütün iktidar Sovyetlere" sloganıyla kendilerine sunulan iktidarı reddedip (zaten bu slogan gerçekleştiğinde gerçek Sovyetler'in yerinde yeller esmiş olacaktı), dayandıkları kitlelerin radikal pozisyonundan güç alarak, ikili iktidar konumlarından yararlanıp toplumsal dönüşümlerin gerçekleşmesi ve barışın sağlanması için baskı gücü rollerini sürdürmek ve yıl sonundaki Kurucu Meclis seçimlerinin sağ salim yapılması için çabalamaktı. Kurucu Meclis seçildikten sonra ne olurdu, elbette bilinmez ama herhalde Kurucu Meclis'i de ortadan kaldıran bir diktatörlükten daha iyi bir durum olurdu. Bu konuya yeri geldikçe daha ayrıntılı olarak döneceğim.

Lenin Rusya'ya Dönüyor...

Şubat Devrimi sırasında, radikal sol akımlardan Bolşeviklerin sağ ve sol kanatları, partiye kendi politikalarını hâkim kılmak için mücadele halindeydiler. Merkez Komitesi Bürosu, henüz Zürih'te bulunan Lenin'in, çiçeği burnundaki Geçici Hükümet'e karşı sert tutumunu benimserken, Petersburg Komitesi, ılımlı Sovyet liderlerinin, Geçici Hükümetin desteklenmesi ama dışarıdan eleştirilmesi görüşüne yakındı. Petersburg'un işçi bölgesi Viborg komitesi ise, Merkez Komitesi Bürosu'ndan ve Lenin'den bile daha solda yer alıyor, işçilerin iktidarı ele geçirmesini savunuyordu. Bu iki komite ve eğilim arasındaki mücadelenin sonu-

cunda, Merkez Komitesi Bürosu ağır bastı ve Petersburg Komitesi 3 Mart'ta, sağ kanadın eğilimini temsil eden şu kararı aldı:

RSDİP (Rus Sosyal Demokrat İşçi Partisi) Petersburg Komitesi... halkın çıkarlarıyla çatışmadığı sürece Geçici Hükümete muhalefet etmeyeceğini ancak her ne şekilde olursa olsun monarşi kurmaya çalışan herhangi bir Geçici Hükümete karşı amansız bir mücadele başlatacağını beyan eder.”⁶⁰

Fakat, o günlerde Sibiry'a'dan sürgünden dönen ve Parti yayın organı *Pravda*'nın yönetimini ele alan Kamenev⁶¹, Stalin ve Muranov üçlüsü, yukarıdaki kararı bile “fazla sol” bularak 14 Mart'tan itibaren yayın organının rotasını daha da sağa kırdılar. Kamenev ve Stalin'in makalelerinde Geçici Hükümet'e sınırlı destek sunulduğu gibi, “kahrolsun savaş” sloganı reddediliyor, cephedeki düzensizliğin sona erdirilmesi gerektiği savunuluyordu. *Pravda*'nın tutumu, Lenin'in “Uzaktan Mektuplar”ında ileri sürdüğü tezlerin tam zıddıydı. Bu yüzden *Pravda* Lenin'in mektuplarından sadece ikisini yayınlamıştı. Lenin, sansürlenmiş mektuplarından birinde, “İşçilerin Çarlık gericiğine karşı Geçici Hükümet'i desteklediğini söyleyen herkes... haindir” diyordu.⁶²

Lenin, Rusya'ya 2 Nisan günü vardı. Onu Beloostrov istasyonunda bir grup Bolşevik lider karşıladı. Lenin trenden inip arabaya biner binmez Kamenev'e dönerek, “*Pravda*'da neler yazıyorsunuz öyle? Birkaç sayınızı gördük ve size gerçekten küftük” dedi.⁶³

3 Nisan'da Petersburg Finlandiya istasyonuna ayak basan Lenin, sürgünden gelen bütün devrimcilere yapıldığı gibi, Sovyet liderleri tarafından törenle karşılandı. “Lenin, Geçici Hükümeti ve Petersburg Sovyeti'ni eleştiren bir konuşma yaparak tören atmosferini hemen mahvetti.”⁶⁴ Lenin'in konuşmasında, daha sonra

60 A. Rabinowitch, *Devrime Doğru*, s. 35.

61 Stalin'in, 1930'lardaki Büyük Temizlik'i sırasında, 1936 yılında idam edilmiştir. G.Z.

62 Agy, s. 36.

63 Agy, s. 37.

64 Wade, s. 94.

“Nisan Tezleri” olarak bilinecek tezlerinin ana hatları yer alıyordu. Özetle, “Devrimci Defansizme” verilecek en ufak ödün bile söz konusu değildi; devrim birinci aşamasından ikinci aşamasına geçme sürecindeydi ve bu aşama, iktidarın işçilerin ve yoksul köylülerin eline geçmesiydi; bütün vaatleri yalandan ibaret olan Geçici Hükümet’e hiçbir destek verilemezdi; tüm iktidar İşçi Vekilleri Sovyeti’ne devredilmeli, parlamenter bir cumhuriyetin yerine İşçi ve Köylü Vekilleri Sovyetleri Cumhuriyeti kurulmalıydı.⁶⁵

Lenin böylece, Bolşevik Parti’yi sadece Geçici Hükümet’e karşı değil, Petersburg Sovyeti liderliğine ve politikalarına karşı da kesin bir muhalefet çizgisine sokmuş oluyordu.⁶⁶

Lenin, bu temel politikasını ileriki günlerde daha da ayrıntılandırdı. Öncelikle, 24-29 Nisan arasında yapılan VII. Parti Konferansı’nda Bolşeviklerin sosyalist devrime fiilen hazırlık yapması noktasını bir kararla garanti altına aldı.⁶⁷ Bundan sonra bu “sosyalist devrimin” unsurlarını daha da ayrıntılandırdı. Lenin’in iktidara yürüme ve ele alma planına göre, Geçici Hükümet devrilecek ve Sovyetleri temel alan bir hükümet kurulacaktı; sosyalist olmayan gruplarla işbirliği kesin olarak reddedilecek, yeni kurulan koalisyon hükümetine destek veren Sovyet liderliği şiddetle eleştirilecekti; Menşeviklerle tamamen ayrılma süreci tamamlanacaktı; tazminatsız toprak dağıtımı, işçi kontrolü ve ekonomide devlet kontrolü savunulacaktı; sınıf kavgasına vurgu yapılacaktı; karşı-devrim korkusu nedeniyle politik yumuşamaya ve iç savaş endişelerine son verilecekti; Rus devriminin dünya devriminin öncülü olduğu vurgulanacaktı.⁶⁸

Wade, bu politikaların başlangıçtaki etkisini ve daha sonraki başarısını şöyle özetliyor:

“İlk başta Lenin’in aşırı sosyal ve siyasi düşmanlık programları, ülkenin haleti ruhiyesi ile uyumlu değildi. Otokrasinin düşüşünü takip eden bir iyimserlik ruhu ve ülkeyi ve devrimi Alman-

65 Agy, s. 94.

66 Agy, s. 94.

67 Agy, s. 94

68 Agy, s. 94-95

ya'ya karşı savunma ihtiyacına dair vatansever bir duygu hâlâ hâkimdi. Dolayısıyla Lenin'in programı, başlangıçta partiyi etkisiz bir muhalefet pozisyonuna soktu... Lenin'in duruşu, Lenin'in Rus siyasetinden anladığı her ne olursa olsun, partisini, hükümetin ve Sovyet liderliğinin, ülkenin karşı karşıya bulunduğu sayısız meseleyi çözmekteki her tür başarısızlığından fayda sağlayacak bir konuma getirdi. Bolşevikler, hükümetin ya da Sovyet'in politika ve eylemlerinden... memnuniyetsizlik duyan herkes için bir müknafta dönüştü. Bolşeviklerin radikal politikaları ve 'iktidarı ele alma' çağrıları, yaz boyunca ve sonbaharda siyasi ve sosyal gerilimler arttıkça daha da cazip hale geldi."⁶⁹

Nisan Krizinde ve Sonrasında Bolşevik Parti'deki Farklı Eğilimler

Yeniden Nisan krizi sırasındaki Bolşevik Partisi'nin içinde oluşan farklı eğilimlere ve kanatlara dönelim. O zamanki Bolşevik Partisi, daha sonra oluşan, iktidara geçmiş Bolşevik Partisi'nin monolitik yapısından oldukça farklıydı. Bu parti içinde 1917 yılında oluşan farklı kanatlar (geçici hizipler) 1920'lerdeki, daha çok ideolojik eğilim farklılıklarına dayanan hizipleşmelerden de farklıydı. Petersburg'un radikal işçi bölgelerindeki parti komiteleri zaman zaman Lenin'den bile daha radikal yönelimler içine girebiliyordu örneğin. Parti içindeki genç ve yaşlı kuşak, daha çok partinin merkezinde yoğunlaşmış klasik "profesyonel devrimciler"le "yerel Bolşevikler" arasında oluşan eğilim farkları dikkat çekiyordu.

Nisan'daki hükümet krizi sırasında, Petersburglu yerel Bolşevik örgütler, diğer radikal devrimciler, askerler ve işçiler gibi, sokağa dökülme ve "kahrolsun Geçici Hükümet" sloganını atma, hatta hükümete karşı fiilen ayaklanma eğilimindeydi. Merkez Komitesi'ndeki ve çevresindeki "profesyonel devrimci" kadrolar bu eğilimin karşısında yer alıyor ve ayaklanma önerilerini "maceracı" buluyordu. Lenin, "Nisan Tezlerini" genç ve radikal yerel Bolşeviklerin radikal eğilimlerine dayandırsa da o

69 Agy, s. 95.

somut koşullarda “kahrolsun Geçici Hükümet” sloganını erken buluyor ve acil ayaklanma önerilerine karşı çıkıyordu. Lenin, 24 Nisan’da toplanan VII. Parti Konferansı’nda bütün gösterilere karşı olduğunu ve ayaklanma önerilerini aceleci bulduğunu net bir şekilde ilan etti.⁷⁰

“20 Nisan’da öfkeli kalabalık Marinski Sarayı’nın önünde toplanıldığında, Birinci Bolşevik Petrograd Şehir Konferansı’nın öğleden sonraki oturumunda bazı bölge temsilcileri Geçici Hükümetin bir an önce yıkılmasını istediler. Askerî örgütten V. İ. Nevski, iktidarın Sovyetlere devredilmesi için mücadele yürütmek amacıyla birliklerin harekete geçirilmesini yüksek sesle dile getirdi... aynı akşam geç saatlerde yapılan Bolşevik Petersburg Komitesi Yürütme Kurulu toplantısında Geçici Hükümetin devrilmesi tekrar gündeme geldi ve açıkça artan bir destek gördü. Bu hareketin Sovyet kayıtlarında belirtilen tek lideri, Petersburg Komitesinin Putilov fabrikasından açık sözlü bir üyesi ve Yedinci Tüm-Rusya Bolşevik Parti Konferansında Bolşevik Merkez Komitesi üyeliğine aday olan S. Y. Bogdatiev’dir... Sovyet kayıtlarında Bogdatiev ve destekçileri, kabine bakanlarının tutuklanması için propaganda yapmakla suçlanmaktadır. Lenin, 24 Nisan’daki Yedinci Tüm-Rusya Bolşevik Parti Konferansında bu izinsiz gösterilere karşı olduğunu dile getirdi.”⁷¹

“İlimli Bolşevikleri rezil ettikten sonra Lenin şimdi de partisinin ‘aşırı-sol’ kanadının endişeli ateşini söndürmek için harekete geçti... Onun 22 Nisan tarihli kararı şunu belirtiyordu: ‘Kahrolsun Geçici Hükümet sloganı, içinde bulunduğumuz anda doğru olmayan bir slogandır’, çünkü henüz devrimci işçi sınıfının yanında bir çoğunluk yoktur (abç, G.Z.). Böylesi bir ağırlığın yokluğunda, ‘böyle bir slogan ya boş bir ifadedir ya da nesnel olarak, maceracı bir karakterin girişimlerine tekabül eder.’ ‘Sadece Sovyet bizim politikamızı benimsediği ve iktidarı kendi ellerine almak istediği zaman böylesi bir devirden yana olacağız’ (abç, G.Z.) diye tekrarladı.”⁷²

70 A. Rabinowitch, *Devrim Doğru*, s. 42-43-44.

71 Agy, s. 43

72 China Miéville, s. 147.

Miéville'den yaptığım alıntıda ilk altını çizdiğim cümle ne anlama gelmektedir? Burada “devrimci işçi sınıfı” denirken, gerçek, somut işçi sınıfının toplumun çoğunluğunu henüz kazanmadığından mı, yoksa Bolşeviklerin Sovyet'te henüz çoğunluğu almadığından mı söz edilmektedir, oldukça muğlaktır. Fakat altını çizdiğim ikinci cümleden, Lenin'in “işçi sınıfı”ndan kastının doğrudan Bolşevikler olduğu sonucu çıkmaktadır. Sovyet, “bizim”, yani Bolşeviklerin politikasını benimsediği zaman iktidarın ele alınması mantıklı ve gerekli olacaktır. Demek ki Lenin, ilk altını çizdiğim cümlede, genel olarak işçi sınıfının toplumun çoğunluğunun desteğini almasından değil, işçi sınıfını temsil ettiğini farz ettiği Bolşeviklerin Sovyet'te çoğunluğu almasından söz etmektedir. Ve elbette bu cümleler, Lenin'in iktidarı ele geçirme planını net bir şekilde ortaya koymaktadır. İlk bakışta oldukça meşruiyetçi, çoğunlukçu gibi görünen bu görüş, aslında Lenin'in “işçi sınıfı” ya da “Sovyet iktidarı” laflarının sadece bir kamufraj olduğunu ortaya koymaktadır. Yani Lenin, “bütün iktidar Sovyetlere” sloganını atarken ya da benimserken, aslında “bütün iktidar, Sovyetlerde çoğunluğu ele geçiren Bolşeviklere” demek istemektedir. Zaten sonraki gelişmeler de bunu doğrulayacaktır.

“... temel olarak mücadele içinde daha iyi, daha demokratik bir toplumsal düzen, yani Lenin ve Bolşevik ajitatörlerin cümle âleme ilan ettikleri Sovyetler cumhuriyetini kurmak değil *Sovyetlerin* kumanda mevkiini almak söz konusuydu.... Sonuç olarak, 1917 baharı ve yazında Bolşeviklerin saptadıkları yakın amaç, Sovyetleri ele geçirmektir.”⁷³

Ne var ki, “bütün iktidar Sovyetlere” sloganını iktidara yürüyen bir partinin kamufлаji olarak değil de, gerçek anlamıyla kavrayanlar da az değildi ve bunların başında, Şubat Devrimi'nin en önde gelen itici güçlerinden biri olan Kronstadt bahriyelileri geliyordu:

73 Oskar Anweiler, *Rusya'da Sovyetler (1905-1921)*, Çev. Temel Keşoğlu, Ayrıntı, 1990, s. 228. Çeviride “Sovyet” yerine “konsey” diye geçiyor. Kavram karışıklığına yol açmaması için bu kitaptan yaptığım alıntılarda “konsey”lerin hepsini “Sovyet” yaptım ve değişikliği belirtmek için italik olarak yazdım. G.Z.

“13 Mayıs’ta, Kronstadt Sovyeti kendisini, donanma adasındaki tek iktidar olarak deklare etti. Koalisyon hükümetini tanımayacağını ve sadece Petrograd Sovyeti ile görüşeceğini ilan etti. Yoğun bir şekilde yerel Bolşeviklerden etkilenmelerine rağmen, ikili iktidarın bu radikal inkârı, Petrograd Bolşevik Merkez Komitesi tarafından maceraperestlik olarak görülerek azarlandı... O heyecan dolu günlerde, Koalisyon Hükümeti ülkenin kontrolünü kaybetmemek için mücadele ederken, hükümeti eleştiren solcular, kendi destekçilerini kontrol etmede sorun yaşıyorlardı.”⁷⁴

HAZİRAN - TEMMUZ

“İktidarın Sovyetlere geçişi doğrudan doğruya iktidarın uzlaşmacılara geçişi demek olurdu.”

(Troçki, *Rus Devriminin Tarihi-II*, s. 316)

Haziran Taarruzu

Yeni kurulan koalisyon hükümetinin en önemli ve acil sorunu, bir an önce barış, yani somut olarak Rusya’nın kendi açısından savaşa son vermesiydi. Bu sağlanmadığı sürece halk kitlelerin huzursuzluğu yatışacak gibi görünmüyordu. Ne var ki, ne Rusya’nın müttefiki (İngiltere, Fransa, İtalya, Birleşik Devletler) ne de savaş halinde bulunduğu (Almanya) kapitalist ülkeler buna izin vermek niyetindeydi.

Sovyet liderliği, Haziran ayında, Stockholm’da bir uluslararası konferans toplamaya odaklandı. Savaşan tarafların sosyalist partileri barış için bir araya gelebilirlerse, bunun savaş zamanında oluşmuş düşmanlıkları kıracağı hesap edilmişti. Böylece sosyalist partilerin, Rus devriminin formülü olan, “ilhaksız ve tazminatsız barış, halkların kendi kaderini tayini” yönünde bir barış sağlanması için baskı oluşturacakları düşünülmüştü.⁷⁵

74 China Miéville, s. 161.

75 Wade, s. 198.

Böyle bir barış yolunda atılacak adımların, huzursuz kitlelerin “Devrimci Defansist” Sovyet liderliğinin arkasında saf tutmasını sağlayacağı ve hükümete ciddi ekonomik ve sosyal problemlerin çözümünde zaman kazandıracacağı umulmuştu.⁷⁶

Ne var ki, itilaf devletleri böyle bir barışa yanaşmak niyetinde değildi. Böyle bir niyette olmadıklarını gösteren en belirgin işaret, Fransız hükümetinin, Stockholm’deki konferansa katılacak vatandaşlarına pasaport vermeyi reddetmesiydi. İtalya ve Birleşik Devletler de olumsuz bir tutum aldı. İngiltere de bir süre tereddüt ettikten sonra olumsuz tutumunu açıkladı.

Bunun üzerine “Devrimci Defansist” liderler, başlattıkları “barış taarruzu”nun çıkmazını aşabilmek için Haziran ayında askerî taarruz fikrine yöneldiler. Doğal olarak bu yöneliş liberal ve muhafazakâr subaylardan büyük destek buldu. Subaylar, yeni bir taarruzun, orduda yok olan disiplini yeniden tesis edeceğini umuyorlardı.⁷⁷

İlimli sosyalist liderlik, “devrimci taarruz” için aradığı örneği Fransa tarihinden buldu. Geçen yüzyılda “Fransız devrimci ordularının büyük başarısını anımsadılar; artık Rus askerinin uğrunda savaşıacağı bir demokrasisi olduğuna göre Rusya’nın yeni ve güçlü bir devrimci ordusu olabilirdi. Sovyet entelektüelleri ve bazı ordu subayları kendilerini yanlış tarihi benzetmelerle kandırdılar.”⁷⁸

İlimli sol, başarılı bir taarruzun barış politikalarını güçlendireceğini, sağ ise bunun solu zayıflatacağını umuyordu. Başta Anarşistler, Bolşevikler, Sol SR’ler ve Menşevik-Enternasyonalistler olmak üzere radikal sol bu taarruza kesinlikle karşıydı.⁷⁹ Diğer yandan, subayların eğitime başlama, yıkılmış geleneksel disiplini yeniden dayatma girişimleri askerlerin düşmanlığıyla karşılaştı. Şubat Devrimi ile kurulmuş ordu komitelerinin giderek yeni taarruza ve disiplinin tesisine yönelik organlar haline

76 Agy, s. 199.

77 Agy, s. 200.

78 Agy, s. 201.

79 Agy, s.201-202.

getirilmesi askerlerin yeni alternatif örgütlenme arayışına girmesine yol açtı. İşte böyle bir anda radikal solun taarruza karşı çıkan argümanları askerlerin duygularına ve arayışına denk düştü ve asker kitleleri, neredeyse Bolşevik Parti'den bile bağımsız bir şekilde popüler bir "Bolşevizm"e doğru hızla kaymaya başladı:

"Alan Wildman'ın (*End of the Russian Army: The Old Army* kitabında) dikkat çektiği gibi, 'Mayıs boyunca hoyratlaşmış bir "Bolşevizm", [Bolşevik] Parti'nin örgütlü güçlerini açık farkla yaya bırakarak ve kendisini büyük isyanlar ve karışıklıklar silsilesiyle ifade ederek askerlerin yeni taarruza karşı yükselen düşmanlığını harekete geçiren ana kuvvet haline geldi."⁸⁰

Komutanların yedek birlikleri takviye olarak cepheye yollama girişimleri askerlerin isyanını güçlendirdi. "Petrograd ve diğer yerlerden gelen ve zaten siperdeki kardeşlerinden çok daha politize ve cepheye yollanmaktan dolayı hırçın ve küskün olan askerler, şehirlerin siyasi çalkantısını cepheye taşıdılar."⁸¹ "Devrimci Defansist" liderlik de dahil genel olarak ordunun komuta kademesi, sebep-sonuç ilişkisini yanlış kurarak, askerlerin isyanını Bolşeviklerin etkisine bağladılar. Oysa "askerler, Bolşevik etkisi sebebiyle taarruza karşı olmaktan ziyade taarruza karşı oldukları için Bolşevizme" yönelmişlerdi.⁸²

Taarruza askerler kadar işçiler de karşıydı. "Petrograd'da taarruz karşıtı duygular, ekonomik ve diğer meseleler üzerinden yükselen işçi ve asker memnuniyetsizliği dalgasıyla birleşerek 'Haziran Gösterileri'ne yol açtı. Diğer solcularla –özellikle anarşistlerle – birlikte yoğun olarak kaşındıkları halk memnuniyetsizliğinin farkında olan Bolşevik liderliği, 8 Haziran'da bir kitle gösterisi düzenlemeye karar verdi."⁸³ Bunu duyan Sovyet liderliği telaşlandı ve Sovyetin kararıyla gösteriyi resmen yasakladı. Bolşevik Komitesi, Sovyet'in kararından ürkerek son dakikada gösteri kararını geri çekti. Aslında gösteriyi zamansız bulduğu

80 Agy, s. 203-204.

81 Agy, s. 205.

82 Agy, s. 206.

83 Agy, s. 206.

anlaşılan Lenin oylamada çekimser kalarak, geri çekme kararına yol vermiş oldu.⁸⁴ Bu karar, özellikle anarşist-komünistlerin etkili olduğu Petersburg garnizonunda büyük tepkiye yol açtı:

“Gerçek şu ki, Petrograd’da 1917 yazının aşırı değişken ve dengelessiz havasında, birkaç önemli fabrika ve alaydan aldıkları destekle Anarşist-Komünistler olayların akışını etkilemede inkâr edilemez bir kapasiteye sahiptiler. Aslında bazı fabrika ve Askerî birimlerde Anarşistlerin etkisi Bolşeviklerin hareketlerini bile etkileyecek kadar büyüktü.”⁸⁵

Sovyetlerin ılımlı sosyalist liderleri, Bolşeviklerin geri çekilmesi kararının ardından ve gösterinin iptal edilmesinden cesaret alarak, “Bolşevik-Anarşist tehlikeyle nasıl mücadele edeceği sorunu”nu⁸⁶ tartıştılar ve bu tartışma Sovyet liderliği içinde iki zıt eğilime yol açtı. Çereteli, Bolşeviklerin ve anarşistlerin derhal silahsızlandırılması ve Sovyet’ten dışlanması eğilimini temsil ediyordu; Menşeviklerin önde gelenlerinden Dan ise, bu konuda aceleci davranılmasına karşı çıkıyordu. Çereteli’nin teklifine en kararlı şekilde karşı çıkan ve sosyalistler arasında yasakçı eğilimlerin yanlışlığına önemle dikkat çeken lider ise Menşeviklerin sol kanadının temsilcisi Martov’dur:

“Martov, Çereteli’nin planını, Rusya’nın özgür demokratik sistemini bozacağını iddia ederek kınadı. ‘Bolşeviklerin maceracılıklarıyla ilgili birçok şey söylendi ama unutmayın ki karşınızdaki bir avuç Bolşevik değil, onları destekleyen büyük işçi kitleleridir. Bu işçi kitlelerini Bolşevik etkiden uzaklaştırmak yerine, proletaryanın aktif kısmıyla aranızda bir uçuruma yol açacak önlemler almaya çalışıyorsunuz... Güç kullanmak yerine kitlelere, hoşnutsuzluklarını anladığımızı ve Kongrenin [konunun tartışıldığı Sovyetler Kongresi kastediliyor, G.Z.] sanayinin kontrol ve organizasyonundaki reformları hızlandıracığını söylememiz gerekmiyor mu?’”⁸⁷

84 A. Rabinowitch, *Devrime Doğru*, s. 69.

85 Agy, s. 58.

86 Agy, s. 72.

87 Agy, s. 74.

Sovyet Kongresi'nde yapılan oylamada Çereteli'nin Bolşevik-Anarşist eğilime baskı önlemlerine ilişkin önergesi reddedildi.

Sovyet liderleri, gösterinin iptal edilmesiyle yetinmeyip konumlarını, kendi denetimlerinde büyük bir kitle gösterisiyle pekiştirmeye karar verdiler. Ne var ki, 18 Haziran'da yapılan gösteri ters tepti ve bu yarım milyonluk gösteri, anarşistlerin, Bolşeviklerin, Sol SR'lerin ve Menşevik-Enternasyonalistlerin de çabasıyla, "Kahrolsun Savaş", "Kahrolsun on kapitalist bakan" sloganlarıyla muazzam bir savaş ve hükümet karşıtı gösteriye dönüştü.⁸⁸ Aynı gün Petersburg'a, Galiçya cephesinde başlatılan taarruzun da başarısızlığa uğradığı haberleri ulaştı. Cephedeki askerler savaşmayı reddetmiş ve eski siperlerine çekilmişlerdi. Bu son yenilgi, "Devrimci Defansist"lerin "taarruz yoluyla barış programı"nın çöküşünün ilanıydı.⁸⁹

18 Haziran Gösterilerinde Anarşistler

Temmuz ayında meydana gelen büyük ayaklanmaya geçmeden önce, 18 Haziran gösterisinde meydana gelen ve Temmuz günlerinin habercisi olan bir olaya değinmem gerekiyor.

9 Haziran günü Geçici Hükümet, Bolşevik Askerî Örgüt'ün cephe gazetesi *Okopnaya Pravda*'nın editörü F. P. Kaustov'u yazıları dolayısıyla "vatan hainliği"yle suçlayarak tutuklamıştı. Yedinci ordu askerlerinden Kaustov, Bolşevik Askerî Örgüt'ün çoğu üyesi gibi, Bolşeviklere Şubat Devrimi'nden sonra katılmıştı ve Kronstadt Bolşevik liderlerinden F. F. Raskolnikov'un⁹⁰ anılarında belirttiği gibi, "anarşizme, isyankarlığa içgüdüsel bir sempatisi vardı."⁹¹

18 Haziran gösterisi sırasında Anarşist-Komünistlerden ve

88 Wade, s. 206

89 Agy, s. 207-208.

90 Stalin'in Büyük Temizlik'i sırasında, 1938 yılında diplomatik görevde bulunduğu Sofya'dan Moskova'ya çağrıldı. 1939 yılının Eylül'ünde, sığındığı Fransa'nın Nice kentindeki bir bakımevinin penceresinden atlayarak intihar etti. Stalin'in ajanları tarafından zehirlenerek öldürüldüğü de söylenir. G.Z.

91 A. Rabinowitch, *Devrimin Doğru*, s. 93.

gösteriye silahlarıyla katılmış askerlerden 1.500-2.000 kişilik bir grup ana gösteri kolundan kopup, Kaustov'un tutuklu bulunduğu, Viborg'daki Crosses Hapishanesi'ne gelerek silah zoruyla serbest bırakılmasını sağladı. Kaustov, kendisi gibi siyasi suçlardan hapse atılmış diğer tutukluların da serbest bırakılmasını istedi. Onları da serbest bırakan anarşist-Komünistler, serbest bıraktıkları tutuklularla birlikte, karargâh olarak kullandıkları Durnova Villası'na döndüler.

Ertesi gün, Geçici Hükümet'in emriyle bir bölük asker, Durnovo Villası'nı kuşattı. Anarşistler, kaçakların geri verilmesi talebini geri çevirdiler. Geçici Hükümet'in askerî birlikleriyle, direnen anarşistler arasında bombaların da patladığı bir çatışma meydana geldi. Hükümet güçleri bir süre sonra Villa'yı ele geçirdi ve elli kadar işçi, asker ve denizci tutuklandı. Kaustov ele geçemedi. Anarşist-Komünistlerden Asnin çatışma sırasında can verdi.⁹²

Yol açıcı aktivizmiyle, fakat aynı zamanda siyasi taktiklerden uzak oluşuyla anarşizm dinamite benzer; belki de geçmişte ve hatta bugün bile bir kısım anarşistin sembollerinden birinin fitili tutuşmuş bir dinamit olması bu yüzdendir. Anarşizm, siyasi hesapları ve taktikleri dikkate almadan, doğrudan eylem yoluyla toplumsal olaylarda öncü rolü oynar ve bariyerlerin aşılmasında kendini de feda ederek zaman zaman tayin edici bir etkide bulunur. Ne var ki, tarihi momentler her zaman her doğrudan eylemin olumlu sonuçlar vermesine yol açmayabilir; siyasi hesaplara batmaması her ne kadar anarşizmin değerli ve erdemli yanını oluşturursa da bazı momentlerde akılsızca bir duvara toslamaya ya da hatta düşmanın ekmeğine yağ sürmeye de yol açabilir. Her neyse, herhalde eylemci anarşizmi, olumlu ve olumsuz yönleriyle böyle kabul etmek, onu "islah" etmeye kalkışmamak belki de en doğrusudur.

Temmuz Ayaklanmasına Doğru...

Haziran ayında kabaran dalga bir türlü yatışmak bilmiyordu. Pe-

92 Agy, s. 93-94.

tersburg garnizonları, Kronstadt ve Viborg bölgesi kaynıyordu. Temmuz'a doğru meydana gelen bazı gelişmeler bu kaynamayı patlama noktasına yaklaştırdı. Haziran taarruzu ve ardından gelen yenilgi ortamı askerlerin öfkelerini iyice artırmış ve askerî birlikler cepheye gönderilmeye karşı açıktan direnmeye geçmişlerdi. "Bu birliklerden biri endüstriyel Viborg bölgesine karargâh kurmuş olan Birinci Makineli Tüfek Alayı'dı. Büyüyen memnuniyetsizlikleri, civar fabrikalarda artan huzursuzlukla genişmişti. İki grup hoşnutsuzluk birbiriyle etkileşime girdi."⁹³ Barışın gerçekleşmemesinin, ekonomik durumun kötüye gitmesinin sebebinin Koalisyon Hükümeti'nin izlediği politikalar olduğunu düşünen asker ve işçiler, tek çıkış yolunu Sovyet iktidarında görmeye başladılar. Bu, kaçınılmaz olarak "Bütün iktidar Sovyetlere" sloganını iyice güncel hale getirdi.

Ne var ki, iktidarı alması istenen Sovyet'in yönetimindeki, "Devrimci Defansist" ılımlı sosyalist liderlik bu talebi yerine getirmemekte ayak diriyor, hatta bu gelişmenin önüne geçmek için elinden geleni yapıyordu. Bu da kitlelerle Sovyetlerin yönetimine hâkim olan ılımlı sosyalist liderler arasındaki gerilimi iyice artırıyordu.

Askerleri ve işçileri Temmuz başında doğrudan harekete geçmeye sürükleyen bir diğer önemli etken, Koalisyon hükümetinin Haziran sonunda çökmesiydi. Ukrayna'nın özerkliğini tanımayı reddeden hükümetteki Kadetler, Nekrasov hariç istifa etmiş ve Prens Lvov hükümetinin sonu görünmüştü. Bunun üzerine, Savaş Bakanlığı sırasındaki savaşçı rolü nedeniyle halk içindeki prestijini kaybeden Kerenski, II. Koalisyon hükümetini kurarak başbakan olma hazırlıklarına girişmişti. Yeni bir savaş kabinesine şiddetle karşı olan asker ve işçiler açısından bu momentte Sovyetlerin iktidarı ele alması daha da mantıklı hale gelmişti. Elbette onların, Lenin'in planladığı gibi, Bolşeviklerin çoğunlukta olduğu Sovyetlerin iktidarı alması diye bir derdi yoktu; onlar, kendi örgütleri olarak gördükleri Sovyetlerin, yönetiminde kim olursa olsun, çoğunlukta kim olursa olsun iktidarı almasını istiyordu.

“Bütün iktidar Sovyetlere” sloganından aslında herkes farklı farklı şeyler anlıyordu. Anarşist-Komünistlere göre bu slogan, her türlü hükümetin reddedilmesi ve işçi-köylü-asker Sovyetlerinin her yerde komünal bir sistem kurması anlamına geliyordu. Bolşeviklerin bu slogandan anladıkları ise, anarşistlerin tam tersine, Sovyetler aracılığıyla Bolşevik Partinin tüm iktidarı ele geçirmesiydi. İşçi ve askerlerin o zamanki arzu ve amaçlarını en iyi dile getirdiklerini düşünebileceğimiz Menşevik-Enternasyonalistler ve Sol SR’ler gibi diğer radikal sol hareketler ise, bu sloganın hayata geçmesinin, Sovyetlerde büyük ağırlıkta olan ılımlı sosyalistlerle radikal solun, halkın taleplerini yerine getirecek geniş tabanlı bir sosyalist koalisyonunu doğuracağını umut ediyorlardı. Böyle bir hükümette artık savaş yanlısı Kadetler yer almayacaktı. Ne var ki, hem ılımlı sosyalistler, Kadetlerin dışlandığı ve içinde Bolşeviklerin de yer aldığı böyle geniş tabanlı bir koalisyona karşıydılar; hem de Bolşevikler, kendilerinin hâkim olmadığı böyle bir hükümette, özellikle o güne kadar şiddetle eleştirdikleri “devrimci defansist” ılımlı sosyalistlerle yan yana bulunmak istemiyorlardı. Tuhaftır ki, bu konuda, iki zıt uç (Bolşevikler ve ılımlı sosyalistler) geniş tabanlı sosyalist koalisyona dayanan bir Sovyet iktidarına karşı olmakta, tam zıt nedenlerle de olsa birleşiyorlardı. “Düşman kardeşlerin” bu ortak yönelimi, daha sonraki ve Ekim günlerindeki gelişmeleri de tayin edecekti.

Temmuz Başında Hareket Başlıyor

“Birinci Makineli Tüfek Alayı içindeki şartlar kötüleştikçe Anarşist-Komünistlerin duruma dahil olması kaçınılmaz hale geldi. Ve gerçek şudur ki Anarşist-Komünistler Temmuz ayaklanmasının başlatılmasında önemli bir rol oynadılar. Petersburg Sovyetinin bir üyesi ve Anarşist-Komünist örgütünün ana figürlerinden biri olan A. Fedorov’un yazdığı(na)... göre, 2 Temmuz günü öğleden sonra Anarşist-Komünist liderlerin katıldığı gizli bir toplantı yapıldı... Fedorov anılarında, toplantının tüm Anarşist örgütünün acilen harekete geçirilmesine, işçi ve asker-

lerin ertesi gün (3 Temmuz) silahlı ayaklanmaya çağrılmasına karar verdiğini yazmaktadır. İsyanın anahtarı Birinci Makineli Tüfek Alayıydı...”⁹⁴

3 Temmuz sabahı, Birinci Makineli Tüfek Alayı'nın kışla-sında İ. M. Golovin önderliğinde bir toplantı yapıldı. Golovin, yaptığı konuşmada, Alayı'n cepheye gönderilmesi kararına karşı mücadelenin gerekliliğini vurguladı. Troçki'nin⁹⁵ anlatımına göre, "... kitlelerin çok iyi nabzını tutan, sınırlı zekâsı olsa da samimi ve her zaman ateşli biri olan"⁹⁶ Anarşist-Komünist İ. Bleikhman, "sokaklar bizi örgütleyecektir" diyerek askerlerin silahlarıyla sokağa çıkması çağrısı yaptı. Bolşevik Askerî Örgüt'ten askerler de, Bolşevik Merkez'den talimat almadan bu öneriyi desteklediler. Sonunda, sokağa çıkma önerisi, o gün akşam 17.00'de başlamak üzere kabul edildi.⁹⁷ Derhal, hareketi yönetmek üzere bir Geçici Devrim Komitesi kuruldu. Başkanlığına, "popüler bir Bolşevik ajitator olan ve artık partinin uyarılarına itaat etmeyen"⁹⁸ Semaşko getirildi. "Semaşko'nun yönlendirmesiyle Geçici Devrimci Komite, tüm Birinci Makineli Tüfek Alayı'nı harekete geçirmeye başladı, gözcüler gönderip korumalar görevlendirdi, tüm sivil ve askerî araçların hemen kamulaştırılmasını ve silahlandırılmasını onayladı ve operasyon planlarını hazırladı."⁹⁹

Makineli tüfekçiler, silah dolu kamyonlarla akşama doğru, diğer askerî birliklere ulaşıp kitlesel toplantılar düzenlediler. Birinci Yedek Piyade Alayı'ndan G. İ. Torski, Birinci Makineli Tüfek Alayı'ndan askerlerin gelişini şöyle anlatıyor:

3 Temmuz günü saat 17.00 civarında Birinci Makineli Tüfek Alayı heyeti olduklarını söyleyen askerler, alay Komitesi Baş-

94 A. Rabinowitch, *Devrime Doğru*, s. 118.

95 1940 yılında, sürgün olarak yaşadığı Meksika'da, Stalin'in ajanları tarafından kafasına buz baltasıyla vurularak öldürülmüştür. G.Z.

96 L. Troçki, *Rus Devriminin Tarihi*, s. 25.

97 Agy, s. 122-123.

98 China Miéville, s. 202.

99 A. Rabinowitch, *Devrime Doğru*, s. 124.

kanı olarak beni görmeye geldiler. Heyet,... kapitalist bakanları devirmek ve iktidarı İşçi, Asker ve Köylü Vekilleri Sovyetine devretmek için hemen silahlarımızla Petrograd sokaklarına çıkarak gösteri yapmamız gerektiğini bildirdi.”¹⁰⁰

Asker delegeler botlara binerek Kronstadt’ın yolunu tuttular, pencerelerden pankartlar sallayarak gösteri haberini yaydılar. Moskovskiy, Grenaderskiy, Birinci Piyade ve Zırhlı Araç Birlikleri’nden, Viborg bölgesi işçilerinden destek isteyerek zırhlı araçlarıyla şehri boydan boya dolaştılar.¹⁰¹ Birinci Makineli Tüfek Alayı’nın çağrısı birçok askerî birim ve fabrikada destek bulmuş, akşam saatlerinde çoğu birlik ve fabrika ayaklanmaya katılmıştı. Kronstadt’da on bin silahlı denizcinin ve Putilov fabrikasından otuz bin işçinin katılımıyla 3 Temmuz’da ayaklanmaya katılım kaygı verici bir sayıya ulaşacaktı.”¹⁰²

Şubat’tan sonraki ikinci büyük ve gerçek, aşağıdan halk ayaklanması başlamıştı.

Temmuz Ayaklanması ve Bolşevikler

Temmuz başındaki toplumsal gerilim, Bolşevik Partisi içindeki farklı kanatlar arasındaki gerilimi de iyice artırmıştı. Bu gerilim kendini özellikle, Lenin’in kontrolü altında bulunan *Pravda* ile, Bolşevik Askerî Komite’nin kontrolü altında bulunan *Soldatskaya Pravda* arasındaki farklı yönelimlerde gösteriyordu.¹⁰³ Askerlerin sabırsızlığını dikkate alarak hareket eden ve onların nabzını tutmakta ısrar eden Bolşevik Askerî Komite, “... hareketin tam denetimini sağladı ve olabilecek en ürkütücü ve geniş askerî desteği seferber etti.”¹⁰⁴ Kitlelerin ruh halini ancak Parti’nin iktidara ilerleyişine hizmet ettiği oranda dikkate almaktan yana olan ve ağırlıklı olarak Bolşevik Partisi’nin eski “profesyonel devrimci” kadrolarını ya da kabuğunu temsil eden Merkez

100 Agy, s. 124.

101 China Miéville, s. 202.

102 A. Rabinowitch, *Devrime Doğru*, s. 125

103 A. Rabinowitch, *Devrime Doğru*, s. 111.

104 A. Rabinowitch, *Bolşevikler İktidara Geliyor*, s. 39.

Komitesi'nin ise, "3 Temmuz öğleden sonra hareketi durdurmak amacıyla gerçekten çaba gösterdiği" kesindi.¹⁰⁵ Nisan tezleriyle Bolşevik Parti'nin "profesyonel devrimciler" kanadında radikal bir yön değişikliği yaratan Lenin, Haziran ortasından beri bir ayaklanma çıkmasını önlemek için var gücüyle çalışmaktaydı.¹⁰⁶

"... *Pravda*, Lenin'in taktiksel duruşunun kısa bir süre için partinin sağ kanadının duruşuna benzediğine tanıklık etmektedir. 22 Haziran tarihli *Pravda*'da Kamenev'in kaleme aldığı, partinin sol kanadına saldıran makale ('O Kadar da Kolay Değil Yoldaşlar') o günlerde pekâlâ Lenin tarafından yazılmış olabilirdi. Kamenev bu makalesinde 'partide yeni olan' işçi ve askerlerden gelen 'karmaşık oldukları için her zaman anlayamadıkları sloganların hemen gerçekleşmesi' taleplerine işaret ediyordu."¹⁰⁷

Gerçekten de Şubat'tan itibaren, devrim öncesindeki küçük, profesyonel, konspiratif parti anlayışının terk edilmesiyle ve kapıların on binlerce yeni üyeye açılmasıyla, parti saflarını Marksizm hakkında pek bir şey bilmeyen ve derhal devrimci eyleme geçmek için sabırsızlanan militanlar doldurmuştu.¹⁰⁸ Bu, bir anlamda, Parti içindeki eski ve yaşlılarla, yeni ve gençler arasındaki davranış ve yönelim farklılıkları olarak da okunabilir.¹⁰⁹ "... bu hızlı büyüme döneminde parti üyeliği için aranan koşulların, mümkün olan en kısa sürede militan bir kitleye sahip olmak için askıya alındığı anlaşılmaktadır."¹¹⁰ Petersburg Parti Örgütü ve Bolşevik Askerî Örgütü içindeki etkili unsurlar, yeni ve hızla radikalleşen üyelerini anarşistlere kaptırma korkusuyla radikal tutuma kaymışlardı.¹¹¹ Ayrıca, o günlerde, Bolşevik Partisi'nin geleneksel merkezîyetçiliğinin tersine, doğrudan kitlelerle temas halindeki, Askerî Komite gibi Bolşevik birimler geniş bir özerk-

105 Agy, s. 39.

106 Agy, s. 42.

107 A. Rabinowitch, *Devrime Doğru*, s. 112.

108 A. Rabinowitch, *Bolşevikler iktidara Geliyor*, s. 18

109 Agy, s. 75.

110 A. Rabinowitch, *Devrime Doğru*, s. 116-117.

111 Agy, s. 27.

liğe sahip olmuşlardı, çağrı ve taktiklerinde nispeten özgürlerdi.¹¹²

Bu koşullarda Temmuz'u karşılayan Bolşevik Partisi çelişkili ve ikircimli bir durumda kalmıştı. Merkez Komitesi ve Lenin, bir yandan, kitlelerin memnuniyetsizliğinden yararlanmak istiyor, fakat bir yandan da askerlerin ve işçilerin aşağıdan ve kendi denetimleri dışında ayaklanmasını önlemeye çalışıyordu. Aslında bu önleme çabası da ikircimliydi. Bir yandan Askerî Komite ve Petersburg Komitesi'nin tabandan gelen muazzam dalgaya kapılmaması ve hareketi yatıştırması isteniyor, fakat bir yandan da Parti'nin bu dalganın tamamen dışında kalarak radikal kitleler nezdinde itibar kaybetmesinden korkuluyordu. İşte bütün bu ikircimli durumlar nedeniyle Bolşevik Partisi sallandı ve yalpaladı. Bolşevik taban bu somut koşullarda Parti'ye karşı "sadakatsiz" davrandı ve harekete katıldı. Petersburg Komitesi ve Askerî Komite, tabanlarının ardından sürüklendi. Merkez Komitesi ve Lenin, partiyi ve kendi inisiyatiflerini aşan hareketi durdurmak için bütün gücüyle frene basarken, bir yandan gösteri dalgasının peşine takılmak zorunda kaldılar:

"3 Temmuz günü öğleden sonrası ve akşamında işler o kadar karışmıştı ki Merkez Komitesi tarafından ayaklanmanın ertelenmesi için ajitasyon yapmakla görevlendirilen Bolşevikler kendilerini, ayaklanma taraftarı parti üyelerinin karşısında buldu."¹¹³

"Petrograd Sovyetinden parti üyeleri, Birinci Makineli Tüfek Alayı askerlerini dizginlemeye çalışmakla görevlendirildi."¹¹⁴

Geleneksel merkezîyetçiliğinden bir türlü kopamayan Merkez Komitesi'nin kaygısı, hareketin gereken olgunluğa ulaşmamış olması değil, iktidar gerçekten Sovyetlere geçecek olursa, bu iktidarı diğer partilerle paylaşma korkusuydu. Oysa Lenin iktidarın bir kısmını değil, tamamını istiyordu ve o sırada Bolşevikler

112 Agy, s. 18.

113 Agy, s. 127.

114 Agy, s. 132.

Sovyetler'de hâlâ azınlıktaydılar. Bir diğer nokta ise, Bolşevik merkezin, Temmuz hareketinin kendi inisiyatifleri dışında, tamamen bir taban hareketi halinde yükselmiş olmasından duyduğu endişeydi. Bolşevik Parti'nin yöneticileri, iktidara gelmek için kitle hareketinin gerekliliğini biliyor ve elbette bu hareketin gelişmesi için çaba gösteriyorlardı ama bunun kendi yönetimlerinde olması koşuluyla. Oysa, Temmuz'da Bolşevikler kitleleri değil, kitleler Bolşevikleri yönlendirmişti.

Oranienbaum'daki Piyade Subay Okulu'nda Askerî Örgüt kolektifi üyesi olarak bulunan A. Tarasov-Rodyonov'un anılarından bu bölüm, hem Temmuz ayaklanmasının büyüklüğünü ve gerçek bir devrimin nasıl bir şey olduğunu, hem de bu devrim karşısında Bolşevik Partisi'nin bocalamasını çok iyi ortaya koymaktadır:

“Askerî Örgüt Karargâhında her kafadan bir ses çıkıyor ama hiç kimse hiçbir şeyden emin değil...”

Eskimiş paltosuyla yaşlı bir asker ter içinde ve kollarını sallayarak herkesi, artık (kitleleri) zapt etmenin bir anlamı olmadığına ikna etmeye çalışıyordu... ‘Bırakın gösteri yapsınlar ve hâlâ hayatta olduğumuzu gösterebilirler...’

Garnizon ve fabrikalarda Askerî Örgüt ve Petersburg Komitesi arasında haber getiren kişi sayısı her geçen dakika artıyordu. Bu kişilerin yüzleri yorgun ve kıpkırmızıydı. Kafalarını sallayıp inatla kararı açıkladılar:

‘Viborg Bölgesi durdurulamaz. Dinlemek bile istemiyorlar!’

‘Putilov fabrikası işçileri toplanıyor... Onlarla anlaşmak ve eylemlerini onaylamak zorundaydık!’

‘Merkez Komitesi'nin onayı olmadan mı?’

‘Merkez Komitesi'nin onayı olmadan!.. Kitleler artık daha fazla zapt edilemez ve bunun için hiçbir neden yok.’¹¹⁵

3-6 Temmuz Günleri...

Sukhanov'un¹¹⁶ Temmuz günlerine ilişkin anılarıyla kaldığımız yerden devam edelim:

“Her yönden muazzam müfreze asker birlikleri merkeze akıyordu – bazıları Tauride Sarayı'na yönelmişti. İçlerinden kimileri havaya ateş ediyordu... kamyonlar ve arabalar şehrin içinde vızır vızır dolaşmaya başlamıştı. İçlerinde omuzlarında tüfek, yüzlerinde korku-hiddet ifadeleriyle sivil ve askerler vardı.”¹¹⁷

“Neredeyse hepsi silahlı olan Kronstadtlılar yanlarında altmış bin tüfek cephanesi, beş yüz revolver mermisi, sedyeleriyle bir sağlık ekibi ve bando getirmişti.” Kronstadt bahriyelileri Nikolayevski ve Üniversite rıhtımı boyunca demir attılar. Bahriyeliler burada, Vasiliyevski Adası'ndan, Sovyet'in merkezi olan Taurida Sarayı'na giden işçi kalabalıklarınca neşeyle karşılandılar. Kronstadtlılar, çevrelerini saran işçilere, alaycı bir şekilde, “burjuvazi haddini aşmıştı, düzeni sağlamaya geldik” diyorlardı.¹¹⁸

Göstericiler, saat 13.00 civarında, etrafları, Semaşko komutasındaki Birinci Makineli Tüfek Alayı'nca sarılmış, zırlı araçlarla korunan kadın ve çocuklarla, Viborg Bölgesi'nden fabrika işçileri, Liteyni Köprüsü'nü geçerek Taurida Sarayı'na yaklaştılar. Kısa süre sonra Putilov fabrikası işçileri ve İkinci Makineli Tüfek Alayı'nın bir kısmı, Narva Kemerinde toplanmış Narva Bölgesi fabrikalarıyla temasa geçtiler ve Putilov Kızıl Muhafızlarının komutanları S. Bogdatiev ile M. Voitsekhovski'yi taşıyan kamyonet Taurida Sarayı'na yöneldi. Çoğu fabrika gösterisine silahlı işçi milisleri eşlik ediyordu. Öğleden sonra tahminen altmış bini bulan yürüyüş kolu Sadovaya ve Apraksina sokaklarının köşesinden dönerken üst kat pencerelerden yürüyüşçülerin üzerine ateş açıldı. Bildirildiğine göre, başka yerlerde de kala-

116 1931 yılında, ilk gösteri davalarından olan “Menşevikler Davası”ndan hüküm giydi. On yıl kamplarda yaşadktan sonra, 1940 yılında Stalin'in emriyle idam edildi. G.Z.

117 N. N. Sukhanov, *The Russian Revolution 1917* (Eyewitness Account), Translate into English: Joel Carmichael, Oxford University Press, 1955, s. 430.

118 A. Rabinowitch, *Devrime Doğru*, s. 151.

balıkların üzerine ateş açılmıştı. Açılan ateşe karşılık verilmesi sırasında o kargaşalıkta da kör kurşunlarla vurulanların sayısı epeyce kabarıktı. "... asker ve bahriyelilerin gelişigüzel ateş etmesi ve hükümet ve Sovyet liderlerine muhalif ve taraftar olan ordu birlikleri arasındaki çatışmalar sonucu yaklaşık 400 kişi ölmüştü."¹¹⁹ "Tüm bunlar olurken, artık neredeyse tamamen düzensiz büyük bir denizci ve işçi kalabalığı da, Birinci Makineli Tüfek Alayı'nın neşeli tezahüratıyla Taurida Sarayı'na varmıştı."¹²⁰

Hedef, Sovyet liderliğinin bulunduğu Tauride Sarayı'ydı. Burada göstericiler, Menşevik-SR Sovyet liderlerinin, koalisyonu feshetme ve tüm iktidarı ele alma talebini reddetmesiyle yüz yüze geldiler. Tauride Sarayı'nın önünde çıkan kargaşada Kronstadt bahriyelileri SR lideri Victor Çernov'u alıkoydular. "Yumruğunu Çernov'un suratına sallayıp 'Sana iktidar teklif edildiğinde kabul et orospu çocuğu' diye bağırarak işçi, kalabalığın çaresizlik hissini yansıtıyordu."¹²¹

Alelacele Finlandiya'daki tatilinden Petersburg'a getirilen Lenin'in Bolşevik Parti'nin merkezi olarak kullanılan Kşesinskaya Malikânesi'nin balkonundan kalabalıklara bir konuşma yapması istendi. Lenin önce bu konuşmayı yapmak istemedi, fakat Bolşevik Askerî Komite'nin ısrarıyla balkona çıkarken, Askerî Komite üyelerine, "bu yüzden esaslı bir fırça yiyeceksiniz" diye fısıldadı.¹²² Lenin son derece durgun konuşmasında, kitleleri iktidara el koymaya çağırmadı. "Göstericileri, şehrin sokaklarını ele geçirmelerine rağmen kendi programlarını Sovyet liderlerine dayatamamaktan ya da yeni liderler üretememekten kaynaklanan genel bir hayal kırıklığı ve engellenmişlik duygusu sardı."¹²³

119 Wade, s. 211.

120 A. Rabinowitch, *Devrime Doğru*, s. 53-154.

121 Wade, s. 210.

122 A. Rabinowitch, *Bolşevikler İktidara Geliyor*, s. 37.

123 Wade, s. 211.

4 Temmuz: Tauride Sarayı'nda Sovyet Yürütme Komiteleri Toplantısı

Silahlı işçi ve askerler, bir yandan ılımlı sosyalist Sovyet liderlerinin iktidarı Sovyetlerin eline alması talebini reddetmesi, diğer yandan o güne kadar yanlarında olduğunu düşündükleri Bolşevik önderliğin ve Lenin'in, sokak hareketine karşı soğuk ve yatıştırıcı tutum alması gibi bir hayli moral bozucu iki etkene rağmen Sovyet'in merkezi olan Tauride Sarayı çevresindeki kuşatmasını ve baskısını sürdürmekteydi. O sırada içeride, Sovyet Merkez Yürütme Komitesi, 4 Temmuz günü saat 18.00'de başlamış olan, Şubat Devrimi'nden sonraki en gergin toplantısını yapmaktaydı. Bu toplantı, Geçici Hükümet'in kaderine karar verecek ve dışarıdaki işçi ve asker kitlelerinin "Bütün iktidar Sovyetlere" talebini yanıtlayacaktı. İlimli Sovyet liderleri bu talebe çoktan olumsuz yanıt vermişlerdi ama MYK'da sadece onlar yoktu. Radikal solu oluşturan Bolşevikler, Sol SR'ler, Menşevik Enternasyonalistler ve az sayıda da olsa bazı anarşist delegeler de yer alıyordu. Ayrıca toplantıya, radikal solun baskısıyla, dışarıdaki göstericilerin temsilcisi işçi ve askerler de kabul edilmiş ve göstericilerin taleplerini toplantıya sunan konuşmalar yapabilmişlerdi.

Toplantıda, ellerinde silahlarıyla konuşan iki fabrika temsilcisinin söyledikleri kaydedilebilmiş ve Sovyet'in yayın organı *Izvestia*'da yayınlanmış:

"İkinci fabrika temsilcisi: 'Pankartlarımızda nelerin yazılı olduğunu görüyorsunuz. İşçilerin kararı budur. Fabrikalarda açıklık tehdidiyle karşı karşıyayız. On kapitalist bakanın görevden alınmasını talep ediyoruz. Sovyete güveniyoruz ama Sovyetin güvendiklerine değil. Sosyalist bakanlar, kapitalist bakanlarla anlaşmalar yaptılar. Ancak bu kapitalist bakanlar bizim can düşmanlarımızdır. Toprağın hemen kamulaştırılmasını ve sanayide [işçi] denetiminin sağlanmasını talep ediyoruz. Açlıktan kırılmaya karşı mücadelemizi sonuna kadar sürdüreceğiz!'

"Dördüncü fabrika temsilcisi: '... kitleler, ülkenin içinde bulunduğu durumun ciddiyetinin farkındadır. Gördüğümüz bir

isyan değil, örgütlü bir gösteridir. Toprağın köylüye verilmesini ve devrimci orduya verilen emirlerin geri çekilmesini talep ediyoruz. Fabrikatörlerin ve kapitalistlerin sabotajlarına ve lokavtlara karşı her türlü mücadele önleminin alınmasını istiyoruz. Burjuvaziyle uzlaşma politikası devam ettikçe ülke sakinleşmeyecektir. Koynumuzda artık bu iğrenç yaratığı barındırmayacağız. Kadetler bizimle çalışmayı reddettiklerine göre size şunu soruyoruz: Şimdi kiminle çalışmayı tercih edeceksiniz?”¹²⁴

İlimli Sovyet liderliği adına konuşan Çereteli, işçi ve askerlerin taleplerine yüz vermekten yana görünmüyordu. Ona göre, Petersburg işçilerinin talep ettikleri hükümeti oluşturmak, bütün ülkenin “azınlık baskısına” boyun eğildiği izlenimine kapılmasına yol açardı. Dolayısıyla Geçici Hükümet’in devamından yanaydılar. Sorun, iki hafta sonra Moskova’da toplanacak bir kongrede yeniden ele alınabilirdi.¹²⁵

Konuşmalardan ve içerideki havadan haberdar olan, sarayı kuşatmış kalabalık gittikçe daha tehditkâr bir tavır içine girmeye başlamıştı. Bir kısım Putilov fabrikası işçisi, Çereteli’nin hemen dışarı çıkmaması halinde, onu içeri girip kendilerinin dışarı çıkaracaklarını söyledi. Çekidze dışarı çıkarak işçileri yatıştırmaya çalıştı.

Aralarında Steklov, Martov, Grineviç, Kamkov ve M. Spiridonova’nın da¹²⁶ bulunduğu radikal sol muhalefet sözcüleri ilimli sosyalistlere karşı konuştular. Gorki’nin gazetesi *Novaya Zhizn* ile bağlantılı olan Steklov, Çereteli’ye karşı çıkarak, “Nüfusun yüzde doksanının, sosyalist bir hükümetin kuruluşunu, Romanovların düşürülmesinden bile büyük bir heyecanla karşılayacağını” ileri sürdü. Menşevik-Enternasyonalistlerin lideri Martov, Geçici Hükümet sorununun iki hafta ertelenmesinin ölümcül sonuçlara yol açacağını ileri sürdü ve “devrimi ileriye taşıyacak bir sosyalist hükümetin kurulmasının acil” olduğunu

124 *Izvestia*, 6 Temmuz 1917, s.3.

125 A. Rabinowitch, *Devrimde Doğru*, s. 161.

126 Kamkov 1938’de, Spridonovo 1942’de Stalinist rejim tarafından kurşuna dizilmiştir. G.Z.

vurguladı.¹²⁷ Yine Menşevik-Enternasyonalist Grineviç, kararın Moskova'da yapılacak bir toplantıya bırakılmasının tam bir oyalamaca olduğunu belirtti. Sol SR'ler adına konuşan Kamkov ve M. Spiridonova da aynı yönde konuşarak Çereteli'nin önerisine karşı çıktılar.¹²⁸

Sonunda toplantıya üç öneri sunuldu: Birinci öneri, Gots'un, bir dahaki Yürütme Komiteleri toplantısına kadar Geçici Hükümet'e destek isteyen, ılımlı Sovyet yönetiminin önerisiydi; ikinci öneri, Martov'un sunduğu, çoğunluğunu sosyalist bakanların oluşturduğu yeni bir hükümet kurulmasını öneren, sol-Menşevik ve Sol SR önerisiydi; üçüncüsü ise, Bolşevikleri temsilen konuşan Lunaçarski'nin, hükümet şekli üzerinde durmayan, fakat genel olarak iktidarın Sovyetlere verilmesi gerektiğini ileri süren önerisiydi.

O sırada Tauride Sarayı'nın dışındaki durum şöyleydi:

“Saat artık gece yarısına yaklaşmış ve ortak Yürütme Komiteleri toplantısı başladığında meydanda olan Kronstadt denizcilerinin yerini Putilov işçileri almıştı. Kısa bir süre gösteri yaptıktan sonra onların yerlerine de (Krasnoye Selo'dan yaya olarak gelen) 171. Ve 176. Yedek Piyade Alayları, Oranienbaum'dan Birinci Yedek Piyade Alayı'nın Üçüncü Taburu ve başlarında Saharov ile Birinci Yedek Piyade Alayı geldi. Yavaş yavaş bu gruplar (da) kışlalarına döndüler. Yoğun topçu atışı ve aniden başlayan sağanak son kalan inatçıları da dağıttı.”¹²⁹

Taurida Sarayı'nda ise tartışmalar uzadıkça uzuyordu. Sağ-Menşevik Teodor Dan, “köylü entelejensiya”nın temsilcilerinden Kondratenko, Kerenski'nin de üyesi olduğu, SR'lere yakın Trudoviklerin lideri İ. M. Bramson, Sağ-SR Sako Saakin ve Halkın Sosyalist Partisi'nden N. V. Çaykovski, Gots'un önerisini destekleyen konuşmalar yaptılar. Lunaçarski ve Bolşeviklerden Zinovyev¹³⁰ onlara karşı konuştular.

127 *Izvestia*, 6 Temmuz 1917, s.4.

128 A. Rabinowitch, *Devrime Doğru*, s. 162-163.

129 *Agy*, s. 163.

130 Stalin'in 1930'lu yıllardaki Büyük Temizlik'i sırasında, 1936 yılında idam edilmiştir. G.Z.

Saat gece yarısı 01.00 sularında, Çereteli, Gots'un önergesini destekleyen konuşmasını yaparken, uzaktan gittikçe yoğunlaşan sesler duyuldu. Binlerce ayaktan çıkan sesler her yanı kaplamıştı. Orada bulunanlar gürültünün kaynağını ve nedenini ayırt edebilmek için dikkat kesilmişlerdi. Birdenbire Menşevik Dan kürsüye çıkararak salonda bulunanlara şöyle seslendi: "Yoldaşlar, sakın olalım! Tehlike yok. Devrime sadık alaylar Merkez Yürütme Komitesi'ni korumaya geldiler."¹³¹

Bunun ardından, salonda bulunanların bir kısmı ayağa kalkıp, sol kanat delegelerine zaferle bakarak el ele tutuştular ve *Marseillaise*'i söylemeye başladılar.

İlimli Sovyet liderliğini Petersburg işçilerinin ve garnizonlarının elinden kurtarmaya gelen hükümete bağlı birlikler, İsmailovski, Preobrajinski ve Semenovski alaylarıydı.

Geçici Hükümet'e gelen bu beklenmedik desteğin nedeni daha sonradan anlaşıldı. Savaş Bakanı Kerenski, Temmuz ayaklanmasının başladığı saatlerde "Bolşevik efsanesini" yıkmaya yönelik bir ifşaat komplosu örgütlemiş ve Lenin'in aslında Alman ajanı olduğuna ilişkin düzenlenen sahte belgeleri hem basına vermiş, hem de Askerî garnizonlara yollamıştı. Petersburg'un dışında bulunan, fakat aslında Temmuz ayaklanmasına hayırhah bakan askerî birlikler, bu ifşa komplosundan etkilenererek ayaklanmaya karşı ılımlı sosyalist liderleri desteklemeye karar vermiş ve harekete geçmişlerdi. Öte yandan, ayaklanan işçi ve askerlerin gerektiği ölçüde sıkı örgütlü bir önderliğe sahip olmaması, Bolşeviklerin ayaklanmadan geri durması ve ayak sürümesi, iki gün süren ve ağır can kaybına neden olan gösterilerin tavsaması ve kitlelerde giderek yorgunluk ve hatta yılgınlık ruh halinin yayılması da hareketin dağılıp gitmesinde etkili olmuştu.

Temmuz Sonrası: Reaksiyon Başkaldırıyor

5 Temmuz günü öğlen saatlerinde hükümete sadık birlikler, Vıborg gibi işçi bölgeleri dışında, başkentte tüm kontrolü ele ge-

131 Agy, s. 164.

çirmişti. Müthiş bir “anti-Bolşevik” saldırı dalgası sarmıştı her yanı. Elbette hedefte, Bolşeviklerin yanı sıra, anarşistler, Sol SR’ler ve genel olarak radikal sol ve Temmuz ayaklanmasının başını çeken Kronstadt bahriyelileri, 1. Makineli Tüfek Alayı’nın askerleri ile Viborg bölgesi fabrikalarının işçileri vardı. Geçici Hükümet şimdi büyük bir inisiyatif kazanmış ve General Polovtsev’i, isyancı garnizonları silahsızlandırmak, Bolşeviklerin merkezi olan Kşesinskaya Malikânesi’ni, Bolşevik Askerî Komite’nin elindeki Peter ve Paul Kalesi’ni ve anarşistlerin kargâhı Durnovo Villası’nı ele geçirmekle görevlendirmişti.

5 Temmuz günü erken saatlerde bir müfreze asker, *Pravda*’nın basımevini ele geçirdi. Neva nehri üzerindeki köprüler açıldığından kendi bölgelerine geçemeyen ve sokaklarda gruplar halinde dolaşan Kronstadtlı bahriyeliler silahtan arındırılıp tutuklandı. Bu gelişmeler üzerine Bolşevik Askerî Komite direnme kararı aldı. Bu kararın Merkez Komitesi tarafından onaylanıp onaylanmadığı bilinmiyor, ancak daha sonraki gelişmeler, Merkez Komitesi’nin direnmeden yana olmadığını ortaya koyuyor.¹³²

Genelde işçilerde bir moral bozukluğu gözlenmesine rağmen, Viborg bölgesinde direnme eğilimi göze çarpıyordu. “Anılarında Metelev, Viborg bölgesinin genç işçilerinin ceplerine, çizmelerine, paltolarına bombalar saklayıp Peter ve Paul Kalesi’ni savunan Birinci Makineli Tüfek Alayı’nın On Altıncı Bölüğü’ne ve Kronstadt denizcilerine yardım etmek için Neva’yı geçtiklerini yazmaktadır.”¹³³

Ne var ki, Bolşevik etkisinin en güçlü olduğu askerî birliklerden Sovyet’i destekleyen kararlar geldikçe Bolşevik Askerî Örgüt’ün gücü hızla azalmaya başladı. Buna rağmen, genelde somut koşulları pek dikkate almaktan yana olmayan anarşistler işçileri yeniden sokağa çıkmaya davet eden bildiriler dağıtmayı sürdürüyorlardı. Güvenli bir yerde saklanmış olan Lenin ise Zinovjev aracılığıyla Askerî Örgüt’e gönderdiği mesajda direnmeyi doğru bulmadığını bildiriyor, Peter ve Paul Kalesi’nin teslim

132 Agy, s. 172.

133 Agy, s. 174.

edilmesini istiyordu. Ayrıca Merkez Komitesi acilen yayınladığı bildiride, işçi ve askerler, “harekete geçen reaksiyonun” provokasyonlarına boyun eğmemeye, aynı zamanda her türlü gösteri ve çatışmadan uzak durmaya çağrılıyordu.

Bolşevik Partisi, Sovyet’in tavrını öğrenmek üzere bir temsilci gönderdi. Kısa süre sonra, Kamenev ve Zinovyev’in çağrısıyla, Sovyet Yürütme Komitesi’nden bir heyet Kşesinskaya Malikânesi’ne geldi. İki taraf arasında, “daha fazla kan dökülmemesini arzulayan” bir anlaşmaya varıldı. Bu anlaşmaya göre, Sovyet, Bolşevik Parti’ye karşı daha fazla baskı önlemine girişilmesini önleyecek, tutuklulardan, suçu sabit olmayanlar serbest bırakılacaktı. Karşılığında da Bolşevikler, tüm zırhlı araçlarını toplayacak, Kronstadtlıları üslerine geri gönderecek, Peter ve Paul Kalesi’ni teslim edecekti.¹³⁴

Bu anlaşmaya rağmen bir kısım Kronstadt bahriyelisi Kşesinskaya ile Peter ve Paul Kalesi’nden ayrılmadı. Bunun üzerine, Sovyet Yürütme Komitesi, Raskolnikov (Kronstadt Bolşevikleri’nin lideri), Roşal ve Yarçuk’tan (Kronstadtlı anarşist) oluşan Kronstadt heyetine ultimatom verdi. Uslendikleri malikâneyi ve Peter Kalesi’ni sabaha kadar boşaltmaları isteniyordu.

Sabah, Kuzmin komutasındaki hükümet yanlısı birlikler Kşesinskaya Malikânesi’ni ve Peter ve Paul Kalesi’ni kuşatarak “teslim ol” talebini yineledi. “Poryovski anılarında, hâlâ malikânede olan asker ve denizcilerin (üç yüz Kronstadtlı, Birinci Makineli Tüfek Alayı’ndan ve Grenadier Alayı’ndan iki yüz asker) teslim olma talebine savunma hazırlıklarını yenileyerek tepki gösterdiğini yazmaktadır.”¹³⁵ Bu arada, isyancı kuvvetler, savunulması güç olan Kşesinskaya’yı terk edip birkaç yüz metre ilerideki Peter ve Paul Kalesi’ne geçmişlerdi. Bunun hemen ardından Kuzmin’in verdiği emirle kaleye topçu ateşi başladı. Kşesinskaya Malikânesi kısa sürede, direnişsiz ele geçirildi. Peter ve Paul Kalesi’ndeki direnişçiler ise savunma mevzilerinde yerlerini almışlardı.

134 Agy, s. 176.

135 Agy, s. 177.

Bu sırada Sovyet temsilcileri ve Bolşevik Merkez Komitesi kaleye gelerek direnişçilere teslim olma çağrısında bulundular. İsyancıları temsilen İlin-Zenevski ile Yarçuk, hükümeti temsilen B. O. Bogdanov ile cepheden gelen birlikleri temsilen E. Mazurenko müzakereye oturdular. Hükümet güçleri, silahların teslim edilmesinde ısrarcıydı.

Sonunda isyancı denizci, makineli tüfekçi ve askerler arasında bir oylama yapıldı. "... çoğunluk, devrimin çıkarları gereğince kendilerini feda etmeme yönünde oy kullandı."¹³⁶ İsyancı askerler kısa sürede silahsızlandırıldı, isim tespiti yapıldı, Kronstadtlılar aşağılanarak gemilerine ve üslerine geri gönderildiler. Yine de yapılanlar, 1921 Kronstadt ayaklanmasından sonra ölüm dahil verilen cezalarla karşılaştırıldığında pek hafif kalıyor.

Anarşist-komünistlerin merkezi Durnovo Villası da kısa bir direnişten sonra teslim alındı.

Lenin, "Tüm iktidar Sovyetlere" Sloganından Vazgeçiyor

6 Temmuz akşamı, Viborg'daki küçük bir dairede Lenin, Bolşevik Merkez Komitesi'nden Zinovyev, Kamenev, Stalin ve Askerî Örgütü temsilen N. İ. Podvoyski bir araya geldi. Lenin bu toplantıda "mevcut durum" üzerine bir sunuş yaptı. Podvoyski'nin anlattığına göre, Lenin, bir yenilgi yaşandığını ama bu yenilginin altından kalkılabileceğini ileri sürdü. Ona göre, Temmuz olayları, Parti'nin çalışmalarına zarar vermiş olsa da "bazı olumlu sonuçları" da olmuştu. "Sosyalist Devrimciler ve Menşevikler geri dönülmez bir şekilde kendilerini, iktidarı şu anda elinde bulunduran askerî karşı-devrimle işbirliğine sokmuş ve proletarya artık burjuvazinin elinden iktidarı barışçı yollarla alma hayalinden kurtulmuştu."¹³⁷ Lenin, bu tespitten hareketle, " 'Tüm iktidar Sovyetlere' sloganının geçerliliğini yitirdiğini ve bunun yerine 'Tüm iktidar devrimci parti-Bolşevik Komünistler öncülüğündeki işçi sınıfına' sloganının kullanılması gerektiğini

136 Agy, s. 178.

137 Agy, s. 179.

söyledi. Bu, Lenin'in yakın gelecekte ilk fırsatta gerçekleştirilmesi gereken, iktidarın Bolşeviklerce ele geçirilmesinin zorunluluğunu açıkça ifade ediydi.”¹³⁸

China Miéville de aynı politika değişikliğini şöyle ortaya koyuyor:

“Temmuz’un son iki gününde, uzun bir tartışmadan sonra, Lenin’in analizi ve itirazı üzerine Bolşevikler, ‘Tüm iktidar Sovyetlere’ sloganından vazgeçtiler. Yeni bir yol çizmeye başladılar. Bu, Sovyetlerin gücüne ve potansiyeline dayandırılan bir yol değil, iktidarın direkt olarak işçiler ve Parti tarafından ele geçirilmesine temellendirilen bir yoldu.”¹³⁹

Bu büyük değişim noktasında Lenin’in anlayışı ve planıyla, radikalleşmiş işçi ve askerlerin yönelişi arasında büyük bir kopukluk ve hatta ruhsal ayrılık oluştuğunu saptamalıyız. “Bütün iktidar Sovyetlere” sloganıyla ayaklanan ve Bolşevik Partisi’nin Merkez Komitesi’nden ve Lenin’den istedikleri desteği bulamayan radikalleşmiş işçi ve askerlerin ruh hali, Temmuz yenilgisinden sonra da Sovyet’ten kopmak, onu ılımlılara terk etmek değildi; tam tersine kitleler, “Devrimci Defansist” liderliği Sovyet’in içinde sıkıştırmak ve hâkimiyeti onların elinden almak için daha da bilenmişlerdi. Onların, Lenin gibi, kendi emekleriyle ve ayaklanmalarıyla oluşturdukları özörgütlerini ılımlılara çabucak bırakmaya hiç niyetleri yoktu ve daha sonraki gelişmeler, Lenin’in bile “Sovyetleri terk etme” tutumundan vazgeçmesine yol açacak ölçüde bunu kanıtlamış, hesaplaşma Sovyet’in dışında değil, içinde olmuştur. Lenin’in işçi ve askerlerin ruh halinden koptuğunun bir başka kanıtı, işçi ve askerler, ılımlı liderliğin tutumuna üzülür ve öfkelenirken, Lenin’in onların tutumuna içten içe sevinmesidir. Çünkü Lenin’in niyeti, baştan beri, gerçek anlamda Sovyet’in iktidarı ele geçirmesi değil, Bolşevik partinin Sovyet aracılığıyla tek başına iktidarı ele geçirmesiydi. Bunun için de, tek parti iktidarının önündeki en büyük engel olarak gördüğü ılımlı sosyalist önderliğin ortadan kalkması gerekiyor-

138 Agy, s. 179.

139 China Miéville, s. 233.

du. İlimli sosyalist önderlik, sağcı tutumuyla bu fırsatı Lenin'e kendi eliyle sunmuştu. İşte bu yüzden işçi ve asker kitleleri ilimli sosyalist liderlerin tutumuna üzülüp öfkelenirken, Lenin ilimli sosyalist liderlerin daha da sağa kayan tutumuna sevinmiştir. Onların bu tutumlarıyla, iktidara ilerlediği yolda önemli bir engelin ortadan kalktığını düşünmüştür. Üstelik, "küvetteki kirli suyla" birlikte (yani ilimli sosyalist liderlikle birlikte) "bebeği" de, (yani Sovyet'i de) atmakta bir an bile tereddüt etmemiştir. Önce "tüm iktidar Sovyetlere" sloganını aktüel hale getirerek ilimli Sovyet liderlerine bir "iktidar kapını" hazırlayan Lenin, şimdi kapana sıkıştırdığı Sovyet liderleri ile birlikte, iktidara davet ettiği Sovyetleri de bordodan aşağı atmaktaydı.

Nitekim, Temmuz günlerinde Bolşevik Parti'ye katılmış Menşevik-Enternasyonalist Yuri Larin'in¹⁴⁰, 26 Temmuz'da, Viborg'da yapılan Bolşevik Partisi'nin VI. Kongresi'ndeki şu sözleri Lenin'in Sovyetleri bir çırpıda harcayan tutumuna karşı itirazın açıkça dillendirilmesidir:

"Yoldaşların... 'Kahrolsun Sovyetler, kendi örgütümüzü kura-
cağız' dediğini duydum. Bu bizim size eşlik edemeyeceğimiz
kesin tehlikeli bir yoldur... Görevimiz Sovyetleri yok etmek ve
yeni örgütler kurmak değildir. Ancak şimdiki Sovyetlerin kom-
pozisyonunda değişiklik yapmaktır... Aceleci yöntemlere karşı-
yız. Sovyetler seçim kurumlarıdır."¹⁴¹

Bu önemli farklılığın yol açtığı yarılmaları daha sonraki olaylar-
da net bir şekilde gözlemleyeceğiz.

AĞUSTOS - EYLÜL

Kerenski Hükümeti'nin Genel Saldırısı: Orduda İdam Cezası Geri Geliyor

Temmuz günlerinden sonra sol baskı altına alınırken hükümet

140 Larin hakkında daha geniş bilgi için bkz, Anna Larina, *Asla Unutamam (Nikolay Buharin'in Karısının anıları)*, çev: Gün Zileli, Imge, 2018.

141 A. Rabinowitch, *Bolşevikler İktidara Geliyor*, s. 109.

de kriz içinde bocalamaktaydı. İlimli sosyalistlerin reform programını onaylamayan Lvov başbakanlıktan çekildi. Yerini, yeni bir hükümet kurmak üzere, Savaş Bakanı Kerenski aldı. Yeniden canlanan sağ, temsilcisi Kadetler aracılığıyla yeni kurulacak hükümette yer almak üzere harekete geçti. Sağla işbirliği yapan Kerenski, hükümete katılmak konusunda eskisi gibi çekingenlik gösteren ilimli sosyalist liderleri hükümette yer almaya davet etti. Geçtiğimiz aylarda sol tarafından iktidarı almaya çağrılan Sovyet, şimdi sağın baskısıyla hükümette yer almaya zorlanıyordu. Sonunda ilimli sosyalistler sağın baskısına boyun eğerek, pek de hoşnut olmayacakları yeni hükümette yer almak zorunda kaldılar. Çiçeği burnunda Başbakan Kerenski, Temmuz günlerinden sonra başlayan reaksiyonun saldırısını daha da yoğunlaştırarak sürdürmeye girişti.

Pravda, Bolşevik Askerî Örgütün gazetesi *Soldatskaya Pravda* ve *Golos pravdi* kapatıldı. Temmuz ayaklanmasını tüm yönleriyle araştırmak ve suçluların iddianamelerini hazırlamak üzere olağanüstü yetkilerle donatılmış üst düzey bir Araştırma Komisyonu kuruldu. Radikal asker ve işçilerin yanı sıra, Kamenev, Troçki, Lunaçarski, Karitonov, Kaustov, Bogdatiev ve Rahiya tutuklanıp hapse atıldı. Lenin ve Zinovyev tutuklanma emriyle aranmaktaydı. İşçi ve askerlerin ruh halinde de Bolşeviklerden ya da radikal sol eğilimlerden uzak durma yönünde bir kırılma gözlemleniyordu. Bu kırılmada, “Alman ajanlığı” suçlamasının etkili olduğu anlaşılmaktadır. Temmuz sonrası baskı ortamından en büyük hasarı alan, Bolşevik Askerî Örgüt’ün önderleri ve üyeleri olmuştu.

Temmuz ayaklanmasına katılan alayların hepsi silahsızlandırılmıştı. “... ilk silahsızlandırılan alay, Birinci Makineli Tüfek Alayı oldu. Stulov’a göre, muhafızlar eşliğinde, silahları ellerinden alınmış bir şekilde Saray Meydanı’na ve buradan da Petrograd merkezinden uzaktaki bir bölge olan Solianoy Gorodok’a götürüldükleri 8 Temmuz’da hâlâ isyankâr ruhlarını koruyorlardı. Alay burada dağıtılıp askerleri cepheye” gönderildi.¹⁴² Birinci Makineli

142 A. Rabinowitch, *Devrime Doğru*, s. 183.

Tüfek Alayı'nın yanı sıra, silahsızlandırılan ve dağıtılan ilk kategorideki birlikler şunlardı: Grenadier, 1., 3., 176. Ve 180. Yedek Piyade alayları, Moskovski, Pavlovski, 3. Tüfek ve 2. Makinalı Tüfek alayları ve 6. İstihkâm Taburu. "Temizlik"le görevlendirilmiş olan General Romanovski güvenilmeyen yüz bin askerden kurtulmayı hedefliyordu. Diğer yandan, Kronstadt için böylesine hırslı bir plan tasarlanmamıştı. "Çünkü Geçici Hükümet'in buradaki zayıf otoritesi böyle bir uygulamanın yapılmasını imkânsız hale getiriyordu."¹⁴³ Kerenski'nin "karşıdevrimci kışkırtıcıların" derhal hükümete teslim edilmesini isteyen telgrafına, Kronstadt Sovyeti Yürütme Komitesi şu ironik yanıtı veriyordu:

"Kronstadt'da 'karşı-devrimci kışkırtıcı' bulunduğunu kimse bilmediğinden tutuklama yapmak mümkün değildir."¹⁴⁴

Ayrıca Kronstadt Sovyeti, özel olarak teslim edilmesi gerektiği bildirilen, Fedor Raskolnikov, Semian Roşal ve Afasii Remnev gibi Bolşevik Askerî liderleri teslim etmemekte kararlılıkla direndi.

Ordunun cephedeki çözülmesine karşı önlemler de sıkılaştırılmıştı. Komutanlara, savaş meydanından kaçanların üzerine ateş açma yetkisi verildi. Cephedeki birliklerin politik amaçlı toplantı yapması kesinlikle yasaklandı. Daha da önemli ve tayin edici bir adım olarak, Şubat Devrimi'yle iptal edilmiş olan, savaş bölgelerindeki askerî suçlara ölüm cezası verilmesi uygulaması geri getirildi. Ölüm cezası verme yetkisine sahip "Askerî devrimci mahkemeler" kurulmasına karar verildi.¹⁴⁵

Aslında idam cezasının yeniden getirilmesi kararı, Temmuz sonrasında, hem hükümetin kaderinde aşağı doğru düşüşün, hem de devrimin ve radikal solun kitleler nezdinde yeni baştan kendini toparlamasının başlangıç noktasıdır. "İdamın geri gelmesi, askerlerin siyasi radikalleşmesine güçlü bir itki sağladı ve karşıdevrim korkularını besledi."¹⁴⁶

143 Agy, s. 183.

144 A. Rabinowitch, *Bolşevikler İktidara Geliyor*, s. 58.

145 Agy, s. 57.

146 Wade, s. 224.

“En önemlisi, askerî birliklerde Parti programına verilen desteğin yeniden canlanması Bolşevik etkisinden bağımsız olarak gelişmişti. Menzhinskaya(nın)... 17 Temmuz tarihli mektubunda yazdığı gibi, ‘Kerenski’nin son bildirgeleri özellikle de ölüm cezasını geri getirmesi subaylara karşı korkunç (bir) öfke ve düşmanlık patlamasına neden olmuştur.’”¹⁴⁷

Öte yandan, bölge Sovyetlerinde de rüzgâr, Kerenski’ye ve yeni hükümete karşı esmeye başlamıştı. “İlgili belgelerin açıkça gösterdiği şey, Temmuz ayaklanmasının ertesinde, bölge Sovyetlerinin çoğunun Bolşevikleri lanetlemek ya da savunmakla ilgilenmedikleridir. Esas ilgi alanları hükümetin işçileri silahsızlandırma ya da radikal askerleri başkentten gönderme çabaları, cephede idam cezasının yeniden uygulamaya konulması, sola karşı başlayan saldırılar ve aşırı sağın yeniden yükselişi gibi konulardı. Bu gelişmelerin her biri, hemen her bölge Sovyeti tarafından devrim için ciddi bir tehdit olarak algılanıyordu.”¹⁴⁸ Bolşeviklerin henüz azınlıkta olduğu Rozhdenitsky Sovyeti’nin, hükümetin idam cezasını geri getirmesi karşısında aldığı şu karar, halkın ruh halini ortaya koymaktadır:

“Çektiklerinin yararsızlığını görmekten çıldırmış ve sonu olmayan bu savaşın sonunu göremeyen bu ezilen ve umutsuz kişileri öldürmek suçtur. Geçici Hükümetin devrimin en değer biçilmez zaferlerinden birine karşı düşüncesizce attığı gerici adım karşısında sessiz kalmak suçtur...

İdam cezasına Hayır!

Yasallaştırılmış Cinayete Hayır!

Yaşasın Devrimci Enternasyonal!”¹⁴⁹

Hava Yeniden Radikal Soldan Yana Dönüyor

Başlangıçta güçlü bir reaksiyon rüzgârı esmesine ve toplumsal trendin tamamen tersine döndüğünü gösteren emareler kendini

147 A. Rabinowitch, *Bolşevikler İktidara Geliyor*, s. 101.

148 Agy, s. 104.

149 Agy, s. 105.

güçlü bir şekilde belli etmesine rağmen aslında o günkü Rus toplumunun temel yönelimi, Şubat Devrimi'yle başlayan büyük devrimci süreç yönünde ilerlemek ve radikalleşmeye devam etmekte. Nitekim daha Temmuz ayı bile bitmeden bu temel süreç kendini ortaya koymaya ve reaksiyoner rüzgâr durulmaya yüz tuttu.

Bu gelişmede elbette özellikle Petersburg'daki işçi ve asker kitlelerinin Şubat Baharı'nın henüz çok taze olan devrimci atmosferini solumaya devam etmek istemelerinin rolü belirleyiciydi. Reaksiyon rüzgârına kapılan, hatta 7-8 Temmuz gecesi toplanıp Temmuz hareketini "anarşist Bolşevik unsurlar" tarafından yönetilen "serüvenci, başarısız bir silahlı ayaklanma" olarak nitelendiren ve "anarşist patlamaların demir yumrukla ezilmesi"ni isteyen bir karar alan Tüm-Rusya Yürütme Komiteleri bile, aynı kararda "olağanüstü önlemlerin" yalnızca bireylere uygulanacağına vurgu yaparak, "devrimci özgürlükleri korumak"tan söz etmişti.¹⁵⁰ Çünkü Sovyet de biliyordu ki, eğer özgürlükler korunmazsa, Şubat Devrimi'nin kazanımları da reaksiyonun karşısında harcanmış olacak ve kendi eliyle, o zamana kadar dayandığı kitlelerin reaksiyon tarafından ezilmesine yardımcı olmuş, kısacası kendi tabanının oyulmasına izin vermiş olacaktı. "... Menşevikler ve Sosyalist Devrimciler, Temmuz günlerini izleyen gerici dalganın devrim için oluşturacağı tehlikeneden gerçekten tedirgin olmuştu."¹⁵¹

Kaldı ki, Sovyet Yürütme Komitelerinde yalnız ılımlı sosyalistler yoktu. Nitekim, "Bolşeviklerin yanı sıra Menşevik-Enternasyonalistlerin ve Sol Sosyalist Devrimcilerin... Tüm-Rusya Yürütme Komiteleri'nden 9 Temmuz'da geçen ... kararı desteklemediklerini kaydetmek gerekir."¹⁵²

Menşevik-Enternasyonalistlerin lideri Yuli Martov, yukarıdaki kararın alındığı Yürütme Komiteleri toplantısında ayağa kalkarak heyecanla okuduğu, Menşevik-Enternasyonalistlerin bildirisinde, Geçici Hükümet'in dış ve iç politikalarının tutarlı

150 Agy, s. 51-52.

151 Agy, s. 49

152 Agy, s. 52.

ve yeterince devrimci olmaması yüzünden Rusya'nın içinde bulunduğu bunalıma katkıda bulunduğuna işaret etti. Bildirinin sonunda, "... devrimci demokrasinin (demokratik kurum ve sosyalist partilerin tümünü kapsayan geniş bir yelpaze) ülkeyi ve devrimi kurtarabilmesi" için, "devrimci hükümetin tüm güçlerinin, yükselmekte olan karşı-devrim tehdidiyle savaşmaya odaklanması" gerektiği belirtiliyordu.¹⁵³ "Tüm sosyalist unsurları birleştiren, geniş bir reform programı uygulayan, karşı-devrime açıkça meydan okuyan ve acil uzlaşmacı barış görüşmelerini başlatmak için her yolu deneyen devrimci Sovyet hükümetinin politik olarak bilinçlenmiş Petrograd kitlelerinin özlemlerine oldukça yakın düşeceğini önceden gören Martov'u olaylar... doğrulayacaktı."¹⁵⁴ Görüldüğü gibi, resmî Sovyet tarihçilerinin yazdıklarının tersine, Temmuz sonrası günlerde reaksiyonun saldırısına ve rüzgârına direnen sadece Bolşevikler değildi. Hatta, kimi fabrikalarda, örneğin Sosyalist Devrimciler (SR'ler) yayınladıkları bildirilerde, "Bolşevikleri tutukluyorsanız bizi de tutuklayın" diyorlardı.¹⁵⁵

Bölge Sovyetlerinde de hava tamamen tersine dönmüş, bölge Sovyetleri'nin çoğu Kerenski hükümetine karşı güvensizlik göstermeye başlamış ve Martov'un önerdiğine benzer devrimci bir Sovyet hükümeti kurulması fikrine iyice yaklaşmışlardı.¹⁵⁶

"Menşevik ve Sosyalist Devrimciler, daha doğrusu onların Menşevik-Enternasyonalist ve Sol Sosyalist Devrimci türevleri en azından 1917 sonbahar sonlarına kadar bölge Sovyetlerinin çoğunda etkili olmayı sürdürdü... Ağustos başında, Menşevik-Enternasyonalist Aleksander Gorin Bölgelerarası Konferans başkanı olarak seçildi. Bolşevikler, Menşevik-Enternasyonalistler ve Sol Sosyalist Devrimcilerden oluşan uyumlu bir koalisyon onun yönetiminde meclisi bağımsız devrimci bir yolda yürüttü."¹⁵⁷

153 Agy. s. 53.

154 Agy, s. 53.

155 Agy, s. 89.

156 Agy, s. 102.

157 Agy, s. 103.

Aynı devrimci ve birlikçi tutum, 1 Ağustos'ta, Narva bölgesi Sovyet vekilleri tarafından kabul edilen, Bolşeviklerin de desteklediği şu kararda yansımaktadır:

“Devrimci demokrasinin saflarındaki dağılmanın... hoş görülmez ve zarar verici olduğuna inanıyoruz. Dahası, tüm politik gruplaşmaların ve çeşitli görüş farklılıklarının ‘yukarıdan’ geldiğine inanıyoruz. ‘Alttakilerin’ çoğunluğu bütün bu ayrılıkları... anlamıyor, bilmiyor ve gerçekte kavrayamıyor. Bu ortak devrimci mücadeleye katılan ve yeni kazandığımız özgürlüklerimize değer veren herkesin... bu çağrımıza yanıt vermesini... diliyoruz. Demokrasinin en üst örgütü olan İşçi ve Asker Vekilleri Sovyeti etrafında toplanmalarını tavsiye ediyoruz. O yukarıdakilere, devrim düşmanlarına karşı mücadele edebilmemiz için ortak bir dil bulmalarını öneriyoruz.”¹⁵⁸

Öte yandan yeni Kerenski hükümeti, savaşçı girişimleriyle ve cephede idam cezasını geri getirmesiyle, var olan prestijini de hızla kaybetmeye başlamış ve düşüşe geçmişti.¹⁵⁹ Nitekim bu düşüş, Petersburg'da bulunan ve Kerenski hükümetine destek olan ya da “Alman casusluğu” iddiası nedeniyle Bolşeviklere öfke duyan garnizondaki askerlerin ruh halinde de bir değişime yol açmıştı. “Petrograd işçi ve askerleri arasında Bolşeviklere karşı öfkenin çok uzun sürmediğini dikkate almalıyız.”¹⁶⁰

Kerenski Hükümeti'nin “asi birlikleri” dağıtma uygulaması da gereken başarıyı sağlayamamıştı. Cephedeki komutanların çoğu, “asi askerleri” kabul etmek istemiyordu. En isyancı birliklerden olan Grenadier Alayı ile 1. Ve 180. Yedek Piyade alayları hâlâ başkentteydiler. 1. Makineli Tüfek Alayı, 180. Yedek Piyade Alayı ve Grenadier Alayı dışındaki isyancı birlikler silahsızlandırılmamıştı. Kronstadt bahriyelilerine ve Baltık Donanması'ndaki isyancı askerlere ceza uygulamasına bile gidilememişti. Keza fabrikalardaki silahlı işçilerin ellerindeki silahlar da toplanamamıştı.¹⁶¹

158 Agy, s. 107.

159 Wade, s. 212.

160 A. Rabinowitch, *Devrime Doğru*, s. 184.

161 Agy, s. 184.

Son olarak, Temmuz sonrası reaksiyoner saldırısının merkezi hedefi olan Bolşevik Partisi de, saldırısının durulması ve havanın yeniden devrim lehine dönmesi sonucu kendini hızla toparladı. Ayrıca saldırı sadece Parti'nin en aktif kesimleriyle kısıtlı kalmıştı. "... Bolşeviklerin çoğunun isyanın çökertilmesinden sonra hapsedilmesine rağmen yine de, yetkililer Petrograd Parti Örgütünün yaklaşık otuz iki bin üyesine dokunmamıştı."¹⁶²

"... hükümetin başarısızlığının en büyüğü, Bolşevik Parti'yi bastırma teşebbüsüydü. Bolşevik Parti merkez ve yerel örgütlerine yapılan saldırılar –muhtemelen Askerî Örgüt istisnasıyla – ve parti üyelerinin tutuklanmaları sadece geçici bir engel teşkil etti ve parti tabanı ile tepesinde ciddi bir sorun yaratmadı. Parti komiteleri birçok durumda ilk fırtınayı başarıyla atlatıp kısa süre içinde tekrar ayaklarının üstünde doğruldular."¹⁶³

Evet ama Temmuz sonrasında Bolşevik Partisi'nin içinde neler olup bitiyordu?

Temmuz Sonrası, Bolşevik Partisi'nde Merkez Komitesi - Askerî Örgüt Çatışması

Ülke çapında anti-Bolşevik rüzgârın estiği ve henüz durulmadığı günlerde, Bolşevik Partisi içinde de, "disiplinsiz" Askerî Örgüt'e karşı bir rüzgâr esmekteydi. Bu rüzgârı estiren, esasen Merkez Komitesi'ydi. Askerî Örgüt'e Temmuz günlerinde, ayrılıkçı davrandığı, parti çizgisinden saptığı, Merkez Komitesi'nin gösterilerden uzak durulması ya da temkinli davranılması talimatlarına uymakta isteksiz davrandığı suçlamaları yöneltildi:¹⁶⁴

"Bolşevik Parti Altıncı Kongresi, 26 Temmuz-3 Ağustos tarihlerinde Petrograd'da toplandı. Bu kongrede, Askerî Örgüt'e karşı yürütülen kampanyanın sadece sözlü eleştiri olmaktan çıkıp daha da ileriye gittiğine dair kanıtlar bulunmaktadır... Partinin Orta Sibirya Bürosundan... B. E. Şumiatski, Altıncı Kongrede

162 A. Rabinowitch, *Bolşevikler İktidara Geliyor*, s. 78.

163 A. Rabinowitch, *Devrime Doğru*, s. 185.

164 Agy, s. 185-186.

Troçki, Kamenev ve Buharin'in, normal parti çalışmasını ikiye katladığı gerekçesiyle Askerî Örgüt'ün Tüm-Rusya Bürosunu ve tüm Askerî Örgütü dağıtmakta ısrar ettiğini yazmaktadır.¹⁶⁵

Merkez Komitesi, Askerî Örgüt'ün özerkliğini kontrol altına almak için Askerî Örgüt'ün kendi gazetesi olan *Raboçi Soldat*'ın, hükümet tarafından kapatılan *Pravda*'nın yerine parti resmî yayını olarak çıkarılmasına karar verdi. "Aynı zamanda, Askerî örgütün ya da Petersburg Komitesinin kendi gazetelerini yayınlamalarına izin verilmemesi kararlaştırıldı."¹⁶⁶ Bir süre sonra Askerî Örgüt, kendi çabalarıyla *Soldat*'ı çıkarmayı başardı. Merkez Komitesi bu gazeteyi de ele geçirmeye çalıştı. Askerî Örgüt bu girişime hiddetle tepki gösterdi. VI. Kongre'de yeni Merkez Komitesi'nin seçimiyle birlikte başlayan "oldukça tuhaf özellikleri olan zulüm ve baskı sistemini" protesto etti. Merkez Komitesi ise, 16 Ağustos'taki toplantısında, "Tüm-Rusya Askerî Örgüt Bürosu bağımsız bir siyasi merkez olamaz" diye karar aldı.¹⁶⁷

Buna rağmen, Lenin'in Askerî Komite'yi himaye etmesi üzerine Merkez Komitesi daha ileri gitmedi. Gazetenin yayın kurulunda veto hakkına sahip bir Merkez Komitesi üyesinin yer alması koşuluyla Askerî Örgüt'ün *Soldat*'ı yayınlamasına izin verdi.

Temmuz ayaklanmasına karşı olmasına ve Askerî Komite'ye "fırça yiyeceği" uyarısı yapmasına rağmen Lenin'in Askerî Komite'ye arka çıkması çok doğaldı. Çünkü, Bolşeviklerin tek parti iktidarına kilitlenmiş olan Lenin, ordu içinde örgütlenen ve silahlı bir güç oluşturan böyle bir askerî birimin bu kritik günlerde elinin altında olmasının ne kadar hayati olduğunu çok iyi biliyordu.

Kornilov Darbesi Başlıyor

Temmuz günlerinin hemen ardından, radikal sola doğru kayışla-

165 Agy, s. 186.

166 Agy, s. 187.

167 Agy, s. 187.

rı durdurulamayan işçi, köylü ve asker kitlelerinin baskısı altında olan “merkez”deki ılımlı sosyalistler, bir yandan da reaksiyonun canlanmasıyla atağa geçen, Rusya’nın geleneksel hâkim kesimleri, iyice sağa kaymış liberal Kadet Partisi ve Şubat Devrimi’yle neredeyse tüm otoritesini yitirmiş Çarlık Ordusu subay kastının baskısı altındaydı. Bu ikili baskının etkisi altındaki Sovyet liderleri çareyi, SR’lerden kopmuş bir hizip olan Trudoviklerden, Savaş Bakanı Kerenski’yi başbakan olarak desteklemekte buldular. Daha önce de belirttiğim gibi, Kerenski, yeni hükümeti kurma görevini alır almaz, ilk iş olarak, subaylar kastının orduda disiplinin yeniden teessüs edilmesi için cephede idam cezasının geri getirilmesi talebini yerine getirdi. Kerenski’nin ikinci adımı, eski SR’lerden Savinkov’un tavsiyesiyle General Kornilov’u ordunun başına getirmek oldu.

Kornilov iş başına geçer geçmez, “hükümete ve Sovyete karşı saldırgan bir tutum takındı.”¹⁶⁸ Kornilov’un bu yönelimiyle, vurucu gücünü subaylar kastının oluşturduğu sağın askerî diktatörlük hevesleri iyice güncellik kazandı. Eğer bir askerî darbeyle Sovyetler bertaraf edilir, Sovyetlerin etkisi altındaki hükümetin ayak bağlarından kurtulunur ve radikal sol ezilirse, Rus Ordusu yeniden canlanır, demir bir elle ülke içinde nizamı yeniden kurduğu gibi, asker ayaklanmasına karşı alınan tedbirler sayesinde cephede askerî zaferlerin yolu açılırdı. “Muhafazakâr basın, Kornilov’u bir ulusal kahraman ve ülkenin müstakbel kurtarıcısı olarak”¹⁶⁹ parlatmaya başlamıştı bile. Ne var ki, muhafazakâr basının hesap etmediği bir şey vardı. İdam cezasının geri getirilmesi askerlerin siyasi radikalleşmesine güçlü bir itki sağlamış ve karşıdevrim korkularını beslemişti.¹⁷⁰ Subay kastı, Kornilov’u darbeye doğru iteklerken, asker kitlelerinin tepkisi ve baskısı da Kerenski’yi Kornilov’a karşı bir konuma sürüklemekteydi. “Kerenski... Sovyet’in hükümet üzerindeki etkisini azaltmak istiyordu ama hiçbir şekilde Sovyet’i yok etmek ya da ona, muhafa-

168 Wade, s. 227.

169 Agy, s. 227.

170 Agy, s. 224.

zakârların zaferine ya da iç savaşa neden olacak derecede zarar vermek gibi bir niyeti yoktu. Sovyet, Şubat Sistemi siyasetinin ayrılmaz bir parçasıydı. Yok olması, muhtemelen Kerenski'nin popülaritesinin gölgelenmesi ve iktidarı kaybetmesi demekti.”¹⁷¹

27 Ağustos'ta, Kerenski, darbe girişimleri içinde olduğunu bildiği Kornilov'a kısa bir telgraf göndererek, makamını General Lukomski'ye bırakıp derhal Petersburg'a gelmesini emretti. Kerenski tarafından göreve çağrılan Lukomski bir telgraf çekerek görevi kabul edemeyeceğini bildirdi. Kornilov, daha görevden alınması emri kendisine ulaşmadan, Kerenski'yi ve Sovyetleri tanımadığını ilan eden bir bildiri yayınlamış ve Kafkasyalı askerlerden oluşan “Vahşi Tümen”le 3. Süvari Birliği'ne kumanda eden General Krimov'a Petersburg'un üstüne yürüme emri vermişti. Kornilov darbesi başlamıştı.¹⁷²

Şubat Devrimi Küllerinden Yeniden Doğuyor

Kornilov'un darbe girişimi ülke çapında muazzam bir kitle seferberliğine yol açtı. Bir anlamda, kitlelerin coşkusu bakımından Şubat Devrimi günlerine yeniden dönülmüştü. Üstelik bu seferki kitlesel seferberlik Şubat'a göre çok daha örgütlüydü. Bütün işçi ve asker komiteleri, bütün yerel Sovyetler, bütün sendikalar, işçi milisleri, ideolojik ya da parti ayrılıklarını bir yana bırakarak el ele vermiş, Kornilov'un emriyle Petersburg'a doğru ilerlemekte olan General Krimov'un komutasındaki “Vahşi Tümen”i ve diğer isyancı birlikleri durdurmak için dört koldan seferber olmuştu.

Bu seferberlik ve birlik ruh hali içinde, Bolşevik Partisi'nin Temmuz günlerinin ardından yaptığı VI. Kongresi'nde Lenin'in ısrarıyla “artık geçersiz” ilan ettiği “Bütün iktidar Sovyetlere” sloganı yeniden canlandı. “Ağustos'taki Kornilov olayında, bir sosyalist düzen kurma amacı Petrograd işçi ve askerlerinin neredeyse tamamı tarafından paylaşılmış durumdayken, yine bizzat Bolşevikler gösterilerde eskiden kullandıkları ‘Bütün iktidar

171 Agy, s. 230.

172 Agy, s. 231.

Sovyetlere!’ sloganını resmen canlandırmaya mecbur kaldı.”¹⁷³ O günün somut koşullarında bu slogan, işçi ve askerlerin nezdinde, bir iktidar çağrısı olmaktan ziyade bir “ortak cephe” çağrısı anlamı taşımaktaydı. İşçiler ve askerler, radikal solla ılımlı solun, reaksiyona ve darbecilere karşı bir araya gelmesi isteklerini artık devrimin sembolü haline gelmiş bu sloganı yeniden hâkim kılarak ifade etmiş oluyorlardı:

“Kadetlerin solunda kalan tüm politik gruplar, her kesimden işçi sendikaları ile her düzeydeki asker ve denizci komiteleri, Kornilov’un saldırı haberleriyle harekete geçmişler ve Kornilov’a karşı savaşmak için ayağa kalkmışlardı. Yakın tarihte, bundan daha güçlü, etkili, büyük, kendiliğinden ve birleşik kitlesel politik eylem bulmak zordur.”¹⁷⁴

Petersburg Sovyeti’nin Kornilov darbesine karşı mücadele çağrısı yapmasından sonra Petersburg’ın her yerinde fabrikalar uyarı sirenleri çalmaya başladı. İşçiler, herhangi bir yerden talimat beklemeden fabrikalarının çevresindeki güvenlik önlemlerini yoğunlaştırdılar ve milis güçleri oluşturdular. İşçi milislerine silah verebilmek için Putilov fabrikasının silah üretim bölümü silah üretimine hız verdi. Metal işçileri, henüz kontrolü yapılmamış silahları yanlarına alıp ayarlarını kendileri yapıyordu. Diğer silahlar Peter ve Paul Kalesi cephaneliğinden ve garnizon askerlerinden sağlandı. Şehrin çevresinde işçiler ve askerler istihkâm inşasına başlamıştı. Bazıları dikenli tel döşedi, bazıları siper kazdı, bazıları da başkente gelen tren raylarına tomruklardan barikatlar kurdu.¹⁷⁵

Petersburg garnizonunda hızla kitle toplantıları düzenlendi. Garnizon askerleri komşu askerî birliklerle bağlarını güçlendirdi; Petersburg Sovyeti askerî kesimi ve Bolşevik Askeri Örgütü ile ilişkiler tazelendi. Farklı garnizonlardan askerlerin karma savaş müfrezeleri oluşturuldu. Petersburg Mekanize Taburu, Sovyeti savunan levazım birliklerine yardım için beş yüz araç tahsis

173 A. Rabinowitch, *Bolşevikler İktidara Geliyor*, s. 114.

174 Agy, s. 163.

175 Agy, s. 166-167.

etti. 28 Ağustos gecesi ve ertesi gün, başkentteki tüm muhafız ve yedek piyade alayları, topçu ve teknik birliklerden silahlı asker müfrezeleri, subaylarıyla birlikte Gaçına, Çarkeo Selo, Krasnoe Selo gibi stratejik noktalara doğru hareket ettiler.¹⁷⁶

Kronstadt Sovyeti Yürütme Komitesi, derhal iletişim araçlarının, silah dükkânlarının, özel kişilere ve limana ait teknelerin denetimini ele geçirdi. Yeni oluşturulan “Askerî-Teknik Komite” komuta yetkisini aldı ve Kronstadt garnizonunun “tek vücut” olarak devrimin savunulması için hazır olduğunu beyan etti. 29 Ağustos sabah erken saatlerde, çoğu daha önce de, Temmuz olaylarına katılmak üzere Petersburg’a gitmiş olan tam silahlı üç bin denizci başkente doğru yola çıktı; Vasilevski Bölgesi’nde rıhtıma indikten sonra, tren istasyonları, köprüler, merkezi postane, telgraf-telefon istasyonu, Kışlık Saray ve diğer kilit noktaları kontrol altına almak üzere kentin her yanına dağıldı.¹⁷⁷

Öte yandan, Sovyet Yürütme Komiteleri, “Karşıdevrime Karşı Mücadele Komitesi” oluşturdu. Bu komitede üç Menşevik, üç SR ve üç Bolşevik temsilci yer alıyordu. “Bolşeviklerin bu komitede bulunması onların statüsünün ve kitleler içinde artan etkisinin kabulünü gösteriyordu.”¹⁷⁸ Fakat bir başka şeyi daha gösteriyordu: Bolşevik Partisi’nin VI. Kongresi’nde Menşevikler neredeyse “karşıdevrimci” ilan eden kararlarının¹⁷⁹ hayatın gerçeklerinden kopuk olduğunu. Menşevikler veya ılımlı sosyalistler her ne kadar karşıdevrimle uzlaşmışlarsa da, bu onların doğrudan “karşıdevrime kaçtığı” anlamına gelmiyordu. Nitekim, karşıdevrimin somut saldırısı karşısında ılımlı sosyalistler de işçi ve askerlerle, hatta radikal solla ve Bolşeviklerle aynı safta yer almışlardı.

176 Agy, s. 167.

177 Agy, s. 168.

178 Agy, s. 156.

179 “VI. Kongre sonuç bildirgesi ‘Politik Durum Hakkında’ karşı-devrimle savaşta kendini adanmış tüm unsurlarla işbirliğini teşvik ederken, ‘Birlik Üzerine’ adlı karar, açıkça Menşeviklerin ‘proletarya düşmanlarının kampına kaçtığı’ni ifade etmekteydi. Böylelikle, Bolşeviklerle ılımlı sosyalistler arasında işbirliğine hiçbir açık kapı bırakılmamaktaydı.” (A. Rabinowitch, *Bolşevikler İktidara Geliyor*, s. 156).

Tüm sol grupların temsilcilerini bir araya getiren mücadele komiteleri Kornilov darbesinin hemen ardından her yerde bitiverdi. 27 ve 30 Ağustos arasında, Rusya'nın çeşitli yerlerinde, genelde kentsel ve kırsal Sovyetler tarafından 240 mücadele komitesi kurulmuştu. "Yalnızca Petrograd bölgesinde, 27-28 Ağustos gecesi Tüm-Rusya Yürütme Komitesi tarafından kurulan Mücadele Komitesine ek olarak, Petrograd Sovyeti, Bölge-lerarası Konferans, birçok bölge sovyeti ve Reval, Helsingrof ve Kronstadt'daki denizci Sovyetleri tarafından özel komiteler ailece kuruldu. Bu özel komitelerin amaçları kitleleri seferber etmek ve örgütlemek; silah ve cephane sağlamak; temel hizmetleri sürdürmek ve genel olarak devrimin savunulmasını yönlendirmek ve koordine etmektir."¹⁸⁰ Farklı sosyalist eğilimlerin, sendikaların ve Sovyet'in temsilcilerinden oluşan Mücadele Komitesi sürekli acil durum bültenleri yayınlıyor, yurttaşları son durumlar hakkında bilgilendiriyor, silah ve cephanenin dağıtımını organize ediyor, belli sayıda Sovyet temsilcisini yaklaşan düşman kuvvetlerine ajitasyon yapmak üzere ileri hatlara gönderiyor ve Kornilov kuvvetlerinin başkente yaklaşmadan önce bozgununun koşullarını hazırlıyordu.¹⁸¹

Kornilov birliklerinin bozguna uğratılmasında en büyük rol Demiryolu İşçileri Sendikası'na düşmüştü. Sovyet Merkez Yürütme Komitesi, demiryolu işçilerine, Petrograd'a doğru ilerleyen birliklerin ilerleyişinin geciktirilmesi çağrısında bulundu. Daha önce, 27 Ağustos'ta Tüm-Rusya Demiryolu İşçileri Yürütme Komitesi (Vikzhel), Kornilov birliklerine karşı savaşmak amacıyla özel bir büro oluşturmuştu. 28 Ağustos'ta Vikzhel, Rusya'nın demiryolu şebekesindeki kilit noktalara bir telgraf göndererek kuşku telgrafların geciktirilmesini, trenle yolculuk yapan tüm askerî birlikler hakkında kendisine bilgi verilmesini istedi. Demiryolu personeline, "karşı-devrimci kuvvetlerin hareketine her şekilde müdahale etmeleri için yetki verilmişti. Buna, tren vagonlarını durdurmak, görev yerlerini terk etmek ve

180 Agy, s. 162.

181 Agy, s. 163; Chine Miéville, s. 265.

gerekirse demiryollarını tahrip etmek ve yolun önünü tıkamak da dahildi. Ayrıca, Kornilov'u destekleyenlerin işgal ettiği bölgelere erzak sevkiyatını durdurmaları teşvik edildi. Bu emirler derhal uygulamaya kondu.”¹⁸²

General Krimov'un yönetimindeki “Vahşi Tümen”in çevresi direnişçiler tarafından sarıldı. Direnişçiler arasında, “... daha önce Vahşi Tümen’de makineli tüfek nişancısı olarak görevde bulunmuş İkinci Baltık Filosu mürettebatı denizcileri arasından seçilen yüze yakın ajitatör de bulunuyordu. Yine Müslüman Sovyetler Yürütme Komitesi tarafından gönderilen daha küçük fakat tümüyle Müslümanlardan oluşan bir heyet de vardı. Bu heyette, efsane şahsiyet Şeyh Şamil’in torunu da”¹⁸³ yer alıyordu. 28 Ağustos’ta Narva’daki demiryolu işçileri Kornilov’a bağlı bir tümenin ilerleyişini yedi saat geciktirdi. “O gece geç saatte tümenin öncü unsurları Yamburg’a ulaştı fakat daha ileri gide-mediler çünkü önlerindeki demiryolu bloke ve tahrip edilmişti. 29 ve 30 Ağustos’ta Narva ve Yamburg Sovyetleriyle fabrikalar, askerî birlikler ve Petrograd’daki kitle örgütlerinden ajitatör toplulukları ve aynı zamanda Mücadele Komitesi’nden Tseretelli önderliğinde bir heyet birlikler arasında dolaştı... Birinci Don Kazakları Tümeni’ni taşıyan trenin çevresi Luga garnizonundan gelen [20 bin asker tarafından] kuşatıldı. Luga Sovyeti ve Petrograd Kent Dumasından vekiller ile başkentten gelen işçi-asker temsilciler vagonun çevresinde kalabalıklar halinde toplandılar. Trenin pencerelerinden içeri doğru işgalcilere uzun konuşmalar yaptılar.”¹⁸⁴

Bu çabalar her yerde olumlu sonuçlar verdi ve Krimov’a bağlı birlikler her yerde ikna olarak direnişçilerin safına geçti. Kornilov kuvvetleriyle direnişçiler arasında neredeyse hiç çatışma olmamıştı. Yenilgiyi gören Krimov silahıyla kendini vurarak intihar etti. Bu, belki de tarihte, bir askerî darbenin sadece halkın birleşik direnişiyle, sadece ikna yoluyla yenilgiye uğratıldığı tek örnekti.

182 A. Rabinowitch, *Bolşevikler iktidara Geliyor*, s. 166.

183 Agy, s. 171.

184 Agy, s. 173.

Ne var ki, bu barışçı direnişte lekeler de yok değildi. Örneğin, Helsingrof bölgesinde karşıdevrimci duygular beslediklerinden kuşkulanan bazı subaylar linç edilmişti. Daha vahimi, Viborg'da, Helsingrofs Mücadele Komitesi'nden gönderilen temsilcinin otoritesini tanımayı reddettikleri için tutuklanan subayların, bir asker kalabalığı tarafından hapsedildikleri yer basılarak öldürülmesiydi. Helsingrof'da demirlemiş *Petropavlovsk* savaş gemisindeki mürettebat oylamayla, "demokratik örgütlere" bağlılık yemini etmek istemeyen dört genç subayın idamına karar verdi.¹⁸⁵ Çeşitli garnizon birliklerinden çıkan kararlarda Kornilov'un ve diğer karşıdevrimcilerin idamı talep ediliyordu.¹⁸⁶ Daha ironik olan, İkinci Makineli Tüfek Alayı askerlerinin, idam cezasının "General Kornilov ve destekçileri infaz edildikten sonra... kaldırılmasını" talep etmeleriydi.¹⁸⁷ Bu tür kararlar, Ekim'den sonra kurulan Bolşevik iktidarının bol bol sergileyeceği çift standartlılığın habercileriydi.

Kornilov Darbesi Karşısında Sovyet, Devrimci Blok ve Bolşevikler

Kornilov darbesinin neredeyse çatışmasız yenilgiye uğratılmasının apaçık gösterdiği gerçek, işçilerin, askerlerin ve ılımlısıyla radikaliyle tüm sosyalistlerin çevresinde sınımsız kenetlendiği Sovyet'in muazzam gücüdür.¹⁸⁸ Lenin'in sekte yaklaşımının yanlışlığı, Kornilov darbesi sırasında açıkça ortaya çıkmıştı. "Karşıdevrimci" olduğu ileri sürülen ılımlı sosyalistler, önceki aylarda her ne kadar karşıdevrime taviz veren bir tutum içinde olsalar da, Kornilov darbesi karşısında, işçilerle, askerlerle ve ra-

185 Agy, s. 170. (Oysa bence, ölüm tehdidi karşısında bile sağlam bir karakter göstermiş bu genç subaylar ölümü değil, övgüyü hak ediyordu. Kararı verenler, esas, ölüm tehdidi karşısında yemin edenlerden korkmalıydılar. Devrim erdemsizliğe yüz verdiğinde kendini çürütür. G.Z.)

186 Agy, s. 180; Wade, s. 232.

187 A. Rabinowitch, *Bolşevikler İktidara Geliyor*, s. 180.

188 "Kornilov askerlerinin başkente yürümesini durdurmayı başararak devrimi savunmaya çağırda bulunan sovyetler oldu." (Oskar Anweiler, *Rusya'da Sovyetler*, s. 241).

dikal solla büyük bir dayanışma göstermişlerdi. “Kornilov güçlerinin Petrograd üzerine yürüyüşü, Sovyetler çatısı altında birlikte çalışan bütün sosyalist grupların eylemiyle alt edilmişti... Kornilov’un hızlı yenilgisinin, Bolşeviklerin halk nezdindeki itibarını güçlendirmek ve ılımlı Bolşeviklerin parti platformunda somutlaşan devrimci hedeflere ulaşmak için tüm sosyalist grupları bir araya getirme tezine güçlü bir itki kazandırmak gibi ikili bir etkisi”¹⁸⁹ olmuştu.

Bu durum, Temmuz günlerinden sonra Sovyetlerden yüz çeviren ve Parti’nin VI. Kongresi’nde bu yönde karar alınmasını sağlayan Lenin’in büyük yanılığını gösterir. Neyse ki, bazı tarihi anlarda toplum, liderlerin çizdiği yolda değil, kendi bildiği yolda yürümekte, liderleri ve partileri de peşinden sürüklemektedir. Nitekim Bolşevik Partisi, VI. Kongre’nin kararlarına rağmen, toplumun iradesine boyun eğmek zorunda kalmış, Sovyet’in bünyesinde direnişe katılmış ve “karşı devrime kaçtığı”¹⁹⁰ iddia ettiği ılımlı sosyalistlerle vb. dayanışmaya girmiştir.

Lenin, Ağustos ayının ortalarında darbe söylentilerinin yaygınlaşması üzerine yazdığı “Komplo Söylentileri” başlıklı makalesinde, Moskova Sovyetince oluşturulan Geçici Devrimci Komite’de Bolşeviklerle ılımlı sosyalistlerin işbirliği yapmasına öfkeyle karşı çıkıyordu. “Lenin parti içindeki bu gibi hareketlerin uygun fırsat çıktığı an iktidarı almak için açıkça yapacakları eylemleri engelleyeceğini düşünerek”¹⁹⁰ endişeleniyor, Moskova Bolşeviklerine sert bir şekilde saldırıyordu. “Geçici Hükümet ve sosyalist çoğunluğun devrime ‘Kornilov ve Kazaklarından’ daha az düşman olmadığı varsayımından hareketle... Ağustos ortasındaki karşı-devrim korkutmacasının Menşevikler ve Sosyalist Devrimciler tarafından kendilerini devrimin şampiyonu olarak göstermek amacıyla bir sanat gibi tezgâhlanmış olduğunu ileri sürmekteydi.”¹⁹¹ Lenin “uzlaşmacılık budalaları” dediği Bolşe-

189 A. Rabinowitch, *Bolşevikler İktidarda*, çev: Can Saday, Hakkı Başgüney, Nihan Elmas, Yordam, 2016, s. 24.

190 A. Rabinowitch, *Bolşevikler İktidara Geliyor*, s. 157.

191 Agy, s. 157.

viklerin Parti'den derhal atılması gerektiğini savunan makalesinde şöyle yazıyordu:

“Menşevik ve savunmacı hainlerin politik planı olabildiğince açıktır... Bolşevikler arasında bile savunmacılarla aynı blok içine girebilecek aptallar ve kafasızlar olduğuna inanmak çok güçtür... Kongre sonuç kararının ['Birlik Üzerine'] ne olduğunu bildiği halde savunmacılarla anlaşmaya varan bir Bolşevik, doğal olarak, derhal ve hak etmiş olarak partiden atılacaktır... Bir karşı-devrimci saldırınının gerçekleşmesi durumunda, mantığını tümüyle yitirmemiş dürüst tek bir Bolşeviğin bile bir blokta anlaşması mümkün değildir... Bir Bolşevik Menşeviklere şöyle diyecektir: 'Doğal olarak savaşaacağız. Ancak sizinle her nasıl olursa olsun bir güç birliğine girmeyi reddediyor...uz.'”¹⁹²

Lenin'in makalesinde yazdıklarının hayat tarafından yalanlanması ve reddedilmesi için çok zaman geçmesi gerekmedi. Sadece iki hafta sonra, Ağustos sonunda patlak veren Kornilov darbesi karşısında, Sovyetlerin çağrısıyla, Bolşevikler başta olmak üzere tüm radikal sol, Menşeviklerle ve Sosyalist Devrimcilerle aynı Mücadele Komiteleri'nde yer alarak ve omuz omuza vererek, işçi ve askerlerle birlikte darbecilere karşı direndiler.

Fakat Lenin, iktidara yürümek için ne kadar sekte tutumlar takınıyorsa, bir o kadar taktik esnekliğe sahipti. Reddettiği bloklaşmanın Kornilov'un yenilmesinde son derece başarılı olduğunu görünce, “Bolşeviklerle, Sosyalist Devrimciler ve Menşeviklerin güç birliği karşı-devrim üzerinde şimdiye kadar hiçbir devrimde elde edilmemiş şekilde rahat bir zafer elde etti”¹⁹³ diye yazmakta bir an bile tereddüt etmedi. VI. Kongre'de, ılımlı sosyalistlerden tümüyle koparak en sonunda iktidarı tek başlarına silahla ele geçirme konusunda Lenin'in yanında yer almış Parti içindeki “radikal” Bolşevik kesim, Lenin'in bu ani yön değişikliğiyle iyice afallamıştı.¹⁹⁴ Lenin'in taktik esnekliği gerçekten hayranlık vericidir ama dün söylediğini bugün nakzeden ve

192 Agy, s. 157.

193 Agy, s. 195.

194 Agy, s. 196.

üstelik bunu dünkü hatasına hiç değinmeden yapan ilkesizliği için aynı şeyi söylemek mümkün değil.

Aslında kimi yerlerde Lenin'den bile daha radikal olan örneğin Kronstadtlı asker kitleleri, belki Lenin'in taktik esnekliğinden yoksunlardı ama devrimci dürüstlükte ve samimiyette de Lenin onlarla yarışamazdı. Askerler ve bahriyeliler, "devrimci blok" ya da "sosyalist blok" fikrini doğrudan hayata geçirmekte bir an bile tereddüt etmemişlerdi. "Kronstadt'ın ideali, içinde yer alacak tüm sosyalist grupların birlikte devrimci bir program doğrultusunda, etkili biçimde çalışacakları demokratik bir Sovyet hükümeti olarak duruyordu. Mart'tan beri, sosyalistler de Kronstadt Sovyetinde tam bunu yapıyordu. Kronstadt denizcileri Kornilov deneyine, Tüm-Rusya Yürütme Komiteleri'nin ılımlı sosyalist liderliğini yeniden devrimci çizgiye geri getirmeye yarayacağı umuduyla sevinmişlerdi."¹⁹⁵

İşte bu noktada "kitle devrimciliği" ile "parti devrimciliği" arasındaki fark kendini açıkça ortaya koymaktadır. Kronstadt bahriyelileri ılımlı sosyalistlerin yeniden devrimci saflara geleceğine *sevinirken*, iktidara göz koymuş Lenin'in, açıkça belli etmese de, ılımlı sosyalistlerin devrimci tutum takınma ihtimaline için için üzüldüğü çok açıktır. Çünkü böyle bir ihtimal, Bolşeviklerin, bütün rakiplerini eleyerek tek başına iktidarı ele alma şansını ortadan kaldıracaktı. Kronstadtlılar ya da işçi ve asker kitleleri ise, Lenin'den farklı olarak, iktidarı değil, gerçek devrimin çıkarlarını düşünüyorlardı:

"Kornilov sonrası dönemde, seller halinde alınan politik kararların açıkladığı gibi, Petrograd asker, denizci ve işçileri tüm sosyalist unsurları birleştiren bir Sovyet hükümeti kurma amacını her zamankinden çok talep ediyorlardı."¹⁹⁶

"Kornilov'un kesin yenilgiye uğratılması, Bolşevikler de dahil olmak üzere, tüm sosyalistlerin birlikte çalışma olasılığını doğ-

195 Agy, s. 192.

196 Agy, s. 190.

rulamış gözüküyordu.”¹⁹⁷

Evet ama olasılıklar sadece olasılıktır. Bu olasılığı tersine çevirmeye çalışan liderlerin güçlü iradesi hesaba katılmamalı mıdır?

İlımlı Sosyalistler Sola Kayıyor

Eylül ayında, gerek gittikçe radikalizme kayan işçi ve asker kitleleri, gerekse ılımlı ve radikal sol gruplar, Kornilov darbesinden sonra çöken Kerenski hükümetinden sonra doğan boşluğu kimin, nasıl dolduracağı sorununa yoğunlaşmışlardı.

Geçici Hükümet’in bakanları, yetkilerini Kerenski’nin liderliğindeki, beş bakandan oluşan bir “Direktuar”a devretmişlerdi. Kerenski, bir yandan “üçüncü koalisyon hükümeti” kurma çabalarına girerken, bir yandan da Kornilov darbesine karşı direniş içinde ortaya çıkan “Mücadele Komiteleri” gibi, kendisi için de tehlike olarak gördüğü, tabandaki direniş örgütlerinin tasfiyesi yönünde bir kararname yayınladı. “Kararname yalnızca Kerenski’yle Sovyet arasındaki ilişkileri daha da şiddetlendirmeye yaradı.”¹⁹⁸ Mücadele Komitesi, Kerenski’nin “tasfiye kararı”na kulak asmadan toplandı ve “yerel devrimci komitelerin eski enerji ve kararlılıkla çalışmalarını”¹⁹⁹ sürdüreceğini ilan etti. Aşırı sol korkusu iyice yoğunlaşan ve savaş çabalarına devam etmek isteyen Kerenski’nin, Kornilov olayı hiç yaşanmamış gibi yoluna devam etmek istediği²⁰⁰ çok açıktı.

Oysa Kornilov’a karşı direnmiş işçi ve askerler tamamen farklı bir ruh hali içindeydiler. Kurulacak yeni hükümetin tamamen sosyalistlerden oluşması talebi, alınan tüm kararlarda açıkça belirtiliyordu.²⁰¹ Öyle ki, artık ılımlı sosyalistler de bu fikre yaklaşmaktaydı. “Kornilov’a karşı mücadelenin zorunlulukları ılımlı sosyalistleri sola doğru kaydırarak hükümetle çatışmaya sokmuş ve aşırı sol da yakın güç birliğine çekmişti. Temmuz

197 Agy, s. 182.

198 Agy, s. 190.

199 Agy, s. 190.

200 Agy, s. 177.

201 Agy, s. 180.

olaylarından sonraki günlerde, işçileri silahsızlandırma ve Bolşevikleri bastırma çabalarında Kerenski'yi destekleyen birçok Menşevik ve Sosyalist Devrimci, yaşanan Kornilov olağanüstü durumunda, silahlı işçi müfrezelerinin kuruluşunu kolaylaştırmak ve onaylamak zorunda kalmıştı.²⁰² Çernov ve SR'ler, yaygın bir biçimde Kornilov'u desteklemekle suçlanan Kadetlerin kurulacak yeni hükümette yer almamaları konusunda ısrar ediyorlardı.²⁰³ Eylül başında, Menşevik Merkez Komitesi olağanüstü oturumu, "karşı-devrime yakınlık duyan ya da niyeti karşı-devrime karşı savaşı felce uğratmak olan unsurların yer aldığı hükümete katılmaya izin verilemez"²⁰⁴ diyen bir kararı kabul etti. İlimli sosyalist liderlerden Tseretelli, sosyalistlerin dışında ittifak yapılacak güçler kalmadığı anlaşılırsa "iktidarı kendi elimize alacağız"²⁰⁵ diyordu. İlimli sosyalistlerin "mevcut durum" üzerine aldıkları aşağıdaki karar, 2 Eylül'de, Helsingrof Sovyeti, Finlandiya Ordu, Filo ve İşçi Bölgesel Yürütme Komiteleri'nin ortak komitesinde ezici çoğunlukla kabul edilmişti:

"[Sovyet] Merkez Yürütme Komitesinin (burjuvaziyle) herhangi bir koalisyon hükümetine güven taahhüdünde bulunmaktan kaçınmasını ve derhal İkinci Tüm-Rusya İşçi, Asker ve Köylü Vekilleri Kongresi'ni toplantıya çağırmasını, yani bir Sovyet rejimi kurmasını" istiyoruz."²⁰⁶

Keza Temmuz olayları sırasında, cepheden isyancılara karşı hükümeti desteklemek üzere gönderilmiş askerî birlikler de muhalefet saflarına katılmıştı.²⁰⁷ Bütün bu gelişmeler sonucunda, Temmuz olaylarında tutuklanan radikal solcular Eylül'ün ilk yarısında serbest bırakılmaya başladı. Antonov-Ovseenko²⁰⁸ ve

202 Agy, s. 177.

203 Wade, s. 241.

204 A. Rabinowitch, *Bolşevikler İktidara Geliyor*, s. 178.

205 Agy, s. 187

206 Agy, s. 181.

207 Agy, s. 182.

208 Stalin'in Büyük Temizlik'i sırasında, 1938 yılında idam edilmiştir. G.Z.

Dibenko²⁰⁹ Eylül başlarında tahliye edildiler. Kefaleti Petrograd Sendikalar Sovyeti tarafından ödenen Troçki de o günlerde serbest kaldı.²¹⁰

Bolşevikler Sovyetlerde Güçleniyor

“Devrimci Defansizm” savunucusu ılımlı sosyalistlerin (ana gövdesini Menşevikler ve Sosyalist Devrimciler oluşturuyordu) Kornilov darbesi sırasında ve sonrasında sola ve Sovyet iktidarı fikrine yaklaşması Sovyetlerde genel olarak radikal solun, özel olarak da Bolşeviklerin giderek hızla güçlenmesini önleyememişti. Sonbaharda Bolşevikler, halk desteğinde Menşevikleri geçmiş ve SR’lerle de boy ölçüşür hale gelmişlerdi. Petrograd’da ve bazı şehir merkezlerinde her iki partiyi de geride bırakmışlardı.²¹¹ Petrograd garnizonu içinde, alay komitelerinin çoğunun denetimi ılımlı unsurlardan Bolşeviklerin eline geçmişti. “... sol, otoritesinin çoğunu Bolşevik liderliğine kaptırdı. Menşevikler halk nezdindeki cazibelerinin giderek daha da derine gömülmesini seyrettiler. Eylül sonunda Devrimci Defansist liderlik, hem moral hem de başlıca kurumsal otoritesini (Petrograd Sovyeti) yitirmişti...”²¹² “Bunun sonucu olarak, 1917 yazının sonunda ve sonbaharında kitle desteği sola kaydığında eskiden ılımlı olan birçok SR destekçisi, Parti içinde kalan sol SR’ler yerine Bolşeviklere kaydılar. Örneğin, yaz boyunca ılımlı SR’lerin kalesi olmuş Petrograd’daki devasa Obukhov fabrikası, Eylül’de Petrograd Sovyeti’ne yolladığı vekiller için yeniden seçim yaptığında dokuz Bolşevik ve iki anarşist seçilmiş, hiçbir SR ya da Menşevik seçilememişti.”²¹³

Halktaki radikalleşmenin Bolşeviklerle buluşmasının nedeni elbette Bolşeviklerin son derece radikal programıydı. “Bolşeviklerin kapsamlı değişim, toplumun devrimci yeniden yapılanması

209 Stalin’in Büyük Temizlik’i sırasında, 1938 yılında idam edilmiştir. G.Z.

210 Agy, s. 178.

211 Wade, s. 233.

212 Agy, s. 242.

213 Agy, s. 238.

politikaları, onları Rusya'nın çığ gibi büyüyen problemleri karşısında daha radikal çözümlere yönelen halkın arzularıyla aynı çizgiye"²¹⁴ getirmişti:

“Bolşevik yükselişinin nedenleri karmaşıktır. Bunlardan biri, Bolşeviklerin kendilerini hem hükümete hem de Sovyet liderliğine muhalif olarak konumlandırmadaki başarılarıdır. Bolşevikler, toprak meselesinin kararlı bir biçimde halledilmemesine saldırdılar; bozulan ekonomi, milliyet meselesinin yanlış yönetimi ve diğer bir sürü problem için hükümeti ve Sovyeti suçladılar. Devrimci Defansistleri savaşı bitirmeyi başaramadıkları ve işçi ve askerler arasında popülerliğini hızla kaybeden koalisyon hükümetine bağlılıkları için kıyasıya eleştirdiler. Onları karşı devrimci duygulara sahip olmakla, hatta sonradan ortaya çıkacağı üzere ironik biçimde Kurucu Meclis'in toplanmasına engel olacak dolaplar çevirmekle suçladılar... Bolşevikler, yeni bir liderlik arayışındaki yılınlar ve hayal kırıklığı içindekiler için siyasi bir alternatif haline geldi.”²¹⁵

Kısacası, Bolşeviklerin, acil barış, hızlı ve eksiksiz toprak dağıtımını, endüstride işçi denetimi ve Rusya içindeki ulusların kaderini tayin etmesi, diye özetlenebilecek radikal programı ekonomik ve sosyal bakımdan kendini köşeye sıkışmış hisseden işçi, asker, köylü ve entelektüel kitleleri için son derece cazipti. Bolşeviklerin iktidara geldikten sonra bu programı nasıl ve ne derece uyguladığını ya da tam tersini uygulayıp uygulamadığını ileride tartışacağız.

Kamenev'in Sosyalist Tabanlı Radikal Hükümet Önerisi

Bolşevikler, Sovyetlerde ve radikalleşen işçi ve askerler içinde güçlenmenin verdiği özgüvenle, Eylül ayı başında toplanan Tüm-Rusya Yürütme Komiteleri toplantısında, Kamenev aracılığıyla radikal programa sahip yeni bir hükümet önerisi sundu. Geniş tabanlı bir sosyalist koalisyona dayanan böyle bir hükü-

214 Agy, s. 234.

215 Agy, s. 233.

met önerisinin, o sırada hâlâ saklanmakta olan Lenin tarafından onaylanıp onaylanmadığı bilinmiyor ama Bolşevik Merkez Komitesi'nin Tüm-Rusya Yürütme Komiteleri ve Petrograd Sovyeti'ndeki fraksiyon temsilcileriyle daha önce yaptığı küçük ve gizli bir toplantıda onaylandığı kesindir.²¹⁶

Kamenev'in önergesi, Kornilov ile işbirliği yaptıkları ile sürülen Kadetlerin ve tüm mülk sahiplerinin yeni kurulacak hükümetten dışlanmasını talep ediyordu. Bu sosyalist hükümet acilen şunları gerçekleştirecekti: toprakların karşılıksız kamulaştırılarak Kurucu Meclis'in oluşumundan önce köylü komitelerine devredilmesi; işçi sınıfı ve örgütleri üzerindeki tüm baskılara son verilmesi ve sanayi üretimi üzerinde işçi denetiminin ilan edilmesi; kilit sanayi dallarının millileştirilmesi; cephede ölüm cezasının kaldırılması, ordudaki demokratik örgütlenmelerin politik ajitasyon ve faaliyetlerine yeniden tam özgürlük sağlanması, askeriye içindeki karşıdevrimci komuta kadrosunun temizlenmesi ve savaşın sona erdirilmesi; Rusya'da yaşayan azınlık milliyetlere kendini yönetme hakkının tanınması; Kurucu Meclis'in derhal toplanması ve tüm sınıfsal ayrıcalıkların kaldırılması.²¹⁷

Aslında bu önerge, Bolşevik Partisi içindeki, Kamenev'in başını çektiği ılımlı kanadın yönelimini yansıtıyordu. Önerinin, o günlerde Lenin'in de ılımlı Bolşeviklerin tutumuna yaklaşmış olmasından cesaret aldığı düşünülebilir. "Kamenev kararı Yürütme Komitelerine sunarken, Kornilov'a karşı mücadele sırasında ortaya çıkan birleşik cephenin sürdürülmesi çağrısında bulundu. Bunalım sırasında 'tüm temel demokratik kuvvetleri birleştiren harç' işlevi gören Sovyetlerin önemli rolü üzerine özel vurgu yaparak, 'şimdi Sovyetlerden daha güçlü bir örgüt bulunduğunu kimse söyleyemez'²¹⁸ diyordu.

Ne var ki, ılımlı sosyalistler Eylül'den itibaren sola kayma eğilimi gösterecekler de mevcut rejimden temelden kopmaya kor-

216 A. Rabinowitch, *Bolşevikler İktidara Geliyor*, s. 183.

217 Agy, s. 183.

218 Agy, s. 184.

kuyorlardı. Menşevik ve SR sözcüleri Kamenev'in önerisine karşı çıkararak, Kerenski hükümetinin, yakında toplanması planlanan "Demokratik Devlet Konferansı"na kadar görevine devam etmesi yönünde konuştular. Bunun, solun baskısı karşısında bir zaman kazanma taktiği olduğu çok açıktı. Menşevik-Enternasyonalistlerin lideri konumundaki Martov, ılımlı sosyalistlere karşı çıkararak, acilen tümüyle sosyalistlerden oluşan bir hükümet kurulması gerektiğini savundu.²¹⁹ Keza, Sovyetler içinde aynı Bolşevikler gibi güç toplamakta olan Sol SR'ler de burjuvaziyle yeniden koalisyon kurulmasına karşı çıktılar.²²⁰ Bolşevikler adına konuşan Riyazanov²²¹ (ılımlı Bolşevik kanattandı), 1918 yılı düşünüldüğünde, kulağa son derece ironik gelen şu cümleleri sarf etti:

"Bırakalım Sovyetler kendilerine karşı sorumlu Geçici Hükümeti seçsinler ve bu hükümet, ülkeye önderlik yapacak Kurucu Meclisi toplansın. Yalnızca Kurucu Meclis ülkeye barış getirebilir, gerekli reformları uygulayabilir ve toplumun sosyalist yeniden yapılanmasına yaklaştırabilir."²²²

2 Eylül sabahı yapılan oylamada Kamenev'in ileri sürdüğü, Sol SR'lerin ve Menşevik-Enternasyonalistlerin de desteklediği hükümet önerisi ılımlı sosyalistlerin oylarıyla reddedildi ve hükümet sorununun yakında toplanacak "Demokratik Devlet Konferansı"na bırakılmasına, o zamana kadar da Kerenski hükümetinin devamına karar verildi.²²³

Kamenev'in sosyalist hükümet önerisi kabul edilseydi tarih belki de başka bir seyir izleyebilirdi. Ne var ki, ılımlı sosyalistlerin bu öneriyi desteklemesi, geçmiş altı ayda izledikleri politikanın inkârı anlamına gelecekti.²²⁴ İlimli sosyalistler, burjuvazinin temsilcileriyle ittifaktan kopmaya hazır değillerdi. Öte yandan,

219 Agy, s. 186.

220 Agy, s. 189.

221 1930'ların başında tutuklanmış ve 1938 yılında toplama kampında ölmüştür. G.Z.

222 Agy, s. 187.

223 Agy, s. 187.

224 Agy, s. 187.

anarşist ajitasyon, Bolşeviklerin iyice sola kayan sabırsız siyasetler izlemelerini, hatta gerekirse Kurucu Meclis'i bile bir yana atmayı teşvik edecek nitelikteydi.²²⁵

14-19 Eylül tarihleri arasında, sosyalist partilerden, Sovyetlerden, sendikalardan, kooperatiflerden ve şehir meclislerinden temsilcilerin bir araya geldiği “Demokratik Devlet Konferansı” toplandı.²²⁶ Bolşevikler bu konferansa bir “platform” metniyle katıldı. “Kısmen Lenin’in Eylül başındaki [ılımlı Bolşeviklere yaklaşan, G.Z.] yazıları temel alınarak oluşturulan platform, devrimin barışçı gelişiminin hâlâ mümkün olduğu ve konferans-tan devrimci bir hükümetin çıkabileceği... varsayımına dayanıyordu.”²²⁷ Platform, Bolşeviklerin işçi kitlelerinin çoğunluğunun örgütlü iradesine karşı iktidarı almaya çalışmayacaklarını açıkça beyan, iktidar mücadelesinin Sovyetlerin içinde yapılacağını kabul ediyordu.²²⁸

Ne var ki, 15 Eylül’de Lenin tarafından yazılmış iki mektubun ulaşması Bolşevik liderlik üzerinde soğuk düş etkisi yaptı. Lenin bu mektuplarında, Eylül başında yazdığı “Uzlaşma Üzerine” makalesinin tam zıddı görüşler ileri sürüyor ve Bolşeviklere silahlı ayaklanmaya hazırlanmaları çağrısında bulunuyordu.²²⁹ Bu mektuplarda da açıkça görüldüğü gibi, Lenin, ılımlı sosyalist partilerle bir koalisyon hükümeti kurulması olasılığına yeniden net bir şekilde sırtını dönmüştü. “Ayrıca, partinin çok fazla gecikmesi durumunda... kitleler arasında etkisini yitirmeye başlayacağından... endişeli gözükmekteydi.”²³⁰ Temmuz’dan farklı olarak Bolşevikler hem Moskova, hem de Petersburg’da Sovyetlerin çoğunluğunu ele geçirmişlerdi. Lenin, “Marksizm ve Ayaklanma” başlığını taşıyan ikinci mektubunda şöyle diyor-

225 Wade, s. 239.

226 Konferansın bileşimi şöyleydi: 71’i Sol Sosyalist Devrimci olmak üzere 532 Sosyalist Devrimci; 56’sı Enternasyonalist olmak üzere 530 Menşevik; 55 Halkçı Sosyalist; 134 Bolşevik; 17 bağımsız. (A. Rabinowitch, *Bolşevikler İktidara Geliyor*, s. 199.)

227 Agy, s. 199.

228 Agy, s. 199.

229 Agy, 201.

230 Agy, s. 202.

du: “Kornilov darbesinden önce, ordu ve taşra Petrograd’a karşı yürüyebilirdi ve yürüyecekti. Şimdi resim tümüyle farklıdır. Başarılı bir ayaklanma için tüm koşullar vardır.”²³¹

Bolşevik önderlik, Lenin’in mektuplarını “şimdilik” hasıraltı etti ama bu mektupların, “Demokratik Devlet Konferansı”ndaki Bolşeviklerin izlediği çizgiye etkisi az olmadı. Nitekim, Bolşeviklere, kendi Mezhrayontsi fraksiyonu ile birlikte yeni katılmış Troçki, “iktidarın Sovyetlere devredilmesi için atılacak ilk adım olarak konferansın bir hükümet kurması olasılığını”²³² küçümseyen bir tavır aldı. Troçki’ye karşı çıkan Martov, “Demokratik Devlet Konferansı”na katılan tüm grupların temsilcilerini kapsayan geniş bir sosyalist hükümetin konferans tarafından oluşturulmasında ısrar etti.²³³ Troçki ise, hükümet sorununun üzerinden atlayarak, iktidarın doğrudan Sovyetlere devredilmesi gerektiğini ileri sürdü.²³⁴

Buna rağmen, konferanstaki Bolşevik önderlik, Lenin’in demokratik konferanstan derhal çekilmeleri önerisi yerine, konferansın yapıldığı Aleksandriski Tiyatrosu’nun önünde işçi ve askerlerden oluşan 150 kadar delegenin bir gösteri düzenlemesi yoluyla, konferansa radikal bir yol izlenmesi için baskı yapmayı tercih etti. Ayrıca Bolşevik önderlik, Lenin’in ayaklanmacı görüşleri yerine, gazetede iki hafta önceki ılımlı görüşlerini içeren bir makalesini yayınladı.²³⁵

Bolşeviklerin ve Sol SR’lerin şiddetli baskısına rağmen, Konferans, ılımlı sosyalistlerin oylarıyla, Kurucu Meclis toplanana kadar Konferans’ın “Ön-Parlamento” adlı bir denetim organı kurmasına ve Kurucu Meclis toplanana kadar Kerenski’nin kurduğu “Üçüncü Koalisyon Hükümeti”ni destekleme kararı aldı. Bu, “otoriteden ve herhangi bir kayda değer destekten yoksun”,

231 Agy, s. 203.

232 Agy, s. 204.

233 Agy, s. 205.

234 Agy, s. 205.

235 Agy, s. 205.

seleflerinden de zayıf bir hükümetti.²³⁶ Bu hükümeti destekleyip desteklememek konusunda ılımlı sosyalistler bile kendi içlerinde bölünmüşlerdi.²³⁷

Ekim'in yolu, bir yandan "Demokratik Devlet Konferansı"-nın sosyalist bir koalisyon hükümeti kurması olasılığını en kritik anında sabote eden Lenin; diğer yandan, sosyalistlerden oluşan bir koalisyon hükümeti yerine Kerenski'nin koalisyon hükümetini destekleme kararı alan (bu karara en çok sevinenin Lenin olacağını tahmin etmek hiç de zor değildir) ılımlı sosyalistlerin eliyle açılmıştı.

EKİM

"Devrimci demokrasinin çoğunluğu tarafından iktidarın fethi sorununun yerine, bu çoğunlukla mücadele ederek iktidarın fethi sorununu koymak kabul edilemez."

(Martov'dan aktaran, Troçki, *Rus Devrimi'nin Tarihi-II*, s. 313)

İktidarı Ele Geçirmek! Evet ama Ne Zaman ve Kim?

Lenin açısından her şey çok açıktı. İlimli sosyalistlerin bile yarım gönüllü desteğine sahip Kerenski hükümetine karşı silahlı ayaklanmanın zamanı gelmişti. Bolşevik önderliğin çoğu bu fikri paylaşmakla birlikte, ayaklanmanın zamanı konusunda farklı eğilimler söz konusuydu.

Eylül sonunda, "Bunalım Olgunlaştı" adlı, Bolşevik Merkez Komitesi ve Moskova ile Petersburg komitelerine yazdığı, yayınlanması düşünülmeyen makalesinde (bu sırada artık Finlandiya'dan gizlice Petersburg'a dönmüştü) Lenin şöyle diyordu:

"Partimizin liderleri arasında, Sovyetler Kongresi'ni *beklemekten* yana olma [ve] iktidarı derhal almaya muhalefet etme eğilimi

236 Wade, s. 241-242.

237 Agy, s. 242.

olduğunu kabul etmeliyiz... O eğilimin üstesinden gelmeliyiz, aksi takdirde Bolşevikler sonsuz bir *utanç* içinde kalacak ve bir parti olarak *kendilerini ortadan kaldıracaklardır*... Sovyetler Kongresi'ni 'beklemek' aptalca bir tavidir çünkü kongreden *bir şey çıkmayacaktır* ve çıkamaz... Petrograd'da Kışlık Saray'ı, Genelkurmay binasını, telefon santralini ve büyük gazete matbaalarını derhal ele geçirmeye hazır binlerce silahlı işçi ve askerimiz var. Üç noktadan, Petrograd, Moskova ve Baltık filosundan aniden bir hamlede saldırarak olursak, 3-5 Temmuz'da olduğundan çok daha az kayıpla başarıya ulaşabiliriz.”²³⁸

Lenin, aynı makalede Merkez Komitesi'nin ayaklanmaya yanaşmayan ya da bunu Sovyetler Kongresi'nin kararına bırakan tutumunu protesto olarak Merkez Komitesi'nden istifa ettiğini bildiriyordu. Elbette “Parti kongresinde kampanya yürütme” özgürlüğünü saklı tutarak.²³⁹ Merkez Komitesi, bu sahte istifayı duymazdan geldi.

Lenin, Sovyetler Kongresi'ni beklemeden ayaklanmaya girişilmesini neden bu kadar hayati görüyordu? Acaba, 1 Ekim'de, Moskova ve Petersburg komitelerine yazdığı mektupta belirttiği gibi, iktidarın bir an önce alınmasıyla, “dünya devrimi”, “Rus devrimi” ve “cephedeki yüzlerce kişinin yaşamı” mı kurtulmuş olacaktı, yoksa Bolşeviklerin tek başına iktidarı almasının yolu mu açılacaktı? Kanımca ikincisi. Lenin'in bu “gizli” düşüncesini A. Rabinowitch büyük bir açıklıkla şöyle ortaya koymaktadır:

“Geriyeye dönüp bakıldığında, Lenin'in Sovyet Kongresi'nin açılışından önce Geçici Hükümetin şiddet yoluyla devrilmesinde ısrar etmesindeki temel amacının, kongrenin ılımlı sosyalistlerin de önemli bir söz hakkına sahip olacağı bir sosyalist koalisyon kurması ihtimalini ortadan kaldırmak (abç, G.Z.) olduğu açıktır.”²⁴⁰

Aynı noktaya Oskar Anweiler de değinmektedir:

238 A. Rabinowitch, *Bolşevikler İktidara Geliyor*, s. 216.

239 Agy, s. 216.

240 A. Rabinowitch, *Bolşevikler İktidarda*, s. 29.

“Lenin, Menşeviklerle SR’lerle her türlü işbirliğini... hemen geri çevirmekle, iktidarın Bolşeviklerce ve sadece onlar tarafından üstlenilmesinden yana tercihinin koyuyordu. Onun zihninde, sosyalist devrimle partinin iktidarı alması çakışıyordu... Lenin bu hedeflerini açık açık ve belirgin bir şekilde hiçbir zaman söylemedi. Bu hedefler, 1917 Mart’ından itibaren Lenin’in devrimci programında ön planda yer alan yeni Sovyet iktidar sloganının ardında kamufle edilmişlerdi.”²⁴¹

Benzer bir görüşü, Carmen Siriani şu sözlerle ifade etmektedir:

“Lenin’in iktidarı hiçbir zaman başkalarıyla paylaşmak ya da kendini parti çoğulculuğu ilkesine adanmak niyetinde olmadığı da kuşkusuz doğrudur, önde gelen Bolşevik liderler arasında Menşevikler ve SR’ler ile koalisyon kurma konusunda ödün vermeye en az yanaşan Lenin’dir.”²⁴²

Lenin’in mektubunu alan Petersburg Komitesi, Merkez Komitesi’nin Lenin’in derhal ayaklanma fikrini örtbas etmesini ve kendisinin bu konuda bilgisiz bırakılmasını protesto etti. O sırada “Petersburg Komitesi’nin dokuz kişilik Yürütme Komitesi, Lenin’in çağrılarını sıcak bakan güçlü bir çoğunluk ve bu önerileri olgunlaşmamış bulan”²⁴³ bir azınlık olmak üzere ikiye bölünmüştü. Petersburg Komitesi, bu konunun görüşülmesi için, Moskova’dan gelecek temsilcilerin de katıldığı bir toplantı yapılmasını önerdi.

Bu sırada Merkez Komitesi de karışmıştı. Lenin’in de etkisiyle, 7 Ekim’de toplanacak Ön-Parlamento’nun boykot edilmesi eğilimi ağır basmış ve bu yönde karar alınmıştı. Bir tek Kamenev katılmaktan yana oy kullanmıştı. Kamenev’in direktmesi üzerine Bolşevik Ön-Parlamento heyeti 7 Ekim günü konuyu yeniden tartışmak üzere toplandı. Bu toplantıda Troçki bir kez daha boykotu savundu. İlimli Bolşeviklerden Kamenev ve Riyazanov, boykot kararının, Ön-Parlamento’dan çekilmeyi haklı

241 Oskar Anweiler, *Rusya’da Sovyetler*, s. 210.

242 Carmen Siriani, *İşçi Denetimi ve Sosyalist Demokrasi-Sovyet Deneyimi*, çev. Kumru Başoğlu, Belge, 1990, s. 263.

243 A. Rabinowitch, *Bolşevikler İktidara Geliyor*, s. 218.

gösterecek ciddi bir sorun çıkana kadar ertelenmesini savundular. Sonunda bu heyette de boykot tutumu az bir farkla kabul edildi.²⁴⁴

Bundan iki gün önce, 5 Ekim'de Petersburg Komitesi, Merkez Komitesi'ne gönderdiği ortak toplantı çağrısının cevabını beklemeden Petersburg Komitesi'nin tüm üyelerini, Lenin'in önerilerini tartışmak üzere topladı. Bu toplantıda Lenin'in tutumu ağır bastı ve Petersburg Yürütme Kurulu, Lenin'in tavsiyelerini uygulamaya koymak üzere, Merkez Komitesi'ne haber vermeden hazırlıklara girişti. Ayaklanma hazırlıklarını yürütecek üç kişilik bir komite atadı.²⁴⁵

7 Ekim akşamı Ön-Parlamento toplandı. Oturumun kapanmasına yakın Troçki söz aldı ve Geçici Hükümet'le Ön-Parlamento'nun burjuvaziye alet olduğunu, devrimin boğulmanın eşliğinde bulunduğunu ileri süren bir konuşma yaptı ve Ön-Parlamento'dan çekilme çağrısında bulundu. Sözlerini şöyle bağladı:

“Wilhelm'in birlikleri Petrograd'ı tehdit ederken Kerenski ve Konovalov Petrograd'dan kaçmaya hazırlanıyor... Petrograd tehlikede... Devrim ve halk tehlikede! Hükümet bu tehdidi arttırıyor ve iktidar partileri de ona yardım ediyor!.. Biz halka dönüyoruz! Bütün iktidar Sovyetlere! Tüm toprak halka! Yaşasın acil, adil, demokratik barış! Yaşasın Kurucu Meclis!”²⁴⁶

Troçki'nin, Kerenski'nin Petrograd'ı terk etmeye hazırlandığı argümanı, Ön-Parlamento'yu terk etmek için bir bahaneden ibaretti. “Geçici Hükümetin ciddi olarak Petrograd'ı Almanlara savaşımadan teslim etme düşüncesi beslediğine dair doğrudan bir kanıt yoktur.”²⁴⁷

Bundan sonra Bolşevik delegeler, kalanların “yuh” sesleri arasında salonu terk ettiler.

244 Agy, s. 219.

245 Agy, s. 219, 223.

246 Agy, s. 229.

247 Agy, s. 249.

Merkez Komitesi'nin 10 Ekim Toplantısı

Bolşevik Merkez Komitesi, 10 Ekim günü, Lenin'in katılımıyla, sol Menşevik Sukhanov'un evinde²⁴⁸ toplandı. Toplantıya yirmi bir Merkez Komitesi üyesinden sadece on ikisi katılmıştı. Bu da tartışmada Leninistlerin ağır basmasına yol açan önemli bir etkendi. "Lenin tartışmaya acil eylemi savunan sabırsız bir konuşmayla başladı. Bu konuşma yaklaşık bir saat sürdü. Arkadaşlarını 'ayaklanma sorununa kayıtsız kaldıkları' için kınadı. Parti bu sorunun teknik yanıyla çok önceden ilgilenmiş olmalıydı diye yüklendi."²⁴⁹

Zamanın önemini vurgulamak amacıyla, hükümetin devrimi boğmak için Petrograd'ı Almanlara teslim etmek üzere olduğunu ileri sürdü. Lenin buna gerçekten inanıyor muydu, yoksa acil eylem için bir neden olarak mı kullanıyordu, bunu bilmek mümkün değildir. Kitlelerin devrimci eyleme hâlihazırdaki kayıtsızlığının nedeninin, eyleme geçmek yerine durmadan şu ya da bu yönde kararlar alınması olduğunu ileri sürdü. "Çoğunluk bizimledir" diye ısrar etti ve "politik durum iktidarın devrilmesi için tümüyle olgunlaşmıştır" dedikten sonra, "Bizimle olmayacağı açık olan Kurucu Meclis için beklemek anlamsızdır ve işleri daha da karmaşık hale getirmekten başka bir işe yaramayacaktır"²⁵⁰ diye ekledi. Lenin'e göre, Kuzey Bölgeleri Sovyet Kongresi'nin Smolni'deki açılışıyla eşzamanlı olarak tayin edici eyleme girişilmeliydi.²⁵¹ Bu, iktidarın, Tüm-Sovyetler 2. Kongresi'nin toplanmasından bir gün önce alınmasını önermek anlamına geliyordu.

Kamanev ve Zinovyev, Nisan ayında olduğu gibi, Lenin'e karşı çıktılar. "... tezleri Rus işçi sınıfının kendi başına şimdiki devrimi tamamlayamayacağı yönündeydi. 'Bizimle burjuvazi

248 Sukhanov'un karısı Galina Flakserman, bir Bolşevikti. Toplantı, onun Sukhanov'la birlikte oturduğu evde yapılmıştı ve Sukhanov o akşam eve gelmemiştir. Muhtemelen Bolşeviklerin evinde toplandığından haberi yoktu. (G.Z.)

249 Agy, s. 225.

250 Agy, s. 226.

251 Agy, s. 226.

arasında çok büyük üçüncü bir kampın, yani küçük burjuvazinin varlığı bir an bile aklımızdan çıkarmamamız gereken bir gerçektir. Kornilov olayı sırasında bu kamp bize katıldı ve bizi zafere götürdü.”²⁵² “... mevcut durumda Kurucu Meclis seçimleri yapılacak olsa, köylülerin çoğunluğunun Sosyalist Devrimciler lehine oy kullanacağı”²⁵³ açıktı. Keza, ayaklanmanın Avrupa’daki işçilerden önemli bir yardım göreceği tezinin de hiçbir dayanağı yoktu. Dünya proletaryasından tayin edici bir destek almayan bir ayaklanmanın kaderi belirsizdi. Ayrıca, Lenin’in kitlelerin durumuyla ilgili tespitleri abartılıydı. “Ne işçiler ne de askerler savaş için öne atılmaya hazırdı. Öte yandan, hükümetin emrindeki askerî birlikler devrime destek verenlerden kat kat daha güçlüydü. Ayrıca [Sovyet] Merkez Yürütme Komitesi’nden destek alan Geçici Hükümet kesinlikle cepheden yardım isteyecekti.”²⁵⁴ Parti, böyle bir durumda Kornilov günlerinden çok farklı bir konumda kalacaktı. “O zaman parti Sosyalist Devrimciler ve Menşeviklerle ve hatta Kerenski’nin bazı yakın müttefikleriyle birlikte savaşmıştı.”²⁵⁵

Kamenev ve Zinovyev, Lenin’in tezlerine karşı, Sovyetleri ve Kurucu Meclis’i arkasına alan, ılımlı ve radikal sosyalistlerle geniş bir blok oluşturmayı hedefleyen barışçı bir yol izlenmesinin devrimin başarısı açısından gerekli olduğunu ileri sürdüler.

Toplantının sonunda Lenin’in aşağıdaki önerisi ikiye karşı on oyla kabul edildi:

“Merkez Komitesi... proletarya partisinin Sovyetlerde çoğunluğu sağladığını kabul eder. Bütün bunlara, köylü ayaklanması ve partimize kayan halk desteği ile son olarak açıkça yapılan ikinci *Kornilov olayı* hazırlıkları da eklenince... silahlı ayaklanma gündeme gelmiştir.

“Silahlı ayaklanmanın kaçınılmaz olduğunu ve zamanının geldiğini kabul eden Merkez Komite, tüm parti örgütlerine bu

252 Agy, s. 227.

253 Agy, s. 227.

254 Agy, s. 228.

255 Agy, s. 228.

doğrultuda yönlendirilmede bulunmaları ve tüm pratik sorunları bu bakış açısıyla değerlendirerek karar vermeleri yönünde talimat vermektedir (Kuzey Bölgeler Sovyetler Kongresi, Petrograd'dan birliklerin geri çekilmesi, Moskova ve Minsk'teki [yoldaşların] eylemleri vb).²⁵⁶

10 Ekim kararı, Parti'nin Eylül ayı boyunca izlediği, devrimin barışçı gelişimi çizgisinin resmen geri çevrilmesi anlamına geliyordu.

Partinin Ayaklanma Kararı ve Kitlelerin Gerçek Durumu

Kararlar alınır ama her şey o kararlar yönünde yağ gibi kayıp gider mi bakalım! 1917 Ekim'in ortasında duruma baktığımızda farklı bir tabloyla karşılaşılıyor. Bolşevik Partisi'nin radikalliğine en fazla güvendiği, 12 Ekim akşamı toplanan Sovyetler Kuzey Bölgesi Konferansı'nda bile çoğunluk sağlamanın olanaksız olduğu anlaşılmıştı. Kitlelerle en yakın ilişki içinde olan Bolşevik kadrolar, silahlı ayaklanmayı destekleyecek yeterli sayıda işçi ve askerin harekete geçirilebileceği konusunda ciddi endişeler taşıyorlardı.²⁵⁷ "... fabrika ve kırsalalarda gelinek noktanın genel görünümü o kadar umut kırıcıydı ki, parti üyelerinin moralini çökertmekten başka bir etki yapamazdı... en kaygı verici etken, çok büyük sayıda Petrogradlı işçi ve askerin açıkça görülen kayıtsızlığıydı."²⁵⁸ Sorun, Bolşevik programın desteklenip desteklenmemesi değildi, bu programa tam bir destek söz konusuydu, fakat işçiler ve askerler tam da Sovyet Kongresi'nin arifesinde yapılacak bir ayaklanma çağrısına ruhen hazır değillerdi. Petrogradlı işçi ve askerlerin ruh hali Temmuz başındaki durumun tam zıddıydı. Sovyet'in ayaklanma çağrısına hazır olan kitleler, Sovyet Kongresi'nden önce, Bolşevik Partisi'nin tek başına yapacağı bir ayaklanmanın sonucunda işlerini kaybetmeyi, cepheye gönderilmeyi ve ölmeyi göze alamıyorlardı:

"... bölgelerindeki durumu rapor eden on dokuz bölge temsilcisinden yalnızca sekizi kitlelerin savaş havasında ve bir an önce

256 Agy, s. 229.

257 Agy, s. 235.

258 Agy, s. 241.

ayaklanmaya hazır olduğunu düşünüyordu. Altısı, kitlelere hâkim olan ruh halini belirsiz ve beklemeye eğilimli görüyordu. Beşi ise, açıkça bir çıkış yapmak için hiç istek bulunmadığını belirtti.”²⁵⁹

Moskova bölgesinden bir temsilci, “... kitlelerin eğer Sovyet emir verirse çıkış yapacağını ancak çok azının Parti’nin talimatına yanıt vereceğini”²⁶⁰ belirtiyordu. Rozhdestvenski bölgesinden bir temsilci, “... kitlelerin eğer karşı-devrim kendilerine saldırırsa geri püskürtecek bir ruh hali içinde olduğunu ancak kitlelerin kendiliğinden saldırıya geçmeyeceklerini” belirtiyor, bir diğer temsilci, iş tatili nedeniyle fabrikaların boşaldığına ve heyecanın söndüğüne dikkat çekiyordu.²⁶¹ Petersburg taşra örgütü temsilcisi, Petersburg taşra konferansında verilen raporları özetleyerek, “Krasnoe Selo’daki beş bin destekçimizden ... yalnızca beş yüzünün” ayaklanmaya geleceğini ifade ettikten sonra, “Kronstadt’ta morallerin çok bozulduğunu ve Bolşeviklerin arasında bile sarhoşluğun arttığını” ekledi.²⁶² Aynı ruh halini Deutscher’in şu anlatımı da doğrulamaktadır:

“Merkez Komitesi... önemli mahalli Bolşevik liderlerinin de katılımıyla bir toplantı yaptı. Büyük bir gizlilik içinde Petrograd’a gelmiş olan Lenin ihtilal kararına konferansın uymasını ve Merkez Komitesi’nin hemen bir hareket çağrısı yayımlamasını teklif etti. Petrograd Komite temsilcisi halkın gevşekliğinden söz etti; ama ihtilal çağrısını Parti değil Sovyet yaparsa halkın harekete geçeceğini ve çağrıya olumlu bir tepki göstereceğini söyledi. Lenin planını gerçekleştirecek olan Parti Askerî Bölümü’nün lideri Krilenko bu bölümde bulunanlardan yalnızca küçük bir azınlığın ihtilalden yana olduğunu, ama bu azınlığın bile teşebbüsün Parti’den değil Sovyet’ten gelmesini istediğini açıkladı.”²⁶³

259 Agy, s. 241.

260 Agy, s. 241.

261 Agy, s. 241.

262 Agy, s. 241.

263 I. Deutscher, *Troçki-Silahlı Sosyalist*, çev: Rasih Güran, Ağaoğlu, 1969, s. 355.

16 Ekim Parti Konferansı'nda Lenin Ayaklanma için Israr Ediyor

Deutscher'in sözünü ettiği toplantı ya da konferans, Parti'nin 10 Ekim kararını teyit etmek üzere 16 Ekim'de, Lesnoi bölgesi Duma karargâhında yapılmıştı. Bu toplantıda Lenin, tezlerinde ve 10 Ekim kararında ısrar etti. İlimli Bolşeviklerin, Menşeviklerle ve SR'lerle işbirliği çizgisine saldırdı ve Kornilov ayaklanmasından sonra ılımlı sosyalistlerle uzlaşmak için her türlü çabanın gösterilmiş olduğunu söyledi. Ne var ki, ılımlı sosyalistlerle bir anlaşmaya varmanın imkânsızlığı ortaya çıkınca kitleler yüzlerini Bolşeviklere dönmüşlerdi. Lenin, "yerel Parti liderlerinin raporlarında çok güçlü olarak ortaya çıkan kitlelerin havasının söndüğüne dair değerlendirmeleri"²⁶⁴ küçümsedi. "Kendimizi kitlelerin havasına göre yönetemeyiz" dedi, "çünkü kitlelerin ruh hali sürekli olarak bir alçalır, bir yükselir... Kitleler Bolşeviklere güven göstermişler ve onlardan laf değil iş... istemişlerdir."²⁶⁵ Lenin, acil ayaklanma konusundaki ısrarını şu argümanlarla sürdürdü: "Şimdi harekete geçerse bütün Avrupa proletaryasını yanımızda bulacağız... Burjuvazi devrimi ezmek için Petrograd'ı teslim etmek niyetindedir ve bundan kurtulmanın tek yolu başkentin savunmasını kendi elimize almamızdır. Buna göre, şimdi mümkün olan en kararlı politik eylemi yapmak gereklidir. Bu da ancak silahlı ayaklanma anlamına gelebilir."²⁶⁶

Lenin'in ısrarına rağmen, Krilenko²⁶⁷, Deutscher'in anlatımında da belirtildiği gibi, askerlerin sadece Sovyet'in çağrısıyla harekete geçebileceğine işaret etti. Petrograd işçilerinin durumunu dile getiren Şliyapnikov²⁶⁸, maden işçileri sendikasında Parti'nin hâkim olduğunu ancak Bolşevik çıkışının rağbet görmediğini, hatta bu tür söylentilerin işçiler arasında panik ya-

264 A. Rabinowitch, *Bolşevikler iktidara Geliyor*, s. 243.

265 Agy, s. 243.

266 Agy, s. 243-244.

267 Stalin'in Büyük Temizlik'i sırasında, 1938 yılında idam edilmiştir. G.Z.

268 Büyük Temizlik sırasında, 1937 yılında idam edilmiştir. G.Z.

rattığını belirtti.²⁶⁹ Oskar Anweiler de, işçilerin, partinin değil, Sovyet'in kararlarına rağbet ettiğini şöyle ortaya koyuyor:

“Açık bir biçimde kararlı müdahaleden yana olan işçi semtlerinde bile, kitlelerin, Parti'nin değil, *Sovyetlerin* isteğiyle eyleme geçecekleri bildiriliyordu. Lenin'in başkanlık yaptığı 16 Ekim'deki Parti Konferansı'nda bir militan durumu şu sözlerle özetliyordu: 'Genel kanı kimsenin sokağa dökülmeyeceği şeklinde; ama Sovyetler isterse, o başka.' İşte o zaman, Bolşeviklerin saldırı niyetlerini 'Petrograd'ı savunalım' ya da 'Karşı devrimin işini bitirelim' sloganlarının ardına gizlenerek neden durumu sistemli olarak kızıştırmayı ve onu dönüşü olmayan bir noktaya getirmeyi amaç edindikleri anlaşılır.”²⁷⁰

Bolşevik Liderlik Ayaklanmanın Ertelenmesinden Yana

“İktidarın tek başına alınmasına” diğer büyük partilerin, köylülerin, özellikle cephedeki askerlerin, sendikaların ve Sovyetlerin, Bolşevik Partisi içindeki kimi unsurların muhalefet edeceği, hatta Petrograd'daki işçi ve askerlerin “Sovyet Kongresi öncesinde yapılacak bir çağrıya” cevap vermeyecekleri yönünde yığınla rapor ve bilgi, Bolşevik liderlikte, “daha iyi bir hazırlık yapılana kadar ayaklanmanın ertelenmesi” eğilimine yol açmıştı.²⁷¹

Lenin'in radikal tutumuna yakın olan Petrograd Bolşevik önderliği bile ayaklanma öncesinde şu tutumu benimsemişti:

“Geçici Hükümetin devrilmesini parti organları değil (kitlelerin gözündeki konumu nedeniyle) Sovyetler üstlenmelidir; olabilecek en geniş desteği sağlamak için, hükümete yönelecek herhangi bir saldırı Sovyetleri savunma açısından meşrulaştırılabilecek eylemlerle sınırlı olmalıdır; bu nedenle eylem, savaşmak için uygun bir gerekçe ortaya çıkıncaya kadar ertelenmelidir... mevcut hükümetin resmen dağıtılması İkinci Tüm-Rusya Sovyetleri Kongresi'nin kararlarıyla bağlantılı olmalı ve meşru-

269 Agy, s. 244.

270 Oskar Anweiler, *Rusya'da Sovyetler*, s. 260.

271 A. Rabinowitch, *Bolşevikler İktidara Geliyor*, s. 247.

laştırılmalıdır.”²⁷²

18 Ekim’de, iktidarın ele geçirilmesi için yapılacak hazırlıklar için Smolni’de bir araya gelen iki yüz Bolşevik eylemcinin önünde, ılımlı Bolşeviklerden Riyazanov ve Sol Menşeviklerden Parti’ye yeni katılmış Larin ayaklanmanın zamansız olduğu yönünde konuştular. Sovyetler Kongresi’ne katılmak üzere güneybatı cephesinden başkente gelmiş olan Grigoriy Çudnovski de, öfkeli bir konuşma yaparak, “Bolşeviklerin örgütleyeceği bir ayaklanmanın yenilgiye mahkûm” olduğunu ifade etti.²⁷³

Bolşevik basında itirazlarına yer verilmeyen Kamenev’in, bu konudaki görüşlerini açıklayan bir yazısı Gorki’nin gazetesi *Novaya Zhizn*’de, Bolşevik aktivistlerin Smolni’deki toplantısının yapıldığı gün olan 18 Ekim’de yayınlandı. Öfkeye kapılan Lenin, Parti kararlarını açık eden Kamenev ve Zinoviyev’in Parti’den atılmalarını talep etti, fakat Merkez Komitesi, 20 Ekim’de yaptığı toplantıda Lenin’in bu talebini geri çevirdi.²⁷⁴

Daha da ilginç, o güne kadar ayaklanma kararlarında Lenin’in yanında duran Troçki’nin, Lenin’den farklı olarak, ayaklanmanın İkinci Tüm-Sovyet Kongresi’nin kararıyla yapılması gerektiğini ileri sürmesiydi. Bolşeviklerin çoğu gibi Troçki de, yakında toplanacak olan Sovyet Kongresi’nde çoğunluğun iktidarın Sovyetlere devredilmesini destekleyeceğinden emindi. Bu bakış açısı, Stalin de dahil olmak üzere çok sayıda üst düzey Bolşevik tarafından paylaşılıyordu.²⁷⁵

O sırada Bolşeviklerin en yakın müttefiki konumunda olan diğer radikal sol örgütler, Sol SR ve Menşevik-Enternasyonalistler de Sovyetlerin kararı olmadan yapılacak bir Bolşevik ayaklanmasına kesinlikle karşıydılar. Sol SR’ler, “Tüm-Rusya Sovyetler Kongresi’nde geniş biçimde temsile dayanan, tümüyle sosyalist bir hükümetin” kurulmasından yanaydılar.²⁷⁶ Sol SR’in

272 A. Rabinowitch, *Bolşevikler İktidarda*, s. 27.

273 A. Rabinowitch, *Bolşevikler İktidara Geliyor*, s. 246.

274 Agy, s. 246.

275 Agy, s. 248.

276 Agy, s. 236.

görüşlerini basında dile getiren yazarlar, erken bir ayaklanmanın, “Geçici Hükümete değil, Sovyetlere yapılmış bir saldırı”²⁷⁷ olacağını ileri sürüyorlardı. Sovyetler Tüm-Rusya Merkez Yürütme Komitesi’nin 14 Ekim’deki toplantısında, Menşevik-Enternasyonalistlerin sözcüsü Martov da bu yönde konuşmuştu.²⁷⁸

Rex A. Wade de aynı noktaya dikkat çekmektedir:

“Sol SR’ler, iktidar krizi, sosyal ve ekonomik problemler ve savaş için herhangi bir çözümün Sovyetler tabanlı tamamen sosyalist bir hükümet gerektirdiğine inanıyorlardı. Birçok Menşevik-Enternasyonalist de benzer görüşleri paylaşıyordu. Petrograd’daki Bolşevik liderler, sol SR’lerin garnizonlarda ve fabrikalarda sahip oldukları halk desteği dikkate alındığında görüşlerini göz ardı edemezlerdi. Bir yandan da sol SR’ler, böyle bir eylem planının Bolşeviklerle işbirliği içinde mümkün olduğunun kanıtı olarak Kamenev, Zinovyev ve Moskova liderleri gibi daha temkinli Bolşevik liderlere güveniyorlardı. Troçki’nin pozisyonu bile onların yaklaşımıyla uyumluydu.”²⁷⁹

Bolşevik Askerî Örgüt Mütereddit

İktidarı ele geçirmeye yönelik her girişimin merkezinde sonuç olarak askerî bir hareket ve planlama vardır. Arkasında ne kadar halk desteği olursa olsun, iktidara yönelik her hamle bir anlamda *darbe*dir. Liberal tarihçilerin Ekim’e “darbe” nitelemesinde bulunması, onlar her ne kadar bunu Bolşeviklerin arkasındaki büyük işçi ve asker desteğini önemsizleştirmek için ileri sürüyorlarsa da, sonuçta o kadar dâhiyane bir saptama değildir.

Bolşevik Partisi’nin, iktidarı somut olarak ele geçirmek üzere Nisan ayında oluşturduğu Bolşevik Askerî Örgüt liderleri, belki de biraz Temmuz ayındaki ayaklanmada oynadığı rol nedeniyle Bolşevik önderlik tarafından azarlandığı için, bu sefer ayaklanmaya karşı daha ihtiyatlı bir yaklaşım içindeydi. Öte yandan,

277 Agy, s. 236.

278 Agy, s. 238-239.

279 Rex A. Wade, *Rus Devrimi 1917*, s. 256.

Parti'nin, Kornilov ayaklanmasının ardından, Eylül ayında, Lenin'in de onayıyla "barışçı geçiş" daha fazla ağırlık veren bir çalışmaya ağırlık vermesi, Askerî Örgüt'ün çalışmalarını yavaşlatmıştı. Askerî Örgüt'ün önderlerinden Nevski, anılarında, "Temmuz olaylarının acı deneyleriyle eğitilen Askerî Örgüt'ün bu kez, eylemlerini geciktirdiğini ve dikkatle değerlendirdiğini" belirtiyor ve "ayaklanmanın yaklaşık iki hafta ertelenmesini istediklerini" açıklıyordu.²⁸⁰

İktidarın ele geçirilmesi için yapılacak girişimde, başka belirleyici faktörlerin yanı sıra, Askerî Örgüt'ün bu ikircimli tutumu da, inisiyatifin, aşağıda anlatacağım gibi, başka bir "Askerî Komite"nin eline geçmesine yol açan etkenlerden biri olacaktı.

Kerenski'nin Petrograd Garnizonunu Cepheye Sürme Kararı

Tarihte birçok örneğini gördüğümüz gibi, aslında bir tarafın yaptığı hamle, karşıtına aradığı fırsatı verir. Ekim ayının ikinci haftasında, "Geçici Hükümet'in Petrograd garnizonunun tümünü cepheye gönderme planlarıyla ilgili olarak aniden yaptığı duyuru Bolşeviklere tanrının armağanı gibi geldi. Kerenski rejimiyle kararlı bir mücadele başlatmanın mümkün olduğu [tezine] mükemmel bir hazır gerekçe sağladı."²⁸¹

Kerenski hükümetinin bu kararı, ilk bakışta Baltık'taki Alman askerî birliklerinin ilerlemesine karşı bir önlem gibi görünmektedir. Fakat aslında Kerenski, Almanların ilerleyişini, iktidarı açısından büyük tehlike olarak gördüğü Petersburg garnizonunu Petrograd'dan kuzey cephesine sürmek için bir fırsat olarak kullanmak istemişti.

Petersburg garnizonuna dahil alaylar, Hükümet'in kararına karşı çıkarak "... hep bir ağızdan Geçici Hükümet'e güven duymadıklarını ilan ettiler ve iktidarın Sovyetler'e devredilmesini istediler... Temmuz ayaklanması sırasında Bolşeviklerin peşin-

280 A. Rabinowitch, *Bolşevikler İktidara Geliyor*, s. 234-235.

281 Agy, s. 248.

den gitmekte isteksiz olan tüm büyük garnizon alayları şimdi Geçici Hükümet'i tanımıyor ve [Petersburg] Sovyeti'ne destek taahhüdü veriyorlardı... Hükümet'in en çok güvendiği... birlikler – örneğin, Kazak kuvvetleri ve Temmuz olayları sonrasında Petrograd'a gönderilen birlikler – garnizonun kaydırılmasıyla ilgili olarak [Petersburg] Sovyeti'yle askerî otorite arasında gelişmekte olan mücadelede ya tarafsız kaldılar ya da açıkça Sovyetlerden yana tavır aldılar.”²⁸²

Çeşitli garnizon alaylarının aldıkları kararlarda, “Bolşeviklere ya da bir başka tek bir politik partiye değil, Sovyetler'e bağlı oldukları” vurgulanıyordu. “Örneğin, Petrograd'da üslenmiş İkinci Baltık Filo Müfrezesi personelinin 19 Ekim'de, Bolşeviklerin ertesi gün başlayacak bir silahlı ayaklanma örgütledikleri söylentilerinin ardından düzenlenen kitle toplantısı... özellikle 'ayrı örgütsüz silahlı eylemi' reddeden ancak aynı zamanda, eğer eylem Petrograd Sovyeti tarafından uygulanacak olursa, 'çıkış yapmaya' hazır olduklarını da açıklayan resmî bir bildirin kabul edilmesiyle son” buluyordu.²⁸³

Petersburg garnizonunun bu kararlı tutumu üzerine Kerenski hükümeti, “Alman saldırısı tehlikesini olduğundan büyük göstererek” yüzünü, hâlâ ılımlıların etkili olduğu, cephede savaştan iyice yılmış ve yeni birliklerin gelmesiyle cephe gerisine çekilmeye can atan cephedeki askerî birliklere döndü. Aslında bu yöneliş hükümet açısından gerçekçiydi, çünkü cephedeki birlikler, gerçekten de Petersburg garnizonunun “savaştan kaçmak” istediğini, “devrimci görevlerini yerine getirmediğini” düşünüyordu. “On İkinci Ordu Asker Vekilleri Sovyeti Yürütme Komitesi'nde kabul edilen çok güçlü ifadelerle dolu bir karar... 'garnizon alaylarının ancak cephenin savunulmasına yardım ederek devrimci başkenti kurtarabileceklerini' ilan ediyor ve 'siperlerdeki kardeşlerin yok olmaması için' 'devrimci görevlere itaat ve koşulsuz fedakârlık' talebiyle son buluyordu.” Aynı bildiri de, “... eğer garnizon birlikleri cepheye kendi istekleriyle gitmeyecek

282 Agy, s. 250.

283 Agy, s. 250-251.

olursa, onları silah zoruyla getirmeye hazır oldukları” da ifade ediliyordu.²⁸⁴ Bu durum, “... cephe birliklerinin Kerenski tarafından Temmuz’da olduğu gibi başkenti yatıştırmak için başarıyla kullanılma olasılığını arttırıyordu.”²⁸⁵

Cephe birlikleriyle Petersburg garnizonunun arasındaki anlaşmazlığın bir çözüme kavuşturulması için iki tarafın da inisiyatifi ve onayıyla Pistov’da bir konferans düzenlendi; 17 Ekim’de yapılan bu konferansta iki taraf da görüşlerini ifade etti, fakat somut bir sonuca varılamadı.²⁸⁶

Askerî Devrimci Komite (ADK)

Kerenski’nin, garnizonu Petersburg’dan cepheye sürme hamlesi, onun sonunu getiren sondan bir önceki girişimi oldu. Gerçekte, o sırada Geçici Hükümet’in niyetlerine karşı güvensizlik o kadar yaygındı ki, ılımlı sosyalistler bile Petersburg Sovyeti tarafından bir şekilde denetlenmedikçe garnizon birliklerinin, yer değiştirme konusunda olumlu yaklaşmasının beklenmeyeceğini kabul etmek zorunda kaldılar. Nitekim, bizzat Kerenski, Menşevik Dan’ın bu konuda kendisini uyardığını şu sözlerle anlatmaktadır:

“Dan, sonunda, Hükümet’in ayaklanmayı önlemek için alacağı tedbirlerin yalnızca kitleleri kışkırtmaya yarayacağını söyledi. Hükümetin yapacağı müdahale, yalnızca, *Sovyet* çoğunluğunu temsil edenlerin isyanın barışçı yoldan önlenmesi konusunu Bolşeviklerle tartışarak başarıya ulaşmaları imkânını ortadan kaldırmaya yarayacaktı... Dan’a göre o sırada ihtilâl için en büyük tehlike, benim ‘kendi personelim’di. Bu düşüncesi pek de yanlış sayılmazdı, çünkü Petrograd Askerî Bölgesi’ndeki subayların dörtte üçü, Dan ve arkadaşlarıyla birlikte, Hükümetin yaklaşan ayaklanmayı önlemek üzere aldığı tedbirleri sabote etmekle meşgulüdüler.”²⁸⁷

284 Agy, s. 252.

285 Agy, s. 253.

286 Agy, s. 253.

287 A. Kerenski, *Kerenski ve Rus ihtilali*, çev: Rasih Güran, Ağaoğlu, 1967, s. 338.

9 Ekim sabahı, Petersburg Sovyeti Yürütme Komitesi, garnizonun cepheye gönderilmesi emrini değerlendirmek üzere bir toplantı yaptı. Bu toplantıda, Troçki tarafından sunulan bir öneri, Kerenski Hükümeti'nin ülkeyi yıkıma sürüklediğini ve Kerenski'nin burjuvaziyle birlikte "devrimin ana kalesi" Petersburg'u Almanlara teslim etmeye hazırlandığını ileri sürüyordu. Petersburg Sovyeti, hükümetin askerî harekâtının ve birliklerin Petrograd'dan çekilmesinin sorumluluğunu alamazdı. Tek çözüm, iktidarın Sovyetlere devredilmesiydi. Bütün hazırlıklar, devrimi Almanlara karşı olduğu kadar, sağcı hükümete karşı da savunmak üzere yapılmalıydı. Troçki, bu amaçla bir "devrimci savunma komitesi" (gelecekteki Askerî Devrimci Komite – ADK-) kurulmasını öneriyordu. Bu komitenin amacı, başkentin savunulmasını üstlenmek, "askerî ve sivil Kornilovcular tarafından hazırlanan saldırılara karşı halkın emniyetini"²⁸⁸ sağlamak olmalıydı. Önerilen komite, görünüşte Kornilov olayı sırasında Sovyetler tarafından örgütlenen "Karşıdevrimle Mücadele Komitesi"ni örnek almaktaydı. Ne var ki, ikisinin arasında önemli bir fark vardı. Ağustos sonunda kurulan savunma komitesi, karşıdevrimle mücadele için Geçici Hükümet'in korunmasını üslenirken, Bolşeviklerin önerdiği komite Geçici Hükümet'i devirmeyi hedefliyordu.

9 Ekim günü, Yürütme Komitesi'nde ılımlıların önerisi kabul edildiği halde, aynı akşam Petersburg Sovyeti'nin, garnizonlardan ve fabrikalardan gelen temsilcilerinin toplantısında Bolşeviklerin önerisi ezici çoğunlukla kabul edildi. Böylece, "... ilerleyen günlerde Bolşeviklerin Geçici Hükümeti yıkmak... için kullanacakları kurum olan Askerî Devrimci Komite (ADK)"²⁸⁹ kurulmuş oluyordu:

"Bolşevik önderlik... 9 Ekim'de kurulan ve hâkimiyetin Bolşeviklerde olduğu Petrograd Sovyeti Askerî Devrimci Komitesi'nden (ADK) yararlandı ve Geçici Hükümetin ilan ettiği, Petrograd garnizonunun büyük bölümünü cepheye gönderme

288 A. Rabinowitch, *Bolşevikler iktidara Geliyor*, s. 255.

289 Agy, s. 255.

niyetini bir meşruiyet aracı olarak kullanarak ve eylemlerini karşı-devrim karşısında savunma önlemleri gerekçesine dayanarak, Petrograd'da üslenmiş askerî birliklerin çoğunluğunun kontrolünü ele geçirdi... Geçici Hükümet... tek bir kurşun bile atılmadan silahsızlandırılmıştı.”²⁹⁰

Stalin tarafından yazdırılan ve Türkçeye *Sovyetler Birliği Komünist Partisi (Bolşevik) Tarihi* (Aydınlık Yayınları, 1970) ya da *Bolşevik Partisi Tarihi* (çev: Süleyman Arslan, Bilim ve Sosyalizm Yayınları, 1976) adıyla çevrilen kitapta, yanlış bir biçimde, ADK'nın, Merkez Komitesi'nin direktifiyle kurulduğu yazılmaktadır:

“Parti Merkez Komitesi'nin direktifi üzerine, Petrograd Sovyeti'nde bir *Devrimci Askerî Komite* kuruldu; bu komite, ayaklanmanın legal karargâhı haline geldi.”²⁹¹

Merkez Komitesi, daha önce de belirttiğimiz gibi, ayaklanma kararını 10 Ekim'de aldığına göre, bir gün önce kurulan ADK'nın kurulması için talimat vermiş olması mümkün değildir. “Bu yorumun yanıltıcı olduğu açıktır. Ekim'in ilk yarısında hiçbir zaman Askerî Devrimci Komite gibi bir parti dışı kurum oluşturmak sorunu Merkez Komitesi'ne getirilmemişti. Gerçekte, Askerî Devrimci Komite 9 Ekim'de, yani Merkez Komitesi'nin bir ayaklanma hazırlığıyla ilgili kararından bir gün önce tasarlanmıştı.”²⁹² Tarih yazımındaki bu çarpıtmada, ADK'nın kurulmasında Troçki'nin oynadığı rolün örtbas edilmesi gayretinin de rolü olabilir.

Bolşevik Askerî Örgüt, ADK ile Rekabet Halinde

“ADK, 16 ve 21 Ekim tarihleri arasında somut biçimini aldı. Geçici Hükümet devrilene kadar sayıları birkaç düzineyi geçmeyecek üyeleri arasında, Bolşevikler, Sol Sosyalist Devrimciler ve birkaç anarşist... vardı. Ayrıca, Petrograd Sovyeti, Köylü

290 A. Rabinowitch, *Bolşevikler İktidarda*, s. 28.

291 *Bolşevik Partisi Tarihi*, s. 256.

292 A. Rabinowitch, *Bolşevikler İktidara Geliyor*, s. 256.

Vekilleri Sovyeti, Tseintrobalt, Finlandiya Ordu, Filo ve işçileri Bölgesel Yürütme Komitesi, fabrika komiteleri ve sendikaların delegeleri de bulunuyordu.”²⁹³ Günlük pratik işleri yürütmek amacıyla, Bolşeviklerin ve Sol SR’lerin ağırlıkta olduğu bir ADK Bürosu da kurulmuştu.

16 Ekim tarihli toplantısında Merkez Komitesi, 10 Ekim ayaklanma kararını yeniden teyit etti ve Sovyetler bünyesinde oluşturulan ADK’nin bir parçası olmak üzere ayrı bir “Askeri-Devrimci Komite” seçti.²⁹⁴

ADK’nin oluşumu ve ilk faaliyetleri Bolşevik basında yer alırken, Bolşevik Askerî Örgüt’ün gazetesi *Soldat*’ın ADK’den hiç söz etmemesi ilginçtir. Bu, Bolşevik Askerî Örgüt’le ADK arasında hararetli bir rekabetin sürmekte olduğunun açık göstergesidir. 19 Ekim’de, Bolşevik Askerî Örgüt, Merkez Komitesi’ne bir muhtıra gönderdi. Bu muhtıra, silahlı ayaklanmanın yönetiminin Parti’nin başka organlarının ya da Petrograd Sovyeti yerine Askerî Örgüte ait olması gerektiğini vurguluyordu. “20 Ekim’de, muhtemelen [ADK]’nın ilk örgütsel oturumundan sonra, Merkez Komitesi, Askerî Örgütün tezlerini... reddetti.”²⁹⁵

Bu sırada Lenin’in ADK’nin Parti dışı bir ayaklanma organı olarak önemini kabul ettiği anlaşılmaktadır. Fakat buna rağmen Lenin, Troçki ve diğer üst düzey yöneticilerin çoğundan farklı olarak, “... iktidarın ele geçirilmesinin silahlı ayaklanmayla gerçekleştirilmesinin zorunluluğu konusunda inatçı bir tavır” sergilemeye devam ediyordu, “... aynı derecede önemli bir husus da, bunu İkinci Sovyetler Kongresi’nden önce yapmayı düşünmesiydi.”²⁹⁶

“Gökten İnmış” Bir Fırsat Daha...

Kerenski’nin Petersburg garnizonunu cepheye sürme kararı,

293 Agy, s. 260.

294 Agy, s. 257.

295 Agy, s. 257.

296 Agy, s. 257.

devrilmesi için Bolşeviklere nasıl bir altın fırsat vermişse, ılımlı sosyalistlerin 2. Tüm-Rusya Sovyet Kongresi'ni, delegelerin Petersburg'a varmakta geciktikleri gerekçesiyle 20 Ekim'den 25 Ekim'e ertelemesi de 2. Tüm-Sovyet Kongresi'nden önce ayaklanma için "tanrının bir lütfu" oldu. Çünkü, o sırada Bolşeviklerin müttefiki durumunda olan Sol SR'ler ve Sol Menşevikler Sovyet Kongresi'nden önce bir ayaklanmaya kesinlikle karşı oldukları gibi, garnizon temsilcileri ve işçi komiteleri de, inisiyatifin kesinlikle Sovyet Kongresi'nde olması gerektiği yönünde kararlar almaktaydılar. Dahası, ADK'nın ayaklanma için bütün teknik hazırlıkları yapabilmesi için en az 4-5 güne ihtiyacı vardı. Bu "ihtiyacı" ılımlı sosyalistlerin Sovyet Kongresi'ni erteleme kararı yerine getirdi!

"Sol SR'ler ve Menşevik-Enternasyonalistler, Sovyetler Kongresi öncesi her türlü eyleme tamamen karşıydılar. İşin aslı, nüfuzlu Sol SR'ler, tamamen sosyalist ama çok partili, geniş bir yelpazeden sosyalist partiler temelli bir hükümet oluşturmaya odaklanmışlardı... Ekim sonuna yaklaşırken, eş zamanlı olarak hem SR Partisi'nin diğer kanatlarını böyle bir hükümeti kabule teşvik etmeye hem de Bolşevik maceracılığını dizginlemeye çalıştılar."²⁹⁷ Dolayısıyla, "Eski Devrimci Defansist liderler, Sovyetler Kongresi'ni 20 Ekim'den 25 Ekim'e ertelememiş olsalardı, Bolşevikler, onların müttefikleri ve destekçileri iktidara el koymaya beş gün sonrasına göre daha az hazırlıklı olacaklardı. 20 Ekim'de toplanacak bir Sovyetler Kongresi'nden önce iktidarı ele geçirmek neredeyse imkânsız olurdu, buna niyetlenmiş olsalardı bile (ki niyetlenmişlerdi), hazırlık yapılmamıştı. [ADK]'nın askerî otoritelerle 21-23 Ekim'de karşı karşıya gelişine veya 22 Ekim'deki 'Petrograd Sovyeti Günü'nde gerçekleşen devrim için psikolojik ve fiziksel anlamda hazırlığa benzeyen herhangi bir şey, 20 Ekim'den önceki günlerde planlanmamıştı veya mümkün değildi. Mamafih, bunlar herhangi bir iktidar aktarımının esasıydı ve Ekim Devrimi'nin kilit adımlarıydı."²⁹⁸

297 Wade, s. 255-256.

298 Agy, s. 330

ADK ile Kerenski'nin "Son Tango"sul

Artık, ADK ile Kerenski Hükümeti karşı karşıyadı.

ADK'nın ilk eylemi, 20 Ekim'de "karşıdevrimci hamlelere" karşı önlem olarak, kilit askerî birliklere ve cephane depolarına temsilciler göndermek oldu.²⁹⁹ Bunun ardından, 21 Ekim gecesinin geç saatlerinde, bir grup temsilciyi, ADK'nın garnizon birlikleri üzerinde otorite kurmasını resmen talep etmek üzere Genel Kurmay karargâhına gönderdi. General Polkovnikov'a, "Bundan böyle bizim imzalamadığımız emirler geçerli değildir" denildi. Polkovnikov, kendisinin sadece Sovyet Merkez Yürütme Komitesi'nin komiserini tanıdığını söyledi ve ekledi: "Sizin komiserlerinizi tanımayacağız. Yasaya karşı gelirlerse onları tuttuklarız."³⁰⁰

Bunun üzerine Troçki, Geçici Hükümet'in garnizon birlikleri üzerindeki otoritesinin tanınmayacağını resmen ilan eden aşağıdaki bildiri yayınladı:

"21 Ekim toplantısında devrimci garnizon, yönetici organı olan Askerî Devrimci Komite'nin etrafında toplandı. Buna rağmen 21-22 Ekim gecesi Petrograd Askerî Bölge Karargâhı Askerî Devrimci Komite'yi tanımayı reddetti ve [Petrograd] Sovyeti Askerler Bölümü temsilcileriyle birlikte çalışmayı kabul etmedi. Böyle yapmakla, karargâh, devrimci garnizon ve Petrograd İşçi ve Asker Vekilleri Sovyeti'nden kopmaktadır... Karargâh karşı-devrimci güçlerin doğrudan silahlı olmaktadır... Devrimci düzenin karşı-devrimci saldırılardan korunmasının temeli Askerî Devrimci Komite'nin yönettiği devrimci askerlerde yatmaktadır. Askerî Devrimci Komite tarafından imzalanmadan garnizona gönderilen hiçbir emir geçerli sayılmayacaktır... Devrim tehlikededir. Yaşasın devrimci garnizon!"³⁰¹

ADK, garnizon üzerindeki otoritesini pekiştirmek üzere çeşitli gösteriler düzenledi. Bunların en önemlisi 22 Ekim'de, Halke-

299 A. Rabinowitch, *Bolşevikler İktidara Geliyor*, s. 261.

300 Agy, s. 264.

301 Agy, s. 264.

vînde yapılan toplantıydı. Halkevi'nin bulunduğu tarihi opera binası, Troçki'yi dinlemeye gelen fabrika işçileri, askerler ve orta sınıf entelektüeller tarafından hınca hınç dolmuştu. Troçki, burada yaptığı ateşli konuşmada, kalabalığa, "Sovyeti tüm güçleriyle destekleyecekleri" konusunda yemin ettirdi.³⁰²

Bu sırada, Petersburg Karargâhı komutanı General Polkovkinov, garnizon alay ve tugay komite temsilcilerini ve Tüm-Rusya Yürütme Komitesi ile Petersburg Sovyeti yetkililerini Genel Kurmay Karargâhı'nda acil bir toplantıya çağırdı. Polkovnikov, bu toplantıda, ADK'nın askerî komuta üzerindeki veto yetkisinden vazgeçmesini talep etti. Oysa, Smolni'de alelacele toplanan Garnizon Konferansı Troçki'nin bildirisini bir önceki gece onaylamıştı. Polkovnikov'un düzenlediği toplantıya gelen Garnizon Konferansı sözcüsü Daşkeviç, tüm askerî komuta emirlerinin ADK tarafından imzalanması gerektiği yönündeki kararlarını bildirdi. Bunun üzerine Polkovnikov geri atım atarak, sorunu karşılıklı görüşmek üzere ADK'ya ertesi gün buluşup sorunu görüşmeleri yönünde bir öneri gönderdi.³⁰³

22-23 Ekim gecesi boyunca Kerenski danışmanlarıyla gelişmeleri görüşüyordu. Bu toplantının sonucunda Kerenski, Petrograd dışındaki birlikleri Petersburg'a, hükümete yardıma çağırırdı. Fakat gelen cevap hükümet açısından umut kırıcıydı. Petersburg dışındaki birlikler, Petersburg'a yönelik bir hareket için emir verirlerse askerlerin bundan kuşkulanıp direneceklerinden ve emirleri dinlemeyeceklerinden korkuyor ve çağrı emrindeki gerekçenin açık seçik bir şekilde bildirilmesini istiyorlardı.

Bundan sonra Kerenski, danışmanlarına ve hükümet üyelerine son derece tayin edici bir adım atmayı önerdi: daha fazla gecikilmeden ADK üyeleri tutuklanmalıydı. Fakat bu öneri Polkovnikov tarafından geri çevrildi. Polkovnikov, tutuklama gibi riskli bir işe girişmek yerine, baskı yapılırsa, ADK'nın, askerler üzerinde otorite kurmaya yönelik bildirisini geri çekebileceğini umut ediyordu. Bunun üzerine Kerenski, General Bagratuni'ye,

302 Agy, s. 266.

303 Agy, s. 266.

Sovyet'e sert bir ultiimatom vermesini emretti. Ya ADK'nın 22 Ekim bildirisi geri çekilir ya da askeri otoriteler yasa ve düzeni sağlamak için gerekeni yapardı.³⁰⁴

ADK, Kerenski'nin bu hamlesine bir karşı hamleyle cevap verdi ve 23 Ekim'de yayınladığı yeni bir emirle komiserlerini askerî emirler karşısında sınırsız veto yetkisiyle donattı.³⁰⁵ Aynı gün ADK, stratejik öneme sahip Peter Paul Kalesi'yle yanındaki merkezî silah deposu ve cephanelik olan Kronwerk cephaneliğini barışçı yoldan ele geçirdi. ADK, kalenin ana meydanında, 23 Ekim günü öğlen vakti, kaleyi koruyan bisikletçi birlikleriyle bir toplantı düzenledi. İlımlıların etkisi altındaki bisikletçi birliklerinden askerler, Troçki'nin bizzat gelerek yaptığı konuşma üzerine ADK'yı destekleme kararı aldılar.³⁰⁶

Sovyet Kongresi Öncesi Ayaklanma Geniş Taraftar Bulmuyor

ADK'nın bu başarılarına rağmen ayaklanmanın önünde hâlâ önemli engeller vardı. Bir kere, Sol SR'ler "Sovyet Kongresi öncesinde hükümetin devrilmesi için kitle örgütlenmelerine destek yaratacak tüm hamlelere inatla direnmekteydi."³⁰⁷

Diğer yandan, 2. Tüm-Sovyet Kongresi için başkente gelen cephe delegelerinin çoğu, Kongre öncesinde bir ayaklanmaya girilmesi durumunda, ılımlıların etkisi altındaki Sovyet Merkez Yürütme Komitesi'nden yapılacak bir yardım çağrısına cephe birliklerinin olumlu yanıt vereceğini belirtiyordu.

"... Parti eğer hükümetin saldırmasını bekleyecek olursa, ister bu kongrenin açılmasından önce olsun, ister kongrenin bir Sovyet hükümetini ilan etmesinden sonra olsun, Sol Sosyalist Devrimcilerin desteğini, cephede ve gerideki askerleri, Petrograd Sovyeti'nden fabrika komitelerine kadar uzanan geniş kitle

304 Agy, s. 267.

305 Agy, s. 267.

306 Agy, s. 267-68.

307 Agy, s. 268-69.

örgütleri cephesini dikkate almak mümkün olacaktı. Dökülen kanların sorumluluğu o zaman Kerenski rejiminin üzerine kalacaktı. Solun iktidarda kalmasının yolu sonsuz açılacaktı. Böyle bir yol aşırı solun tek başına kuracağı bir hükümetin değil ılımlıları da içine alan bir sosyalist koalisyon hükümetinin kurulmasına yol açacaktı.”³⁰⁸

ADK İhtiyatlı

Bu durumu ve askerlerin ruh halini dikkate alan ADK, Sovyet Kongresi'nin yetkilerini aşacak adımlar atmamaya özen gösterdi. 23 Ekim gecesini Petrograd Sovyeti'nin yaptığı tam katılımlı bir toplantıda Bolşevik askerî önderlerden Antonov-Ovseenko ADK'nın faaliyetleri üzerine sunduğu raporda ADK'nın tüm hamlelerinin Sovyet Kongresi'nin ve Kurucu Meclis'in savunulması amacına hizmet ettiğini ileri sürdü.³⁰⁹ Bu raporun ardından Petersburg Sovyeti, ADK'nın aldığı önlemlerin Tüm-Rusya Sovyetler Kongresi'nin açılışına ve çalışmasına olanak sağlamayı amaçladığını belirten bir karar aldı:

“Petrograd Sovyeti... [ADK'nın]... şimdi açılmakta olan Tüm-Rusya Sovyetler Kongresi'nin özgür ve aksatılmaksızın çalışmasına olanak sağlayacağına duyduğu güveni ifade eder... ”³¹⁰

ADK, “bir adım ileri, iki adım geri” taktiğiyle çalışıyordu. Nitekim ADK, aynı gece Petersburg Askerî Bölgesi'nin, 22 Ekim bildirisinin geri çekilmesi talebini kabul ettiğini açıklayarak büyük bir taktik esneklik göstermiştir. Bu karar, Menşevik ılımlılar Gots ve Bogdanov'un, bu karar geri alınmadığı takdirde, Sovyet Merkez Yürütme Komitesi'nin ADK ile tüm ilişkilerini kopararak Smolni'den derhal elini eteğini çekeceğini bildirmeleri ve ılımlı Bolşeviklerden Riyazanov'un ısrarı üzerine alınmıştır.³¹¹

308 Agy, s. 269.

309 Agy, s. 269.

310 Agy, s. 270.

311 Agy, s. 270.

Bu “küçük ayrıntıları”, elbette resmî tarihin en berbat örneklerinden biri olan SBKP (B) tarihinde bulmak mümkün değildir.

Ne var ki, Smolni bu geri adımı atmasına rağmen, hükümetin üssü olan Kışlık Saray hiç de uzlaşmacı bir tutum içinde değildi. “Kerenski... [ADK] ile [Petrograd Askeri Bölgesi'nin]... anlaşmaya hazır olduğunu öğrenince, bu açıklamayı hükümetle askerî çatışmayı geçici olarak ertelemek için yapılan bir taktik olarak yorumladığı için reddetti.”³¹² Kerenski, cepheden hızla gelecek takviye birliklerine güvenerek ADK üyelerinin derhal tutuklanmaları niyetini açıkladı. Fakat Kerenski'nin danışmanları ve diğer hükümet üyeleri, Kerenski'yi bu adımı atmaktan caydırdılar. Hükümet, bunun yerine, Temmuz ayaklanmasına katılmakla suçlanan, kefaletle serbest bırakılmış Bolşeviklerin yeniden tutuklanması kararı aldı. Bakanlar kurulu, aynı zamanda, Bolşevik yayın organları *Raboçi Put* ve *Soldat*'ın kapatılmasını emretti.³¹³

Kerenski'nin sert önlemini “yumuşatan” bu adım bile, Lenin'in arzuladığı gibi, hükümetin 2. Tüm-Sovyet Kongresi'nden önce devrilmesi için harekete geçilmesine yeterli fırsatı vermiş oluyordu.

Bolşevik Basının Kapatılması: Bir Diğer “Altın” Fırsat

24 Ekim sabahı, daha gün doğmadan, askeri öğrenci ve milislerden oluşan bir müfreze *Raboçi Put* gazetesini yayınlayan Trud matbaasını basarak resmen kapattı ve bina mühürlenerek kapısına nöbetçi kondu.³¹⁴

Daha önce de belirttiğimiz gibi, kimi tarihi anlarda karşı tarafın ileri bir hamlesi, diğerinin tayin edici hamlesi için “altın” bir fırsat yaratır. Bu tarihi anda da öyle oldu ve “Ekim Devrimi... Lenin talepleri ya da bir Bolşevik planı dahilinde değil, hükümetin Bolşeviklere karşı yanlış düşünülmüş küçük bir cezai

312 Agy, s. 270.

313 Agy, s. 270-271.

314 Agy, s. 271.

eylemi uygulamaya koymasıyla başladı.”³¹⁵

“Kerenski’nin 24 Ekim sabahı Bolşevik gazetelerine karşı düşüncesiz saldırısı, kongreden evvel iktidarın devri için yolu açtı.”³¹⁶

“Ekim Devrimi 24’ünde Kerenski’nin aldığı karar olmadan ne başladığı gibi başlayabilir ne de bittiği gibi bitebilirdi. Sovyet iktidarı meselesini kongre toplanmadan önce ortaya atan, destekçilerini harekete geçiren ve Lenin’e, başka türlü erişme umudu çok az olan devrimi veren, Kerenski’nin Bolşevik gazetelere saldırısıydı... Kerenski’nin hatası, iktidar transferinin kongre toplanmadan gerçekleşmesine sebep olan silahlı mücadeleyi tetikledi. Bu durum, iktidar aktarımının mahiyetini değiştirdi ve Sovyetler Kongresi’nin rolünü ve devrimin temel karakterini başkalaştırdı. Lenin’e o kadar uzun zamandır ve başarısızlıkla talep ettiği, kongreden önce iktidara el koyma şansını verdi. Ekim Devrimi’ni Lenin değil, Kerenski başlattı. Bu da Lenin’e, Sovyet iktidarı için yapılmış bir devrimi, Bolşevik Devrimi’ne döndürme şansını verdi. (abç, G.Z)”³¹⁷

ADK ile Genel Kurmay’ın Bilek Güreşi, Lenin Fiilen Sahnede

Kerenski’nin Bolşevik basına saldırısıyla, “Bolşevik liderleri de dahil kimse farkına varmadan Ekim Devrimi başlamıştı.”³¹⁸ “Daha birkaç saat önce [ADK], haklı olarak halen taban desteğini ciddi biçimde zayıflatacağından korkarak hükümetle bir askerî çatışmanın eşiğinden dönmüştü. 24 Ekim sabahı itibarıyla, Sovyetler Kongresi için başkente yeterli sayıda delegenin gelmiş olması Sovyetlere iktidarın devredilmesi ve kongrenin tümüyle sosyalist bir hükümet kurması için Sol Sosyalist Devrimcilerle birlikte sağlam bir çoğunluk desteğinin oluştuğunu gösteriyordu. Ne var ki, Kerenski’nin sola darbe indirmesi bu durumu değiştirecek önemli bir yeni etmendi.”³¹⁹

315 Wade, s. 261.

316 Agy, s. 329.

317 Agy, s. 330.

318 Agy, s. 261.

319 A. Rabinowitch, *Bolşevikler İktidara Geliyor*, s. 273.

Bu durum değişikliği üzerine ADK, alay komiserlerine ve komitelere “1 No.lu Talimat”ı yayınlayarak, “Alayınızı muharebeye hazır hale getirmeniz emredilmiştir”³²⁰ dedi. ADK içinde derhal ayaklanmaya girişilmesi eğilimi güçlenmesine rağmen, Troçki de dahil çoğunluk, hâlâ, askerî harekâtı, Sovyetler Kongresi’nin ertesi günü açılmasını garanti altına alacak savunma önlemleriyle kısıtlamaktan yanaydı.³²¹ Troçki, asker komitelere, Trud Basımevi’ni açma ve güvenliğini sağlama talimatı verdi. Emirde, “İşçi ve Asker Sovyeti delegelerinin ifade özgürlüğünün baskı altına alınmasını hoş göremeyecekleri” savunuluyor ve “Katliamcılara karşı savaşan halk için dürüst bir basın güvencesi gereklidir”³²² deniyordu. Bunun üzerine Daşkeviç komutasında bir bölük, Trud Basımevi’nin bulunduğu binaya geldi ve hükümet milislerini silahsızlandırarak mühürleri parçaladı. *Raboçi Put*’un basımı birkaç saat içinde yeniden başladı.³²³

İki taraf arasındaki “bilek güreşi” o gün akşama kadar sürdü. Şehir dışından hükümete yardım için gönderilecek birliklerin sevk emirleri ordu komiteleri tarafından iptal edildi. “Tıpkı Kornilov olayları sırasında yapıldığı gibi, cepheden gelen birliklerin ilerleyişi başkent dışında durdurulmuş ve kendilerine hükümetle Petrograd Sovyeti arasındaki mücadele açıklanır açıklanmaz onlar da kendiliklerinden Askerî Devrimci Komite’ye destek sözü vermişlerdi.”³²⁴

Öğleden sonra Hükümet, Kışlık Sarayı savunacak çok az sayıda kuvvet toplayabilmişti. Bunun tersine, bazı radikalleşmiş garnizon birlikleri, karşıdevrim tehdidine karşı hassasiyet gösterdiler ve ADK’nın çağrısıyla kışlalarından çıktılar. Hükümetin eylemlerinden rahatsız olan sanayi işçileri de aynı çağrıya uydu ve fabrikalarda bir süredir kendiliğinden oluşmuş ve ADK ile pek fazla bağı olmayan Kızıl Muhafız müfrezeleri de askerle-

320 Wade, s. 261; A. Rabinowitch, *Bolşevikler İktidara Geliyor*, s. 272.

321 Wade, s. 262.

322 A. Rabinowitch, *Bolşevikler İktidara Geliyor*, s. 273.

323 Agy, s. 273.

324 Agy, s. 278.

re katıldı. Dağınık ve kaotik bir şekilde de olsa Askerler ve Kızıl Muhafızlar başkentte ezici bir üstünlük kurmuşlardı.³²⁵

Aynı anlarda Ön-Parlamento da, Kerenski hükümetini fiilen tanımayan bir karar aldı. İlimli sosyalistler bir bildiri yayınlayarak çatışma halindeki her iki tarafa da itidal çağrısında bulundular. İlimli sosyalistler, “aşırı sol”un, sert tedbirlerle değil, halkın taleplerini yerine getiren önlemlerle engellenebileceğini ileri sürüyorlardı.³²⁶ Tüm-Rusya Yürütme Komiteleri'nin gece yarısı başlayıp 25 Ekim sabahı 4:00'e kadar süren olağanüstü ortak toplantısında, merkez ve sol Menşevikler bir karar geçirdiler. Bu kararda da acil reform talepleri onaylanıyordu.³²⁷ Bunun dışında, kapalı Parti strateji tespit toplantılarında, Sol Sosyal Demokratlar ve Menşevik-Enternasyonalistler, “Sovyetler Kongresi'nde tümüyle sosyalist bir koalisyon hükümetinin kurulması için kampanya yürütmekteydi. Bu kampanya başlangıçta meyvelerini verecek gibi gözüküyordu. ‘Savunmacıları’ ve ‘enternasyonalistleri’ de içine alan Menşevik fraksiyonun toplantısı kongreye sunulmak üzere bir dizi ‘tezi’ birleştiren bir politik önerge kabul etti.”³²⁸

O gece yarısına kadar güçlerini toplayıp başkente hâkim olan ADK, bundan sonra aniden “savunmacı eylemden saldırgan eyleme kaymaya başladı.”³²⁹ Bunda iki etkenin belirleyici olduğu anlaşılmaktadır. Birincisi, hükümet güçlerinin sanılandan da zayıf olduğunun bütün gün içinde ortaya çıkmasıdır; ikincisi ise, başkentte saklanmakta olan Lenin'in, daha fazla sabredemeyip, MK'nın emrini çiğneyerek gizlice Smolni'ye gelmesidir.³³⁰ Troç-

325 Wade, s. 262-263.

326 Agy, s. 263; A. Rabinowitch, *Bolşevikler İktidara Geliyor*, s. 279-283.

327 Agy, s. 282.

328 Agy, s. 282-283.

329 Wade, s. 264.

330 Stalin'in yazdırdığı *SBKP (B) Tarihi* ise, gerçekte söz konusu olmayan, sonradan uydurulduğu çok açık şöyle bir etkenden söz etmektedir: “Petrograd Sovyeti'nin toplantısında övünerek yaptığı bir gevezelikle Troçki, ayaklanma gününü, Bolşeviklerin ayaklanmaya geçecekleri günü düşmana ifşa etti. Parti Merkez Komitesi, Kerenski Hükümeti'nin silahlı ayaklanmayı bastırmasına olanak vermemek için, ayaklanmayı gününden önce, Sovyetlerin İkinci Kongresi'nin açılışından bir gün önce başlatıp sonuçlandırmaya karar verdi.” (*Bolşevik Parti*

ki'den farklı olarak, Lenin, Sovyetlerin iktidarı ele almasından çok Bolşeviklerin iktidarı ele almasıyla ilgiliydi. "... uzun süredir inandığı, Bolşeviklerin ağırlıkta olduğu bir hükümet kurma olasılığının iktidarın bir an önce zorla ele geçirilmesi durumunda artacağını" düşünen Lenin, "Kongreyi beklemenin, hükümete kuvvetlerini hazırlamak için daha çok zaman kazandıracağına ve kesin bir sonuca bağlanmayan bir kongre tarafından, en iyi olasılıkla sulandırılmış sosyalist bir koalisyon hükümeti kurulmasıyla iktidarın gereksiz riske atılmış olacağına inanıyordu."³³¹ Böyle "sulandırılmış bir koalisyonu" engellemekte kararlı olan Lenin dolayısıyla, "...ayın 24'ündeki temkinli savunmacı tepkinin bir parçası değildi ve daimi olarak Sovyet Kongresi toplanmadan önce silahla iktidara el konmasını savunmuş tek liderdi. Lenin'in baskısı altında ve büyüyen güçlerinin gerçekliğiyle Bolşevik Sovyet liderleri, 25'inde sabah saat 2:00 sularında savunmacı bir duruştan saldırgan bir duruşa kaydılar."³³² ADK'nın, bu tayin edici değişiklikten Bolşeviklerin o sıradaki müttefikleri Sol SR'leri bile haberdar etmediği anlaşılmaktadır.³³³

Bu tutum değişikliğinden sonra ADK, Sovyet Kongresi toplanmadan önce, Ön-Parlamento'yu dağıtmak, Geçici Hükümet üyelerini tutuklamak ve geri kalan kilit tesislerin kontrolünü ele geçirmek için ayrıntılı planlar yapmaya başladı. "Sovyetler Kongresi'ni bekleme fikrinden vazgeçerek şehrin kontrolünü hemen ele geçirmek üzere bir hamle başlattılar. 25'i sabahı soğuk, gri ve rüzgârlı bir gün doğduğunda Sovyet yanlısı kuvvetler, kontrollerini Kışlık Saray hariç neredeyse şehrin her köşesine yaymışlardı. Orada, Geçici Hükümet üyeleri küçük ve giderek moral kaybeden bir savunma kuvvetinin ardında hareketsiz bekliyorlardı, etrafları büyük ama örgütsüz bir Kızıl Muhafız ve isyancı askerler kuvvetiyle sarılmıştı."³³⁴

Tarihi, s. 257).

331 A. Rabinowitch, *Bolşevikler iktidara Geliyor*, s. 286.

332 Wade, s. 264; A. Rabinowitch, *Bolşevikler İktidara Geliyor*, s. 290.

333 A. Rabinowitch, *Bolşevikler iktidara Geliyor*, s. 290.

334 Wade, s. 265.

Ve Kerenski Hükümeti Devriliyor...

25 Ekim sabahı durum berraklığa kavuştu. Kerenski Hükümeti, ADK karşısında yenilgiye uğramıştı. Kerenski, cephe birliklerinden destek bulmak üzere Petrograd'dan kaçtı. Lenin, Smolni'ye yerleşerek ADK adına hükümetin devrildiğini ilan eden bir bildiri yazdı ve bildiri bütün şehirde hızla dağıtıldı:

“Rusya Vatandaşlarına!

Geçici Hükümet devrilmiştir. Devlet iktidarı Petrograd İşçi ve Asker Vekilleri Sovyeti organı, Petrograd proletaryası ve garnizonunun başındaki Askerî Devrimci Komite'nin eline geçmiştir.

Halkın uğrunda mücadele ettiği dava – demokratik bir barışın derhal sunulması, toprak üzerindeki derebeyi mülkiyetinin kaldırılması, endüstri üzerinde işçi denetimi, Sovyet Hükümetinin kurulması – temin edilmiştir.

İşçilerin, askerlerin ve köylülerin devrimi, çok yaşa! İşçi ve Köylü Vekilleri Sovyeti Askerî Devrimci Komitesi.

25 Ekim 1917, sabah: 10.00³³⁵

O gün öğleden sonra Troçki, Petersburg Sovyeti'ndeki bir toplantının açılışında hükümetin devrildiğini ve şehirde iktidarın ADK'ya geçtiğini duyurdu.³³⁶

İktidarın, Lenin'in istediği gibi, Sovyet Kongresi'nden önce ele geçirilmesine ve Bolşevik liderlerin, Kongreyi beklemeden aceleyle, hemen oracıkta koydukları adla “Halk Komiserleri Konseyi”nin, tamamen Bolşeviklerden oluşan üyelerini tespit etmeye girişmelerine rağmen³³⁷, bu iktidar aktarımı hâlâ Sovyetler adına yapılmış görünüyordu. Sovyet iktidarının Bolşevik rejimine dönüşmesi için, o gün toplanacak olan 2. Tüm-Rusya Sovyet Kongresi'nde Lenin'in beklentileri doğrultusunda bazı gelişmelerin olması gerekiyordu.³³⁸ Lenin'in, iktidara Sovyet Kongre-

335 Agy, s. 266.

336 Agy, s. 266.

337 A. Rabinowitch, *Bolşevikler iktidara Geliyor*, s. 293-294.

338 Wade, s. 268.

si'nden önce el konmasındaki ısrarının geri planında, bir teknik askerî hamleden çok, böyle bir hamlenin ılımlı sosyalistlerin Sovyet Kongresi'nin iradesinin gasp edildiğini ileri sürerek bir protestoya girişmelerini ve Sovyetler'den çekilmelerini; böylece Bolşeviklerin tek başına iktidara el koymasını sağlama planı ya-tıyordu ve Lenin'in bu planı, 2. Sovyet Kongresi'nin açılışından kısa süre sonra, bilmeden de olsa, doğrudan ılımlılar tarafın-dan yürürlüğe kondu.³³⁹ Hem de Kongre'nin başlangıcında çok olumlu bir birlik havasının hâkim olmasına rağmen.

2. Tüm-Rusya Sovyet Kongresi Toplanıyor; Martov'un Birlikçi Önerisi

Kışlık Saray henüz ele geçirilmemişti ama artık delegeler de iyice sabırsızlanmaya başlamıştı. 2. Tüm-Rusya Sovyetler Kongre-si, 25 Ekim akşamı, saat 10.40'ta, Kışlık Saray henüz ele geçi-rilmeden, Menşevik Fyodor Dan'ın başkanlık çanını çalmasıyla açıldı. Dan, Bolşeviklerin Kongre'deki ağırlığı gereği, oturumu başlatması için kürsüyü Kamenev'e devretti.³⁴⁰

Kongrenin sayısal bileşimi şöyleydi: toplam 670 delegeden 300'ü Bolşevikti. 193 delege Sosyalist Devrimciydi, ki bunla-rın yarısından çoğu Sol SR'di. 68'i Menşevikti. 14 delege Menşe-vik-Enternasyonalistti. Kalanlar, ya küçük gruplara bağlıydı ya da herhangi bir örgüt bağlantısı yoktu. Bu durumda, Bolşevik-lerin Kongre'de çoğunluğu sağlamaları için Sol SR'lerin desteği zorunluydu.³⁴¹

Bolşeviklerin, 2. Sovyet Kongresi açılmadan iktidarı ele ge-çirmesinin etkileri daha başından kendini gösterdi. "Menşevik-ler ve SR'ler bir protesto hareketi olarak Kongre Prezidyumu'na katılmayı reddettiler."³⁴² Menşevik-Enternasyonalistler kendile-rine ayrılan tek koltuğa aday göstermediler, fakat boş da olsa bu

339 A. Rabinowitch, *Bolşevikler iktidarda*, s. 29.

340 Murray Bookchin, *1905'ten 1917'ye Rus Devrimleri*, çev: Ali İhsan Başgöl, Dipnot, 2011, s. 288.

341 Wade, s. 268; A. Rabinowitch, *Bolşevikler iktidara Geliyor*, s. 311.

342 A. Rabinowitch, *Bolşevikler iktidarda*, s. 29.

koltuğu ileride kullanmak üzere yedeklerinde tuttular. Prezidyum'da, yedi Bolşevik ve yedi Sol SR yer aldı. Mart ayından beri Sovyet'in işlerini yürüten Dan, Lieber,³⁴³ Broydo, Bogdanov, Filipovski, üst düzey Sovyet liderlerine ayrılan yeri boşalttılar ve yerlerine, Troçki, Zinovyev, Kamkov, Mariya Spiridonova, Mistivslavski, Kollontay, Lunaçarski, Nogin ve diğerleri geçti.³⁴⁴

Prezidyum Başkanı Kamenev Kongre'yi açar açmaz, Menşevik-Enternasyonalistlerin lideri Yuli Martov, söz alarak dışarıdan gelen top sesleri arasında kürsüye çıktı. Martov, "kan dökülmesini engellemek üzere, tüm sosyalist partilerden oluşan bir birleşik demokratik hükümetin kurulması için hemen görüşmelere başlanmasını teklif etti."³⁴⁵

Martov'un böyle kritik bir andaki bu tarihi önerisinin 2. Sovyet Kongresi'nin hemen başında oy birliği ile kabul edilip olumlu bir birlik havası yarattığı konusunda, "sosyalist koalisyonu" tek parti diktatörlüğünün önünde engel olarak gören *SBKP (B) Tarihi* gibi yapay tarih yazımlarının³⁴⁶ dışındaki neredeyse bütün tarihçiler hemfikirdir:

"Menşevik-Enternasyonalistler, Sol Sosyalist Devrimciler, Bolşeviklerin çoğu, hatta ikircikli de olsalar pek çok merkezci Menşevik ve Sosyalist Devrimci, yani kongre delegelerin çoğunluğu sosyalistler arası işbirliğinden yanaydı."³⁴⁷

"Parti'nin alt kademelerinde tek parti diktatörlüğüne karşı bir tavır söz konusu olduğu için, Bolşevikler böylesine bir koalisyon jestini reddetmeye henüz hazır değildi."³⁴⁸

343 1937 yılındaki Büyük Temizlikler sırasında kurşuna dizildi. G.Z

344 A. Rabinowitch, *Bolşevikler iktidara Geliyor*, s. 311-312.

345 Wade, s. 269.

346 "Kamenev, Zinovyev, Rikov, Şliyanpikov... Ekim Devrimi'nin henüz devirmiş olduğu Menşeviklerin ve Sosyalist-Devrimcilerin de katılacakları bir 'Tüm-Sosyalist Hükümet'in kurulmasını istediler. 15 Kasım 1917'de Bolşevik Partisi Merkez Komitesi, bu karşı-devrimci partilerle anlaşmayı reddeden ve Kamenev'le Zinovyev'i devrimin hainleri ilan eden bir karar kabul etti." (*Bolşevik Partisi Tarihi*, s. 261-262.)

347 A. Rabinowitch, *Bolşevikler İktidarda*, s. 29.

348 R. V. Daniels, *Red October: The Bolshevik Revolution of 1917*, New York, Charles Scribner, 1967, s. 191.

“Sol Sosyalist Devrimciler adına konuşan Mistislavski, Martov’un önerisini derhal onayladı. Burada dikkat çeken şey, bu önerinin Bolşevikler tarafından da iyi karşılanması oldu. Salona göz gezdiren Sukhanov, ‘Martov’un konuşması, toplananların büyük bir kesiminden gelen yüksek alkış heyecanı ile karşılanmıştı’ diye kaydetti... Kongre tutanakları, Lunaçarski’nin Bolşevikler adına söz alarak, Martov’un konuşmasını, ‘Bolşevik fraksiyonun kesinlikle Martov’un önerisine karşı söyleyecek bir şeyi yoktur’ diye açıklama yaparak yanıtladığını göstermektedir. Kongre belgeleri Martov’un önerisinin hızla oy birliğiyle geçtiğini göstermektedir.”³⁴⁹

Zaten çoğu delege kongrenin sosyalist liderlerden oluşan bir hükümete karar vereceğini düşünmekteydi.³⁵⁰ Sol SR’ler ve Menşevik-Enternasyonalistler, Bolşeviklerle ılımlı sosyalistler arasındaki dengeyi sağlayan bir rol oynuyorlardı.³⁵¹ “Kongre bir anlığına, sosyalist bir koalisyon hükümetinin kuruluşuna giden yola girmiş gibi görünüyordu.”³⁵² Martov, bu öneriyle, “Lenin’in isteklerinin aleyhinde de olsa, pekâlâ kurulabilecek bir Sovyet demokrasisi yaratılmasının yolunu açmıştı.”³⁵³ “Sanki demokratik sosyalist bir koalisyon kurulmak üzereymiş gibi görünüyordu.”³⁵⁴

İlımlı Sosyalistlerin Çıkışı Havayı Tersine Çeviriyor

Ne var ki, “nişan” öncesindeki olumlu ortama rağmen, bazen “kız” tarafından, bazen de “oğlan” tarafından birilerinin olumsuz bir hava estirmesiyle aniden her şey tersine dönebilir ve “nişan bozular.” Martov’un önerisinin kabul edilmesinden hemen sonra Menşeviklerin ve Sosyalist Devrimcilerin birbiri ardından kürsüye çıkarak yaptıkları, Bolşeviklerin “darbe” sini suçlayan konuşmalar, işte tam da yukarıdaki metafora uygun bir ortam

349 Sukhanov’dan aktaran, A. Rabinowitch, *Bolşevikler İktidara Geliyor*, s. 312.

350 Wade, s. 268; A. Rabinowitch, *Bolşevikler İktidara Geliyor*, s. 311.

351 Wade, s. 268.

352 A. Rabinowitch, *Bolşevikler İktidarda*, s. 30.

353 Bookchin, s. 289.

354 China Miéville, s. 342.

yarattı. İlimli sosyalistler böylece Lenin'in, 2. Kongre öncesinde iktidarı alarak pususuna yattığı şeyi yaptılar ve "ılımlı sosyalist bloğu temsil eden konuşmacılar... söz alarak Bolşevikleri suçladılar... Bolşeviklerin eylemlerini protesto etmek... amacıyla kongreden derhal ayrılıp gitme niyetinde olduklarını bildirdiler... On İkinci Ordu Komitesi delegesi... Kharış: 'Tüm-Rusya Kongresi'nin arkasında, Bolşevik Parti sayesinde politik bir suç serüveni yürütülüyor. Menşevik ve Sosyalist Devrimciler burada olup biten her şeyden kendilerini ayırmanın ve iktidarı ele geçirme girişimlerine karşı halkı savunmak için seferber etmenin zorunlu olduğunu düşünmelidirler' diye ilan etti Bir subay ve önde gelen Menşeviklerden olan Georgi Kuçin cephedeki ordu komiteleri delegelerinden ılımlı eğilime sahip bir blok adına konuşarak, 'Kongre esas olarak yeni hükümet oluşumunu tartışmak için toplantıya çağrılmıştı. Oysa ne görüyoruz? İktidar sorumsuzca ele geçirilmiş ve kongre iradesi yerine önceden karar verilmiş... bu tehlikeli serüvenin sonuçları ile ilgili sorumluluk almak istemiyor ve kongreden çekiliyoruz'" dedi.³⁵⁵

Bu tür konuşmalardan sonra, Menşeviklerin ve SR'lerin çoğu, Petersburg Şehir Meclisi vekillerinin, Geçici Hükümet'i desteklemek ve kan dökülmesini önlemek için, hâlen kuşatma altında bulunan Kışlık Saray'a yapacakları yürüyüşe katılmak üzere Kongre'yi terk ettiler.³⁵⁶ "Bu geleceği belirleyecek adımı atan Menşevikler ve SR'ler, Kongre'yi aşırı devrimcilerin, Bolşeviklerin, Sol SR'lerin ve Enternasyonalist Menşeviklerin eline bırakmış oldu."³⁵⁷ "Kongre arifesinde sosyalistlerin geniş bir kesimi arasında filizlenmiş olan işbirliği ruhu uçup gitti."³⁵⁸ Bu konuda en kapsamlı değerlendirmeyi yine A. Rabinowitch'in satırlarından okuyalım:

"Askerî Devrimci Komite'nin ilan ettiği ayaklanmaya karşılık olarak Menşevik ve Sosyalist Devrimciler sağa kaydı ve onla-

355 A. Rabinowitch, *Bolşevikler iktidara Geliyor*, s. 312-313.

356 Wade, s. 269.

357 Bookchin, s. 289.

358 A. Rabinowitch, *Bolşevikler İktidarda*, s. 30.

rı aşırı soldan ayıran uçurum şimdiye kadar olduğundan daha fazla açıldı. Daha yirmi dört saat öncesinde Menşevik Sosyalist Devrimcilerin kongre fraksiyonlarının her iki partinin geniş kesimlerini birleştirerek, en sonunda burjuva partilerinden ayrılmanın eşiğine yaklaştığı anımsandığı zaman 24-25 Ekim olaylarının tam etkisi açıklık kazanacaktır. Tam bu noktada, barış ve reform programı taahhüt eden homojen bir sosyalist hükümet kurulmasını da onaylamışlardı. Menşevik ve Sosyalist Devrimcilerin neden öyle yaptıkları kesinlikle anlaşılabilir. Aynı zamanda, ılımlı sosyalistlerin, Bolşeviklerin eylemlerini ve onları kendi iradesiyle izleyen işçi ve askerlerin eylemlerini toptan reddederek ve dahası kongreyi terk ederek böylece Menşevik-Enternasyonalistler, Sol Sosyalist Devrimciler ve Bolşevik ılımlılar arasındaki uzlaşma girişimlerinin önünü kestiği saptanabilir. Böyle yaparak doğrudan Lenin'in eline oynadılar, yani tümüyle Bolşevik bir rejimin yolunu beklenmedik biçimde açtılar. (abç, G.Z.)³⁵⁹

İlimliler blokunun Kongre'yi terk tutumunun nelere yol açtığını Sukhanov daha da dramatik cümlelerle şöyle ortaya koymaktadır:

“Kongreden ayrılarak Bolşeviklerin elini tümüyle serbest bırakmış olduk. Onları bütün durumun hâkimi kıldık ve tüm devrim sahnesini onlara terk ettik. Kongrede birleşik demokratik cephe için verilecek bir mücadele bir ölçüde başarılı olabilirdi... Kongreyi terk ederek kongre, kitleler ve devrimin tekeli Bolşeviklere kendimiz verdik. Kendi akıl dışı kararımızla, Lenin'in bütün 'çizgisi'nin zaferini sağladık. (abç, G.Z.)³⁶⁰

Murray Bookchin de aynı saptamayı yapmaktadır:

“İstmeden de olsa Menşevikler ve SR'ler, sonunda kendilerini yok edecek olan tek parti diktatörlüğünün kurulmasına oldukça büyük bir katkıda bulunmuştu.”³⁶¹

Ve bir kere daha Rabinowitch:

359 Agy, s. 313-314.

360 Sukhanov'dan aktaran A. Rabinowitch, *Bolşevikler İktidara Geliyor*, s. 314.

361 M. Bookchin, s. 290.

“Bolşeviklerin İkinci Tüm-Rusya Sovyetleri Kongresi öncesinde Geçici Hükümet’i devirmesi, Menşeviklerin ve Sosyalist Devrimcilerin kongreyi terk etmeleri... ılımlı Bolşeviklerin devlet iktidarını paylaşma çabalarının altını oydu ve nihayetinde otoriter Sovyet rejiminin galebe çalmasını kolaylaştırdı.”³⁶²

İlımlı sosyalistlerin Kongreyi terk etmesinin kimleri sevindirdiği ise şu satırlarda çok açık görülmektedir:

“Kongre, Menşeviklerle Sosyalist-Devrimcilerin çıkıp gitmelerini üzüntüyle değil, tam tersine hoşnutlukla karşıladı; çünkü, hainlerin ayrılmasıyla kongre, gerçekten de Asker Temsilcilerinin devrimci kongresi haline geldi; ve Menşeviklerle Sosyalist-Devrimcileri mahkûm etti.”³⁶³

Sonunda Martov da Kongre’yi Terk Etmek Zorunda Bırakılıyor...

Bu tarihi anda gerçek Sovyet Devrimi’nin kaderi pamuk ipliğine bağlıydı. Bu ipliğin bir an önce kopartılması için çabalayan Bolşeviklerin tersine Martov son bir girişimde bulundu. Muhtemelen Menşeviklerin desteğini sağlamak amacıyla “Bolşevik darbeyi” kınadıktan sonra, Kongre’nin “bütünüyle demokratik bir hükümet” kurmasını, “diğer demokratik organlarla ve bütün sosyalist partilerle görüşmelere başlaması amacıyla bir temsil heyeti atmasını” ve bu konu görüşülene kadar Kongre’ye ara verilmesini³⁶⁴ talep etti:

“Bu darbenin kan dökülmesine, iç savaşa ve karşı-devrimin gelmesine yol açma tehdidi barındırdığını dikkate alarak... [ve] ... bir savaşın çıkmasını [önlemenin] tek yolu ayaklanmacı unsurlarla kalan demokratik örgütler arasında yapılacak bir anlaşma olabilir. Bu anlaşma bütün devrimci demokrasi tarafından tanınan ve Geçici Hükümet’in zorluk çıkarmadan iktidarı teslim edeceği demokratik bir hükümetin kurulması için yapılacaktır.

362 A. Rabinowitch, *Bolşevikler iktidarda*, s. 32.

363 *Bolşevik Partisi Tarihi*, s. 259.

364 Bookchin, s. 289; Wade, s. 269.

Menşevik [Enternasyonalist] fraksiyon kongreden şimdiki bunalımın tümüyle demokratik bir hükümet oluşturularak barışçıl çözüm getirilmesinin zorunluluğu üzerine bir karar geçirilmesini... kongreden öteki demokratik organlar ve tüm sosyalist partilerle görüşmelere girmek amacıyla bir heyet atamasını... [ve] bu heyetin girişimlerinden alınacak sonuçlar açıklanana kadar çalışmalarına ara verilmesini önerir.”³⁶⁵

Rabinowitch’in belirttiği gibi, Martov’un önerisinin kabul edilmesi Lenin için “bir felaket” olacaktı.³⁶⁶ Oysa ılımlıların ayrılması Lenin’e altın bir fırsat sunmuştu; Martov’un yeni önerisi bu fırsatı ortadan kaldırmaya yol açacaktı. Martov yerine yeni oturmuştu ki, Kent Duması Bolşevik fraksiyonunun üyeleri gü-rültü ve tezahüratlar arasında salona girdiler. Dikkatler Martov’un önerisinden “zafer” gösterilerine kaydı. Ve işte tam böyle bir anda Troçki kürsüye çıkarak, Martov’a karşı, tarihî olduğu kadar devrim adına utançla hatırlanacak şu sözleri büyük bir be-lagatla haykırdı:

“Halk kitlelerinin ayaklanması için gerekçeye ihtiyaç yoktur. Olan şey bir ayaklanmadır, komplo değil. Petersburg işçi ve askerlerinin enerjisini güçlendirdik. Kitlelerin iradesini açıkça bir ayaklanmaya yönelttik, komploya değil. Kitleler bizim bayrağımızın arkasında ilerledi ve ayaklanmamız zafere ulaştı. Şimdi bize deniyor ki: Zaferinizi yadsıyın, ödün verin, uzlaşın. Kimle? Soruyorum: Kimle uzlaşmamız gerekiyor? Bizi terk eden o zavallı grupla mı ya da bize bu öneriyi yapanlarla mı? Ama her şeyden öte, onları tam olarak gördük. Rusya’da artık kimse onlarla birlik değil. Bir uzlaşmanın iki eşit taraf arasında olması gerekir... Hayır, bir uzlaşma mümkün değildir. Bizi terk edenlere ve bize bunu yapmamızı söyleyenlere şöyle demeliyiz: Siz zavallı müflislersiniz. Sizin rolünüz bitti. Layık olduğunuz yere gidin. Tarihin çöplüğüne!”^{367/368}

365 A. Rabinowitch, *Bolşevikler iktidara Geliyor*, s. 315.

366 Agy, s. 315.

367 Agy, s. 315.

368 Troçki’nin 1930 yılında, İstanbul’da kaleme aldığı üç ciltlik *Rus Devriminin Tarihi* (çev: Bülent Tanatar, Yazın, 1998-1999) kitabında, “tarihin çöplüğüne” gönder-

Bunun üzerine ayağa kalkan Martov, “o zaman terk ediyoruz!” diye bağırdı. Tam salonu terk edeceği sırada genç bir Bolşevik işçi, Martov’a, “Aramızdan bazılarının bizi terk etmesi gerektiğini düşünüyoruz ama bu Martov olmamalıydı” dedi. Bu sözler üzerine Martov cevap verecekmiş gibi bir an için durakladı, sonra vazgeçti. Kapıdan çıkarken şunları söylediği duyuldu: “Bir gün nasıl bir suça ortak olduğunuzu anlayacaksınız.”³⁶⁹

Bu tarihi ânı, “Martov ile arkadaşları, sınıksız işçi ve asker sıraları arasından kendilerine yol açmaya çalışarak salondan çıkarılarken bu *Veyl o Mağlûplara!* haykırışı kulaklarını tırmalıyordu”³⁷⁰ cümlesiyle aktaran Isaac Deutscher, kendince anlattığı bu sahnenin Kongre’de Martov’un yaptığı son önerinin ardından yaşandığını yazmayarak, ne yazık ki, otuz yıldan fazla bir zamandır benim ve benim gibi liberterlerin, “tarihi hakikatleri anlatan tarihçiler” panteonundan gürültüyle devrilmiştir.

Bu dramatik sahnenin hemen ardından Troçki, Menşevik ve Sosyalist Devrimci delegelerin kongreden ayrılmasını, “işçi ve asker kitlelerinin yasal olarak kurulan Tüm-Rusya temsilcileri meclisini tam da öncülerinin, ellerinde silahlar kongre ve devrimi karşı-devrimin kıyımına karşı savunduğu şu anda zayıf ve haince bir bozma girişimi” olarak kınayan bir karar okudu. Karar, Geçici Hükümet’e karşı ayaklanmayı onaylıyor ve şöyle son buluyordu: “Uzlaşmacıların ayrılması Sovyetleri zayıflatmaz. İşçi ve köylü devrimini karşı-devrimci etkilerden arındırdığı kadarıyla güçlendirir... İkinci Tüm-Rusya Kongresi çalışmalarını sürdürecektir ve emekçi sınıfların ve onların 24 ve 25 Ekim ayaklanmalarının iradesiyle belirlenen görevlerini yerine getirecektir. Kahrolsun uzlaşmacılar! Kahrolsun burjuvazinin uşakları! Yaşasın asker, işçi ve köylülerin muzaffer ayaklanması.”³⁷¹

diği Martov’un, Temmuz Günleri’nden sonra Bolşeviklere karşı girişilen saldırılar sırasında onları nasıl savunduğunun birçok örneği bulunabilir.

369 A. Rabinowitch, *Bolşevikler iktidarda*, s. 30; China Miéville, s. 346.

370 I. Deutscher, *Troçki-Silahlı Sosyalist*, s. 370.

371 A. Rabinowitch, *Bolşevikler İktidara Geliyor*, s. 316.

Sol SR'ler Durumdan Rahatsız

Bolşeviklerin o günkü en yakın müttefikleri Sol SR'ler bu durumdan hiç hoşnut olmamışlardı. Sol SR'lerin önderlerinden Kamkov kürsüye gelerek, Troçki'nin önerdiği adımın zamansız olduğunu, "çünkü karşı-devrimci girişimlerin sürdüğünü" belirtti. Bolşeviklerin, "o olmaksızın devrimin yok olacağı, devrimin piyadesi" köylülüğün desteğine sahip olmadıklarını ekledi. "Solun kendini demokratik unsurlardan soyutlamaması... aksine, onlarla anlaşma sağlamaya çalışması gerektiği" noktasında ısrar etti.³⁷²

Daha önce Martov'un önerisini desteklemek üzere konuşan, ılımlı Bolşevik kanattan Lunaçarski'nin Kamkov'a verdiği yanıt, Bolşeviklerin bilinen argümanlarını tekrarlamaktan ve Sol SR'lerin tepkilerini yatıştırmaya çalışmaktan ibaretti ve umut verici değildi.

Bundan sonra Sol SR'ler Kongre'nin oturumuna ara verilmesini önerdiler. Öneri oylandı ve sabaha karşı saat 2:40'ta Kamenev Kongre'nin çalışmalarına yarım saat ara verdi.

Kışlık Saray Ele geçiyor

Kongreyi protesto ederek terk eden ılımlılar, Kışlık Saray'daki hükümet üyelerine Saray'daki kuşatma nedeniyle fiilen destek olamayacaklarını anlayınca bir yürüyüş havasında Petrograd Şehir Meclisi'ne gitmişlerdi. Orada "Devrimin Kurtuluşu Komitesi"ni kurdular. Petrograd Şehir Meclisi'nden Menşevik ve SR'ler, Köylü Vekilleri Sovyeti üyeleri, eski Devrimci Defansist liderlerin kurduğu komite, Bolşevik iktidarına karşı siyasal muhalefetin ilk merkezi olarak ortaya çıkmış oldu. Komite, Bolşeviklerin peşinden gidilmemesi ve yeni bir hükümet kurulması için inisiyatif gösterilmesi çağrısında bulunan bir bildiri yayınladı.³⁷³

O gün akşama doğru, hâlâ zayıf bir savunma gücüyle Kışlık Saray'da beklemekte olan Geçici Hükümet üyelerinin etrafın-

372 Agy, s. 317.

373 Wade, s. 270-271

daki çember iyice daralmış ve saraya sızmalar başlamıştı. Gece yarısına doğru bu sızmalar içeriye doğru bir akına dönüştü. İçerideki savunmacılardan biri, durumu, “Kızıl muhafız grupları küçükse silahlarını alıyorduk... Fakat giderek daha fazla Kızıl Muhafız ve Pavlovsky Alayı’ndan askerler ve bahriyeliler ortaya çıktı. Silah alma olayı tersine döndü”³⁷⁴ diye anlatmaktadır.

26 Ekim sabaha karşı, yaklaşan isyancıların gürültülerine kulak veren hükümet üyeleri, kapıdaki nöbetçilere direnmeme emri verdi ve kendileri de bir masanın etrafına toplanıp beklemeye başladı. Kısa süre sonra kapı savrulularak açıldı, içeriye, büyük bir kalabalıkla birlikte, ADK üyesi Antonov Ovseenko daldı ve “Askerî Devrimci Komite adına tutuklandığınızı ilan ediyorum” diye bağırdı.

“Ekim Devrimi’nin ilginç özelliklerinden bir tanesi, gerçekleştiği sırada şehrin büyük bölümünde hayatın belki bir parça endişeli ama oldukça normal devam etmesiydi... şehir normal hayatına dönmüştü, tiyatrolar, kafeler açıktı ve capcanlıydı... tramvaylar çalışıyordu ve dükkânlar açıktı... Ekim devrimi; Şubat Devrimi, Nisan Krizi ve Temmuz Günleri’nin aksine büyük sokak gösterilerine sahne olmamıştı. Tersine, görece küçük asker ve Kızıl Muhafız grupları kilit noktaları kontrol etmek üzere manevralar yapmışlardı.”³⁷⁵

Devrim İlan Ediliyor

Gece 03:00 sularında yeniden açılan 2. Kongre oturumunda, Kışlık Saray’ın ele geçirildiği ve Geçici Hükümet bakanlarının tutuklandığı duyuruldu. Lunaçarski, Kongre’de, iktidarın Sovyet Kongresi’nin kararıyla ele geçirildiğini resmen ilan etti. O sırada Menşevik-Enternasyonalistler yeniden salona döndüler ve sözcüleri Kapelinski, delegelerin dikkatini Martov’un açılıştan hemen sonraki, oy birliği ile kabul edilen önerisine çekmeye çalıştı. Kamenev, Kapelinski’nin talebini hızla geri çevirdi. Fakat

374 Agy, s. 267

375 Agy, s. 267.

bir yandan da Troçki'nin Menşevik ve Sosyalist Devrimcileri kınayan karar önerisini askıya alarak gelecekte yapılacak görüşmelere açık kapı bırakılmasını sağladı.³⁷⁶

Menşevik-Enternasyonalistler salonu tekrar terk ederken Lunaçarski, Lenin tarafından yazılan, "Tüm İşçi, Asker ve Köylülere" başlıklı bildiriye Kongre'nin kabulüne sundu. "Sovyet iktidarı"nın ilan eden bildiri, aynı zamanda Bolşeviklerin acil programını da duyuruyordu:

Sovyet otoritesi uluslara derhal demokratik bir barış önerecek ve tüm cephelerde acil ateşkes ilan edecektir. Toprak beylerine, imparatorluk ve kiliseye ait tüm toprakların köylü komitelerine karşılıksız devredilmesini temin edecektir. Orduya tam demokratikleşme getirerek askerlerin haklarını savunacaktır. Sanayide işçi denetimi kuracaktır. Kurucu Meclisin tespit edilen günde toplanmasını sağlayacaktır. Kentlere ekmek ve köylere temel ihtiyaç maddelerini temin edecektir. Rusya'da yaşayan tüm ulusların kendi kaderini tayin etme hakkını güvence altına alacaktır.³⁷⁷

Son derece devrimci bir havada ve gerçekten ezilen kitlelerin taleplerini dile getiren bu bildirin sonlarına doğru geçen, "Sovyetler Kongresi tüm uluslara doğrudan önereceği demokratik bir barış sağlanana kadar devrimci ordunun devrimi tüm emperyalist girişimlere karşı nasıl koruyacağını bileceğinden emindir"³⁷⁸ cümlesi, Bolşeviklerin iktidara geçtikleri an, o güne kadar şiddetle eleştirdikleri "Devrimci Defansist"lerin formülünü benimzediklerini göstermektedir. Fakat o coşku sarhoşluğu içinde kim önem verirdi bu tür "ayrıntı"lara!

Sol SR'ler adına Kamkov, bildiride küçük bir değişiklik yapılırsa katılacaklarını açıkladı. Değişiklik derhal kabul edildi. Menşevik-Enternasyonalist fraksiyonun sözcüsü, bildiri halkın mümkün olan en geniş unsurlarını temel alacak acil bir hükümet örgütlenmesini sağlayacak şekilde değiştirilirse olumlu oy vereceklerini belirtti. Değişiklik önergesi dikkate alınmayınca

376 A. Rabinowitch, *Bolşevikler iktidara Geliyor*, s. 322; *Bolşevikler İktidarda*, s. 30-31.

377 A. Rabinowitch, *Bolşevikler İktidara Geliyor*, s. 322.

378 Agy, s. 323.

çekimser oy vereceklerini açıkladı. 26 Ekim sabahı saat 5:00'te devrimci hükümetin kuruluşunu yasallaştıran bildiri büyük çoğunlukla kabul edildi. İki delege karşı oy vermiş, on iki delege de çekimser kalmıştı.³⁷⁹

Lenin, İlk Bolşevik Kararnameleri Sunuyor

2. Tüm-Sovyet Kongresi'nin ikinci oturumu açılınca Lenin, ilk iş olarak "Barış Kararnamesi"ni sundu. İlimli bir dil kullanılan bu kararnamenin önerdikleri, "Devrimci Defansistlerin Rus kamuoyunun neredeyse tamamı tarafından benimsenmiş 'ilhaksız ve tazminatsız genel barış' hakkındaki fikirlerine dikkat çekici biçimde"³⁸⁰ benziyordu.

Lenin bundan sonra, "Toprak Kararnamesi"ni sunarak kongreyi şaşırttı. Lenin, toprak sorunu üzerine Bolşeviklerin klasik programından vazgeçiyor ve SR'lerin, toprağı köylülerin kullanımına bırakan programını benimsiyordu. Lenin'in, bu taktik adımla, Sol SR'lerin ve köylülerin yeni hükümete desteğini garantiye almak istediğı açıktı.³⁸¹

Toplantıya sunulan üçüncü karar, yeni hükümetin (*Sovnarkom*) ve Sovyet Merkez Yürütme Kurulu'nun (MYK) oluşumuydu. Sovnarkom, bütünüyle Bolşevik komiserlerden (artık bakanlara böyle deniyordu) oluştu. Sol SR'ler, geniş bir sosyalist hükümet kurulma şansı ortadan kalktığı için Sovnarkom'da kendilerine sunulan üç komiserliği kabul etmemişlerdi. Lenin, Sovnarkom'un başkanı olmuştu, Troçki ise Dışişleri Komiseri.³⁸²

En son olarak sıra Tüm-Sovyet Merkez Yürütme Kurulu'nun (MYK) oluşturulmasına geldi. Sovyet'in çoğulcu yapısının halen yansıdığı tek organ olarak MYK kalmıştı. Formel olarak Sovnarkom'u yöneten bir üst yasama kurumu olarak işlev görmesi öngörülen 101 üyeli MYK'da 62 Bolşevik, 29 Sol SR, 6 Men-

379 Agy, s. 323.

380 Wade, s. 271.

381 Agy, s. 272; Bookchin, s. 292.

382 Wade, s. 272; Bookchin, s. 292; A. Rabinowitch, *Bolşevikler İktidara Geliyor*, s. 325.

şevik-Enternasyonalist, küçük gruplardan da 4 temsilci yer aldı. Kongre'yi terk eden sosyalist partiler MYK'da yer almadı.³⁸³

Bundan sonra tarihî 2. Tüm-Rusya Sovyetler Kongresi kapandı. Aslında bu, trajik bir şekilde gerçek Sovyet döneminin de kapanışıydı.

Neydi Ekim?

Ekim'in ne olduğu yüz yıldır tartışılmaktadır. Bundan sonraki yüz yıl boyunca da tartışılacağına kuşku yoktur.

Bu konuda iki uç tez ve bunların arasında bir uca ya da diğere yakın, farklı renklerde veya her ikisinden de unsurlar barındıran “ara” tezler mevcuttur.

Uçta yer alan tezlerden biri, ağırlıklı olarak liberaller tarafından ileri sürülen, Ekim Devrimi'nin aslında bir Bolşevik darbesi, *coup*'u olduğu tezidir. Bu tez, Ekim Devrimi'nin ardındaki büyük “dağ”ı, son derece radikalize olmuş ve mevcut iktidara mutlaka son vermeye karar vermiş işçi ve asker gücünü, büyük Sovyet gücünü görmemeyi ve sadece Bolşevik *coup*'unu görmeyi tercih eder. Bunun tam karşısındaki tez ise, Leninist ve Troçkist ortodoksinin, Ekim Devrimi'ni salt bir proleter devrimi olarak gören ve işçi, asker kitlelerinin gücüne dayanan Sovyet'in iradesini gasp eden Bolşevik *coup*'unu görmemeyi ve göstermemeyi tercih eden tezdır.

Aslında her iki tezin de, benim “hakikat yarılması” dediğim, hakikatin bir yanına vurgu yapıp diğer yanını örtbas ettiğini söyleyebiliriz. Tam da Ekim'in içinde barındırdığı *tubaftlığın* bir yansıması olarak, her iki tez de bir yönüyle doğru, bir yönüyle de yanlıştır. Ve Fikret Başkaya'nın belirttiği gibi, esas Devrim, Şubat Devrimidir:

“Rus Devrimi sadece XX. Yüzyılın değil, ‘modern zamanların’ da en önemli tarihsel, toplumsal, sosyal, politik olaylarından biriydi. Aynı ‘Büyük Fransız İhtilali’, Paris Komünü, XX. Yüzyılın iki emperyalist savaşı gibi, şeylerin seyrini derinden ve kalıcı

bir şekilde değiştirmişti. Fakat, nüanse edilmesi gereken bir şey var. Asıl devrim Şubat'ta oldu ve devrim monarşiyi çökertti. Şubat ayıyla Ekim arasındaki 8 ayda Bolşevik Parti gücünü, etkinliğini ve kitle tabanını büyüttü ve iktidarı ele geçirmeyi başardı. Elbette Lenin ve Troçki gibi iki cüretkâr şahsiyet olmasaydı, devletin ele geçirilmesi mümkün olmayabilirdi ve tabii ondan sonrasının nasıl bir yol izleyeceği belirsizliğini korumaya devam ederdi... Dolayısıyla iktidarın Bolşevik Parti tarafından ele geçirilmesi, 'tarihte bireyin rolüne' dair tartışmayı angaje eden bir husustur. Tabii bunu söylerken, Ekim'de iktidarın ele geçirilmesi olayının bir 'hükümet darbesi' olduğunu ima ediyor değilim... Bolşevik Parti önemli bir kitle desteğine sahipti."³⁸⁴

Ekim Devrimi gerçekten de belki tarihte eşi görülmemiş ölçüde tuhaf bir olgudur ve bu yüzden bilinçleri yanıltması (ya da "bilinç yanıltıcıların" devreye girmesi) son derece doğaldır. Nedir bu tuhafılık? Bu tuhafılık, devrimin de karşıdevrimin de aynı anda gerçekleşmiş olmasıdır.

Ekim, tek bir *olay* değil, aynı anda gerçekleşen birbirine zıt iki *olaydır*. Birinci olay, Şubat Devrimiyle ayağa kalkan işçi, asker ve köylü kitlelerinin, kendi mücadelelerinin ürünü olarak yaşattıkları Sovyetler aracılığıyla, reaksiyoner sınıfların (toprak beyleri, reaksiyoner burjuva kesimleri, Çarlık kalıntısı subaylar kastı vb.) iktidarına (Geçici Hükümet'e) kendi özgürlükçü, eşitlikçi ve barışçı talepleri doğrultusunda son verme kararlılığıdır; ikinci olay ise, hükümetin, işçi ve askerlerin Sovyeti tarafından (2. Tüm-Rusya Sovyetleri Kongresi tarafından) yıkılacağını anlayan Bolşeviklerin Sovyet Kongresi'nden önce davranarak iktidarı gasp etmesidir. Kısacası, ayağa kalkan işçi, köylü, asker Sovyetlerinin reaksiyoner sınıfların iktidarına son verdiği Ekim, Şubat'la başlayıp, Temmuz'la devam eden, tarihin gördüğü en büyük devrimin taçlandığı andır; fakat aynı zamanda, Bolşeviklerin bu büyük devrimin yarattığı dev dalganın sırtına binerek gerçekleştirdikleri iktidar gaspı ve ilan ettikleri kendi

384 Fikret Başkaya, "Soruşturma: 100. Yılında Ekim Devrimi'nin Anlamı", Ayrıntı Dergi, Ekim-Kasım 2017, sayı: 23.

diktatörlükleri de bu büyük devrimi noktlayan bir karşıdevrimdir. Bolşevikler, işçi, köylü, askerlerin büyük devrimci rüzgârını arkalarına alarak, her şeyden önce Sovyetlerle kıyasıya bir yarışa girmiş ve Sovyetlerden önce ipi göğüsleyerek gerçek bir Sovyet iktidarını ya da o anda Sovyet iktidarının somüt gerçekleşmesi olarak görülebilecek geniş bir sosyalist koalisyonu önleyip kendi tekeli iktidarlarını kurmuşlardır. Nicholas Werth, bu durumu, “Geçici bir süre için, on yıllar süren diktatörlük sırasında yolları ayrılmadan önce, siyasi Devlet darbesi ve sosyal devrim aynı yönde ilerler. Daha doğrusu birbirine karışır”³⁸⁵ diye izah ederken; Arthur Roserberg şu eşsiz çözümlemeyle netliğe kavuşturmaktadır:

“Fakat Rus Devrimi’ni Bolşevikler yapmadılar; bilakis Lenin ve Troçki saat on ikide anarşik isyanın geleceğinin farkına vardılar. Bu durum karşısında, on ikiye beş kala Bolşevik ayaklanmayı ilan ederek, saat on ikideki muazzam olay kendi emirleri sayesinde ortaya çıkmış intibasını uyandırdılar. Ve bu sayede Rus Devrimi’ni sürdürecekt otoriteyi elde ettiler.”³⁸⁶

Şunu da belirtmeliyim ki, Şubat’ı “burjuva devrimi”, Ekim’i “proleter devrimi” olarak kavramsallaştıran Ortodoks Leninist yaklaşım da tam bir çarpıtmadır. Şubat ve Ekim diye iki ayrı devrim yoktur. Şubat Devrimi, Temmuz Ayaklanması ve Ekim Devrimi, yaklaşık bir yılı kapsayan kesintisiz bir devrimci süreçtir. Şubat’ta otokrasiye karşı özgürlük için ayağa kalkan işçi, asker ve köylüler, Temmuz’da savaşa; Ağustos-Eylül’de Kornilovcu karşıdevrime, Ekim’de de karşıdevrimci güçlerle işbirliği halindeki Geçici Hükümet’e karşı ayağa kalkarak devrimini gerçekleştirmiştir. Bu devrim, ne bir “burjuva demokratik” ne de salt bir “sosyalist devrim”di. Bu, toplumsal özgürlük ve eşitlik yolunda bir ezilen sınıflar devrimiydi. Kendi Sovyet organları aracılığıyla yeni devrimci süreçlerde ilerleme potansiyeline sahipti. Eğer yolu Bolşevik karşıdevrim tarafından kesilmeseydi, girilen yeni süreçte, büyük ihtimalle, kendi Sovyetleri aracılı-

385 Nicolas Werth, *1917 Rus Devrimi*, çev: Esra Özdoğan, YKY, 2002, s. 103.

386 Arthur Roserberg, *Bolşevizm Tarihi*, çev: Levent Konca, Habitus, 2014, s. 95-96.

ğıyla oluşturduğu “sosyalist koalisyonu”, Şubat’tan sonra olduğu gibi, özgürlük, barış ve eşitlik yolunda önüne katıp iteklemeye, bu “koalisyon”la bazen işbirliği, bazen mücadele halinde devrimin daha ileri aşamalarına ilerlemeye devam edecekti. Bu anlamda Bolşevik karşıdevrimin, Rus işçi, asker ve köylülerinin ve onların Sovyetlerinin, sosyal devrimin yolunu kesip tek parti diktatörlüğü kurması, 1917 Büyük Rus Sosyal Devrimi açısından, gerçekten de çok talihsiz bir olay olmuştur:

“Lenin’in 25’inde, Sovyetler Kongresi toplanmadan önce iktidara el koyma beyanı olmasaydı, kongrenin icrası çok farklı olurdu. Giderek daha büyük sayılarla bir çeşit tamamen sosyalist hükümeti kabul etmek yolunda ilerleyen Menşevik ve SR ılımlılarının sahayı terk etmeleri için bir sebep olmazdı. Eğer ılımlılar kongrede kalmış ve yeni Sovyet temelli, tamamen sosyalist bir hükümet yapısının inşasına katılmış olsalardı, bu onların terk edişinden sonra oluşan hükümetten çok farklı bir hükümet olacaktı (ve muhtemelen Rusya’nın geleceği de çok farklı olacaktı).”³⁸⁷

“Petrograd’daki kitlelerin Bolşevikleri Geçici Hükümeti devirme konusunda destekledikleri derecede katı Bolşevik yönetimine sempati duymadıklarını çünkü devrimin ve kongrenin yakın tehlikede olduğuna inandıklarını tekrarlamakta yarar var. Yalnızca, Bolşeviklerin de savunduklarına inandıkları Sovyetler Kongresi’nde kurulacak geniş tabanlı, temsili, tümüyle sosyalist bir hükümetin kurulması, onlara eski rejimin nefret edilen tarzlarına geri dönüş olmamasının, cephede ölümlerden kaçınılmasının ve daha iyi bir yaşama erişilmesinin ve Rusya’nın savaşa katılmasına hızla son verilmesinin garanti edileceğine dair bir umut olarak görünüyordu.”³⁸⁸

“Özünde Ekim Devrimi, tıpkı Şubat Devrimi gibi, elbette her eğilimden devrimcilerin yardım ve desteğiyle *kitleler tarafından gerçekleştirildi ve kazanıldı*. Kitleler yeni Devrime hazır; her yerde, buldukları yerde gündün güne bunu gerçekleştirdiler. Önemli olan budur; ‘Devrimi yapmak’ denen budur. Bolşev-

387 Wade, s. 331.

388 A. Rabinowitch, *Bolşevikler İktidara Geliyor*, s. 333.

viklere gelince, onların yaptığı, *ilerlemekte olan bir Halk Devrimi sırasında kaçınılmaz olarak düşecek olan* iktidara el koyarak saf bir politik icraatta bulunmaktır. Politik davranışlarıyla Bolşevikler hakiki Devrimi durdurdular ve sapmasını belirlediler.”³⁸⁹

Devrimin durdurulması, aynı zamanda diktatörlüğün harekete geçmesi anlamına geliyordu. Bu noktada Ahmet İnsel’den yapacağım aşağıdaki alıntı, bu diktatörlüğün Sovyetler adına ama aslında Sovyetler’e karşı kurulduğunu çok net bir şekilde ortaya koymaktadır:

“Lenin, daha yönetimin başındayken, Sovyetlerin bütün yetkileri ellerinden alınıp, Bolşevik Partisi’nin iktidarına dönüştü. Yeni rejim özünde tam anti-Sovyetçiydi. Sovyetlerin adını kendi tekeline alıp içeri boşalttığı söylenebilir.”³⁹⁰

Son bir nokta olarak şu da belirtilmelidir: eğer Bolşeviklerin iktidar gaspı olmasa ve Sovyetlerin gerçek iradesiyle geniş tabanlı bir iktidar kurulmuş olsaydı, Rusya, belki yine birçok zorlukla karşı karşıya kalacaktı ama en azından, İç Savaş cinnetinden ve “atmacaların” saldırılarından kaçınmak için çok daha fazla olanağa sahip olacaktı.

Bolşevik İktidarı Tehlikede

Bolşeviklerin, işçi, köylü, asker devrimini gasp ederek iktidarı tek başlarına ele alması, devrimi sona erdiren korkunç bir İç Savaş’ın ve bu İç Savaş’ın doğal sonucu olarak, her türlü özgürlüğü iptal eden bir tek parti diktatörlüğünün, eşi görülmemiş bir polis devletinin, kitlesel idamların vb. yolunu açacaktı kaçınılmaz olarak. Sovyetleri aracılığıyla karşıdevrimci bir hükümeti deviren işçi, köylü ve askerlerin istediği bu değildi. Onlar, sezgisel olarak, tek parti iktidarı yerine geniş tabanlı bir iktidar arzulamışlardı ama bu arzuları Lenin tarafından ısrarla geri çevrilmiş ve Bolşevikler Sovnarkom aracılığıyla duruma el koymuşlardı.

389 Volin, s. 301.

390 Ahmet insel, “Leninizm ve Yeni Sovyet insanı”, Birikim, sayı: 342-343, Ekim-Kasım 2017, s. 22.

Ve o andan itibaren de, kaçınılmaz olarak İç Savaş ve özgürlüklerin iptali gündeme geldi. Bundan sonra, devrimin değil, Bolşevik diktatörlüğün borusu ötecekti. Çünkü tek parti iktidarının ayakta kalabilmek için baskıdan başka yolu yoktu.

Oysa, “27 Ekim sabahı İkinci Tüm-Rusya Sovyetleri Kongresi kapanıp, delegeler geldikleri yerlere dönmek üzere Smolni’den ayrılırken, ılımlı Bolşevikler de dahil olmak üzere çoğunluk... çeşitli parti ve grupların Sovyetler Kongresi’nin başlangıcında sahip oldukları güç oranını yansıtacak şekilde çok partili, tümüyle sosyalistlerden oluşan bir koalisyon hükümeti şeklinde yeniden yapılandırılacağını düşünüyordu. Ancak Sovyetler çatısı altındaki böyle geniş tabanlı bir merkezî iktidarın ekonomik felaketi önleyebileceğine, karşı-devrimi bertaraf edebileceğine ve geniş ölçekli bir iç savaştan kaçınabileceğine inanıyorlardı. Fakat Lenin ve Troçki bu fikirde değildi.”³⁹¹ Lenin ve Troçki’ye göre, tüm sosyalistlerden oluşan bir hükümet, Ekim ayaklanmasının inkârı anlamına gelecekti.³⁹²

“Smolni’den ayrılırken delegelerin çoğu, yeni Geçici Hükümetin, Sol Sosyalist Devrimcileri, Birleşik Sosyal Demokrat Enternasyonalistleri, Ukraynalı sosyalistleri ve ... Sosyalist Devrimci Maksimalistleri temsil eden ve kongreyi terk edenler ya da orada yetersiz oranda temsil edilenler de dahil olmak üzere bütün Sovyet gruplarının katılacağı MYK’ya karşı sorumlu olacağı ve bunun ilgili kongre kararında somutlaştığı izlenimindedeydi. Her halükârda, Sovnarkom kararnamesi, yeni hükümetin yetkisini Kurucu Meclise devredeceği konusunda şüpheye yer bırakmıyor gibi görünüyordu.”³⁹³ “Neticede, 27 Ekim’de Lenin tarafından çıkarılan bir kararnameyle seçimlerin, planlandığı gibi 12-14 Kasım’da yapılacağı ve Kurucu Meclisin 28 Kasım’da toplanacağı”³⁹⁴ teyit ediliyordu.

Bu tür açıklama ve kararnamelere rağmen Lenin’in başında

391 A. Rabinowitch, *Bolşevikler İktidarda*, s. 39.

392 Bookchin, s. 298.

393 A. Rabinowitch, *Bolşevikler İktidarda*, s. 39-40.

394 Agy, s. 40.

bulunduğu Sovnarkom hükümeti “had safhada tehlike altındaydı; devrilmesine yol açabilecek sayısız tehdit vardı.”³⁹⁵ Tehditlerden biri, şehir içindeki Harp Okulu öğrencilerinin ayaklanmasıyla ve cepheden birliklerle desteklenen Kerenski güçlerinin tehdidiydi. Ayrıca yeni hükümet, “değişik cephelerden geniş bir sosyalist koalisyon hükümeti kurulması için” de baskı altındaydı.³⁹⁶ “... gerek Petrograd’da, gerekse Moskova’da iktidardan indirilen Geçici Hükümet yanlıları ile Sovyet iktidarı taraftarları arasında şiddetli bir mücadele sürüyordu. Partilerinden bağımsız olarak çoğu enternasyonalist, derhal ateşkes yapıp bir tür kapsayıcı sosyalist ‘birleşik cephe’ hükümeti kurulmadığı takdirde devrimin bir kan gölünde dağılmanın eşiğinde olduğunu düşünüyordu.”³⁹⁷

Bu arada ılımlılar Petersburg Kent Duması’nın etrafında birleşerek, Bolşevik iktidara karşı Tüm-Rusya Anavatanın Kurtuluşu ve Devrim Komitesi (AKDK) kurmuşlardı. Buna karşılık, Lenin ve Troçki, Sovnarkom’u Rusya’nın biricik meşru hükümeti olarak görüyor, bu hükümete karşı çıkan herkesin karşıdevrimci olduğunu düşünüyor ve ADK’nın bunları bastırmak için harekete geçmesini istiyorlardı.³⁹⁸

ADK, kendisine gösterilen bu hedef doğrultusunda, 26 Ekim gibi erken bir tarihte, Sovyet Kongresi’nin henüz kapanmadığı akşam saatlerinde bir baskın düzenleyerek bütün muhalif gazeteleri kapatmıştı. İzleyen günlerde, Bolşeviklere düşmanca yaklaşan tüm gazeteler kapatıldı. Lenin, 27 Ekim’de gazetelerin kapatılmasını onaylayan bir kararname yayınladı. Kararname’de, basın özgürlüğüne getirilen “geçici” kısıtlamalar, böyle bir kritik bir anda muhalif gazetelerin “bombadan ve makineli tüfekten daha tehlikeli oldukları gerekçesine” dayandırılıyordu.³⁹⁹ Troçki, daha sonraki dönemde, basın özgürlüğünü yok etmeyi, “Cid-

395 Wade, s. 273.

396 Agy, s. 273.

397 A. Rabinowitch, *Bolşevikler İktidarda*, s. 40.

398 Agy, s. 40.

399 Agy, s. 40-41.

di bir savaş yürüten hiçbir hükümet kendi topraklarında doğrudan ya da dolaylı olarak düşmanı destekleyen yayınlara izin vermez⁴⁰⁰ ... “İç savaş şartları içinde düşman gazetelerini kapatmak bir haktır⁴⁰¹ diye savunacaktı.

Bürokrasi de, AKDK'nın teşvikiyle Sovnarkom'un otoritesini tanımayarak boykota gitmiş, eski, hantal devlet çarkını çalışamaz hale getirmişti.⁴⁰² Buna rağmen, 29 Ekim akşamı Harp Okulu öğrencilerinin isyanı bastırıldı. Sokak çatışmalarında iki taraftan 200 kişinin öldüğü bildiriliyordu.⁴⁰³

Kapatılan muhalif gazetelerin çoğu başka adlarla yeniden yayınlandı. Bu gazetelerin sayfaları, ayırım gözetmeyen arama ve tutuklamalar, yaygın talan ve sokak şiddeti, gecenin geç saatlerine kadar süren silah sesleri, duvar diplerinde kurşuna dizme gibi Bolşeviklerin gözdağı veren aşırılıklarıyla doluydu. “Petrograd öfke ve korku nöbetine tutulmuş, keskin karşıtlıklarla dolu bir savaş alanıydı.”⁴⁰⁴ Şubat Devrimi'nden sonraki şenlik ve neşe ortamıyla bu öfke ve korku ortamını karşılaştırmak ilginç olacaktır.

Bu ortamdan son derece rahatsız olan işçi örgütleri ve sol sosyalist siyasi gruplar acil bir ateşkes yapılması ve kapsayıcı bir sosyalist hükümet oluşturulması için müzakerelere derhal başlanması çağrılarında bulundular. Petersburg Sol SR'lerinin gazetesi *Znamia truda*'nın 31 Ekim tarihli nüshasında Boris Kamkov, “eski koalisyon hükümeti düştü, fakat yeni bir hükümetimiz yok. Kerenski ile savaş genelkurmayı, Bolşevik Merkez Komitesi, adına ne dersiniz deyin, ama Sovnarkom ayakta kalabilecek bir hükümet değil⁴⁰⁵ diye yazıyordu. Kamkov'un yazısının yanında yayınlanan bir bildiri, herkesi, İç Savaş'a son vermeye ve *bir diktatörlük ihtimalini önlemek* üzere tüm sosyalist partilerin

400 Troçki, *Terörizm ve Komünizm*, çev: Onur Koyuncu, Epos, 2008, s. 118.

401 I. Deutscher, *Troçki-Silahlı Sosyalist*, s. 396.

402 A. Rabinowitch, *Bolşevikler İktidarda*, s. 41.

403 Agy, s. 41.

404 Agy, s. 42.

405 Agy, s. 43.

temsilcilerinden oluşacak devrimci bir hükümetin derhal kurulmasını talep etmeye çağırıyordu.⁴⁰⁶

Bu talep, karşılığını, Tüm-Rusya Demiryolu İşçileri Sendikası Yürütme Komitesi'nin (Vikzhel) tüm sosyalist gruplara yaptığı, geniş bir sosyalist koalisyon çağrısında buldu.

406 Agy, s. 43.

II. Tek Parti Yönetimine Geçiş

Besbelli ki, iktidar sorununun tek mantıklı çözümü bir demokrasi diktatörlüğü kurulmasıydı. Büyük ve küçük burjuvazinin proletaryaya ve devrime karşı Koalisyonunun yerine yeni bir Koalisyon: Sermayeye ve emperyalizme karşı proletaryanın ve köylülüğün, Sovyet partilerinin koalisyonu. Başka bir çözüm yoktu. Fakat bu çözüm ancak birleşik bir cepheyle, Sovyetin irade birliğiyle mümkündü.

N. N. Sukhanov, *The Russian Revolution 1917* (Eyewitness Account), Translate into English: Joel Carmichael, Oxford University Press, 1955

KASIM - ARALIK - OCAK

Vikzhel'in Geniş Tabanlı Hükümet Çağrısı

İşçi, asker, köylü iradesinin yerini Bolşevik Parti iktidarının almakta olduğunu gören, Sol SR'lerin kontrolündeki Vikzhel⁴⁰⁷, 29 Ekim'de, tüm "demokratik" grupların temsilcilerini, en soldaki Bolşeviklerden, sağdaki Halkçı Sosyalistlere kadar bütün sosyalist kesimleri kapsayacak homojen bir sosyalist hükümet oluşturmak üzere kendi çatısı altında başlayacak siyasi müzakerelere katılmaya davet etti. Tek parti iktidarı tehlikesini ancak Sovyetlerin iradesine tabi böyle bir hükümetin kurulması önleyebilirdi. Sendika, Petrograd ve Moskova'da gece yarısına kadar ateşkes ilan edilmez ve hükümeti oluşturmak amacıyla görüşme-

407 Wade, 275.

lere başlanmazsa ülke çapında bir demiryolu grevi başlatacağını da duyurdu:

“... Petrograd’da yalnızca bir parti tarafından kurulan Halk Komiserleri Sovyeti Hükümeti... tüm ülke tarafından tanınmayı ve desteklenmeyi bekleyemez. Dolayısıyla, demokrasinin bir bütün olarak güvenini kazanacak ve Kurucu Meclis kurulana dek iktidarı sürdürmeye yetecek prestije sahip bir hükümet kurulması bir ihtiyaçtır... Demiryolcular Sendikası, kararının uygulanması için, trenlerin tamamen durdurulması da dahil, tasarrufundaki her türlü vasıtayı kullanacağını tebliğ eder.”⁴⁰⁸

AKDK ayaklanmasını bastırmakla ve Kerenskici Krasnov komutasındaki Kazaklara karşı savunmayı örgütlemekle meşgul olan Lenin’in ve Troçki’nin yokluğunda 29 Ekim’de toplanan Bolşevik Merkez Komitesi, Vikzhel’in çağrısına olumlu yanıt verdi ve “Sovyet partilerinin kabul edilebilir olduğunu oy birliğiyle”⁴⁰⁹ benimsedi. Bu toplantıdan birkaç saat sonraki Sovyet MYK toplantısında yaptığı konuşmada Kamenev, ılımlıların Lenin ve Troçki’nin hükümette yer almaması ve Bolşeviklerin yeni hükümette çoğunluk olmaması yolundaki hassasiyetine bile açık kapı bırakıyordu. “Lenin sonradan, o günlerde hükümet sorununun müzakereler yoluyla çözülmesi çabasının Bolşevikler açısından ‘askeri operasyonlar için bir sis perdesi’ olarak işe yaradığını söyleyecekti.”⁴¹⁰

Diğer taraftan, Bolşevik MK’nin uzlaşmacı tutum takınması, “... ılımlı sosyalistlerde, Bolşeviklerin yenilginin eşiğinde olduğu düşüncesine yol açmıştı. Bu nedenle de Bolşeviklerle anlaşmak yerine onlara direnmeyi daha anlamlı buluyorlardı.”⁴¹¹ İlimliler, acilen başlayan Vikzhel görüşmelerinin ilk üç oturumunda, “Lenin hükümetinin derhal düşmesi ve yerine, hem Bolşevikleri, hem de imtiyazlı sınıfların temsilcilerini dışta bırakacak, sadece sosyalistlerden oluşacak bir koalisyon hüküme-

408 Agy, s. 275.

409 A. Rabinowitch, *Bolşevikler İktidarda*, s. 43-44.

410 Agy, s. 44.

411 Agy, s. 44.

tinin geçmesini; işçilerin silahsızlandırılmasını; ADK'nın dağıtılmasını ve İkinci Sovyet Kongresi tarafından yapılan her şeyin, kongrenin varlığı da dahil olmak üzere geçersiz sayılmasının... kabul edilmesini talep ediyorlardı.⁴¹² Görüldüğü gibi, 2. Sovyet Kongresi'nin iradesinin gaspı sadece Bolşeviklere özgü değildi, ılımlılar da çıkarları gerektirdiğinde Sovyetlerin iradesini çiğnemekte bir an bile tereddüt etmiyor ve "ılımlılıklarının" sadece burjuvaziyle ilişkilerde söz konusu olduğunu kanıtlıyorlardı.

Vikzhel görüşmelerinde Bolşevikler, ılımlıların tersine, gerçekten ılımlı bir tutum alarak, "geniş bir temsile dayanan yeni bir Sovyet hükümetinin kurulmasını hararetle savundular... Bolşevik Merkez Komitesi'ni temsil eden Grigori Sokolnikov⁴¹³, partinin 'iktidar peşinde' olmadığını ve yeni hükümetin MYK'ya karşı sorumlu ve İkinci Sovyetler Kongresi programına sadık olması şartıyla 'demiryolcuların önerisini kabul ettiğini' açıkladı. 'Kurucu Meclisi ertelemek niyetinde değiliz'diyordu, 'Sovyet iktidarı [Kurucu Meclise] aktarılacaktır.'⁴¹⁴

Vikzhel görüşmelerinde, Bolşeviklerin dışındaki radikal sol da olumlu ve birlikçi bir tutum takındı ve ılımlıların Bolşevikleri dışlayan sekter tutumuna topluca karşı çıktı. Birleşik Sosyal Demokrat Enternasyonalistler sözcüsü A. A. Blum, Menşevik Enternasyonalistler adına Martov ve Sol SR'ler adına Boris Malkin, ılımlıların Bolşevikleri dışlayan tutumlarına karşı konuşmalar yaptılar. Blum, birleşik devrimci cephenin hiç kimse dışlanmadan kurulmasının zorunluluk olduğunu söylüyor, Martov, "Krizin iki taraf arasında bir uzlaşmaya varılarak barışçı bir şekilde aşılmasının mutlak bir zorunluluk" olduğunu belirttikten sonra, korkunç bir İç Savaş, demokrasinin yıkımını ve sağcı bir diktatörlüğü önleyebilecek tek yolun, sadece Sovyetleri değil tüm demokrasiyi birleştiren, ancak imtiyazlı sınıfları dışlayan bir hükümet olduğunu ekliyordu.⁴¹⁵

412 Agy, s. 45.

413 1937 yılında tutuklanıp 10 yıl hapse mahkûm edildi. Toplama kampındayken, 1939 yılında, bir mahkûm tarafından öldürüldü. Bu cinayetin Stalin ve Beria tarafından organize edildiği ileri sürülür. G.Z.

414 Agy, s. 45.

415 Agy, s. 45-46.

Ne var ki, 30 Ekim'deki "Özel Komisyon" toplantısında Menşevik ve Sosyalist Devrimciler, Bolşeviklerin hükümetten tamamen uzaklaştırılmasında ısrar ederek bütün uzlaşma girişimlerini baltaladılar.⁴¹⁶

İşçiler fiilen Müdahale ediyor

Bununla birlikte, 30-31 Ekim gecesi yapılan Sovyetler MYK toplantısında, ılımlı sosyalist kanatta, Bolşeviklerin hükümetten dışlanması konusunda bir yumuşama olduğu gözlemlendi. Bunun nedeni, 29 Ekim akşamı, Petrograd'daki Harb Okulu öğrencilerinin ayaklanmasının bastırılması ve Pulkovo yakınlarındaki Kerenskici güçlerde bir dağılma gözlenmesiydi. Sovyet MYK'sının, "Geçici Halk Konseyi" adıyla genişletilmesi ve yeni kurulacak koalisyon hükümetinin bu kurula bağlı olması koşuluyla bir anlaşma ortamı doğdu.

31 Ekim-1 Kasım gecesi, "Geçici Halk Konseyi"ne karşı sorumlu olacak hükümeti saptamak için yapılan komisyon toplantısı, Obukhov fabrikasından otuz kadar öfkeli işçi temsilcisi tarafından basıldı. "İşçiler oyalanmaya bir son verilip derhal MYK'ya karşı sorumlu ve İkinci Tüm-Rusya Sovyetleri Kongresi programını uygulamaya kararlı bir sosyalist koalisyon hükümeti üzerine anlaşmaya varılmasını istiyordu... Obughov delegelerinden biri yumruğunu masaya vurarak şöyle bağırıyordu: 'Bitirin artık, duyduunuz mu, bitirin... Halk süngüleri çekmiş birbirinin üstüne yürüyor... Liderlerin ve partilerin canı cehennem... Bütün Leninler, Kerenskiler, Troçkiler, hepsini asın... Anlaşma istiyoruz ve anlaşma olmadan şuradan şuraya gitmeyiz.'⁴¹⁷ "Askerî komitelerde, sendikalarda, fabrika komitelerinde ve radikal Fabrika Komiteleri Merkez Korseyi'nde bir koalisyon kurulması için verilen destek olağanüstüydü."⁴¹⁸

Bunun, iktidar çekişmelerinden bıkmış gerçek işçi sınıfının sesi olduğuna hiç kuşku yoktur. Bundan kısa sonra Vikz-

416 Agy, s. 46.

417 Agy, s. 47.

418 Carmen Siriani, s. 264.

hel, “anlaşmanın eli kulağında olduğunu” duyurdu. Petersburg Sovyeti'nin Bolşevik yönetimindeki gazetesi *Raboçi soldat*, 1 Kasım'daki başyazısında, “tüm fraksiyonlar arasında hükümetin Sovyetlerdeki tüm sosyalist partileri kapsamaması ilkesi temelinde anlaşmaya varıldığını” açıklayan bir başyazı yayınladı.⁴¹⁹

Sovnarkom, MYK'ya Tabi Olmayı Reddediyor

Vikzhel görüşmelerinde, Sovnarkom'un, yapısı daha da genişletilmiş Sovyet MYK'sına tabi olması üzerinde anlaşmaya varılması, Menşevikleri ve SR'leri bir ölçüde yatıştırıcı bir etki yapmıştı. Ne var ki, Sovnarkom pratikte MKY'nın iradesine tabi olmayı reddeden tutumunu sürdürdü. “Lenin ve diğer halk komiserleri MYK'ya atıfta bulunmadan kendi başlarına kararnamele”⁴²⁰ yayınlamaya devam ettiler. Dahası, ADK da başına buyruk davranmayı sürdürüyordu. ADK, Petrograd'da pek çok kamu hizmetinin sorumlusu haline gelmiş ve “hükümet içinde hükümete dönüşmüştü.”⁴²¹ Kasım başında, Petersburg'da hükümete yönelik yakın tehditler alt edilmiş görünmesine rağmen, “zorla dayatılan keyfi kararnamelerle yönetmede bir gerileme işareti yoktu.”⁴²²

Eski Sol Menşeviklerden ve yeni İlimli Bolşeviklerden Larin, MYK toplantısında, Sol SR'lerden, ADK üyesi Muraviev'in, *Izvestia*'da yayınlanan, “linç hukukunu” onaylayan “1 Numaralı Emri”ne karşı çıktı. Larin, MYK'nın İkinci Kongre'nin hükümet üzerine kararnamesinde ifade edilen yetkileri göz önünde bulundurularak bu emrin iptal edilmesini istedi. MYK, Lenin ve Sovnarkom'la doğrudan çatışmayı göze alamadı, fakat İçişleri Halk Komiseri Rıkov'dan⁴²³, Muraviev'in emrinin iptal edilmesini rica etti. Bu “rica” birkaç gün sonra yerine getirildi.⁴²⁴

419 Agy, s.47-48.

420 Agy, s. 60.

421 Agy, s. 60.

422 Agy, s. 61.

423 Büyük Temizlik sırasında, 1938 yılında idam edildi. G.Z.

424 Agy, s. 61.

Sovnarkom ile MYK arasındaki ilişki meselesi 4 Kasım'daki toplantıda yeniden gündeme geldi. Bu sefer konu, Lenin'in basına yönelik yasakları onaylayan kararnamesiydi. Tartışmayı yine Larin başlattı. Larin, olağanüstü günlerde basına bazı kısıtlamaları kabul etmekle birlikte, artık durumun değiştiğini ve doğrudan isyan kışkırtıcılığı yapmadığı sürece basına yönelik kısıtlamaların kabul edilemeyeceğini ileri sürdü. Sol SR'ler Larin'e destek çıkararak daha da ileri gittiler ve Ekim günlerinden bu yana Lenin ve diğer halk komiserleri tarafından çıkarılan bütün kararnamelerin iptalini istediler.⁴²⁵

Önergelerden haberdar olan Lenin ve Troçki aceleyle MYK toplantısına koşular ve "bu kritik dönemde" basın kararnamesinin zorunluluk olduğunu savundular. Yapılan oylamada Leninistler az bir farkla kazandılar.⁴²⁶ Bunun üzerine Sol SR'ler, ADK'dan ve MYK dışındaki tüm hükümet kurumlarından çekildiklerini açıkladılar. İlimli Bolşeviklerden Nogin, hükümet konusunda uzlaşma sağlanmadığı takdirde, saf bir Bolşevik hükümetin ancak "siyasi terörle" ayakta kalabileceğini savundu. "... bu ise proleter kitle örgütlerinin siyasi işlerimizi yönetenlere yabancılaşmasına, hesap sorulamayan bir rejim kurulmasına ve devrimin ve ülkenin yıkımına yol"⁴²⁷ açacaktı. Bu konuşmanın ardından Nogin, kendisi de dahil dört halk komiserinin - Rıkov, Milyutin⁴²⁸ ve Ivan Teodoroviç⁴²⁹ - ve önde gelen yedi Bolşevik yetkilinin istifalarını açıkladı. Bunun hemen ardından, Lenin'in bastırmasıyla Kamenev de 8 Kasım'da MYK başkanlığından istifa etmek zorunda kaldı.

Bolşevik cenahtaki bu "olumsuz" gelişmeler ve sertlik yanlısı Leninist kanadın ağırlığını koyması üzerine Vikzhel görüşmeleri de çıkmaza girdi.

Lenin'in "son dakika golüyle", 1917 Devrimi'nin özgürlükçü

425 Agy, s. 61.

426 Agy, s. 62.

427 Agy, s. 62.

428 Büyük Temizlik sırasında, 1937 yılında idam edildi. G.Z.

429 Büyük Temizlik sırasında, 1937 yılında idam edildi. G.Z.

yöneliminin tutunacağı son dal olan Sovyetlerin denetiminde sosyalist koalisyon tasavvuru tamamen çökmüş ve Rusya, Kasım ayının ortasından itibaren tek parti iktidarı yoluna girmişti. Sıra, tek parti iktidarının önündeki son engel olan Kurucu Meclis'e gelmişti.

Kurucu Meclis Seçimleri!

Bolşevikler, Geçici Hükümet'i, Kurucu Meclis'i geçersiz kılmakla, Kurucu Meclis seçimlerini belirsiz bir tarihe atmamakla suçlamıştı. Sonunda, 6 Kasım'da, Bolşevik iktidarın kararıyla Kurucu Meclis seçimleri yapıldı. Sonuçlar şöyleydi: Bolşevikler oyların yalnızca % 25 kadarını alabilmişlerdi. Oyların % 50'den çoğunu, bütün kanatlarıyla birlikte SR'ler almıştı. Oyların geri kalanı, Kadetler, Menşevikler ve milliyetçi adaylar tarafından paylaşılmıştı. Kurucu Meclis'deki temsilcilikler şöyleydi: 707 temsilciden (Ukraynalı SR'ler de dahil) 380'i SR; 40'i Sol SR; 175'i Bolşevik; toplam 17'si Kadet ve Menşevik; 86'sı milliyetçi. Büyük şehirlerde Bolşevikler, kırlarda ise SR'ler birinci parti olmuşlardı. Büyük şehirlerde Kadetler, Bolşeviklerden sonra ikinci derecede oy alan parti konumundaydı.

Bolşevikler, bu sonuçları tahmin edip Kurucu Meclis'in altını önceden oymaya, bunun işaretlerini vermeye başlamışlardı.⁴³⁰ Ne var ki, Kurucu Meclis konusunda kuşkular taşıyan sadece Bolşevikler değildi. Sol SR'ler de, içlerinde bu konuda tartışma cereyan etse de, Kurucu Meclis'e pek olumlu bakmıyorlardı. Onlara göre de, "Kurucu Meclisin kendisini devlet iktidarının organları olarak İşçi, Asker ve Köylü Vekilleri Sovyetlerine karşı mücadele eden bir örgüte dönüştürmeye yönelik herhangi bir girişimi, devrimin kazanımlarına saldırı olarak görülecek ve kesin olarak püskürtülecekti."⁴³¹

Bolşevikler, temsili kurumlara saldırılarına, 20 Kasım'da Petersburg Kent Duması'nı dağıtarak başladılar.

430 Agy, s. 77.

431 Agy, s. 87.

22-23 Kasım'da, Sosyalist Devrimciler, Kadetler, Halkçı Sosyalistler ve Menşevik Defansistler, ayrıca kapatılan Kent Duması'ndan ve AKDK'dan temsilciler bir araya gelerek Kurucu Meclis'i Savunma Birliği (KMSB) adlı yeni bir muhalefet örgütü kurdular. Bolşevik Leninist önderliğin buna cevabı, Geçici Hükümet'in, Ağustos ayında, Kurucu Meclis seçimlerini denetlemek üzere kurduğu Kurucu Meclis Ulusal Komisyonu'nu dağıtmak oldu.⁴³²

Bunun ardından Lenin, 26 Kasım'da yayınladığı bir emirle, Kurucu Meclis'in, ancak 400 temsilcinin Petrograd'a ulaştığının kesinleşmesiyle açılacağını, aksi halde açılış oturumunun erteleneceğini, keza Meclis oturumunun, Sovnarkom'un belirlediği bir kişi tarafından açılacağını duyurdu.⁴³³

KMSB etrafında toplanan muhalifler, Lenin'in bu emrini, Kurucu Meclis'i yok etmeye yönelik bir girişim olarak değerlendirdiler ve 28 Kasım'daki Kurucu Meclis açılış töreni için kitle gösterileri hazırlıklarına giriştiler.

28-29 Kasım gecesi yapılan Sovnarkom toplantısında, Kadetleri "halk düşmanı" ilan eden bir karar kabul edildi. Gorki'nin gazetesi *Novaya Zhizn*'de Vladimir Bazarov⁴³⁴, bu kararı, "Kurucu Meclis'i tümünden iptal etmek yerine, kendi iradelerine boyun eğecek bir araca dönüştürme niyeti"⁴³⁵ olarak yorumladı. Lenin, "karşı-devrimin genelkurmayı haline" geldiğini ileri sürdüğü Kadetleri yasa dışı ilan eden tutumunu şöyle savunuyordu: "Buna verilecek tek bir cevap olabilir: Hapishane! Büyük Fransız Devrimi'nde [Jakobenlerin] yaptıkları da buydu; burjuva partileri yasa dışı ilan ettiler."⁴³⁶ Troçki, Lenin'den de ileri giderek, "karşıdevrimcilere" terör uygulanmasını şu sözlerle savundu: "Proletaryanın çöken bir sınıfın kökünü kazınmasında ahlâki ol-

432 Agy, s. 84-85.

433 Agy, s. 85.

434 1931 yılındaki "Menşevikler Davası"nda tutuklanıp hüküm giydi. 1939 yılında, Moskova'da öldü.

435 Agy, s. 90.

436 Agy, s. 90.

mayan hiçbir şey yoktur... Siz [Sol SR'ler] sınıf düşmanlarımıza uyguladığımız çıplak teröre verip veriyorsunuz. Fakat sizi temin ederim ki [uyguladığımız terör] büyük Fransız devrimcilerinin terörünü örnek alarak, en fazla bir ay içinde çok daha korkunç biçimler alacak. Düşmanlarımızı sadece [Peter ve Paul] kalesi değil, giyotin bekliyor.⁴³⁷

Bu açıklamalar üzerine, kendileri de Kurucu Meclis'e pek olumlu bakmayan Sol SR'ler, Bolşeviklerin Kadetleri yasaklama bahanesiyle Kurucu Meclis'i geçersiz kılma girişimlerine karşı alarına geçtiler. Sol SR'lerden Mistivslavski, Sovyet MYK'sında, Sovnarkom'un, Kurucu Meclis'in seçildiği haliyle toplanmasına müdahale etmesini yasaklayan bir önerge sundu. Önerge, Kadetleri yasa dışı ilan eden kararnamenin iptalini talep ediyor ve Sovnarkom'un MYK'ya karşı sorumlu olması ilkesini teyit ediyordu. Bu önerge, MYK'da yapılan oylamada 98'e karşı 150 oyla reddedildi ve bunun yerine, Kurucu Meclis'in, 400 temsilci kayıt yaptıırınca toplanmasını ve Kadetlere yönelik genel baskıyı onaylamakla kalmayıp, gelecekte karşıdevrimle mücadelede Sovnarkom'a gerekli göreceği her türlü önlemi alma yetkisi veren Bolşevik tasarısını kabul etti.⁴³⁸

Bolşevik buldozer adım adım yaklaşıyor, yıktığı bir "ev" in ardından, hemen onun komşusu "ev", sıranın kendisine gelmekte olduğunu anlayarak alarına geçiyordu.⁴³⁹ Herkesin ortak "ev" i olan Kurucu Meclis "bina" sının yıkılmasına ise az kalmıştı.

Bolşeviklerle Sol SR'ler Arasındaki Çekişme

Aralık ayında, ADK'nın feshedilip, onun yerine başkanlığına Feliks Cerjinski'nin getirildiği, Bolşevik rejimin ünlü polis örgütü Çeka'nın (Tüm-Rusya Karşıdevrim, Vurgunculuk ve Sabo-

437 Agy, s. 91.

438 Agy, s. 91.

439 Bu "komşu" metaforunu ilk ortaya atan Isaac Deutscher (*Troçki-Silahlı Sosyalist*) olmuştur. Rus Devrimi sırasında Bolşeviklerin baskısının sınıfsal sonuçlarını son derece net bir şekilde anlatan bu önemli paragrafı biraz ileride alıntılacağım. G.Z.

tajla Mücadele Olağanüstü Komisyonu) kurulması ile Sol SR'lerin hükümete dahil olması birbiriyle bağlantılı, iç içe olgulardı.

Lenin, iç güvenliği Ekim'den sonra kendiliğinden üstlenmiş olan, içinde Sol SR'lerin de yer aldığı ADK'yı feshedip Çeka'yı kurarak istihbarat ve polisiye bastırma harekâtlarında, daha bağımsız ve Sol SR'lerin denetiminden daha uzak bir örgüt yaratmayı amaçlamıştı. Bunun üzerine Sol SR'ler, hükümete ortak olup Adalet Komiserliği'ni alarak, denetimlerini bu bakanlık aracılığıyla sağlamayı amaçladılar. Çeka'nın üst düzey yöneticilerinden Latsis, 1922 yılında hazırladığı bir "kurum içi" raporda, Sol SR'lerin kendi "evrensel ahlâkını" ve "hümanizmini" dayatıp "karşıdevrimcilerin ifade ve basın özgürlüğüne sınırlama getirilmesine direndiklerini" belirterek bu noktaya açıklık getirmiştir.⁴⁴⁰

Sol SR'ler, Tüm-Rusya Kurucu Meclis Seçimleri Komisyonu üyelerinin gözaltına alınmasını, Kadetlerin tümünün "halk düşmanı" olarak damgalanmasını, önde gelen Kadetlerin tutuklanmasını ve Kurucu Meclis Delegeleri Gayriresmi Konferansı'nın dağıtılmasını protesto ettiler, ayrıca kendilerini destekleyen Petrogratlı işçi, asker ve denizcilerin istekleri doğrultusunda hükümete katılmak için bastırdılar. Sonunda, 7 Aralık'ta Sovnarkom, Sol SR'lerin hükümete katılmasını kabul etti. "Sonuç olarak, Kurucu Meclis arifesinde Sol Sosyalist Devrimciler Sovnarkom'un kabaca dörtte birini, MYK sandalyelerinin üçte birini almış ve diğer tüm kilit Sovyet kurumlarında önemli bir varlık kazanmış bulunuyordu."⁴⁴¹

Lenin'in en büyük endişesi, Adalet Komiserliği'ni alan Sol SR'lerin, Çeka'nın işlerine bu makam aracılığıyla müdahale etmesiydi. Bu hiç de boş bir endişe değildi. Sol SR Ştaynberg, Adalet Komiseri olur olmaz, Adalet Komiserliği bünyesinde özel bir komisyon oluşturarak Çeka'nın yaptığı tutuklamaların gözden geçirilmesi işine girişti. Ştaynberg, Sovnarkom'a resmî bir dilekçeyle başvurarak Çeka'da denetim yapma izni istedi, fa-

440 Agy, s. 95.

441 Agy, s. 97.

kat bu istek Sovnarkom tarafından reddedildi.⁴⁴²

Çeka, Ştaynberg'in bu tür girişimlerine karşı nispet yaparmış gibi muhalifler üzerindeki baskısını her geçen gün artırıyor. 16 Aralık'ta, on beş ilımlı sosyalist, Kurucu Meclis Savunma Birliği Merkezi'nde tutuklandı. Çeka Başkanı "Cerjinski, ertesi gün Iraklı Çereteli, Viktor Çernov, Fedor Dan, I. M. Bramson, Mihail Skobelev⁴⁴³, Abram Gotz ve Vladimir Rozanov'un da aralarında bulunduğu on bir muhalefet liderinin ve Kurucu Meclis delegesinin daha derhal tutuklanıp devrimci mahkemeye çıkarılması emrini verdi."⁴⁴⁴ Çeka'nın emrindeki bir silahlı birlik, 18 Aralık'ta, 135 Kurucu Meclis temsilcisinin KMSB binasında yaptığı bir işçi toplantısına saldırdı ve temsilcileri binanın içinde enterne etti. Adalet Komiseri Ştaynberg'in müdahalesiyle temsilciler serbest bırakıldı.

Bu konu 19 Aralık'taki Sovnarkom toplantısında şiddetli tartışmalara neden oldu. Cerjinski'nin önerisiyle Sovnarkom, Adalet Komiseri Ştaynberg'in bir gün önceki müdahalesini kınayan bir karar aldı. Bu karara rağmen Ştaynberg, ertesi gün bütün ülke Sovyetlerine bir telgraf çekerek, "devrimci bir hukuk sistemi" kurulabilmesi için "sistematik baskıya son verilmesini emretti."⁴⁴⁵ Fakat Sovnarkom'un Çeka'ya verdiği destek devam etti.

Bunun üzerine Sol SR'ler, tek çarenin doğrudan Çeka yönetimine katılmak olduğunu düşündüler ve bu sefer bu konuda bastırdılar. Kurucu Meclis'i feshetmeye hazırlanan Bolşevikler, Sol SR'lerin bu konudaki desteğini kaybetmemek için Ocak (1918) başında Sol SR'lerin Çeka'ya katılmasını kabul etti. Sol SR Viyaçeslav Aleksandroviç, Cerjinski'nin yardımcılığına getirildi.

İlimli Bolşeviklerle Leninistler arasındaki Çekişme

Kurucu Meclis'in toplanmasının arifesinde Bolşeviklerle Sol

442 Agy, s. 97.

443 Büyük Temizlik sırasında, 1938 yılında idam edilmiştir. G.Z.

444 Agy, s. 98.

445 Agy, s. 99.

SR'ler arasındaki çekişme sürerken, Bolşevik Partisi'nin içinde de ılımlılarla Leninistler arasındaki çatışma yeniden alevlenmişti.

Önemli görevlerden tasfiye edildiklerinden bu yana geçen bir ay içinde, Kamenev'in başını çektiği ılımlı Bolşeviklerin, "Lenin ve Troçki'nin devrimi ve ülkeyi kaçınılmaz bir çöküşe sürüklediğine dair kanaatleri" pekişmişti.⁴⁴⁶ Bu nedenle, durumu yeniden değerlendiren ılımlı Bolşeviklerin ileri gelenlerinden Kamenev, Rıkov, Milyutin ve Nogin Merkez Komitesi'ndeki görevlerine iadelerini talep ettiler. Bu iade talebinin, Kurucu Meclis'le ilgili alınacak kararlara müdahil olma isteğinden kaynaklandığına kuşku yoktu. Talep, Merkez Komitesi tarafından reddedildi.

Bunun üzerine ılımlılar, Kurucu Meclis Bolşevik delegasyonunun Geçici Büro'sunda atağa geçip çoğunluğu ele geçirdiler. Kamenev, Nogin, Rıkov, Milyutin ve Larin, kısacası Kasım ayında üst düzey parti ve hükümet görevlerini bırakmak zorunda kalan önde gelen partililerin büyük bölümü büro üyeleri arasında yer aldı.⁴⁴⁷

29 Kasım'da, Merkez Komitesi, Lenin'in teşvikiyle, Kurucu Meclis temsilcilerinin, tespit edilen 400 rakamına ulaşmasını önlemek amacıyla Bolşevik Kurucu Meclis üyelerinin Petrograd'a gelmemesi kararı almıştı. İlimli Bolşeviklerin çoğunluğu sağladığı Kurucu Meclis Bolşevik Geçici Bürosu delegeleri, Kurucu Meclis'in açılışına katılmak üzere acilen Petrograd'a çağırılan bir karar aldı.

11 Aralık'ta toplanan Merkez Komitesi, Lenin'in Kurucu Meclis üzerine tezlerini kabul etti. "Bu tezlere göre, mevcut Sovyet cumhuriyeti bir burjuva cumhuriyetinden de bir Kurucu Meclis'ten de belirgin şekilde daha yüksek bir demokrasi formuydu. Kurucu Meclis seçimlerinin genel sonuçları ile halkın özlemleri arasındaki çelişkinin yarattığı krizi çözmenin tek yolu, seçimlerin iptalini mümkün olan en geniş şekilde kullanmaktan ve Sovyet iktidarının Kurucu Meclis tarafından tereddütsüz şe-

446 Agy, s. 100.

447 Agy, s. 101.

kilde tanınmasından geçiyordu.”⁴⁴⁸ Aynı Merkez Komitesi kararında, Kurucu Meclis Bolşevik Temsilcileri Geçici Bürosu’nun yeniden seçilmesi isteniyordu. Nitekim bu istek bir gün sonra, 12 Aralık’ta yerine getirildi ve Kurucu Meclis Bolşevik Delegasyonu toplantısında ılımlı Bolşevikler Geçici Komite’den çıkarıldı.

Kurucu Meclis’e Beş Kala...

20 Aralık’ta Sovnarkom, Sol SR’lerin baskısıyla, 400 delegenin hazır bulunması koşuluyla 5 Ocak 1918’de Kurucu Meclis’i toplamaya karar verdi. Kurucu Meclis’in toplanması ve işleyişiyle ilgili sorunlar, 2 Ocak’ta, Bolşevik ve Sol SR Merkez Komitelerinin ortak toplantısında ele alındı ve hükümet otoritesinin sadece Sovyetlere ait olacağı kararlaştırıldı. Bu karara dayanan ortak emirde, hükümetin herhangi bir işlevinin Kurucu Meclis dahil olmak üzere herhangi bir kişi ya da kurum tarafından “gasp edilmesinin karşı-devrimci bir eylem sayılacağı ve silahlı kuvvetlerin kullanılması dahil olmak üzere her yoldan bastırılacağı” belirtiliyordu. Mesaj açıkltı: “Kurucu Meclis ya yetkilerinden vazgeçip bir an önce sahneden çekilecek ya da buna mecbur bırakılacaktı.”⁴⁴⁹

Buna rağmen, Aralık ayı ortalarından itibaren illerden Petrograd’a gelen SR delegeler, Bolotnoy Sokağı’ndaki geçici yatakhanelerinde düzenli olarak toplanıp Kurucu Meclis’te ele alınacak karar tasarılarını tartışmaktaydılar. Bu toplantılarda, Çarlık siyasi ve yasal sisteminin yıkılışını resmen onaylayan, monarşiyi reddeden, Rusya’yı demokratik, federal bir cumhuriyet ilan eden ve tüm iktidarın Kurucu Meclis’e ait olduğunu belirten bir taslak bildiri kabul edildi. Ayrıca, Aralık sonunda kabul edilen bir taslak manifestoda, “kazananın ve yenilenin olmadığı evrensel bir barış”; azınlık halkların kendi kaderlerini belirlemesi; tüm özel mülk arazilerin, toprak sahibine tazminat ödenmeksizin emekçi köylülerin toprakları eşit kullanma ilkesine göre dağıtılması; sanayi sektöründe işçi denetimi ve yönetimi ilkesinin uygulanması;

448 Agy, s. 102.

449 Agy, s. 103.

sekiz saatlik işgünü, asgari ücret ve her türlü sosyal güvencenin sağlanması; savaş borçlarını ödeme yükünün emekçilerden mülk sahibi sınıflara aktarılması öngörülüyordu. “Manifesto, fraksiyonun Sovyet iktidarının halk nezdindeki cazibesini kendine çekmek için ne kadar sola kayabileceğini ortaya koyuyordu.”⁴⁵⁰ Rabinowitch’in bu yorumu bir gerçeğe işaret etmekle birlikte, aynı zamanda bu manifesto, Kurucu Meclis’in Bolşevikler tarafından “karşıdevrimci” olarak nitelendirilerek kapatılmasının ne kadar haksız bir suçlama olduğunu da ortaya koymaktadır.

Diğer yandan, yaklaşık bir yıldır Sovyetler çatısı altında devrimi savunmak ve ilerletmek için mücadele vermekte olan Petrograd’daki işçi ve asker kitlelerinde de bir irade yarılmasının meydana geldiği gözlemleniyordu. Radikal işçi ve askerlerin ağırlıklı kesimi hâlâ Bolşeviklerin yönergelerini izler ve “Sovyetleri savunmak” adına Kurucu Meclis’e karşı mevzilenirken, işçi ve askerlerin önemli bir kesimi, Bolşeviklerin baskıcı yönelimlerinin farkına varıp giderek muhalefete doğru kayıyordu. Sayısız Petersburg fabrikası temsilcisi, “KMSB tarafından organize edilen dersler ve atölyelerin yanı sıra bir işçi konferansına katıldı... Sosyalist Devrimcilerin, içlerinde Hükümet Basımevi ve Obukhov çelik ve teçhizat fabrikasının da yer aldığı birçok kilit fabrikada büyük etkisi vardı. 28 Aralık’ta Obukhov işçileri, Sovyet iktidarına koşulsuz destek isteyen bir önergeyi reddederek Sovnarkom’un ülkeyi ve devrimi geri dönülmez bir yıkıma sürükleyen iç ve dış politikalarını kınayan bir bildiri kabul ettiler. Kurucu Meclis’in devrimin son umudu olduğunu söyleyen bildiri, meclisin bir an önce toplanması çağrısı yapıyordu.”⁴⁵¹ Aynı muhalefete kayma, Garnizon birliklerinde de gözlemleniyor, birliklerden, birbiri ardına Kurucu Meclis’i destekleyen açıklamalar geliyordu. “Kışlalarının [Kurucu Meclis’in toplanacağı]Taurida Sarayı’na yakınlığı nedeniyle Bolşevikler için en büyük sorun yaratan destek çağrısı, muhtemelen Preobrajenski Alayı’ninkiydi.”⁴⁵²

450 Agy, s. 104-105.

451 Agy, s. 106.

452 Agy, s. 109.

KMSB liderliği, 5 Ocak'taki açılışla aynı güne denk gelen barışçı bir Kurucu Meclis'e destek yürüyüşü düzenlemeye karar verdi. Bunun üzerine, Sovyet yetkilileri, işçi ve askerlere, Kurucu Meclis için yapılacak hiçbir gösteriye katılmama çağrısı yaptı.⁴⁵³ Yeni kurulmuş olan Çeka, henüz daha sonraki ününü sağlayan baskı önlemlerini örgütleyecek güce ve deneyime kavuşmamıştı. Şubat öncesi Çarlık polis örgütü Okhrana'nın anıları devrimcilerin belleğinde henüz son derece canlı olduğundan, "... aralarında Cerjinski'nin de bulunduğu Çeka liderleri prensipte gizli ajan, ajan-provokatör vb. kullanımını içeren 'Okhrana yöntemlerini' kullanmaktan çekiniyorlardı... Nefret edilen Okhrana'yı çağrıştıran her şeye karşı bu isteksizlik, Çeka'nın henüz bu kadar erken bir aşamada... sadık ve nitelikli insanları kendisine katmada karşılaştığı büyük zorlukları açıklıyordu..." Bu zorluklar, "... nasıl bu kadar çok sayıda eski Okhrana ajanının ve kör gözümlü parmağına suçlunun Çeka'ya başarıyla sızdığını... anlamamızı sağlar."⁴⁵⁴

3 Ocak'ı 4 Ocak'a bağlayan gece hükümet Petrograd'da sıkı-yönetim ilan etti. Hükümet tarafından olağanüstü yetkilerle donatılmış olan Blagonravov bir bildiri yayınlayarak, "5 Ocak'tan itibaren karşı-devrimci grupların Taurida Sarayı ve Smolni Bölgesi'ne girme çabalarının silahlı kuvvetlerce durdurulacağı yönünde vatandaşları uyarıyordu."⁴⁵⁵

Bolşevik iktidar İşçi Kanı Döküyor.

5 Ocak 1918 günü öğlen 1'de açılacak Kurucu Meclis için KMSB'nin düzenlediği yürüyüş sabah başlayacaktı. Dokuz ayrı noktada toplanan yürüyüşçüler Mars Tarlası'ndaki mezarlığın önünde bir araya gelecek ve Kurucu Meclis'in açılacağı Taurida Sarayı'na bir kortej halinde yürüyeceklerdi.

Bir gece önce geç saatlerde, garnizondaki bazı birliklerde Kurucu Meclis'e destek eğiliminin güçlendiğini haber alan hü-

453 Agy, s. 107.

454 Agy, s. 108.

455 Agy, s. 111.

kümet yetkilileri, "... telaşla başkent dışından destek niteliğinde sadık kuvvetler" arayışına girdi.⁴⁵⁶ Hükümetin bu yönelimi, Temmuz günlerinde ılımlı sosyalistlerin, daha sonrasında Kerenski Hükümeti'nin, Petersburg'un devrimci işçi ve askerlerine karşı dışarıdan askeri birlik getirtme tutumunu fazlasıyla hatırlatmaktaydı. Hükümet kuvvetleri, çeşitli yol kavşaklarında ağaç kütükleriyle barikat kurmuş ve arkalarına makineli tüfekli birlikler yerleştirmişti.

"Sabah erken saatlerde Kurucu Meclis taraftarları devrimci marşlar söyleyip 'Tüm İktidar Kurucu Meclise!', 'Siyasi Teröre Son!' ve 'Yaşasın Halkların Kardeşliği!' gibi sloganların yazıldığı büyük pankartlar taşıyarak KMSB'nin belirlediği dokuz toplanma noktasına doğru yola çıktılar. Göstericilerin büyük kısmı üniversite öğrencileri, memurlar, ofis çalışanları (çoğu kadın), dükkân sahipleri ve uzmanlardan oluşuyordu. Tüm kayıtlar, birkaç istisna dışında (örneğin Hükümet Basımevi, Obukhov fabrikası ve Nevski Bölgesi'ndeki diğer sanayi kuruluşlarının işçileri) fabrika işçileri ve askerlerin, Petrograd Sovyetinin çağrısına uyarak fabrika ve kıışlarında kaldığı konusunda hemfikir."⁴⁵⁷

"En büyük ve kanlı karşılaşmalar, Mars Tarlasından Taurida Sarayı'na giden anayolları kapatan ağaçtan barikatlarda ve sarayın etrafındaki ara sokaklar ile parkta yaşandı... *Marseillaise* marşını söyleyip kıızıl bayraklar taşıyan göstericiler, yürüyüşe son verip geri dönmeleri emri verilmesine rağmen yürümeye devam ettiler. Kıızıl Muhafızlar havaya birkaç kez uyarı ateşi açtı, ancak göstericiler ilerlemelerini durdurmayınca üzerlerine kontrolsüzce ateş etmeye başladı."⁴⁵⁸ "Taurida Sarayı Bölgesi'ne çıkan... ana sokakların köşeleri... diz boyu karın kısa süre içerisinde düşen yürüyüşçülerin kanıyla kırmızıya boyandığı savaş alanları oldu. Elllerinde büyük pankartlar ve dillerinde devrimci marşlarla Kiroçnaya Sokağı'ndaki barikat önünde yavaşlayan tahmini on bin gösterici... Kıızıl Muhafızlar ve askerlerce durduruldular. Ne-

456 Agy, s. 115.

457 Agy, s. 117.

458 Agy, s. 117.

redeyse hiçbir uyarı yapılmadan tüfek ve makineli tüfeklerden açılan ateşle dağıtıldılar... birçok gösterici bu esnada vuruldu.”⁴⁵⁹

Çatışmalarda öldüğü bilinen ilk kişi, Kurucu Meclis taraftarı Tüm-Rusya Köylü Vekilleri Sovyetleri Kongresi delegesi olarak Tambov’dan Petersburg’a gelen G. L. Logvinov’dur. Kiroçnaya sokağının köşesindeki barikattan açılan yoğun yayılım ateşi sonucunda, Logvinov da dahil, iki öğrenci ve iki Kızıl Haç görevlisi olmak üzere 5 kişi ölmüştü.⁴⁶⁰ Aynı sıralarda Nevski Bulvarı’na yakın Duma binasının önünde göstericilere keskin nişancılar tarafından ateş açıldı. “... güneydoğu Nevski Bölgesi’nden gelen ve içlerinde Obukhov fabrikası, Pal ve diğer Nevski Bölgesi sanayi kuruluşlarından çok sayıda işçinin de yer aldığı tahmini on beş bin gösterici... Znamenski Meydanı’nda” planlanmamış bir gösteri yaptı. “Obukhov fabrikasının bando takımı öncülüğündeki bu kola iki kez ateş açıldı... dokuz gösterici vuruldu. Bunlardan yedisinin durumu ağırdı.”⁴⁶¹

Yaklaşık aynı dakikalarda, yürüyüş kollarının en büyüklelerinden biri... Baseinaya Sokağı’ndan Taurida Sarayı’na ulaşmaya çalıştı. Taurida Sarayı’nın yakınlarında Kızıl Muhafızlar’ın açtığı ateş sonucu birçok gösterici öldü. Hükümet sözcüsü Sverdlov’un verdiği rakamlara göre, o gün gösterilerde, hükümet yanlısı güçlerin açtığı ateşle 21 kişi öldürülmüştü.⁴⁶²

Bu, işçi ve köylülerin temsilcisi olduğunu iddia eden ve kurdukları devletin bayrağına işçi ve köylüleri temsilen orak ve çekiç sembollerini koyan Bolşeviklerin, iktidarları uğruna, gösteri yapan kitlelere hunharca ateş açtığı, işçi ve köylü kanı dökmekten çekinmediği ilk olaydır.

Tek Oturumluk Kurucu Meclis’teki Tartışmalar...

Kurucu Meclis oturumu iki taraf arasındaki büyük gerilim orta-

459 Agy, s. 118.

460 Agy, s. 118.

461 Agy, s. 119.

462 Agy, s. 119-120.

mında açıldı ve açılışla birlikte delegeler arasında yer yer kavgalar çıktı. Sovnarkom tarafından Kurucu Meclis “geçici başkanı” olarak atanmış olan Sverdlov, “Emekçi ve Sömürülen Halkların Hakları Bildirgesi’ni okudu ve MYK adına bildirgenin tartışılmasını gündemin ilk maddesi olarak önerdi. Sol tarafta oturan Bolşevik delegeler o sırada ayağa kalkarak *Enternasyonal* okumaya başladı. Sağ SR’ler de bu marşa katılır gibi yaptı.

Bolşevikler, Meclis Başkanlığı’na, Sol SR liderlerinden Mariya Spiridonova’yı aday gösterdi. Sağ SR’lerin adayı Çernov 244 oyla başkan seçildi. Spinidonava 153 oy almıştı.

Çernov, Kurucu Meclis başkanı olarak yaptığı açış konuşmasında Bolşeviklere ya da Sovyetlere eleştiri yapmaktan kaçındı. Evrensel, demokratik ve adil bir barışı sağlayacak uluslararası bir barış konferansına liderlik edebilecek tek organın, devrimci Rusya’nın sosyalistlerinin kontrolündeki Kurucu Meclis olduğunu belirtti. Tüm toprakların “emekçi köylülere” tazminatsız bir şekilde yeniden dağıtılmasını savundu. Çernov’un, Bolşeviklere eleştiri yöneltmemesi bir kısım SR delegenin tepkisini çekerken, Çernov’un konuşması sırasında salondan dışarı çıkan Sovnarkom’daki Bolşevik Parti üyeleri “Kurucu Meclis’e o gün son verilmesi” kararı aldı.⁴⁶³

Daha sonra Bolşevik delegasyon adına söz alan Buharin⁴⁶⁴, Çernov’un konuşmasına yanıt verdi. “Buharin’e göre devrimci Rusya’nın ihtiyacı olan... Kurucu Meclis’in desteklediği bir ulusal birlik hükümeti altında toplumsal barış değil, Sverdlov’un sunduğu bildirmede belirtilen Sovyet işçi ve köylülerinin diktatörlüğüydü.”⁴⁶⁵ Buharin’den sonra kürsüye çıkan Sol SR, Adalet Komiseri Ştaynberg, “Kendi iradesini emekçi kitlelerin Sovyetlerinin talepleriyle bağdaştırmak isteyen bir Kurucu Meclis, MYK’nın bildirgesini derhal tartışma ve kabul etme yükümlülüğünden kaçamaz”⁴⁶⁶ dedi. Gürcü Menşevik Irakli Çereteli ise,

463 Agy, s. 124-125-126.

464 Büyük Temizlik sırasında, 1938 yılında idam edildi. G.Z.

465 Agy, s. 126.

466 Agy, s. 126.

kendisinden önce konuşan ılımlıların tersine, Bolşeviklere karşı sert denebilecek eleştirilerde bulundu ve Bolşeviklerin “iki aydan uzun süredir... meşru eleştirileri bastırmak için ellerinden geleni”⁴⁶⁷ yaptıklarını ileri sürdü. Çereteli, eleştirilerine şu sözlerle devam etti:

“Herkes ekmek sözü verdiniz; ancak şimdi elinizi vicdanınıza koyun, Petrograd’ın sadece önümüzdeki birkaç hafta için bile açlıkla yüz yüze gelmeyeceğini söyleyebilir misiniz?.. Halka toprak verdiniz, ama fakir köylülerin devrimle ele geçirilen toprağı aldığından emin misiniz?.. Dış politika alanında ortaya çıkan durumdan memnun musunuz?.. Rus devriminin yardımına koşacağına güvendiğiniz dış güç desteği hayata geçmezse, Rusya’daki sosyalizmin ve Rusya’nın demokratikleşmesinin temelini güçlendirme ve sağlama alma amaçlı duruşunuz önümüzdeki yıllarda yenilmiş olmayacak mı?”⁴⁶⁸

Çereteli de Çernov gibi, demokrasi saflarının dışında olan güçlerle her türlü işbirliğini reddetti. Bu, elbette SR’lerin 1917 yılı boyunca izledikleri “burjuvaziyle ittifak” çizgisinin terk edildiği anlamına geliyordu. Bununla birlikte, “Çereteli’ye göre burjuvazi, devrime karşı bir tehlike oluşturamayacak kadar zayıftı. Devrimin önündeki asıl tehlike, Bolşeviklerin demokrasi saflarında yol açtığı bölünmelerdi. Kaosu sona erdirmenin ve devrimin tamamlanmasını sağlamanın tek umudu, ‘demokrasinin tüm sorumlu bileşenlerinin’ Kurucu Meclis’te birleşmesiydi.”⁴⁶⁹

Sol SR’lerden Sorokin, muhtemelen Sol SR’ler içindeki farklı bir köylü fraksiyonunun temsilcisi olarak yaptığı konuşmada, Sovyetler’le Kurucu Meclis’i uzlaştırmaya ve iktidarı paylaşmaya çağırırdı. Sorokin’in konuşması, “... siyasi bağlarından bağımsız olarak milyonlarca köylünün fraksiyon mücadelelerinden duyduğu bıkkınlığı ve derhal barış ve toprağı olan açlığını”⁴⁷⁰ yansıtmaktaydı. Biraz ileride üzerinde daha etraflı duracağım gibi,

467 Agy, s. 127.

468 Agy, s. 127

469 Agy, s. 128.

470 Agy, s. 130.

bu iki iktidar odağının devrim, demokrasi ve sosyalizm adına uzlaşması ve iktidarı paylaşma önerisi belki de o gün köylü sağduyusunun bir göstergesi olarak, devrimin geleceği adına yapılabilecek en olumlu öneriydi. Fakat iktidar çekişmelerinin tarihin bütün dönüm noktalarında sağduyuyu ayaklar altına aldığı acı bir gerçektir.

Nitekim sonuçta, Bolşeviklerin, Kurucu Meclis'i hiçe sayan ve sağ kanat çoğunluğu adına Pumbianski'nin sunduğu, Sovyetleri tamamen göz ardı eden iki uç öneri oylandı ve Pumpianski'nin önerisi 146'ya karşı 237 oyla kabul edildi. İki ucun inatçı çekişmesiyle sağduyu bir kere daha ayaklar altına alınmıştı.

Bu karar üzerine Bolşevikler ve Sol SR'ler Kurucu Meclis'ten çekilmeye karar verdiler. Lenin'in kaleme aldığı çekilme kararı, Kurucu Meclis oturumunda Raskolnikov tarafından okundu:

“Halk düşmanlarının suçlarının bir an bile gizli kalmasını istemeyen bizler, Sovyet iktidarının Kurucu Meclisin karşı-devrimci kesimine yönelik politikasında nihai bir karar almasına imkân tanımak için bu Kurucu Meclisten çekildiğimizi duyuruyoruz.”⁴⁷¹

Bolşevikler ve Sol SR'ler Kurucu Meclis oturumunu terk ederken, salonda kalanlardan, “yeter! Hepiniz defolun!” bağırışları yükseliyordu.⁴⁷² Bu sahne, Ekim ayındaki 2. Sovyet Kongresi'ni terk eden Menşeviklerin ve SR'lerin arkasından “hepiniz tarihin çöplüğüne!” diye bağırarak Troçki'nin tutumunu ne kadar da hatırlatıyor.

Anarşistlerin Kurucu Meclis Aymazlığı!

Her türlü temsili kuruma karşı olan anarşistler, o günlerde, temsili kurumları tek tek ortadan kaldırmakta olan Bolşeviklerin peşinden gitmekteydiler. Bu konudaki aymazlıklarının en gözden kaçmayacak olanı, elbette Kurucu Meclis'e karşı Bolşeviklerle aynı safta yer almaları, hatta kimi zaman daha da aşırıya gitmeleridir.

471 Agy, s. 132.

472 Agy, s. 133.

Rabinowitch'in anlattığı, 5 Ocak günlü Kurucu Meclis oturumunun sonlarına doğru, Bolşevikler ve Sol SR'ler salonu terk ettikten sonra meydana gelen bir olayın anarşistler adına yüz kızartıcı olduğunu belirtmek zorundayım:

“Bu gürültünün arasında sesini duyurmak için çaba gösteren Çernov, çılığına dönmüş bir biçimde, toprak meselesi üzerine bir taslak kararını okumaya başladı... Sunumun ortasında, sonradan... Kronştadlı Anarşist-Komünist Anatoli Zelezniakov olduğu öğrenilen muhafızların komutanı, Çernov'un omzuna dokundu. ‘Muhafızlar çok yoruldu’ dedi Zelezniakov, ‘Salonu boşaltmamız emredildi!’ Galerilerden gelen onay bağırışları arasında Çernov, ‘Kurucu Meclisin tüm üyeleri yoruldu, ancak hiçbir yorgunluk, bütün Rusya'nın beklediği toprak yasasının okunmasını bölemez’ dedi... ‘Kurucu Meclis ancak silah gücüyle dağıtılabılır!’⁴⁷³

Anarşistlerin bu konudaki tutumunu Wade de şöyle açıklamaktadır:

“Anarşistlerin... Kurucu Meclis fikrine ardı arkası kesilmeyen saldırıları... Bolşeviklerin Ocak 1918'de Kurucu Meclis'i dağıtma kararının halk tarafından kabul edilmesinin zeminini hazırladı (meclisi dağıtan müfreze[ye] anarşist bir bahriyeli tarafından komuta edilmesi oldukça uygun düşmüştür).⁴⁷⁴

Kurucu Meclis seçimleri sırasında anarko-sendikalist gazete *Golos Truda*, 1 Aralık 1917 tarihli sayısında şunları yazıyordu:

“*Birinci Tehlike*: Bolşeviklerin Kurucu Meclis'te güçlü bir çoğunluk elde edememesi (veya hatta azınlıkta kalmaları).

“Bu durumda, Kurucu Meclis yine yararsız, alacalı bulacalı (abç. G.Z.), sosyal-burjuva bir politik kurum olacaktır. Tıpkı Moskova ‘Devlet Konferansı’, Petrograd ‘Demokratik Konferansı’, ‘Geçici Cumhuriyet Konseyi’ vb tarzında saçma bir gevezeler meclisi (abç. G.Z.) olacaktır. Boş tartışmalar ve çatışmalar

473 Agy, s. 133.

474 Wade, s. 239.

içinde batıp gidecektir. Hakiki Devrimi frenleyecektir.”⁴⁷⁵

Anarşistlerin bu “gevezeliklerden” kurtulmaları ve “hakiki devrim”e kavuşmaları, yani kendilerini, Bolşevik iktidarın idam mangalarının önünde ve hapishanelerde bulmaları için çok değerli, bir yıldan az zaman geçmesi yetecekti. 1921 yılı Mart’ında hunharca bastırılan Kronstadt ayaklanmasına kadar gitmeye bile gerek yok.

O andaki aymazlık bir yana, “Bilinmeyen Devrim”i yazan anarşist Volin’in, yine *Golos Truda*’dan aktardığı, Kurucu Meclis’in toplanmasının arifesinde, 19 Aralık 1917-1 Ocak 1918 tarihli sayısında yayınlanan “Lenin ve Anarşizm” makalesindeki, “Yurttaş Lenin şöyle dediğinde haklıdır: Parlamenterizmi, Kurucu Meclis’i vb reddediyoruz, zira Devrim Sovyetleri yarattı”⁴⁷⁶ satırlarını, Ekim’den neredeyse yirmi yıl sonra yazdığı kitabında övünçle aktarmasının, anarşistlerin bu konudaki aymazlığının bir anlık bir yanılısama olmadığını, ideolojilerinin özünde var olan bir sakatlığı ortaya koyduğunu belirtmeden geçmem mümkün değil.

Kurucu Meclis Silah Zoruyla Dağıtılıyor

6 Ocak sabahı Tauride Sarayı’na gelen delegeler Saray girişinin askeri birlikler tarafından kapatıldığını gördüler. “MYK alenen Kurucu Meclis’i karşı-devrim için bir ‘kılıf’ olmakla suçlayarak, Meclis’i feshetmişti... Böylece Bolşeviklerin iktidara resmen el koymaları tamamlandı.”⁴⁷⁷ Yalanlar kitabı *SBKP (B) Tarihi* adlı kitap, “Ekim Devrimi’nden önce seçilmiş olan (Abç. G.Z.)... Kurucu Meclis dağıtıldı”⁴⁷⁸ diye yazarak, totaliter bir diktatörlükte, yalanların bile nasıl insanların gözünün içine bakarak, fütursuzca söylendiğinin tipik bir örneğidir. Kitabı yazdıran diktatör, Kurucu Meclis seçimlerinin, Bolşeviklerin verdiği kararla

475 Nakleden Volin, s. 186.

476 Volin, s. 232.

477 Bookchin, s. 303.

478 *Bolşevik Partisi Tarihi*, s. 266.

Ekim Devrimi'nden sonra, Kasım ayında yapıldığını milyonlarca insanın çok iyi bildiğini bile bile bu yalana yazmakta hiçbir sakınca görmemiştir. Nasıl olsa hiç kimse kitabı yazdıran tirana itiraz edemeyecektir!

Bundan sonra gelen ara başlığın altındaki bölümde üzerinde daha etraflı duracağım, Kurucu Meclis'in dağıtılmasının anlamı ve Kurucu Meclis'le Sovyetler arasında Bolşevikler tarafından yapay bir şekilde yaratılan çelişkinin (elbette Sağ SR'lerin ve Sağ Menşeviklerin de yardımıyla) barışçı bir şekilde çözülme ve Devrim'in yaşatılması olasılığına ve iki meclisli çoğulcu bir yapının Devrim'e çok daha fazla olanak, işçi, asker ve köylü kitlelerine inisiyatif tanıyacağı noktasına geçmeden önce Wade'nin kitabının sonundaki şu önemli saptamalarını buraya aktarmak istiyorum:

“Kurucu Meclis'in dağıtılması devrime fiilen nokta koydu ve şimdi devrimi iç savaş takip edecekti... İç savaş kaçınılmazdı ve Rusya'nın ve halklarının geleceğini belirleyecekti.”⁴⁷⁹

“Lenin, Sovyet iktidarını Bolşevik iktidarına çevirmek gibi göz korkutucu bir görevle karşı karşıyaydı. Bu ancak iç savaş kazanılınca gerçekleştirilecekti fakat Bolşeviklerin bu yöndeki erken çabaları bir yandan sallantıda olan iktidarlarını sağlamlaştırmakla kalmadı, diğer yandan da devrimi iç savaşa ve rejimi diktatörlüğe dönüştürdü... sansür, Çeka'nın kurulması, Kadet Parti'ye karşı baskıcı adımlar ve muhalefeti bastırmak için başka tedbirlerle kontrollerini sıkılaştırdılar. Böylece diktatörlüğe ve iç savaşa doğru yokuş aşağı gidiş başladı. Devrimin sonuna ve iç savaşın patlak vermesine işaret eden son perde Kurucu Meclis'in dağılışıydı.”⁴⁸⁰

“... Kasım'daki seçimler Bolşeviklere sandalyelerin yalnızca çeyreğini verirken SR'ler çoğunluğu elde ettiler. SR çoğunluğu ne kadar istikrarsız olsa da, ilk evrelerinde Kurucu Meclis üzerindeki kontrol onlarda olacaktı. Meclis'ten çıkacak herhangi bir hükümet, bir koalisyon, muhtemelen 'Bütün iktidar

479 Wade, s. 313.

480 Agy, s. 332.

Sovyetlere' sloganının varsayılan anlamında, geniş bir koalisyon olacaktı. Lenin, bu ana kadar tam da böylesi bir koalisyondan başarıyla kaçınmıştı. Bunu kabul etmek iktidardan vazgeçmek anlamına geliyordu ve bu Lenin'in yapmak istediği bir şey değildi... Meclis'in dağıtılması, sosyalist bir hükümetin, hatta 'Sovyet iktidarının' idamesi için şart değildi... Kurucu Meclis'i dağıtmak Lenin'in kariyeri boyunca aldığı en talihsiz kararlardan biriydi... bu karar... partinin geri dönülemez bir biçimde diktatörlük yoluna girmiş olduğunu... gösteriyordu. Parti iktidara ne pahasına olursa olsun sarılacak, otoriter hükümet ve diktatörlük yolunu tutacaktı."⁴⁸¹

"... şüphe götürmez olan bir şey varsa o da, Bolşeviklerin ve destekçilerinin 1917-1918 kışında tercih ettiği diktatoryal devlet izleğinin Rusya'yı ve dünyayı soktuğu gidişatın, 1917 Rus Devrimi'nin ardından daha demokratik ve çoğulcu bir rejim çıkmış olsaydı dünyanın izleyeceği rotadan çok farklı olduğudur."⁴⁸²

Devrimi İlerletecek Olan İki Meclisli, Çoğulcu Bir Sistemdi

Rusya, Şubat 1917 Devrimi'yle, devrim ve özgürlük yoluna girmiş, Sovyetler aracılığıyla gittikçe daha büyük inisiyatif kazanan işçi, asker ve köylü kitleleri, Temmuz'da ılımlılara karşı atığa geçerek, Eylül'de Kornilov'un darbesini yenilgiye uğratarak, Ekim'de Kerenski'nin iktidarını devirmeye karar vererek, Şubat'ta başlayan Devrim ve özgürlük yolunda ilerlemişlerdi. Fakat bütün bu atılımların sonucunda, kitlelerin taleplerini savunarak ve bu yolla onların desteğini kazanıp iktidara fiilen el koyan Bolşevikler, Ekim'den itibaren tersine bir yol izlemeye başladılar ve 1918 Ocak'ında Kurucu Meclis'i dağıtarak devrimin ve kitlelerin özgürlükçü atılımının önünü fiilen kestiler; kendi tek parti diktatörlüklerini ilan ettiler. O zamana kadar hükümette yer alan Sol SR'lerin, Almanlarla yapılan Brest-Litovsk Barış anlaşmasını teslimiyet olarak görüp 1918 yılı Temmuz'unda ayaklanmaya girişmeleri ve hemen ardından bastırılıp hapse

481 Agy, s. 333.

482 Agy, s. 334.

atılmaları ise tek parti diktatörlüğünün üstündeki “Bolşevik-Sol SR Koalisyonu” örtüsünü de çekip aldı.

Eğer Kurucu Meclis feshedilmese ve Sovyetler fiilen, Bolşeviklerin tek parti diktatörlüğünün perdesi haline getirilerek gerçek gücünden yoksun bırakılmasaydı, devrim ve özgürlük mücadelesi, 1917 yılında olduğu gibi, işçi asker ve köylü kitlelerinin gerçek özgür iradesiyle çok daha sağlıklı bir yolda ilerleyebilirdi. Burada bu olanağın ve olasılığın üzerinde kısaca durmakta fayda var.

Deutscher'den yapacağım şu iki önemli alıntı tek parti iktidarının mahiyetini gayet net bir şekilde ortaya koymaktadır:

“Ama Lenin ve Troçki'nin partideki muarızları pek o kadar yanlış düşünmüş değillerdi. ‘Salt Bolşeviklerden oluşacak bir hükümetin yalnız siyasi teröre dayanarak yaşayabileceği’ ve bu hükümetin ‘sorumsuz bir rejime’ doğru gideceği konusundaki görüşleri eninde sonunda doğru çıkacaktı. Lenin ve Troçki, o gün büyük bir kızgınlıkla bu kehaneti reddetmişler ve Sovyetlerin basit bir çoğunluk oyu ile hükümeti her zaman düşürebileceklerine inandıklarını yeniden belirtmişler. Ama pek sağlam bir temele dayanmıyormuş gibi görünen bu kehaneti tarih haklı çıkaracaktı... partilerinin, Sovyeti gerçekten meşru tanıyan tek parti olması, onları, partileri ile Sovyet meşruluğunu aynı şey saymaya, bu meşruluğun dayandığı ilkelerin yerine parti emellerini ve isteklerini koymaya ve sonunda bu ilkelerin büsbütün bir yana bırakılmasına kadar götürecekti.”⁴⁸³

“Her sosyal sınıfın komşusuyla hemen hemen gözle görülmeyecek kadar ince bağları vardır. Aristokrasi orta sınıfın yüksek katlarıyla karışmıştır; yüksek orta sınıf burjuvazinin alt katlarıyla ilintilidir; aşağı orta sınıf işçi sınıfına kol salmıştır; ve proletarya, özellikle Rusya’da, sayısız bağlarla köylüye bağlıdır. Siyasi partilerde bulunanlar da aynı şekilde birbirinin içine geçmiştir. Devrim kendisine en çok düşman olan ve kendisi için en büyük tehlike teşkil eden partiye bir darbe indirdiği zaman yalnızca bu partiyi değil, yanındaki başka bir partiyi de karşı-dar-

483 I. Deutscher, *Silahlı Sosyalist*, s. 394-395.

beye zorlamış olur. Bu yüzden devrim, düşman saydığı bir partinin en yakın komşusuna da düşman gözüyle bakar. Bu ikinci derecedeki düşmana da vurduğu zaman bu sefer onun komşusu ayağa kalkar ve kavgaya başlar. Bu hareket zincirleme sürüp gider ve devrim partisi sonunda dayanamayarak o güne kadar siyaset sahnesinde kalabalık eden ne kadar parti varsa hepsini ortadan silip süpürür.⁴⁸⁴

Bolşevikleri tek başına “devrim partisi” olarak görme hatasıyla malul olsa da, Deutscher’in yukarıdaki saptaması gerçekten olağanüstü bir tarih perspektifinin ürünüdür. Fakat bu tarihi saptamaları bu kadarla bırakmak doğru olmayacaktır.

Bolşevikler ya da biraz daha daraltarak ifade edecek olursam Leninistler, sadece Kurucu Meclis’i ve diğer bütün muhalefet partilerini (kısa süre sonra sıra Sol SR’lere de gelecekti) bastırarak, aslında adına hareket ettiklerini iddia ettikleri gerçek Sovyetleri de etkisiz kıldılar ve kısa sürede kendi tek parti diktatörlüklerinin “incir yaprağı” haline getirdiler. Ekim’den sonra tek parti yönetimini dayatmaları önce, 1917 yılı boyunca işçi, asker ve köylü kitlelerinin mücadele örgütü olan Sovyetleri ikiye böldü. O zamana kadar birlikte mücadele eden emekçi kitleler, Bolşevikleri destekleyen ve onların baskıcı yönelimlerine karşı çıkan iki farklı kesime bölündüler ve karşı karşıya geldiler. Bu, Sovyetlerin gücünde de bir sönmeye yol açtı. Dahası, Bolşevikler, geniş kitlelere dayanan Sovyet iktidarını önce kendi hâkimiyetlerindeki Sovyet MYK’sına aktardılar ve bu organı da tek parti iktidarının onay aracı haline getirdiler.

Sovyetler, 1917 yılında Geçici Hükümetlere karşı direndiği gibi, Bolşeviklerin tek parti yönelimine karşı da direnemez miydi? Belki başlangıçta bu olanağın olduğu düşünülebilir, fakat özellikle Kurucu Meclis’in kapatılmasından, tek parti iktidarının aşağı yukarı resmen ilan edilmesinden ve Çeka gibi baskı organlarının kurulmasından sonra bu oldukça güçtü. Sovyetlerin, Geçici Hükümetler üzerinde üstünlüğü ve inisiyatifi vardı. Çünkü Geçici Hükümetler, doğrudan baskı araçlarından yok-

484 Agy, s. 398.

sundular, kendilerini Sovyetlerin karşısında imaje edecek araçlardan ve gerekçelerden yoksundular, bir anlamda Sovyetlerin büyük maddi ve manevi gücü karşısında savunmasızdılar. Ne var ki, Bolşevikler, Sovyetleri, “Sovyet iktidarı” imajına dayanarak etkisiz hale getirmek gibi son derece kurnazca bir yola başvurmuşlardı. Sovyetlerin gerçek gücü ve varlığı adına Bolşeviklere karşı çıkacak herhangi biri, doğrudan “Sovyet iktidarı” adına baskı altına alınıyordu. Sonuç olarak Sovyetler, kendi iradesiyle intihar etmedi ama Bolşevikler tarafından, “Sovyetler adına” etkisizliğe ve giderek yok oluşa sürüklendi.

Lenin, Sovyetlerle Kurucu Meclis arasında kasıtlı bir karşıtlık yaratmış ya da daha doğrusu, bu iki meclis arasında gerçekten var olduğu farz edilebilecek çelişkileri körükleyip abartmıştır. Oysa istense, bu iki meclis arasında pekâlâ bir işbirliği ve görev bölüşümü sağlanabilir, aralarındaki çelişkiler barışçı bir şekilde çözülebilir ve devrime çok daha olanak tanıyan gerçekten çoğulcu bir sistem kurulabilirdi. Oskar Anweiler de, Çernov’a atfen, “Bolşeviklerin hiç yoktan Sovyetler ve Kurucu Meclis arasında anlaşmazlıklar çıkardıklarını, oysa gerçekte ikisinin birlikte çalışabileceklerini”⁴⁸⁵ belirtmektedir.

Toplumun gelişmesi içinde çeşitli iktidar odakları kendilerini meclisler şeklinde ortaya koyarlar. Çeşitli ülkelerde görülen ikili, üçlü meclis sistemleri bu farklı iktidar odaklarının “çoğulcu” bir yapı içinde kendilerini ifade etmelerinin ürünüdür. İngiltere’deki “Lordlar Kamarası” ile “Avam Kamarası”, aslında kadim aristokrasi ile burjuvazinin iktidar odaklarını ifade eder. Burjuvazi, aristokrasiyi de sistemin içine katarak “çoğulcu” bir yapılanma içinde iktidarını sürdürmüştür. Keza, çeşitli ülkelerdeki meclis-senato ikiliği de benzer durumların sonucudur.

Rusya’da, devrimin gelişimi içinde, nasıl önce Sovyet ve Geçici Hükümet ikiliği ortaya çıkmışsa, sonrasında da Sovyet ile Kurucu Meclis ikiliği ortaya çıkmıştır. Muhalefet kendisini Kurucu Meclis’le ortaya koymuştur. Kendi iktidarını değil de, gerçekten devrimin çıkarlarını düşünen bir akıl, Kurucu Mec-

485 Oskar Anweiler, s. 290.

lis'le birlikte muhalefeti de yok etmeye yönelmek yerine, Kurucu Meclis'in de devrime olumlu katkılar yapacak bir organ olarak işlev görmesinin yollarını arardı.

Bunun nasıl olabileceği konusunda akıl yürütmek, aradan yüz yıl geçtikten sonra oldukça zordur ama şöyle bir spekülasyon pekâlâ yapılabilir: Sovyetler hükümeti belirler, Kurucu Meclis de yasama organı rolünü üstlenirdi. Her iki organın da birbirlerini veto etme hakkı olurdu. Yani, Sovyetler (elbette gerçek Sovyetler), Kurucu Meclis'in onayladığı yasaları, Kurucu Meclis de Sovyetlerin belirlediği hükümetleri veto etme hakkına sahip olurdu. Elbette, işçi, asker ve köylülerin, oylarıyla her iki meclisin kararlarını ve hükümetlerini veto etme hakkının en önemli ilke olarak güvence altına alınması koşuluyla. Aslında, sanki işlerin yürümesini engelliyormuş gibi görünen bu durum, her iki meclisi de hem belirleyen, hem de onların dışında devrimi fiilen yürüten işçi, asker ve köylü kitlelerine, tekelleşmesi önlenmiş yasama ve yürütme iktidarları karşısında çok daha rahat ve bağımsız hareket etme olanağı sağlardı. Devrimin gerçek anlamda ilerlemesinin güvencesi buydu. Sorunu “Sosyalist Demokrasi” açısından ele alan Masis Kürtçügil de, “... sosyalist demokrasi açısından bu mesele hayatidir. Biri genel oya dayanan (Kurucu Meclis) diğeri çalışanların iradesini beyan eden (Sovyetler)... birlikte varolabilmeliydi... ‘Bütün ülkede siyasal yaşam boğulunca ister istemez Sovyetler de giderek felçli duruma düşer’ diyen Rosa’yı tarih haklı çıkarmıştır”⁴⁸⁶ diyerek aynı noktaya dikkat çekmektedir. Keza, Mahir Sayın da, “İkili meclis sistemi de düşünülemeyecek bir şey değildir. Gerçek iktidar yerellere ait olurken, merkezileşme iki düzeyde gerçekleştirilebilir. Biri yerel iktidarların merkezileşmesi olarak Sovyet Temsilcileri Meclisi, diğeri de ülke çapında yapılacak olan nispi temsile dayalı olarak seçilenlerin oluşturduğu meclis. Bu iki meclisin birlikte onaylayacakları kararlar ancak geçerli olarak kabul edilebilir ve böylece yerel olarak yeterince ifade bulamayan, ülkenin dört bir yanına yayılmış farklı görüş sahipleri de ülkenin kaderinin belirlenme-

486 Masis Kürtçügil, “*Ekim Devrimi Üzerine*” Söyleşi, *Praksis*, sayı: 46, 100. Yılında 1917 Rus Devrimi Özel Sayısı, 2018, s. 32.

sine katılmış olurlar. Bunun yaratacağı daha büyük bir toplumsal onaydır⁴⁸⁷ diyerek “iki meclis” görüşüne destek vermektedir. Ne var ki, Türkiye Solu’ndan bir Troçkist eğilim, belki biraz da “gazete kapatmanın devrim için bir hak” olduğunu ileri süren Troçki’yi yankılayarak, “Kurucu Meclis’in kapatılması devrim hukukuna bütünüyle uygundur!”⁴⁸⁸ demektedir. Fakat bu “devrim hukuku”nun kimlerin ortak kararıyla kabul edilip nerede yazılı olduğu belirtilmediğinden, bütün haksız işlemlerin sorumlusu devletlerin yaptığı gibi, “hukuk” lafları sadece haksızlık ve hukuksuzlukları örtbas etmenin aracı olmaktan başka bir şeye yaramamaktadır. Kaldı ki, Bolşevik iktidar, bırakın iki meclisi bile birden yaşatmayı, Kurucu Meclis’i ortadan kaldırdığı gibi, Sovyet’i de süs haline getirerek fiilen yok etmiş, bütün iktidarı Parti’nin tekeline almıştır.

Leninistler, hiçbir hukuka sığmayacak bir şekilde her şeyi tekellerine alarak kerameti kendinden menkul partilerinin sorunların ağırlığı karşısında ezilmesine ve kaçınılmaz olarak bürokratikleşmesine yol açtılar. Tek parti diktatörlüğü sosyalizmi falan inşa edemezdi, başarıyla yapacağı tek şey, devrimci işçi ve askerlerin elinden her türlü mücadele olanağını alarak onları sessiz ve pasif yığınlar haline getirmektir. Nitekim Bolşevikler, muhalefetleyen olumsuz gördükleri ve işçilerle birlikte mücadele ettikleri her şeyi, iktidarın mantığı gereği onaylar hale geldiler. Polis baskısına karşıydılar, Okhrana’dan bile daha beter bir polis örgütü olan Çeka’yı kurdular; sansüre karşıydılar, Çarlık sansürünü aratacak bir sansür kurdular ve basın özgürlüğünü Rus tarihinin hiçbir aşamasında görülmemiş ölçüde ortadan kaldırdılar; ordu hiyerarşisine karşıydılar, yaptıkları ilk iş asker komitelerini dağıtmak ve bir süre sonra da rütbeleri ve ordunun malum ritüellerini geri getirmek, ordu hiyerarşisini teessüs etmek oldu; Sovyetlerin her şeye karar vermesini savunuyorlardı, gerçekte ise

487 Mahir Sayın, “Tek Partililik Demek Sosyalizmin ve Demokrasinin Bitirilmesi Demektir”, *Praksis*, sayı: 46, 100. Yılında 1917 Rus Devrimi Özel Sayısı, 2018, s. 73.

488 Sungur Savran, “Lenin, Hayatının Sonunda Sadece Bürokrasiye Karşı Değil, Doğrudan Doğruya Stalin’le Mücadele Etti”, *Praksis*, sayı: 46, 100. Yılında 1917 Rus Devrimi Özel Sayısı, 2018, s. 50.

Sovyetleri bir süs haline getirerek her şeye Parti'nin, hatta Parti üst organlarının karar vermesini sağladılar; işçi denetiminden yana olduklarını söylüyor ve bunu ısrarla vurguluyorlardı, iktidara geldiklerinin daha birinci yılı dolmadan işçi komitelerini etkisiz hale getirip parça başı işi, fabrikalarda tek kişi yönetimini ve Taylor sistemini hâkim kılarak işçileri köleleştirdiler; köylüye toprak diyorlardı, iktidara gelince köylünün ürününe, tohumuna varıncaya kadar el koydular; idam cezasına karşıydılar, iktidara gelir gelmez duvar dibi infazlarına başladıkları gibi, önce ordu da, sonra da bütün ülkede idam cezasını yeniden getirdiler ve Çarlık Rusya'sında bile görülmemiş bir gaddarlıkta uyguladılar.

Bütün bunları “sosyalizmin inşası” gibi ulvi bir hedef uğruna yaptıklarını ileri sürdüler. Oysa o sırada işçilerin ihtiyacı, “sosyalizmin inşası” adına, merkeziyetçi ve tekelci bir devlet ekonomik sisteminin kurulması değil, işçi komiteleri aracılığıyla, 1917 yılında oluşmuş işçi denetimini, fabrikalarda işçi yönetimine dönüştürmek ve giderek bütün ekonomiyi işçi komiteleri ağı ile örerek gerçek bir proletarya özyönetimine doğru ilerlemektir. Siyasi yapının da ekonomik yapının da tekelliliği asla sosyalizme değil, sadece bürokratik bir sömürü düzenine götürürdü. Nitekim, Bolşeviklerin yaptığı da bu oldu. “Lenin, hukukun askıya alınmasını ‘burjuva demokrasisi’nin aşılması olarak sunduğunda ve Troçki, çalışmanın askerileştirilmesini proletarya diktatörlüğü ile özdeşleştirdiğinde, şiddet, kendiliğinden ve özgürleştirici karakterini yitirip, devlet aklı adına haklı çıkarılan hükümet sistemine dönüşmüştür.”⁴⁸⁹ “Ekim Ayaklanması’nın öncülüğünü yaparak iktidarı alan Bolşevikler, Kurucu Meclis seçimlerinde... çoğunluğu oluşturamadıklarını gördüklerinde, Kurucu Meclis’e karşı tavır aldı. Bunun sonucu... sırası ile, Kurucu Meclis’in kapatılması, Sovyetlerdeki çoğulculuğun ortadan kaldırılması, hukukun ve hakların ikincileştirildiği... günümüz siyasi polisinin atası olan Çeka eliyle tümüyle hukuk dışında uygulanan kızıl teröre dayalı bir yönetim, özetle tek parti otokrasisi, onu savunanların tercih edeceği adla ‘proletarya diktatörlüğü’ ol-

489 E. Traverso, *Bir Savaş Alanı Olarak Tarih*, çev: O. S. Binatlı, Ayrıntı, 2013, s. 67.

du.”⁴⁹⁰ Özetin özeti, reaksiyoner Liyazonov’un Ekim öncesinde “Bolşeviklere karşı çare” olarak ileri sürdüğü, “Kurucu Meclis’te birtakım ütopyacı eğilimler ortaya çıkarsa, Meclis silah zoruyla dağıtılır”⁴⁹¹ öngörüsü, bizzat Bolşevikler tarafından gerçekleştirilmiş oluyordu.

Ne dediler, ne yaptılar!

490 Mustafa Bayram Mısıır, “Meşruiyet ve Demokrasi Tartışması Bağlamında Rus Devrimi”, *Praksis*, sayı: 46, 100. Yılında 1917 Rus Devrimi Özel Sayısı, 2018, s. 121.

491 Aktaran John Reed, *Dünyayı Sarsan On Gün*, çev: Rasih Güran, Ağaoğlu, 2. Baskı, 1968, s. 30.

III. Tek Parti Diktatörlüğünün Temelleri

TAM ÖZGÜRLÜKTEN ÖZGÜRLÜKLERİN İLGASINA...

İlk Kaldırılan Basın Özgürlüğü

Bu kitapta, olayların seyri içinde, yeri geldikçe Bolşevik Parti'sinin Ekim'den sonra basın özgürlüğünü nasıl ortadan kaldırdığına ve muhalif hiçbir sese izin vermediğine değindim. Burada, "proletarya diktatörlüğü" adına yapılan bu uygulamanın Lenin tarafından gerekçelendirilmiş argümanlarına yer vermek istiyorum.

Basın özgürlüğü, Ekim'den hemen sonra ihlal ve 1918 yılından itibaren fiilen ilga edilmesine rağmen, Lenin bu konudaki görüşlerini, Myaskinov adlı parti üyesinin, "Tartışmalı Meseleler" başlıklı makalesini, Merkez Komitesi'ne yazdığı notu, ayrıca Petrograd ve Perm Parti örgütlerinde yaptığı konuşmaları hedef alarak, 5 Ağustos 1921 tarihinde yazdığı bir mektup/makale ile açıkça ifade etti.⁴⁹² Lenin makalesinde şöyle diyordu:

"Monarşistlerden anarşistlere kadar herkesi kapsayacak şekilde basın özgürlüğü'... Çok iyi! Ama bir dakika bekleyin hele: Dört yıllık devrim deneyimimiz üzerine kafa yoran her Marksist ve

492 Mynasnikov, daha sonra Parti'den "Parti karşıtı bir grup örgütlediği" gerekçesiyle ihraç edilmiş ve bu karar Politbüro'nun 20 Şubat 1922 tarihli kararıyla onaylanmıştır.

her işçi şunları söyleyecektir: ‘Şuna bir bakalım – ne türden bir basın özgürlüğü? Ne için? Hangi sınıf için?’

Bizler ‘mutlak şeylere’ inanmayız. ‘Saf demokrasiye’ ancak güleriz.

(...)

“Etrafı tüm dünyadan burjuva düşmanlarla kuşatılmış RS-FSC’de basın özgürlüğü, burjuvazi ile onların en sadık hizmetkârlarının, yani Menşevikler ile Sosyalist Devrimcilerin politik örgütlenme özgürlüğüdür... Burjuvazi (tüm dünyada) hâlâ bizden kat be kat güçlü konumdadır. Ellerine politik örgütlenme özgürlüğü gibi ek bir silah vermek (basın, politik örgütlenmenin çekirdeği ve temeli olduğundan basın özgürlüğü politik özgürlükle aynı şeydir) düşmanın ekmeğine yağ sürmek, sınıf düşmanlarımıza yardım etmektir...

“ ‘Basın özgürlüğü’ pratikte, uluslararası burjuvazinin yüz binlerce Kadet, Sosyalist Devrimci ve Menşevik yazarı satın alıp, propaganda faaliyetlerini örgütleyip bize karşı savaşması anlamına gelir.

(...)

“Ve sonra birdenbire duygusallık bataklığına saplanıyorsunuz!

“ ‘Bu ülke zorbalıklar ve suistimallerle dolu: Basın özgürlüğü bunları ifşa edecek.’

(...)

“Basın özgürlüğü, küresel burjuva güçlerinin ekmeğine yağ sürecektir. Şurası bir gerçek: ‘Basın özgürlüğü’ Rusya’daki Komünist Partisi’ni zaaflarından, hatalarından, talihsizliklerinden ve hastalıklarından (bu hastalıklardan bol miktarda olduğu inkâr edilemez) arıtmayacaktır, çünkü dünya burjuvazisinin istediği şey bu değildir. Aksine basın özgürlüğü, bu dünya burjuvazisinin elinde bir silah olacaktır. Burjuvazi ölmemiştir, canlı ve diridir. Pusuya yatmış bizi izlemektedir... Çernov ve Martov... ‘kölece bir sadakatle’ ona hizmet etmektedirler.

(...)

“Komünist Parti’nin hastalıklarına şifa bulmak istiyorsunuz,

fakat yaptığınız şey aslında, kuşkusuz sizin ellerinizde değil, dünya burjuvazisinin (Milyukov, Çernov, Martov) ellerinde bizi kesin bir şekilde öldürecek bir ilaca sarılmak.”⁴⁹³

Mektubun bütününe buraya almadım. Bütününden çıkan sonuç, Lenin’in çaresizlik içinde çırpındığı ve aslında ikna edici bir çıkış yolu bulamadığıdır. Hatta mektubu okurken ona yer yer acıdım bile. Aldığı büyük sorumluluk içinde ve devasa sorunların orta yerinde kendi başına çareler üretmeye çalışırken son derece çıkmaz yollara saptığı o kadar belli ki. Elbette burada bunların üzerinde duramayız.

Esas üzerinde durmak istediğim, Lenin’in yukarıdaki alıntılarda getirdiği basın özgürlüğüne karşı argümanların son derece zayıf argümanlar olduğudur. Öldükten sonra beyni “bilimsel araştırmalar” için özel olarak muhafaza edilen bir “deha”nın basın özgürlüğüne karşı getirdiği argümanlar, bir ana okul öğrencisinin zekâ düzeyini bile tutturamamaktadır ne yazık ki ve ikna edicilikten o kadar uzak ve totolojiktir ki, insan bu argümanlarla tartışmakta bile zorlanmaktadır.⁴⁹⁴ Yine de birkaç şey söylemeye çalışayım.

Yazarken kendisi bile pek inanmıyormuş gibi bir havası olan Lenin, “Basın özgürlüğü” pratikte, uluslararası burjuvazinin yüz binlerce Kadet, Sosyalist Devrimci ve Menşevik yazarı satın alıp, propaganda faaliyetlerini örgütleyip bize karşı savaşması anlamına gelir” diyor. Bence tam tersi. Basın özgürlüğünü ortadan kaldırmak, uluslararası burjuvazinin, yüz binlerce Kadet, Sosyalist Devrimci ve Menşevik yazarı “satın alıp” yapamayacağı değerinde büyük bir propaganda malzemesini onların eline vermiş ve bu malzemeyi sosyalizme karşı yüz yıl boyunca bol bol kullanmalarına yol açmıştır: “Sosyalizm özgürlükleri boğuyor”; “işte bakın, bizde komünist basın özgürlüğe sahipken, onlarda

493 V. I. Lenin, G. Mynasnikov’a Cevap, 5 Ağustos 1921. Nakleden, Slavoj Žižek, *Lenin* 2017, s. 87-93.

494 Neil Faulkner, Lenin’in Troçki’ye şöyle dediğini belirtmektedir: “Biliyor musun, sürekli takibat altında ve yeraltında geçen bunca zamandan sonra böyle birden iktidara yükselmek, insanı sersemletiyor.” (*Halkların Rus Devrim Tarihi*, çev: Tuncel Öncel, Yordam, 2017, s. 220-221).

birakın komünist olmayanları, partinin dışındaki diğer sosyalist ve komünistlere bile özgürlük yok.” (Bunun en iyi kanıtı, İç Savaş'ta her şeye rağmen Beyazlara karşı Bolşeviklerin safında yer alan Martov'un bile “uluslararası burjuvaziye hizmet ettiğinin” bizzat Lenin tarafından ileri sürülmesi değil midir?)

Evet, kabul etmek zorundayız ki, aslında birer ekonomik diktatörlük olan kapitalist ülkelerde, bazı münferit olaylar dışında, komünist basına gerçekten de herhangi bir yasak getirilmemiştir. Lenin'in *Bütün Eserleri* serbestçe basılıp satılmış, kütüphanelerinde yer almıştır. Sovyetler Birliği'nin büyük tehlike olarak görüldüğü 1920'li ve 1930'lu yıllar da dahildir buna. Acaba kapitalistler de komünist basını yasaklamasını bilmiyorlar mıydı; isteselerdi bunu yapabilirlerdi ama yapmadılar. Çünkü hem ekonomik diktatörlükleri yoluyla kendilerini güvencede hissediyorlardı, hem de Lenin'den daha akıllıydılar ve diğer nedenler bir yana, Lenin'den farklı olarak, düşmanlarının ağzına propaganda malzemesi verecek kadar aptal değillerdi. Lenin, özgürlük konusundaki uygulamalarıyla üstünlüğü burjuvaziye tanıyarak, fiilen onlara büyük bir hizmette bulunmuştur. Lenin ve Stalin'in eserleri Batı'da serbestçe basılır ve satılırken, 1930'larda Sovyetler Birliği'nde Stalin'in, 1920'li yıllarda Sovyetler Birliği'nde basılmış eserleri bile yasaktı, NKVD Büyük Terör kurbanlarının evlerine yaptığı baskınlarda, bu kitaplara bile “suç delili” olarak el koyuyordu. Çünkü bu kitaplarda, sonradan tasfiye edilen bazı Parti önderlerine olumlu atıflarda bulunuluyordu.

Lenin, basın özgürlüğünün Komünist Parti'yi hastalıklarından arıtmayacağını, çünkü dünya burjuvazisinin istediği şeyin bu olmadığını söylüyor. Lenin, basın özgürlüğü ile dünya burjuvazisini öylesine özdeşleştirmiştir ki, basın özgürlüğü lafının geçtiği her yerde “dünya burjuvazisi” demektedir. Aslında bu, Lenin'in zihninde dünya burjuvazinin çok net bir hegemonya kurduğunun göstergesidir. Öte yandan, tek başına basın özgürlüğü elbette bütün hastalıkları ortadan kaldırmayacaktı ama basın özgürlüğü ilga edilmemiş olsaydı, Sovyetler Birliği Komünist Partisi'nin basındaki eleştiriler yoluyla kendini denetlemesinin,

çeki düzen vermesinin yolları açık tutulmuş olacaktı. Eleştirinin ortadan kalktığı yerde çürüme başlar ve Nikos Poulantzas'ın deyişle “devrimin kartalı”⁴⁹⁵ Rosa Luxemburg'un belirttiği gibi, “Genel seçimler olmadan, sınırsız basın ve toplantı özgürlüğü olmadan, düşüncenin özgürce mücadelesi olmaksızın, her kamu kurumundaki yaşam ölür, içinde sadece işleyen tek unsur olarak bürokrasinin kalacağı bir biçime dönüşür. Kamu yaşamı giderek uykuya dalar.”⁴⁹⁶

Özgürlüklere Karşı Keyfi Baskı Devleti

Aslında Lenin'deki temel sakatlık, sadece basın özgürlüğü ile değil, bir bütün olarak özgürlüklerle burjuvaziyi veya kapitalizmi özdeşleştirmiş olmasıdır. Oysa, özgürlüklerin esas temsilcisi, dünyadaki ekonomik kapitalist diktatörlüğün uygulayıcısı burjuvazi veya kapitalizm değil, devrim ve sosyalizm olmalıydı. Esas devrim, burjuvaziyi ve kapitalizmi, özgürlükleri para düzeninin zincirlerine bağladıkları için daha üst bir konumdan eleştirmeliydi. Aslında Bolşevikler iktidara gelene kadar da durum buydu. Devrimcilerin özgürlükçü salvolarına hedef olan doğrudan burjuvaziydi ve bu konuda devrim burjuvazi karşısında, burjuvazinin “paralı özgürlükçülüğü” karşısında “eşitlikçi gerçek özgürlük” argümanıya büyük bir üstünlüğe sahipti. Ne zaman ki Bolşevik Partisi iktidara gelip özgürlüklerin kısıntısını bile ortadan kaldırdı, o zaman burjuvazi ve kapitalizm özgürlük bayrağını devrimcilerin ve sosyalistlerin elinden aldı, daha doğrusu bu bayrak göz göre göre Bolşevik Partisi tarafından uluslararası burjuvaziye hediye edildi. Bunun bir tek istisnası mutlak özgürlük taraftarı anarşistler ve liberter Marksistler olabilirdi ama onlar da seslerini duyuramayacak ölçüde marjinalize edilmiş ve baskı altına alınmışlardı.

İşin aslı şudur ki, devrimi yapan esas kitle gücüne, işçi, asker ve köylülere güvenmeyip sadece Parti'ne güvenmişsen ve daha kötüsü, Parti iktidarı adına olmayacak baskılara ve hatta giderek

495 N. Poulantzas, *Devlet, İktidar, Sosyalizm*, çev: T. İlga, Epos, 2004, s. 297.

496 Rosa Luxemburg, *Seçme Yazılar*, çev: T. Tayanç. Dipnot, 2013, s. 453.

sorumsuz (ya da sadece sana sorumlu), Çeka gibi polis örgütleri vasıtasıyla yargısız infazlara girişmişsen, elbette suçlarını örtbas etmek için yapman gereken ilk şey basın özgürlüğünü ve genel olarak özgürlükleri ortadan kaldırmak olacaktır. Lenin, ne yazık ki bunu yapmıştır.

Sovyetler Birliği'nde özgürlük sorunu, sadece basın özgürlüğünün ortadan kaldırılmasıyla sınırlı değildi. İşçiler, köylüler, askerler, entelejinsiya, ezilen milliyetler ve tüm toplum, her türlü özgürlükten yoksun bırakılmış, toplumun nefes alma kanalları, gizli polis Çeka, daha sonra GPU ve daha sonra NKVD tarafından özenle tıkanmış, ileri işçiler ve entelejinsiya özel olarak baskı altına alınmış, toplum herkesin konuşmaktan korktuğu kocaman bir toplama kampına dönüştürülmüş ve bu özgürlüksüzlük ortamından, bu kitapta ayrıntılarına giremeyeceğim en büyük zararı ülkenin entelektüel hayatı ve entelektüel yaratıcılık görmüş, bizzat sosyalizm nefes alamaz hale getirilmiştir. Daha toplama kamplarının Stalin dönemindeki kadar yaygın bir hal almadığı Lenin döneminde entelijensiyaya ilişkin kimi uygulamalar ve bu uygulamaları teşvik eden Lenin'in emir ve telgrafları, durumun vahametini net bir şekilde görmemizi sağlayacaktır. 19 Mayıs 1922'de, Lenin tarafından, Çeka'nın halefi GPU'nun başkanı Feliks Cerjinski'ye (daha sonraki başkanı Merjinski) yazılan ve "Karşıdevrime yardım eden yazar ve profesörlerin ülke dışına sürülmesi meselesine dair" başlığını taşıyan mektuptaki şu talimatına kulak verelim:

"Her politbüro üyesi haftada 2-3 saatini ayırarak komünist olmayan her türlü yayını okuyacak, yazarlarının politik geçmişini inceleyecek ve sürgün adaylarını belirleyecek. Ama gizlice. Tüm bilgiler GPU'da toplanacak."⁴⁹⁷

"Sürgün adayları" ile ne kastedilmektedir? Bunu da Mustafa Yılmaz'ın yazısından öğreniyoruz:

497 Lenin tarafından Cerjinski'ye yazılan mektup, RGASPI'den (Rusya Devlet Sosyal ve Politik Tarih Arşivi). Arşiv kaydı: RGASPI. F.2. Op.1. D.2311.L.2-2ob. Aftograf. 19 Mayıs 1922.

“Rusya’nın nasıl Rusya olduğunu anlamak için anahtar niteliğindeki olaylardan biri de tarihe Felsefeciler Vapuru olarak geçen sürgün vakası.

“Bolşevik yönetimle fikir ayrılığına düşmüş iki yüzün üstünde felsefeci, doktor, ekonomist, yazar, gazeteci ve tarım uzmanının 1922 sonbaharında Lenin’in inisiyatifiyle apar topar iki vapura doldurulup Almanya’ya sürülmesi bugün bu isimle anılıyor.”⁴⁹⁸

Lenin sadece böyle genel talimatlarla da yetinmemiş. Yazarlarla tek tek de uğraşmış. İşte, 21 Ağustos 1921’de Stalin’e yazdığı mektuptan bir bölüm:

“...Prokopoviç insanları toplayıp hükümet karşıtı konuşmalar yapıyormuş. Açlık Çekenlere Yardım Komitesi’ni kendine kalkan yapıyor. Daha ne bekliyoruz? Apaçık bir hazırlık içindeler, sabredebilir miyiz buna? Kesinlikle edemeyiz. Önerim: Komite dağıtılsın. Gerekçe: çalışmak istememeleri... Prokopoviç hükümet karşıtı konuşmalar yapmak suçlamasıyla derhal bugün tutuklansın. Biz toplantıyı titizlikle incelerken üç ay içeride tutulsun. Diğer üyeler derhal bugün Moskova’dan sürülsün. Her biri mümkün mertebe demiryolu olmayan bir taşra şehrine. Ve gözetim altında tutulsunlar...

“Yarın beş satırlık kısa ve kuru bir açıklama yayınlalım: çalışmak istemedikleri için komite dağıtılmıştır. Gazetelere de direktif verelim. Türlü türlü yollardan bunlarla alay etsinler... İki ay boyunca haftada bir kereden az olmamak kaydıyla var gücümüzle alaya alıp hayatı zehir edelim.”⁴⁹⁹

Mektupta adı geçen Sergey Prokopoviç, 1921-1922’de, Volga kıyısındaki bölgelerde yaşanan açlık sırasında “Açlık Çekenlere Yardım Komitesi”nin (Pomgol) kurulmasına önyak olan, dönemin ünlü ekonomistlerindendi.

Bir başka örnek de, yazar Mihail Osorgin’in anılarında ge-

498 Mustafa Yılmaz, “Oberbürgermeister Haken Vapuru” (Felsefeciler Vapuru), Şarap Dumanları sitesi, 16 Mayıs 2018.

499 V. I. Lenin, *Bütün Eserleri*. 53. cilt. S. 140-141.

çen, Troçki'ye atfettiği şu sözler:

“Bu insanları sürdük, çünkü kurşuna dizmek için bir gerekçe yoktu, katlanmaksızdı.”⁵⁰⁰

Ve Lenin'den Stalin'e bir başka “temizlik” talimatı daha:

“Bu beyefendilerden birkaç yüzünü acımadan sürmek şart. Rusya'yı uzun süreliğine temizleyeceğiz. . . Komünist selamlarımla.”⁵⁰¹

Mustafa Yılmaz, “sürülen”, “temizlenen” bu yazar ve sanatçılarla ilgili olarak şu bilgiyi veriyor:

“Kim bu profesörler ve yazarlar? Çarlık yanlıları mı, Beyaz Ordu taraftarları mı, eski asilzadeler mi? Hayır. Şu ya da bu devrimci fraksiyona mensup, Marksist, anarşist, liberal, Tolstoycu, kimi-leri din felsefesiyle ilgilenen bir grup entelektüel. Çoğu çarlık zamanı baskı görmüş, kovuşturmaya uğramış kimseler. Şubat Devrimi'nin de aktif destekçi ve katılımcıları. Hatta bazıları Ekim Devrimi'nin de. Felsefeciler arasında en bilinenleri Nikolay Berdyayev. Yazarlar arasında Yevgeni Zamyatin ve Mihail Osorgin var.”⁵⁰²

Lenin ve Troçki'nin “Kızıl Terör”ünün salt entelejensiya ile kısıtlı kaldığı sanılmasın. Baskının en ağırını, 1917 Devrimi'ni gerçekleştirmiş olan işçiler, askerler ve köylüler gördü. En başta da, Devrim'in kalesi olarak bilinen, ağırlıklı olarak Petrograd'ın kızıl Viborg bölgesindeki metal işçileri. Entelektüeller sürgüne gönderilirken, Bolşevik iktidara karşı kısa sürede uyanan bu öncü işçiler grev ya da yürüyüş yaptıkları için, Çeka ve Kızıl Ordu müfrezeleri tarafından doğrudan ölüme gönderildiler. Bunları örnekleri ile vereceğim ama önce, Bolşevik rejiminin temel dayanaklarından olan polis örgütü, Çeka'nın üzerinde durmam gerekiyor.

500 Osorgin M.A. Vremena. - Paris, 1955, s. 180-185.

501 V. I. Lenin'in Stalin'e yazdığı 16 Temmuz 1922 tarihli mektup, *RGASPI. F. 2. Op. 2. D. 1388. L.1. Aftograf.*

502 Mustafa Yılmaz, “Felsefeciler Vapuru”, Şarap Dumanları sitesi.

BAŞKALDIRIDAN POLİS DEVLETİNE...

Çeka'nın Kuruluşu ve İlk İnfazları

İktidarı ele geçiren Bolşeviklerin Ekim'in üzerinden daha iki ay geçmeden yaptığı ilk iş, 20 Aralık 1917'de, uzun adı "Karşı-Devrim, Spekülasyon ve Sabotajla Mücadele Olağanüstü Komisyonu" olan Çeka'yı kurmak oldu. Çeka'nın başkanlığına, Feliks Cerjinski getirildi. Çeka, Çarlık gizli polisi Okhrana'nın da merkezi olmuş olan, Gorohovaya Sokağı, 2 numarada faaliyete geçti.

Çeka, uyguladığı terör ve mahzenlerindeki infazlarla kısa sürede korkuyla anılan ve nefret edilen bir gizli polis örgütü olarak nam saldı. Her şeye rağmen, kendisinden sonraki gizli polis şeflerinden daha farklı bir yapıda olduğu anlaşılan Cerjinski'nin, "O kadar çok kan döktüm ki benim artık yaşamaya hakkım yok. Beni hemen vurmalsınız" diye yalvardığı söylenir.⁵⁰³ Elbette daha sonraki gizli polis şeflerinden böyle itiraflar duymak mümkün olmamıştır. Zaten Cerjinski'den sonra gelen Merzinski'yi saymazsak, sırasıyla Yagoda, Yejov ve Beria⁵⁰⁴, rejim adına en kanlı temizlikleri yaptıktan sonra, kendi "kadro"larıyla birlikte yine rejim tarafından idam edilmişlerdir.

Kuşkusuz Çeka, daha sonraki GPU, NKVD ve en son olarak da KGB'nin atası ve başlangıcıdır, hepsi sonuç olarak bu temele dayanır. Bununla birlikte, dönemlere göre aralarında bazı farklar da vardır. Çeka, tek parti diktatörlüğünün aygıtı olarak Parti'ye ve Sovnarkom'a bağlıken, Stalin'in NKVD'si, 1930'lardaki ve 1940'lardaki tek kişi diktatörlüğünün doğal sonucu olarak doğrudan Stalin'e bağlıydı, doğrudan ondan emir alırdı. Öyle ki, Kirov cinayetinde görüldüğü gibi, Stalin bazı gizli operasyonlar için NKVD'nin içinde kendine bağlı daha özel birimler bile oluşturmuştur.⁵⁰⁵ Bir diğer fark, Çeka gerçekten muhalifleri ve isyan halindeki işçileri hedef alırken, NKVD'nin, giderek ustalaştığı

503 China Miéville, s. 361.

504 Genrikh Yagoda, 1938; Nikolai Yejov, 1940; Lavrenti Beria, 1953 yıllarında idam edildiler. G.Z.

505 Bkz: Robert Conquest, *Kirov Cinayeti ve Stalin*, çev: Gün Zileli, h₂o, 2015.

sahte itiraf alma yöntemleriyle, Troçkistlerin ve diğer muhaliflerin yanı sıra, *çoğu Stalinist olan doğrudan Komünist Partisi üyelerini* ve yöneticilerini hedef almasıdır. Çeka, itiraf alarak işi kitabına uydurma yöntemi yerine, doğrudan ve yargısız infaz yapan bir örgüttü. Çünkü, Lenin'in açıkça belirttiği gibi, “kanun tanımaz bir diktatörlüğü” hesap verme zorunluluğu olmayan aygıttı.

Daha önce de belirtildiği gibi, devrimci değerlere hâlâ bağlı olan ve Çarlık döneminin anıları belleklerinde çok yeni olan birçok komünist, dirseğine kadar kana ve pisliğe bulanmayı gerektiren Çeka mensupluğunu içlerine sindiremedikleri için, zorunlu kılınmadıkları sürece Çeka'da görev almak istemediler, bu görevden mümkün olduğunca kaçınmaya çalıştılar. Boşluğu, doğal olarak eski Okhrana mensupları ve toplumun en yozlaşmış ve vicdansız unsurları doldurdu. Cerjinski, yukarıda alıntılıdığım türden bir “vicdan muhasebesi” anında, Bolşeviklerin görevden kaçtıklarından ve kendisini “Okhrana katilleriyle” baş başa bıraktıklarından yakınmıştır.

Çeka, göreve başlar başlamaz muhalifleri tutuklamaya girişti. O sırada hükümette bulunan Sol SR'ler, sahip oldukları Adalet Komiserliği aracılığıyla bu tutuklamaları önlemeye ve sınırlamaya çalıştı. Kısmen de olsa bu tür müdahaleler ilk başta etkili olabildi.

Fakat Çeka giderek kurumsallaştı. 11-14 Haziran 1918 tarihinde, Moskova'da toplanan Birinci Tüm-Rusya Çeka'lar Konferansı'nda Çeka Bolşevik fraksiyonunun 12 Haziran tarihinde aldığı kararlar onaylandı. “... gizli ajanlar kullanılması, önde gelen ve faaliyetlerini sürdüren monarşist-Kadet, Sağ Sosyalist-Devrimci ve Menşevik liderlerin hapsedilmesi, generallerin ve subayların gizlice izlenmesi ve Kızıl Ordu'nun – kumandanlarının, kulüplerinin, çevrelerinin, okullarının vb. – gözetlenmesi, önde gelen ve açıkça suç işlemiş karşı-devrimciler, spekülâtörler, hırsızlar ve rüşvet kabul etmekten suçlu olanların derhal kurşuna dizilmesi” karar altına alındı.⁵⁰⁶

Ne var ki, aslında “Pçeka [Petrograd Çeka'sı] karaborsacı-

506 A. Rabinowitch, *Bolşevikler İktidarda*, s. 271.

lar... tarafından istila edilmiş haldeydi.”⁵⁰⁷ Çeka'nın sorumsuzca infazlarını durdurmaya ve hukuki sınırlar içinde kalınmasını sağlamaya çalışan o zamanki Pçeka başkanı Yuritski, “vurgunculukla mücadele bağlamında... izleri takip ettiklerinde ipin ucunun sürekli Gorokhovaya'da, yani vurgunculuğun merkezinde, kendilerine çıktığını”⁵⁰⁸ söylüyordu. Yozlaşmanın, katiller sürüsünün üşüştüğü en yoz teşkilatta zuhur etmesinden daha doğal bir şey olamazdı.

Burada üzerinde duramayacağım kadar karmaşık olayların, çatışmaların ve suikastların sonucunda, 1918 yazında yapılan İkinci Kuzey Oblastı Sovyetler Kongresi'nde, Sverdlov ve Troçki'nin yaptıkları ateşli konuşmaların da etkisiyle, “Çeka tarafından Şubat'tan beri uygulanan ve teşvik edilen karşı-devrimcilerin yargısız infazının yeniden uygulamaya konulması”⁵⁰⁹ kabul edildi. Pçeka başkanı Yuritski, yargısız infazlara tek başına (ve Lenin'in azarlamalarına rağmen) direnmeye devam etti:

“Kuzey Oblastı Sovkom'unun Pçeka Yürütme Kurulunda infazların onaylanmasına ilişkin kararına bir tek Yuritski karşı çıkmıştı. Pratikte de bu doğrultuda davrandı. Ancak Kurul, onun infazların zarar verici olacağı argümanını kesin bir dille reddettikten sonra, Yuritski yirmi bir siyasi mahkûm ve adi suçlunun akıbeti konusunda çekimser oy kullanınca, çoğunluğun iradesi geçerli olacaktı. Yirmi bir mahkûm, iki gün sonra (21 Ağustos'ta) vuruldu... Dokuz kişi adli suçlar nedeniyle vuruldu; bu dokuz kişinin dördü eski Pçeka komiseriydi. Kalan on kişiye, çoğu Kızıl Ordu askerleri arasında karşı-devrimci ajitasyon yaptığı iddia edilen siyasi mahkûmlardı.”⁵¹⁰

Çeka'nın “Kızıl Terör”ü

Brest-Litovsk anlaşmasına karşı çıkararak hükümeti terk eden ve

507 Agy, s. 270.

508 Agy, s. 271.

509 Agy, s. 315.

510 Agy, s. 317.

1918 yılı Temmuz’unda ayaklanmaya girişen Sol Sosyalist Devrimciler de, daha “Kızıl Terör” öncesinde Çeka’nın şiddetli bir bastırma hareketinin hedefi oldular ve “... pek çoğu sıradan üye olmak üzere dört yüzden fazla Sol Sosyalist Devrimci yakalandı ve sayısı belirsiz bir kısmı yargısız infaz edildi.”⁵¹¹

30 Ağustos 1918’de, Pçeka başkanı Moisey Yuritski, Halkçı Sosyalist olarak bilinen, yetenekli bir şair olan, 22 yaşındaki Kanneğisser tarafından vurularak öldürüldü. Bu olay da bireysel terörün ne kadar kör olduğunu gösteren önemli bir örnektir. Çeka tarafından öldürülmesi kararlaştırılan, arkadaşı Pereltsvig’in ölüm kararının altında Yuritski’nin imzasını gören Kanneğisser, arkadaşının intikamını alma güdüsüyle bu eyleme girişmişti. Oysa Yuritski, Pçeka içinde sorumsuzca ve dizginsizce girişilen Çeka infazlarına en fazla direnen kişiydi. Bir ölüm kararının altında imzasının bulunması elbette onun açısından olumsuz bir durumdu ama bu imzanın kaç mahkûmun ölümden kurtarılması için yapılan bir uzlaşmanın sonucu olarak atıldığını kimse bilemez. Elbette intikam duygusuyla yanıp tutuşan Kanneğisser de bilemezdi.

Yuritski’ye yapılan suikastın akşamı, Fanya Kaplan adında bir Sosyalist Devrimci kadının Lenin’e karşı suikast girişiminde bulunması ve Lenin’in bu teşebbüs sonucunda yaralanması bardağı taşıran son damla oldu, Bolşevikler ve Çeka içinde yaygın bir terör uygulanması için sabırsızlanan eğilimin zincirlerinden boşanmasına yol açtı. “Kızıl Terör” başlamıştı.

Alınan ilk karar, tutuklu bulunan “karşı-devrimci”lerin infaz edilmesi oldu. İlk elde, hapishanelerdeki 512 “karşı-devrimci” kurşuna dizilerek infaz edildi.

Hapistekilerin infaz edilmesinin hemen ardından yaygın bir tutuklama kampanyası başlatıldı. Dönemin gazete haberlerinden, 31 Ağustos/1 Eylül 1918 gecesı çok sayıda “karşı-devrimci”nin yakalanarak yargılanmaksızın infaz edildiğini öğreniyoruz. “Kızıl Terör” döneminde bin civarındaki tutsağın yaklaşık 500’ünün

511 A. Rabinowitch, *Bolşevikler iktidarda*, s. 288.

Kronstadt Çeka'sı tarafından infaz edildiği de kaydedilmelidir.⁵¹²

Artık tam bir “linç hukuku” atmosferi doğmuştu. Petrograd'da yayınlanan *Krasnaya gazeta*'nın attığı başlıklar ve yayınladığı makaleler, bunun en tipik göstergesidir. Gazetenin 31 Ağustos tarihli başyazısı “Kana Kan” başlığını taşıyordu. Makale, “İşçileri manen çelikleşmeye çağırıyordu; böylece işçiler düşmanları katledilirken merhamet duygusu hissetmeyecekler ve kan denizini görünce tereddüt etmeyeceklerdi. Başyazı şöyle sona eriyordu: ‘Varsın burjuvazinin ve hizmetkârlarının kanı aksın; daha çok kan aksın!’”⁵¹³

Bu kan banyosunun orta yerinde, ılımlı Bolşeviklerden Riyanov, Moskova'da bölgesel işçi kongresi katılımcılarının serbest bırakılmasını sağladıktan sonra Petrograd'a dönmüştü. Petrograd'da “Kızıl Terör” uygulamalarını görünce dehşete kapıldı. Yaptığı ateşli bir konuşmada, “kızıl bayraklar masum proleterlerin kan lekesinden arındırılmadıkça, Petrograd proletaryasının ‘Ekim’i mutlu bir bayram olarak kutlayamayacağını savundu” ve “Kızıl Terör” kurbanlarının salıverilmesini önerdi.⁵¹⁴ Riyanov'un da sözlerinden anlaşıldığı gibi, “Kızıl Terör” kurbanlarının arasında çok sayıda işçi de bulunuyordu. Artık o sırada Petrograd'ın şefliği göreviyle iyice kendinden geçip kayıtsız şartsız Lenin'in safalarında yer almış olan Zinovyev ise, “işçiler Sağ Sosyalist Devrimciler gibi bu ‘eşkıyaları’ izlerse, devrimin onlara da savaş açmaktan başka bir seçeneği olmayacağını söyleyerek, ‘Yaşasın Kızıl Terör’ diye bağırırdı.”⁵¹⁵

“Kızıl Terör”, Sovnarkom'un 5 Eylül 1918 günü aldığı kararla her türlü kısıtlamadan resmen azad edildi. Çeka'ya, “Beyaz Muhafız örgütleriyle, komplo ve suikastla ilişkisi olan herkesi – yani Çeka'nın seçtiği herkesi – ‘öldürme’ yetkisi” verildi. “İç düşmanları’ ortadan kaldırması... için Çeka'nın yetkileri üzerindeki bütün kısıtlamalar yasal olarak” kaldırıldı. “... binlerce kişi

512 Agy, s. 322.

513 Agy, s. 323.

514 Agy, s. 331.

515 Agy, s. 332

- SR, anarşist, çeşitli sosyalistlerin yanı sıra Kadet ve monarşist
- gerçek ya da düzmece suçlamalarla idam edildi.”⁵¹⁶

Bookchin, bu sürecin, devrimi karşıdevrime dönüştürdüğünü şu sözlerle ortaya koyuyor:

“... Çeka ve onun varisi gizli polis aşama aşama devlet içinde devlet halini alarak diktatörlüğü her yana yaydı ve bütün özgürleşme umutlarıyla birlikte devrimi, Rus halkları, özellikle de köylüler için süreğen bir karşı-devrime dönüştürdü.”⁵¹⁷

Aynı süreci, ünlü devrimci Anjelica Balabanov da şöyle ifade etmektedir:

“Rusya’nın ve dolaylı olarak genelde devrimci hareketin trajedisini, şiddetin savunmadan çok bir alışkanlık halini almasıyla başladı. Daha Rusya’dan ayrılmadan önce Rus liderlerinin en küçük direnişin bile peşine düşmeyi – her türlü muhalefeti ortadan kaldırmayı – çok çabuk alışkanlık haline getirdiği sonucuna varmıştım.”⁵¹⁸

Anarşistler de “Kızıl Terör”den nasiplerine düşeni aldılar. 11-12 Nisan 1918 gecesini “Çekacılar’ın baskını yaptı” 26 anarşist merkezin çoğu hiçbir çatışma olmadan teslim oldu. Fakat en azından ikisinin – Anarşi Yuvası ve Doskoi Manastırının – güçlü direnişinde bir düzine Çekacıyla 40 anarşist öldü yahut yaralandı. Sonunda direnişi kıran Çeka, 500’den fazla anarşisti hemen hapse gönderdi ve Petrograd’ın yanı sıra çevre illerde de anarşist faaliyetleri durdurdu.”⁵¹⁹ Diğer yandan, anarşist Mahno gerilla hareketinin mensupları da ağır baskı altındaydı:

“ ‘Sovyetler’ hükümeti ile Mahno arasındaki anlaşma sırasında, Mahnocu delegasyon hapisteki veya sürgündeki ve serbest bırakılması gereken kişi sayısını, çoğu Mahnocu harekete sempati duydukları gerekçesiyle kitlesel olarak yakalanmış köylüler olmak üzere,

516 Bookchin, s. 322-323.

517 Agy, s. 323.

518 Balabanof, *My Life as a Rebel*, Greenwood Press, 1968, s. 185.

519 Bookchin, s. 357.

resmen 200.000'den fazla olarak tespit etmişti... çoğu zaman gizli ve halkın bilmediği çok sayıdaki yerel hapishanede hiçbir iz bırakmaksızın kurşuna dizilmiş veya yok olmuş insan sayısını hiçbir zaman bilemeyeceğiz... 1921 yazında Sovyet basını... Ukrayna'nın küçük bir kenti olan Jmerinka yakınlarında... 30-40 anarşistin... kurşuna dizildiği haberini yayımladı."⁵²⁰

“Kızıl Terör”ün aldığı kurbanların sayısına gelecek olursak, Marcel Liebman aşağıdaki rakamları vermektedir:

“Bolşevik hükümetinin devrim düşmanlarına yönelttiği tedhişin yol açtığı kurbanların sayısı, ciddi bir tahmine göre, elli bin kadardır. Ancak, çarpışırken ölen savaşçılarla zincirden boşanmış halk yığınlarının giriştikleri kontrol dışı kıyımlarda canlarını kaybedenler bu sayının içinde değildir.”⁵²¹

Çeka'nın idam ve infazlarıyla ilgili en net saptamayı Emma Goldman yapmaktadır:

“Bolşeviklerin, 1917 yılında geçici hükümetin asker kaçakları için ölüm cezasını yürürlüğe koyma girişimi sırasındaki tavırlarını hatırlamak ilginç olacaktır. O zaman Bolşevikler bu türden bir vahşete karşı çok şiddetli tepki göstermiş, ölüm cezasının insanlık açısından ne kadar barbarca ve alçaltıcı olduğunu savunmuşlardı. Ekim Devrimi'nden hemen sonra, Sovyetlerin İkinci Tüm Rusya Kongrelerinde Bolşevikler, diğer devrimci unsurlarla birlikte, bu cezanın kaldırılması doğrultusunda oy vermişlerdi. Bugün Razstrels (kurşuna dizme) Çeka'nın komünist devletçe kabul edilen ve bir komünist azizin yetkisi dahilinde uygulanan en gözde yöntemdir... Bolşevik devletin kanıtlandığı şey, kendisinin şimdiye kadar Rus devrimi açısından yok edici bir komplo olduğu ve böyle olmaya devam ettiğidir.”⁵²²

520 Volin, s. 254-255.

521 Marcel Liebman, *Rus Devrimi*, Çev: Samih Tiryakioğlu, Ayrıntı, 2017, s. 374.

522 Emma Goldman, *Rus Devriminin Çöküş Nedenleri*, çev: Yakup Coşar, Dipnot, 2008, s. 44-45.

Çeka'nın Rehin Alma Sistemi

Çeka, elbette Sovnarkom'un emriyle, rejim karşıtlarının ya da doğrudan rejime karşı savaşanların ailelerini rehin almak gibi, en adi ve acımasız yöntemlere bile başvurmaktan çekinmedi. Hukukun en temel kurallarından olan "suçun şahsiliği" kuralı zaten başından beri ortadan kaldırılmıştı. Rehin alma uygulaması ise, bu kural ihlalinin zirvesiydi. Bolşevik iktidara karşı çıktıkları düşünülenlerin eşleri ve çocukları da aynı şekilde suçlu kabul edilecek ve kurşuna dizilecekti.

Bu uygulama esasen, Sol SR'lerin 1918 Temmuzundaki ayaklanma girişiminden sonra başlatıldı ve daha ileride, "Kızıl Ordu" başlığı altında ele alacağım gibi, Kızıl Ordu'da görevli eski Çarlık Ordusu subaylarının "ihanet etmesi"ni önleme gerekçesiyle, onların ailelerine karşı da uygulandı. "Ama savaş alanlarındaki subaylara ölüm cezası bile az geliyordu. Bunun üzerine Troçki subay ailelerinin bir deftere yazılmasını emretti. Böylece ihanet etmek isteyenler düşman tarafına geçecek olurlarsa karılarıyla çocukları rehine olarak alınacaklardı. Korkunç bir tedbirdi bu."⁵²³ Rehinelerin kurşuna dizilmesi oldukça sık görülen bir olaydı. "Polonyalı Cerjinski tarafından yönetilen ve daha sonra OGPU haline gelmiş olan Çeka⁵²⁴ ... rehinelerin kurşuna dizilmesine kadar varan hararetli bir faaliyet göstermeye başlamıştı."⁵²⁵

Çeka, Kronstadt ayaklanması sırasında da Kronstadtlıların ailelerini rehin alma uygulamasına başvurdu. Kronstadt üzerinde uçaklardan atılan bildirilerde şöyle yazılıyordu:

"Savunma Komitesi... bütün bu tutukluların... rehine olarak tutulduklarını bildirir. [Kronstadt'daki] tutuklu yoldaşlarımıza en küçük bir zarar verilirse rehineler bunu canlarıyla ödeyecekler."⁵²⁶

Kronstadtlılar bu bildiriye, 7 Mart 1921 tarihli Kronstadt *Iz-*

523 I. Deutscher, *Troçki-Silahlı Sosyalist*, s. 486.

524 Çeka'nın OGPU ya da GPU'ya dönüşmesinin tarihi 6 Şubat 1922'dir, G.Z.

525 I. Deutscher, *Stalin*, çev: Selahattin Hilav, Ağaoğlu, 1969, s. 281.

526 Aktaran Volin, s. 411-412

vestiya'sının 5. Sayısında yayınlanan şu radyo mesajıyla cevap veriyorlardı:

“Kronştadt garnizonu adına Geçici Devrimci Komite, Petrograd Sovyeti tarafından işçilerin, bahriyelilerin ve kızıl askerlerin rehin olarak tutulan ailelerinin yirmi dört saat içinde serbest bırakılmasını talep ediyor.

“Kronştadt garnizonu, komünistlerin Kronştadt'da tamamen özgür olduklarını ve ailelerinin kesinlikle her türlü tehlikenin dışında olduğunu açıklıyor. Petrograd Sovyeti örneği burada izlenmeyecek çünkü bu yöntemleri, rehin tutmayı, bir umutsuzluk kudurganlığının kışkırtması olsalar bile, en aşağılık ve iğrenç yöntemler kabul ediyoruz. Tarih, benzeri bir yüz karasına tanık olmamıştır. – Petriçenko,⁵²⁷ Geçici Devrimci Komite Başkanı; Kilgats, sekreter.”⁵²⁸

1920'li yılların başlarında, Moskova'nın Dimitrov kasabasında *ömrünün son yıllarını* yaşamakta olan yaşlı anarşist Kropotkin, rehin alma olaylarını duyunca dehşete kapılmış ve Lenin'e bir mektup yazarak bu uygulamanın insanlık ve çağ dışı olduğunu hatırlatmaya çalışmıştı. Kropotkin 21 Aralık 1920 tarihli mektubunda şöyle diyordu:

“Değerli Vladimir İlyiç,

“*Izvestiya* ve *Pravda*'nın bildirdiğine göre, Sovyet hükümeti, Ulusal ve Taktik Merkezi Beyaz Muhafızları ve Wrangel subayları ile birlikte, Savinkov ve Çernov gruplarından SR'leri de rehin alma ve Sovyet önderlerinin yaşamlarına bir suikast girişimi olması durumunda da, bu rehineleri 'acımasızca' idam etme kararı almıştır.

“Böylesi önlemlerin ortaçağların ve din savaşlarının en kötü dönemlerine geri dönüş olduğunu yoldaşlarına anımsatacak ve onları ikna edecek hiç kimsenin aranızda bulunmaması mümkün müdür? (...)

527 Sığındığı Finlandiya'dan, 1945 yılında Sovyetler Birliği'ne döndü ve döner dönmez atıldığı toplama kampında birkaç yıl sonra öldü. (Bkz. Paul Avrich, *Kronstadt 1921*, s. 197.

528 Agy, s. 412.

“Bir rehin, işlediği herhangi bir suç karşılığında ceza olarak hapsedilmiş değildir. Daha çok, öldürülmesi tehdidiyle, düşmana şantaj yapmak için tutulur: ‘Bizden birini öldürürseniz, biz de sizden birini öldürürüz.’(..)

“Bunun rehinelere ve onların aileleri için işkencenin geri getirilmesinden farklı olmadığını yoldaşlarınızın anlamaması mümkün müdür? (...)

“Krallar ve papazlar bile, rehin alma gibi barbarca savunma araçlarını reddetmişlerdir. Öyleyse, nasıl olur da, yeni bir yaşamın savunucuları ve yeni bir toplumun kurucuları, kendi düşmanlarına karşı böylesi bir savunma silahına başvurabilirler?”⁵²⁹

Üstelik “rehin alma” ve idam cezası, Çeka açısından salt bir “savunma” tedbiri değil, aynı zamanda idama mahkûm edilen insanlardan para sızdırma yoluydu. Bunu, Rus Devrimi’ni desteklemek için “gönüllü olarak” Amerika’dan Rusya’ya sürgün edilmesini sağlayan, fakat Rusya’da gördükleri karşısında büyük bir hayal kırıklığına uğrayan Emma Goldman canlı tasvirler eşliğinde şöyle anlatmaktadır:

“Ölüm cezasına çarptırılan büyük vurguncuların bir servet değerinde fidyeler ödeyerek Çeka tarafından serbest bırakılması kanıksanmış bir olaydı. Diğer bir uygulama ise, mahkûmun idamını akrabalarına bildirmek üzerine kurulmuş bir hileydi. Tam ailesi yasa gömülmüşken, bir Çeka görevlisi geliyor ve onlara yanlılık yapıldığını bildiriyordu. Suçlanan adam hâlâ hayattaydı ama bundan sonra yaşaması, ödenecek yüklü miktarda paraya bağlıydı. Mahkûmun ailesi ve arkadaşları istenilen miktarı denkleştirmek için seferber oluyor, toplanan para biçilen miktardan eksik bile olsa Çeka geri çevirmiyordu. Daha sonra, yanlış olduğu söylenen şeyin aslında hiç de yanlılık olmadığı ve infazın çoktan yapıldığı anlaşılıyordu. Eğer bu durumu protesto etmeye yeltenen birisi çıkarsa, anında tutuklanıyor ve ‘Çeka’ya rüşvet verme teşebbüsünden’ kurşuna diziliyordu. Neredeyse her sabah, şafakta, bir kamyon dolusu ölüme mahkûm insan, ‘Çeka Sokağı’ndan gürültüyle geçerek hızla şehrin dışına

529 Paul Avrich, *Rus Devriminde Anarşistler*, çev: Celal Kanat, Metis, 1992, s. 171-172.

doğru götürülüyordu. İdama mahkûm kişi, vagonun içine zorla yüzükoyun yatırılıyor, elleri arkadan bağlanıyor ve başına silahlı nöbetçiler konuyordu. Kamyonla birlikte gelmiş at sırtındaki Çekacılar, yol boyunca vagonun açık pencerelerinden gördükleri herkese ateş ediyorlardı. *Razmenyat* olmuş (imha edilmiş) bu insanların son yolculuk öykülerinden geri kalan tek şey, kamyonun yol boyunca geride bıraktığı kırmızı bir çizgiydi.”⁵³⁰

Bu “kırmızı çizgi”, aynı zamanda Lenin’in “kanun tanımaz” diktatörlüğünün yolunu da göstermektedir.

Bu “kanun tanımaz” diktatörlüğün vicdanları son derece rahatsız eden ve insanlığın belleğinden silinmeyen örneklerinden biri de Çar’ın ve ailesinin çocuklarıyla birlikte topluca kurşuna dizilmesidir. Yekaterinburg şehrinde mahpus tutulan Çar II. Nikolai, Çariçe Aleksandra ve beş çocukları (en küçüğü 12 yaşındaydı) Temmuz 1918’de, isyan eden Çek birliklerinin ilerleyişinden paniğe kapılan rejim tarafından topluca ve bir arada kurşuna dizilerek öldürüldüler.⁵³¹

ASKER KOMİTELERİNDEN İDAM MÜFREZELERİNE...

1917’deki Asker İsyanı, Yeni Rejime Karşı 1918 Yılında da devam ediyor

Lenin, Ekim’den önce ne dediyse sonrasında tam tersini yaptı. Ekim Devrimi’nden önce yazdığı *Devlet ve Devrim* adlı kitabında, “Bürokrasi ve sürekli ordu, burjuva toplumunun gövdesindeki ‘asalak’lardır”⁵³² der ve Marx’ın *Fransa’da İç Savaş* kitabından, “... komünün ilk kararnamesi, sürekli ordunun ortadan kaldırılması ve onun yerine silahlı halkın koyulmasıydı”⁵³³ cümlesini alıntılarken, Ekim’den sonra, Troçki’nin komutanlığında, Çarlık Ordusu’nu restore edip ondan bile daha merkeziyetçi bir ordu

530 E. Goldman, *Hayatımı Yaşarken-II*, çev: Emine Özkaya, Kaos-Metis, 1997, s. 850.

531 M. Liebman, s. 373 (dipnot); I. Deutscher, *Silahlı Sosyalist*, s. 490-491.

532 Lenin, *Devlet ve Devrim*, çev: M. Halim Spatar-Celal Üster, Yordam, 2015, s. 45.

533 Agy, s. 59.

inşasına girişmekte bir an bile tereddüt etmedi.

1918 yılı başlarında yeni rejim, Şubat Devrimi'nin ordu konusundaki özgürlükçü kazanımlarına sıkı sıkı sahip çıkan askerleri yeniden disiplin altına almakta oldukça zorlandı. Ayrıca, "Ekim 1917 sonlarına kıyasla, 1918 Şubat ve Mart aylarında Petrograd proletaryasıyla Bolşevikler arasındaki ilişki soğumuştur ve bu, askere alma çabalarını zora sokuyordu. Bu değişim, kısmen Ekim Devrimi'nin ekonomik sonuçlarından halkın hoşnutsuzluğuna, her şeyden önce de gıda kesintileri ve gittikçe artan işsizliğe dayanmaktaydı."⁵³⁴

Donanmada durum rejim açısından daha da kötüydü. 25 Mayıs 1918 günü, mayın gemileri genel kurulu, "... halk yönetiminin tecessümü olarak Sovyet iktidarı ülküsünü destekleyen, ama Bolşeviklerin hâkim olduğu, baskıcı mevcut hükümeti karşı-devrimci ve anavatan için felakete yol açan bir hükümet olarak mahkûm eden bir önergeyi onayladı."⁵³⁵ Özellikle Brest-Litovsk barış anlaşmasından sonra Kronstadt bahriyelileri arasında yayılan rejim aleyhtarı hissiyat, rejim açısından gittikçe daha tehlikeli bir hal almaktaydı.⁵³⁶ Ekim Devrimi kutlamalarının hemen arifesinde, Kronstadt donanmasında alınan şu karar, aslında yalnızca bahriyelilerin değil, 1917 yılı boyunca isyan halinde olan ve bu tavrı 1918 yılında da sürdüren askerlerin ruh halini ve yönelimini göstermesi ve Bolşeviklerin eski ordunun askerlerine neden güvenemediklerini göstermesi açısından ilginçtir:

"Devrimci halkı utanca sürükleyen Brest antlaşmasının derhal geçersiz kılınmasını talep ediyoruz. [Almanlara] tazminat ödenmemesini talep ediyoruz... Tarlalardan ve tezgâhlardan henüz dönmüş olan bizler, maaşlı bürokratların-komiserlerin keyfi yönetimine ve şiddetine maruz kalan emekçi halkın dört bir yandan yükselen feryadına karşı sessiz kalamayız. Bizler, işçi ve köylü Sovyetleri kongrelerinin dağıtılmasını ve tutuklanmasını yaşadık. Bizler, çoğu masum işçilerin, köylülerin ve deniz-

534 A. Rabinowitch, *Bolşevikler İktidarda*, s. 186.

535 Agy, s. 242.

536 Agy, s. 337-338-339.

cilerin dayak yediğini ve vurulduğunu gördük...

“Gerçek Sovyet iktidarının yeniden kurulmasını talep ediyoruz.”⁵³⁷

Ertesi gün, 14 Ekim’de, bahriyeliler başka bir toplantı yaparak Bolşevik komiser Flerovski’yi görevden aldılar ve yerine kendi temsilcilerini seçtiler. Bahriyelilerin yeni temsilcisi Georgi Şanın “1 nolu Emir” yayınlarak Bolşevik komiserlerin tüm emirlerini hükümsüz kıldı. Ardından gelen “2 nolu Emirle” de, yeni yetkililerden izin almayanların müfreze tesislerine girişini yasakladı. Bu isyan Pçeka tarafından 15 Ekim’de bastırıldı ve isyanın önderlerinden, bir kısmı Sol SR olduğu ileri sürülen 11 bahriyeli Peter ve Paul kalesinde infaz edildi.⁵³⁸

Asker İsyanının Tasfiyesi ve Şubat Devrimi’nin Özgürlükçü kazanımlarının ilgası: Çarlık Ordusu Geri Geliyor!

Elbette yeni rejim Şubat Devrimi’nin özgürlükçü kazanımlarından vazgeçmek niyetinde olmayan ordu ve donanmanın askerleriyle, aşağıdan kurulmuş binlerce ordu komitesinin varlığı devam ederken, kendi amaçlarına körü körüne hizmet edecek bir ordu kuramazdı. Bu durumda yeni bir ordu kurmak gerekiyordu. Elbette bu “yeni” ordu, eski Çarlık Ordusu’nun yeniden hortlatılmasından başka anlama gelmiyordu.

“Kızıl Ordu” adını alacak bu orduyu kurma görevi 1918 yılı başlarında Savaş Komiseri ve Yüksek Savaş Kurulu Başkanı Troçki’ye verildi. Troçki’nin yaptığı ilk işlerden biri, eski orduyu terhis ederek, bu yolla devrimci asker komitelerinin varlığına da son vermek oldu. Deutscher’in belirttiğine göre, “... hükümet bunları yeni kurulacak orduda kullanmaktansa silahlarını ellerinden alıp serbest bırakmayı tercih etti. Hükümet ordu kalıntılarının kötü alışkanlıklarını yeni orduya aşılmasından korkuyordu. (abç. G.Z.)”⁵³⁹; “Bolşevikler militarizmi atmışlar,

537 Agy, s. 340-341.

538 Agy, s. 342.

539 I. Deutscher, *Silahlı Sosyalist*, s. 476.

askerlere disipline karşı gelmeyi ve subayları düşman saymayı öğretmişlerdi... Propagandaları o kadar büyük bir başarı sağlamıştı ki aynı propaganda eninde sonunda dönüp dolaşıp kendilerini de vurmuştu. Bu bakımdan kendileri için bir ölüm-kalım sorunu olan orduyu kurmadan önce yarattıkları anlayışı silmeleri gerekiyordu.”⁵⁴⁰; “... kimileri de erlerin kendi komutanlarını ve er komitelerini seçme hakkından vazgeçilemeyeceğini söylüyordu. Troçki'nin işe başladığı sırada ilk sözü şu oldu: Asker komiteleri savaşları yönetemez; bir orduda merkezci yönetim ve askeri disiplin olmalıdır. Troçki'nin bu sözü ihtilalde tapılan fikirlere karşı savrulmuş bir küfür gibi geldi herkese.”⁵⁴¹

Gerçekten de öyleydi.

Asker komiteleri dağıtıldı; yerine merkeziyetçi komiser ve subay sultanı getirildi. Askerlerin söz ve itiraz özgürlüğü tamamen ortadan kaldırıldı. Askerlerin subayları seçme ilkesi ilga edildi, subaylar Çarlık Ordusu'nda olduğu gibi Genel Kurmay tarafından atanmaya başlandı. “Seçilme ilkesi” diye yazıyordu Troçki, “siyasal bakımdan anlamsız ve teknik bakımdan uygunsuzdur ve zaten kararnameyle de bir tarafa bırakılmıştır.”⁵⁴²

Çarlık Ordusu'ndaki ritüeller, rütbe, nişan ve madalyalar geri getirildi. Subayları selamlama zorunluluğu, subay ve asker mekânlarının ayrılması yeniden teessüs edildi.⁵⁴³

Şubat Devrimi'yle ilga edilen, orduda idam, yeniden, hem de daha acımasız ve yargısız infaz şeklinde uygulamaya kondu. Çarlık Ordusu'ndaki uygulamalara ek olarak, ordu içinde subaylardan da daha büyük bir otoriteye sahip komiserler ve Çekistler aracılığıyla korkunç bir merkezi disiplin kuruldu. Disiplini ihlal edenin cezası idamdı. Savaş anında, fiilen meydana gelen durumlar sonucunda kendi inisiyatifi ile geri çekilme kararı almanın karşılığı kurşuna dizilmektir. Kararı alan birlik komutanı su-

540 Agy, s. 479.

541 Agy, s. 477.

542 Troçki, “Work, Discipline, Order”, *Sochineniya*, XVII, s. 171-172.

543 Maurice Brinton, *Bolşevikler ve İşçi Denetimi*, çev: Necmi Erdoğan, Ayrıntı, 1990, s. 74.

bay ise, geri çekilen askerler gibi o da kurşuna diziliyordu. Savaş alanlarında, askerlerin kendiliğinden geri çekilmesini önlemek için arkalarında genellikle Çeka müfrezeleri yer alıyor, geri çekilenleri anında ve yerinde öldürüyorlardı. Kronstadt ayaklanması sırasında buzların üzerinden Kronstadt'a karşı zorlu bir saldırıya sevk edilen (ve aslında bahriyelilere karşı savaşmaya hiç gönüllü olmayan) Kızıl Ordu askerlerinin arkasında da, kaçanları ya da geri çekilenleri vurmaya hazır, makineli tüfekli Çeka müfrezeleri vardı.⁵⁴⁴

Ordu birimlerinde her türlü topplaşma (elbette Parti'nin izin verdikleri hariç), kongre, birlikte karar alma isyan sayılıyor ve ölümle cezalandırılıyordu.

Kızıl Ordu'da, Troçki'nin bir uygulaması olarak eski Çarlık Ordusu subaylarının yeniden görev alması sağlanmıştı. Bu subaylar, yanlarına konan parti komiserleri tarafından denetleniyordu. Fakat daha önemlisi, "ihanet edip" karşı tarafa geçmelerini önlemek için, subayların aileleri "deftere yazılıyor", yani rehin tutuluyordu. Kısacası, ordudan firar eden ya da karşı tarafa geçen subayın bütün ailesi infaz edilecekti.

Bir süre sonra zorunlu askerlik hizmeti de kuruldu. Elleri silah almak istemeyen vicdani retçiler ve Tolstoycular da artık tehdit altındaydı. "Resmî verilere göre, 1922 sonlarına kadar, orduda hizmet vermeyi reddettikleri için 90 'Tolstoycu' (tam pasifist) anarşist kurşuna dizildi."⁵⁴⁵

KÖYLÜYE TOPRAK DAĞITMAKTAN ÜRÜNÜNE EL KOYMAYA...

Köylüye Toprak Dağıtım Kararı ve Sonrası...

Lenin, Ekim'le birlikte Bolşeviklerin klasik toprak programını terk edip Sosyalist Devrimcilerin toprak programını benimsemiş, 26 Ekim 1917, ardından da 19 Şubat 1918 kararlarıyla kır-

544 P. Avrich, *Kronstadt 1921*, s. 140.

545 Volin, s. 255.

sal ahalinin popülist ve eşitlikçi taleplerini resmen ilan etmişti. "... genç Sovyet hükümeti, topraktaki özel mülkiyeti bütünüyle ilga etti ve toprakların, yardımcı emek kiralamasızın, kendi emekleriyle çalışan emekçiler arasında eşit olarak paylaşılmasını emretti. Bu iki karar, 1917 yazında ... bizzat köylülerin aylarca önce başlattığı, toprağı bağımsız aile birimlerine dağıtarak 20 milyondan fazla küçük parçaya bölme girişimine yeni bir atılım kazandırdı... Köylüler için Bolşevik Devrimi'nin anlamı, her şeyden önce toprağı olan açlıklarını gidermesi ve asilleri tasfiye etmesiydi, şimdi onların istediğı tek şey huzurdu."⁵⁴⁶

Ne var ki, bu huzur hiçbir zaman gelmeyecekti. "İç Savaşın büyümesiyle ve ürünlere el koyma birliklerinin köylük bölgele- rin üzerine çullanmasıyla birlikte, köylüler, Bolşevikleri, dost ve velinimetten çok, düşman olarak görmeye başladılar. Köylüler, Lenin ve partisinin, efendileri kovup halka toprak vermekteki amaçlarının yalnızca onların ürünlerine el koymak olduğunu söylüyor ve Bolşeviklerin, toprağı uygun gördükleri gibi özgürce kullanmalarını önlediklerinden şikâyet ediyorlardı."⁵⁴⁷

Bolşeviklerin kısa süre içinde değışen politikaları karşısında köylüler kendi mantıklarının yolunu izleyip şu sonuca varıyor- lardı: "Biz Bolşeviğiz, komünist değıl. Bolşeviğiz, çünkü onlar toprak sahiplerini sürüp attılar. Komünist değıliz, çünkü onlar bağımsız toprak mülkiyetine karşılar."⁵⁴⁸

"Ürün Fazlasına" El Koymanın Gerekçesi, Kızıl Ordu'yu ve Şehirdeki İşçileri Doymak

1918 yılının ortalarına doğru özellikle büyük şehirlerde şiddetli bir açlık baş göstermişti. Sovnarkom, 9 Mayıs'ta aldığı bir kararla "tahıl fazlasına" sahip bütün köylülerin "halk düşmanı" ilan edileceğini duyurdu. "Tutuklananlar devrimci mahkemelere tes- lim edilecek, on yıldan az olmamak kaydıyla hapiste angarya ce-

546 Avrich, Age, s. 12-13.

547 Agy, s. 13.

548 Agy, s. 14; Bolşevikler, Mart 1918'de isimlerini resmen Komünist olarak değıştir- mişlerdi. G.Z.

zasına çarptırılacak, tüm mülkleri ellerinden alınacak ve sonsuza kadar kendi komünlerine girmekten men edileceklerdi. Gıda arzı halk komiseri Aleksander Tsiurupa ve vekillerine, tahıl fazlasına el koymak için silahlı güç kullanma yetkisi tanındı.”⁵⁴⁹

Bu, Beyazlarla İç Savaş’a eklenen, köylülüğe karşı ilan edilmiş yeni bir iç savaştı. “Lenin’in köylülüğü açlık içindeki işçileri beslemeye zorlama politikası ve sonucunda kırsal kent arasında yaratılan bir tür savaş hali, bahar sonları ve yaz aylarında geniş ölçekte hayata geçirildi... silahlı işçiler ve Kızıl Ordu birlikleri – gıda tedariki müfrezeleri (*prodotriady*) ‘artık ürünleri’ köylülerden silah zoruyla almak için çiftlik bölgelerine sevk edildi. Ardından tarım bölgelerinde, ticari ya da sınai teşebbüs sahibi kulakların ve kırsal nüfusun dışlandığı Yoksul Köylü Komiteleri (*kombedi*) kuruldu. *Kombedilerin* birincil amacı, gıda tedariki müfrezelerinin tahıl fazlalarının yerini tespit etmesine yardımcı olmak ve genel olarak gıda arzı diktatörlüğünün uygulanmasına destek çıkmaktı.”⁵⁵⁰

Köylüler Direniyor

“Köylülere kişisel ihtiyaçları olan yeterli miktarın bırakılması talimatına rağmen, ürünlere el koyma müfrezelerinin, ürünü kişisel tüketimi ya da gelecek seneki ekim için ayırmaya niyetlenenlere silahın ucunu göstermesi genel bir uygulamaydı... Yiyecek müfrezeleri, hububat ve sebzenin yanı sıra, askeri kullanım için, genellikle herhangi bir ödeme yapmadan, atları, hayvan yemlerini, yük arabalarını da gasp ediyorlardı, öyle ki, köylüler, bırakın sabun, ayakkabı, kibrit ve tütünü ya da gerekli tamiratlar için elzem olan çivi ve metal parçalarını, şeker, tuz, gazyağı gibi temel ürünlerden bile yoksun kalmışlardı.”⁵⁵¹

Köylüler, hükümetin ürünlerine neredeyse tohumuna kadar zorla el koyma (*Rasujorstka*) uygulamasına bin bir yoldan direndiler. Tahminlere göre, tüm baskılara rağmen, ürünlerin üçte

549 A. Rabinowitch, *Bolşevikler İktidarda*, s. 266.

550 Agy, s. 266.

551 Avrich, *Kronstadt 1921*, s. 11.

birini çeşitli yollardan gizleyebildiler. Ayrıca, sadece kendi karnlarını doyuracak kadar bir toprak parçasını ekip, geri kalanını “nadasa” bırakma yoluna gittiler. Ekilen toprak miktarı, 1913'te ekilen toprağın beşte üçüne düştü. Bunların yanı sıra köylüler, yer yer ürünlere el koyma müfrezelerine pusu kurup müfreme üyelerini öldürdüler. Giderek “Köylü kalkışmaları Rusya'nın kırsal alanlarını sardı. En ciddi patlamalar, Tampov eyaleti, orta Volga bölgesi, Ukrayna, Kuzey Kazak bölgesi ve batı Sibirya gibi, hükümet kontrolünün görece zayıf ve halk ayaklanma gele- neğinin uzun bir şecereye sahip olduğu çevre bölgelerde meyda- na geldi.”⁵⁵² “Yalnızca 1921 Şubat'ında, Kronstadt isyanının ari- fesinde, Çeka, ülkenin çeşitli yerlerinde 118 köylü ayaklanması meydana geldiğini rapor ediyordu.”⁵⁵³

Bolşevik rejimin bu ayaklanma ve direnişlere cevabı, her za- manki gibi silah zoruyla ve kurşuna dizmelerle bastırmak oldu. Lenin'in, bir köylü isyanının meydana geldiği, Volga bölgesin- de bulunan Penza şehrindeki Bolşevik görevlilere gönderdiği 11 Ağustos 1918 tarihli telgraf, rejimin bu konudaki tüyler ürperti- ci tutumunu ortaya koyması açısından tipiktir:

“Yoldaşlar! Kulakların beş vilayette başlatmış olduğu isyan *acı- masızca* bastırılmalıdır. *Bütün bir* devrimin çıkarı bunu gerek- tirmektedir...

“1. *Yüz kişiden az olmamak kaydıyla*, adı çıkmış kulakları, zenginleri, kan emicileri asın (asın ki *bütün narod*⁵⁵⁴ görsün).

“2. İsimlerini yayınlayın.

“3. Ellerindeki *bütün* tahıla el koyun.

“4. Dünkü telgraf doğrultusunda rehineler belirleyin.

“Bunları öyle bir şekilde icra edin ki, yüzlerce kilometre öte- deki *narod* bile görsün, korksun, bilsin ve şöyle haykırınsın: *insan- ları gırtlaklıyorlar* ve kan emici kulakları gırtlaklayacaklar.

552 Agy, s. 14.

553 Seth Singleton, “The Tampov Revolt (1920-1921), *Slavic Review*, XXV (Eylül 1966), s. 499.

554 Halk. G.Z.

“Telgraf alındısı ve *icraat*.

“Saygılar, Lenin.

Not: *Daha çetin ceviz olan adamları bulun.*”⁵⁵⁵

Oysa Emma Goldman’ın Rusya’dayken görüştüğü ve o sırada henüz tutuklanmayıp kaçak yaşayan Sol SR’lerin liderlerinden Mariya Spiridonova’dan naklen aktardığı şu bilgiler, sorunun bir “kulak” ayaklanması olmayıp, Ekim Devrimi’ni desteklemiş köylülerin topyekûn bir direnişi olduğunu ortaya koymaktadır:

“ ‘Bolşevikler, ürünlere zorla el koymanın, köylülerin kentleri beslemeyi reddetmeleri üzerine benimsendiğini iddia ediyorlar’ dedim. Bunun gerçekle bir ilgisi olmadığını söyledi Mariya. Köylüler aslında ‘merkez’le komiserleri aracılığıyla ilişki kurmak istememişlerdi. Onların kendi Sovyetleri vardı, işçi Sovyetleriyle doğrudan bağ kurmakta ısrar ediyorlardı. Sovyetlerin gerçek anlamıyla uygulanacağını sanmışlardı, sıradan halkın her zaman sandığı gibi. Sovyetler, onların kent emekçileriyle temasta olmalarının ve gerekli ürünleri değiş tokuş etmelerinin bir aracıydı. Bu inkâr edilip Genel Sovyetler dağıtılarak üyeleri hapse atılınca, köylüler de diktatörlüğe karşı tavır almışlardı. Ayrıca, ürünlerin zorla toplanması ve köylere ceza baskınları yapılması kırsal nüfusu düşmanlığa ve küskünlüğe sürüklemişti. Köylüler bu yöntemlerle kazanılamazdı. Kırsal bölgelerde, İliç’in köylüleri imha edebileceği ama onları fethedemeyeceği sözü yaygınlaşmıştı.”⁵⁵⁶

“ ‘Devrimin başlarında’ dedi Spiridonova, ‘yani köylü Sovyetleri var olduğu sürece, köylüler ellerinde ne varsa kentli yoldaşlarıyla paylaştılar. Ancak ne zaman Bolşevik Hükümeti bu Sovyetleri dağıtmaya başlayıp 500 köylü delegeyi tutukladı, işte o zaman köylülerin tavrı değişti... Köylülerin Kızıl Ordu’ya yiyecek vermeyi reddetmediği gerçeği, Bolşeviklerin kimi başka yöntemlere başvurduğunu kanıtlamaktaydı. Razverstka, köy ile kent arasındaki uçurumu genişletmekten başka bir işe yarama-

555 V. İ. Lenin: *Neizvestnie* dokümanı, 1891-1922 (Moskova, 1999), s. 246-7, 584-6; Nakleden, Lars T. Lih, *Lenin-Farklı Bir Yol*, çev: Aslı Önal, Ayrıntı, 2017, s. 166.

556 Emma Goldman, *Hayatımı Yaşarken-II*, s. 812.

dı. Bolşevikler kırsalda terör estirdiler. Gittikleri her yeri yakıp yıktılar.”⁵⁵⁷

Rejim, bütün alanlarda olduğu gibi, bu alanda da kendine karşı direnişi kendi elleriyle yaratmış, sonra da bu direnişi gerekçe gösterip diktatörce yöntemlerini haklı çıkartmaya çalışmıştı. Aslında, o yıllarda meydana gelen açlığın nedeni de esasen baskıcı rejimin uygulamalarıydı.

İŞÇİ DENETİMİNDEN TEK KİŞİ YÖNETİMİNE...

DOM İşçi Muhalefetinin Ortaya Çıkışı

Baskıya uğrayan ve Devrim'in kazanımları ellerinden alınan sadede askerler ve köylüler değildi. Ekim'den hemen sonra, özellikle de İç Savaş döneminde, büyük şehirlerdeki işçi sınıfı da büyük baskı gördü, grev hakları ellerinden alındı, direnen işçiler kurşunlandı, işçi komiteleri dağıtılıp yerine fabrikalarda tek kişi yönetimi kuruldu, işçilere karşı parça başı iş ve Taylor sisteminin uygulamasına geçildi; bütün bunların üstüne, ortaya çıkan açlığı en çok çeken yine işçiler oldu.

Almanların ilerleyişi karşısında telaşa kapılan Sovnarkom, Lenin'in ısrarıyla 1918 Mart'ında Petrograd'dan Moskova'ya taşındı. Petrograd'da kalan Bolşevik liderler ise, “1917'de iktidara gelmelerinde en büyük paya sahip toplumsal sınıf olan Petrograd işçileri arasında ortaya çıkan muhalefetle karşı karşıya kaldılar. 1918 ilkbaharında ve yaz başlarında...” ortaya çıkan sorunlar arasında, “büyük Obukhov sanayi tesisindeki hoşnutsuz işçilerin Baltık Filosu çalışanlarının desteklenen başkaldırısı ve yıkıcı kolera salgını bulunuyordu.”⁵⁵⁸

1918 baharında Petersburg işçilerinin Bolşevik/“Sovyet” iktidarına karşı hayal kırıklığı, başlangıçta ılımlı sosyalistlerden ve örgütsüz fabrika işçilerinden oluşan ve giderek diğer sanayi

557 Emma Goldman, *Bolşeviklerin Devrime İhanetinin Öyküsü*, Çev. Ali Toprak, Karşı, 2009.

558 A. Rabinowitch, *Bolşevikler İktidarda*, s. 213.

bölgelerine yayılan, “Petrograd Fabrikaları ve Tesisleri Delegeleleri Olağanüstü Meclisi”nin (DOM) kuruluşuna yansıdı.⁵⁵⁹

Şubat Devrimi’nden hemen sonra fiilen başlayan, fabrika komitelerinin önayak olduğu işçi denetimi uygulaması Ekim’den sonra iyice yaygınlaşmıştı. Ne var ki, 1917 Aralık’ıyla birlikte Sovnarkom, işçi denetimine karşı tavır aldı ve tüm ekonomiyi yönetmek üzere Ulusal Ekonomi Yüksek Konseyi’ni (VSNKh) kurdu.

Büyük bir ekonomik yıkım yaşanmaktaydı. 1 Ocak ile Nisan 1918 arasında yaklaşık 134.000 işçi, yani Petersburg’un sınavı emek gücünün yüzde 46’sı işsizler ordusuna katıldı, tahmini olarak 265 fabrika işlemez hale geldi. “Bu ekonomik ve toplumsal felaketten en sert darbeyi, geniş ölçekli metal işkolu ve kimya tesislerinde çalışan işçiler ile 1917 yılı boyunca Bolşevik ve Sovyet iktidarına dönük kitle desteğinde başı çeken Petrograd’ın ‘Kızıl’ Vıborg Bölgesi işçileri almıştı. Gıda sıkıntısı giderek şiddetlenince, işsiz kalanların önemli bir yüzdesi taşraya gitmek üzere Petrograd’ı terk etti.”⁵⁶⁰ Bu durum, Troçkistlerin ve Stalinistlerin birlikte ileri sürdükleri, “Bolşevik iktidarın işçi sınıfı temelinin İç Savaş’ta ölen işçiler yüzünden yok olduğu” argümanının bir masal olduğunu açıkça ortaya koymaktadır. Devrimin temeli olan işçilerin dağılmasının en önemli nedeni, Bolşevik merkezîyetçi ve baskıcı siyasetler yüzünden işsiz ve aç kalan işçilerin büyük şehirleri terk etmek zorunda kalmış olmasıdır. Kısacası, “İç Savaş” argümanı da Bolşevik iktidarın yaptıklarını örtbas edemez. İç Savaş’tan öncesinde her şey olup bitmişti zaten. Olsa olsa İç Savaş, Bolşeviklerin yaptıklarına tüy dikmiştir!

İşçi sınıfı bir yandan dağılıyordu ama bir yandan da kendi mevszilerinde olabildiğince direnmek için, ağır baskılara rağmen örgütlenme çabalarından da geri kalmıyordu. “DOM’un ortaya çıkışında, aynı zamanda sendikaların, fabrika komitelerinin ve Sovyetlerin – belki de özellikle bölgesel Sovyetlerin – artık işçi sınıfını temsil eden ve demokratik olarak işleyen birer kurum olmadıkları, aksine keyfi ve bürokratik hükümet organlarına dö-

559 Agy, s. 222.

560 Agy, s. 223.

nüşükleri şeklindeki yaygın görüş de” rol oynamıştı.⁵⁶¹ Sovyet hükümetinin büyük bir telaş içinde Moskova’ya geri çekilmesi de DOM’u ortaya çıkaran nedenlerden biri olmuştu. Hükümetin Petersburg’u terk ettiği 12 Mart’tan bir gün sonra yapılan DOM genel oturumunda bir lokomotif bakım atölyesi temsilcisi, “(İşçiler) 12 Mart’ı devrimin öldüğü gün olarak anıyorlar” demişti. Staryi Lessner makine imalat tesisinden bir delege, “Geçen yıl ‘Kahrolsun Nikola!’ diye bağırıyorduk, şimdi ise işçiler ‘kahrolsun Bolşevikler’ diye bağırıyor” diye konuşmuştu.⁵⁶² Şu ironiye bakın ki, bir yıl önce Bolşevikler, karşıdevrimci hükümetin Petersburg’u terk edip Moskova’ya kaçmaya hazırlandığı propagandasını yapıyorlardı. Bunu gerçekleştiren bir yıl sonra bizzat kendileri olmuştu!

DOM’un oluşmasında ve örgütlenmesinde, artık bastırılan bir muhalefet hareketi haline gelmiş Menşevikler, Sosyalist Devrimciler ve örgütsüz, kalifiye işçiler, ayrıca seçilmiş fabrika delegeleri belirleyici rol oynamıştı. Bununla birlikte, “sütten ağzı yanmış” işçiler bu sefer siyasi partilerin tümüne karşı ihtiyatlı yaklaşıyorlardı. “DOM’un birinci genel oturumunda, siyasi partilerin resmî temsilcileri kesin bir şekilde üyelikten men edildi. Bu politika, sadece Bolşeviklerden değil bütün siyasi partilerden duyulan yaygın hayal kırıklığını ve buna mukabil, hareketin liderliğinin en azından görünüşte partiler üstü olma arzusunu yansıtıyordu.”⁵⁶³

DOM delegelerinin çoğunluğu, başlangıçta devrimin tazelenmesi ve Kurucu Meclis’in yeniden toplanması için Sovyet sistemi içinde çalışmayı umuyordu. “Bu nedenle, DOM’un ilk adımlarından biri de Moskova’daki Dördüncü Tüm-Rusya Sovyetleri Kongresi’ne bir delegasyon yollamak oldu. Ancak, kongrenin Bolşevik-Sol Sosyalist Devrimci liderliği⁵⁶⁴ delegasyonu dinlemeyi reddetti.”⁵⁶⁵

561 Agy, s. 223.

562 Agy, s. 224.

563 Agy, s. 225.

564 O sırada Sol SR’ler Bolşeviklerle henüz ittifak halindeydi. G.Z.

565 A. Rabinowitch, *Bolşevikler İktidarda*, s. 225.

DOM liderleri, buna rağmen “gıda tedariki”, “işsizlik” vb. konularında politikalar oluşturmaya devam etti. En önemlisi de DOM liderliğinin gizliliği ilke olarak kesinlikle reddetmesiydi. “Hükümetin misilleme tehditleri keskinleştğinde bile yeraltına geçme doğrultusunda hiçbir plan yapmadılar. Gazeteciler genel oturumlarda memnuniyetle karşılandı ve oturumların eksiksiz ve açık raporları Sovyetik olmayan basında yayımlandı.”⁵⁶⁶

Sovnarkom, İşçi Hareketine Karşı Harekete Geçiyor

DOM'un birinci oturumunun üzerinden iki hafta geçmeden *Petrogradskaia pravda* harekete karşı saldırıya geçti. Bir Kızıl Muhafız müfrezesi, 31 Mart'ta DOM'un liderlik bürosuna ait yerleri bastı. Bunun üzerine DOM liderleri, mevcut sistemi iç-riden değiştirme umutlarından tamamen vazgeçtiler.⁵⁶⁷

Mayıs ayı başında Kolpino banliyölerindeki protestocu ev kadınlarına ve işçilere ateş açılması, Sestroretsk banliyösünde işçilerin keyfi şekilde tutuklanması ve darp edilmesi, bu olayları protesto eden gazetelerin kapatılması, işçilerde ortaya çıkan huzursuzluğun iyice büyümesine ve DOM'un daha da radikalleşmesine yol açtı. “Kolpino ve Sestroretsk olayları gıda sıkıntısının sonucuydu... Kolpino'daki sorun Paskalya bayramı sırasındaki ekmek kıtlığı ile başladı. 9 Mayıs sabahı kadınlardan oluşan bir kalabalık, mahalle bakkalında hiç ekmek bulamayınca, Kolpino sovyetine baskın yaptı.”⁵⁶⁸ Askerler, başlarındaki komiserin emriyle ateş açtılar ve birkaç kadın yaralandı.

Bunun üzerine Kolpino'daki ana sanayi tesisi olan Izhorski işçileri bir toplantı yaptı. “..işçiler, tavrından dolayı Sovyeti kınanayan ve acil bir yeniden seçim çağrısı yapan bir karar geçirdiler. Aynı zamanda Kızıl Muhafızların ve Kızıl Ordu birliklerinin varlığını protesto ederek silahsızlandırılmalarını talep ettiler. Toplantı sona erip işçiler dışarı çıktığında üzerlerine askerler tarafından ateş açıldı. Birkaç işçi yaralandı ve yerel elektrikçi tek-

566 Agy, s. 225.

567 Agy, s. 226.

568 Agy, s. 228.

nisyenleri sendikasının bir görevlisi... öldürüldü.”⁵⁶⁹

Bu olaylar sonucunda DOM, “... ilk kez doğrudan Sovyet hükümetini devirmekten ve başta Moskova olmak üzere tüm ülkedeki benzer görüşlü gruplarla beraber mevcut rejime karşı bir saldırıyı koordine etme ihtiyacından bahsetmeye başladı.”⁵⁷⁰ İşçiler, daha fazla beklemeden harekete geçmesi için DOM üzerindeki baskıyı arttırdılar. “Mayıs sonu ve Haziran başında, ekmeğin yokluğunu protesto eden grev dalgası DOM’un doğum yeri olan Nevski Bölgesi fabrikalarında yayıldı.”⁵⁷¹

26 Haziran’daki DOM genel oturumu sırasında ulaşan, DOM Moskova delegasyonu üyelerinin tutuklandığına, Orta Rusya’nın farklı bölgelerinde işçilerle hükümet güçleri arasında kanlı çatışmalarla sonuçlanan grevler patlak verdiğine ilişkin haberlere, Obukhov işletmesinden işçilerin ve Neva’daki mayın döşeme filousundan denizcilerin bastırıldığı ve Bolşeviklerin Petrograd Sovyeti seçimlerine hile karıştırdığı haberleri de eklenince DOM delegeleri 2 Temmuz’da kent çapında genel grev kararı aldı.⁵⁷²

Rejim, Grev Kırıcılığı Peşinde

DOM’un 2 Temmuz genel grev kararıyla alarma geçen Petrograd’daki Bolşevik liderlik derhal tedbirler almaya girişti. DOM’u ülke içi ve dışındaki “karşı-Devrimin” bir unsuru olarak gösteren bir karar önergesi, yeni seçilen Sovyet’in 27 Haziran’daki genel kurulunda kabul edildi. Bütün Petrograd gazeteleri bu kararı ön sayfalarında yayınlamakla yükümlü kılındı. Genel greve katılacak fabrikalar kapatılmakla, işçiler işten atılmakla tehdit edildi. Grev komiteleri mensupları derhal tutuklandı. Muhalefete yakın olduğu düşünülen basın tesisleri mühürlendi, muhalefete yakın sendikaların ofisleri basıldı. Petrograd demiryolu hatlarında sıkıyönetim ilan edildi. İş durdurmalara karşı her türlü yetkiyle

569 Agy, s. 228-229.

570 Agy, s. 229.

571 Agy, s. 229.

572 Agy, s. 230.

donatılmış silahlı özel devriye birlikleri oluşturuldu.⁵⁷³ “Bu sert önlemleri dikkate alarak, bir *Novaya Zhizn* yazarı, ‘asla, Haziran ayaklanması ardından Kerenski yönetiminde Bolşeviklere uygulanan en ağır baskılar sırasında bile, işçilerin özgürlüğüne ve iradesine mevcut işçi-köylü hükümetinin terörist yönetiminde olduğu kadar ket vurulmamıştı’ sonucunu çıkardı. DOM Bürosu daha da geçmişe gitti: ‘Romanovların Rusya’sında hiçbir hükümet bir grevi bastırmak için Sovyet hükümeti kadar aşırı önlemler almamıştır.’”⁵⁷⁴

Aşırı önlemler nedeniyle DOM’un grev çağrısına çok az sayıda fabrika ve basım tesisi yanıt verdi. Sol SR’lerin Temmuz ayaklanması girişimiyle de iyice ağırlaşan ortamda DOM mahkûm edildi ve bürosu 19 Temmuz’da mühürlendi.

Bütün engellemelere rağmen DOM Moskova’da, 22 Temmuz’da bir bölgesel kongre yapmayı başardı. “Kızıl Muhafızlar ellerinde tüfekleriyle görüşmeleri kestiğinde, 22-23 Temmuz tarihli bu ‘toplantının’ sınırlı gündemi hakkında kabaca otuz beş katılımcı ancak söz almıştı. Bütün katılımcılar sert muamele gördüler, tutuklandılar ve Vçeka karargâhlarında sorgulanmak ve meşum Taganka hapishanesine nakledilmek için derdest edildiler.”⁵⁷⁵

Proletarya Üzerinde Diktatörlük

Isaac Deutscher, “Proletarya diktatörlüğü, artık Bolşevik Partisi’nin hâkimiyeti demektir. Yalnızca proletaryanın kendisi ‘geri çekilecek’ ya da yerini bırakacak durumda olmadığı gibi Bolşevikleri de ‘geri çekecek’ ya da yerinden indirecek durumda değildir”⁵⁷⁶ diye yazar.

Gerçi bu satırlarda da Deutscher’in “objektif şartlara” fazlasıyla ağırlık veren ve Bolşeviklerin tutumunu bu şartlarla mazur

573 Agy, s. 251-252.

574 Agy, s. 252.

575 Agy, s. 253.

576 I. Deutscher, *Troçki-Silahsız Sosyalist*, s. 31.

gösteren bir tını vardır ama gerçek iktidarın işçi sınıfına değil, doğrudan Parti'ye ait olduğunu saptaması önemlidir.

Nitekim Sol SR'ler, bir yandan (Temmuz 1918'e kadar) hükümete ortak olup Bolşevikleri bu yoldan denetlemeye çalışırken, bir yandan da Parti'nin iktidar uğruna işçi ve köylüleri baskı altına almasına karşı net bir duruş sergilemişlerdir:

“Bolşevik liderlik için, ekonomik ve politik yaşamda süregiden dağılmanın ve iç ve dış düşmanların yarattığı tehdidin çözümü diktatörlükte, kurumsal merkezleşmede, burjuvazinin ve onun eski görevlilerinin teknik uzmanlıklarından faydalanmakta⁵⁷⁷ ve Almanlarla çatışmada Brest antlaşmasının sunduğu ‘nefes alma’ süresinin ne pahasına olursa olsun genişletilmesinde yatıyordu. İşçi ve köylülerin Sovyetler kanalıyla iktidar kılınması ülküsüne bağlı olan ve dünya ölçeğinde bir ayaklanmayı Rus devriminin yegâne ayakta kalma şansı olarak gören Sol Sosyalist Devrimciler göre bu politikalar mide bulandırıcıydı.”⁵⁷⁸

Resmen “proletarya diktatörlüğü” olarak ilan edilen rejim doğrudan doğruya işçileri baskı altına alınca, işçiler çaresizlikle, kendileri gibi büyük ölçüde baskı altına alınmış Menşevik ve SR partilerine yöneldi yeniden. “İşçiler tercihlerini Menşeviklerden yahut SR'lerden yana yapmaya başlar başlamaz, Çeka onları engellemek için acil ve etkili önlemler aldı. 24 Haziran 1919 günü, bazı önemli demiryolu hatlarındaki işçiler greve gittiği sırada, Aleksandrovski demiryolunun işçileri *öfkeli bir şekilde, Beyazların... otoritesiyle Kızıklarınkini aynı kefeye koyuyorlardı. ‘Aynı derecede utanç verici bu otorite Sovyetlerin otoritesi değil, çünkü Komünistlerden başka kimsenin otoritesi değil’* diye yakınıyorlardı: ‘Komünistlerden başka hiç kimse oraya seçilemez, seçilse de sovyeti değil, Butryk hapisanesini boylar.’”⁵⁷⁹

Daha önce de örneklerini ortaya koyduğum gibi, işçilerin diktatörlük rejimine karşı tek direnme aracı grevlerdi. Petrograd

577 Sonunda fabrikalarda “Tek kişi yönetimine” varan bu politikanın üzerinde birazdan duracağım, G.Z.

578 A. Rabinowitch, *Bolşevikler iktidarda*, s. 263.

579 Bookchin, s. 322.

işçileri, "... kent ile köy arasında bireysel ürün değişimine konulan yasak; kırsal kesimde Kızıl Muhafızların tahıla el koyması; işçilerle Kızıl Ordu arasında paylaşılan gıdanın eşitsiz olması; ve parti üyeleri ve komiserlere tanınan kişisel ayrıcalıklar olmak üzere, Sovyet seçimlerindeki demokratik olmayan uygulamaları protesto etmek için önemli siyasi grevlere"⁵⁸⁰ gittiler. Bu grevleri yapan işçiler genellikle, "Ekim Devrimi'ni aylar öncesinden devrimin sonuna kadar taşıyan ve Komünist propaganda tarafından kendisinin başlıca destekçisi olarak göstermeyi sürdürdüğü kişilerdi."⁵⁸¹ Vladimir Brovkin şöyle demektedir:

"Grevler... en büyük işletmeleri, metalürji, lokomotif ve cep-hane fabrikalarını etkiledi. Metal işçilerinin iç savaş sırasında Bolşevik desteğinin belkemiği olduğu efsanesinin sonunda bir kenara bırakılması gerekiyordu. Tersine metal işçileri Bolşevik karşıtı grevlerin temel kuvvetiydi."⁵⁸²

Rejim, grevleri acımasızca bastırdı ve liderleri Çeka tarafından tutuklandı. Bir zamanlar Bolşeviklerin kalesi olan Obukhov fabrikasındaki grev sırasında Çeka kapıları kilitleyerek işçilerin içeri girmesini engelledi, ardından da fabrikayı toptan kapatarak işçileri işten atmış oldu. İşçiler bu duruma isyan edip şöyle diyorlardı:

"Açlıktan ölüyoruz. İşsizlik belimizi büküyor. Yiyecek olmadığından çocuklar ayakta duramıyor. Gazetelerimiz yerle bir edildi. Örgütlerimiz yok edildi. Grev yapma hakkı ortadan kaldırıldı. Protesto için sesimizi çıkardığımızda da ya bize ateş ediyorlar yahut Obukov'daki yoldaşlarımıza yaptıkları gibi bizi kapı dışarı ediyorlar. Rusya yeniden Çarlık zindanına dönüştü."⁵⁸³

Keza 1919 yılının Mart ayında da grevler yaygınlaştı. 10 Mart

580 Agy, s. 346.

581 Agy, s. 346.

582 Vladimir N. Brovkin, *Behind The Front Lines of the Civil War: Political Parties and Social Movements in Russia, 1918-1922*, Princeton University Press, 1994, s. 86.

583 Vladimir N. Brovkin, *The Mensheviks After October: Socialist Opposition and the Rise of the Bolshevik Dictatorship*, Cornell University Press, 1987, s. 245.

günü yapılan bir protesto toplantısında, Devrim'in en sağlam kalelerinden Putilov fabrikasının işçileri şu kararı aldılar:

“Bizler, Putilov fabrikaları ve liman işçileri, Rusya'nın ve dünyanın emekçi sınıfları önünde ilan ediyoruz ki, Bolşevik hükümeti Ekim devriminin yüksek ideallerine ihanet etmiştir; dolayısıyla da Rusya'nın işçilerine ve köylülerine ihanet etmiş ve onları aldatmıştır; bizim adımıza hareket eden Bolşevik hükümeti proletaryanın ve köylülüğün değil, Olağanüstü Komisyonlar'ın (Çeka'nın), Komünistlerin ve polislin yardımıyla kendi kendini yöneten Komünist Parti Merkez Komitesi'nin iktidarındır.

“Bizler, işçilerin fabrikalarda ve tesislerde zorla tutulmasını ve onların bütün en temel haklarından; basın, ifade, toplanma özgürlüklerinden ve kişi dokunulmazlığından yoksun bırakılması yönündeki çabaları protesto ediyoruz.”⁵⁸⁴

Putilov işçileri bundan sonra şu 7 talebi ileri sürüyorlardı:

“1. İktidarın derhal serbestçe seçilen İşçi ve Köylü Sovyetleri'ne devredilmesi; 2. Fabrikalarda, imalathane, kışla, gemi, demiryolu ve her yerde seçme özgürlüğünün yeniden kurulması; 3. Bütün fabrika yönetiminin serbest bırakılan sendika işçilerine devredilmesi; 4. Gıda arzının işçi ve köylü kooperatifleri topluluklarına devredilmesi; 5. İşçi ve köylülerin genelinin silahlanması; 6. Devrimci köylülerin gerçek partisi Sol Sosyalist Devrimcilerin derhal serbest bırakılması; 7. Maria Spiridonova'nın derhal salıverilmesi.”⁵⁸⁵

Bu talepler çerçevesinde metal ve demiryolu, tekstil ve kimya işçileri greve gitti. Fakat rejimin buna cevabı acımasız oldu. Hükümet, makineli tüfeklerle donatılmış 18.000 askerle Putilov'a saldırdı. Üzerinde silah bulunanlar derhal vurularak öldürüldü. Zinovyev, 200 işçinin ölüm emrini verdi. Petrograd sessizliğe bürünürken bu sefer Tver, Tula, Bryansk ve Astrahan şehirlerinde grevler patlak verdi. Fakat bunlar da zorbalıkla bastırıldı. Brovkin'in belirttiği gibi, “Bolşevikler toplumsal ve siyasal so-

584 Bookchin, s. 347.

585 Agy, s. 347-348.

runlara askerî çözümler uygulamayı alışkanlık haline getirmişti.”⁵⁸⁶

Putilov’un başını çektiği, sanayi işçilerinin bu zorlu mücadelesini, halen Troçkist bir çizgide olduğunu sandığı bir kitabın da kabul etmesi önemlidir.

“Ekim Devrimi öncesinin sembolik fabrikası Putilov, 1918’de Bolşevik karşıtı muhalefet ve ajitasyonun merkezi haline gelmişti... 9 Mayıs 1918 tarihinde Kolpino’da silahlı muhafızların yerel Sovyetin işsizlik ve yemek ikaşesi konusunda çözüm üretmemesini protesto eden işçilerin üzerine ateş açması bir dönüm noktasıdır. Bu saldırı hızla bir toplumsal tepkiye yol açar ve Petrograd’da Putilov, Siemens-Schuckert, Rechkin ve Obukhov fabrikalarında protestolar gerçekleştirilir.”⁵⁸⁷

Türkiye’de ve İsviçre’de uzun yıllar işçilik yapmış deneyimli bir işçi olan Ali Kar’ın şu tespiti daha az önemli değildir:

“Bolşevikler, üretim araçlarını devlet mülkiyetine geçirmekle demokrasinin yaşayıp gelişme şansını ortadan kaldırdılar. Ateşli silahlarla yoğunlaştırılan, devlet denilen diktatörlük aracına ekonomik iktidar da teslim edildi. Parti diktatörlüğüyle iş işe geçmiş iki kademeli bir diktatörlük yaratıldı. Böylece özgürlüğe ve demokrasiye giden yol kapatıldı.”⁵⁸⁸

İşçi Komitelerinin Etkisizleştirilmesi ve Dağıtılması

1917 Şubat’ından sonra Geçici Hükümet ve Sovyetler ikili iktidarının yanı sıra üçüncü bir iktidar odağı daha kendiliğinden ortaya çıkmıştı: fabrika komiteleri. Bu komitelerin başlıca talebi fabrikalarda işçi denetimiydi ve bu fiilen başlamıştı. Radikal sol, özellikle Bolşevikler bu komitelere ve işçi denetimine sahip çıkmış ve temel talepleri arasında ısrarla belirtmişlerdi. “Başlangıç-

586 Brovkin, *Behind the Front Lines*, s. 72.

587 Y. Doğan Çetinkaya-Foti Benlisoy, *Gelecek 1917-Tarih Devrim Kültür*, “Devrimin Nostaljisi”, s. 158-159.

588 Ali Kar, “Sovyet Sistemi 70 Yıl Sonra Neden Yıkıldı?” www.gunzileli.com, 9 Aralık 2009.

ta fabrika komiteleri, bölge Sovyetleri ve sendikalar genellikle ılımlı sosyalist lider kadrolarına sahipti ve Devrimci Defansizmi destekliyorlardı. Gelgelelim, giderek büyüyen kazanımlarının tehdit altında olduğu ve devrimin arzularını tam olarak yerine getirmeyeceği korkuları, işçileri sola itti. Siyasi değişimin erken dönem elebaşları fabrika komiteleriydi.”⁵⁸⁹

Ekim Devrimi’nden sonra fabrika komiteleri iyice cesaretlenip işçi denetimi konusunda ileri adımlar atmaya giriştiler. “İşçiler... Bolşevik liderleri istediklerinden daha ileri gitmeye zorlandılar. Lenin için fabrika komiteleri ve diğer kitle aktivizm türleri, verdikleri siyasi destek açısından faydalıydılar fakat... gelecekteki ekonomik ve siyasi otorite için temel oluşturmazlardı. Dahası, Lenin ve diğer Bolşevik liderlerin çoğu, mevcut ekonomik krizde ve geçiş sürecinde eski yöneticilerin ve fabrika sahiplerinin becerilerine başvurmanın önemini vurguladılar; onları yerlerinden oynatmak değil, gözetim altında tutmak gerekiyordu.”⁵⁹⁰

İşçi komitelerine ve denetimine bir hayli taviz vermelerine rağmen Bolşeviklerin temel vizyonu merkezîyetçilikti. “Merkezileşmiş siyasi ve ekonomik kontrol, Bolşevik vizyonun temel ilkesiydi – devletin siyasi organlarını yönetmek ve özel mülkiyete ait girişimler de dahil, ekonomik hayatı düzenlemek için güçlü bir merkezi otorite gerekli görülüyordu.”⁵⁹¹ Bolşeviklerin, “Mevcut bir düzenin muhalifleri olmaktan yeni bir düzenin savunucuları olmaya geçmeleri gerekti. Çok kısa bir süre içinde, konuşmaları disipline ve nizamla çağrılarla doldu.”⁵⁹²

“Ne işçi sınıfının bağımsız eylemlerine ne de dayanışmaları için ciddi bir ortam sağlanmasına tahammül”⁵⁹³ edebilen Lenin, fazla zaman kaybetmeden, fabrikalarda işçi komitelerinin otoritesi yerine, “tekil diktatörlere (komiserlere) itaati, ekonominin yönetiminde maaşlı ‘burjuva uzmanlar’dan yararlanma-

589 Wade, s. 120.

590 Agy, s. 299.

591 Agy, s. 301.

592 Agy, s. 301.

593 Carmen Siriani, s. 267.

yı, iş idaresinde tek adam otoritesi ve emek disiplini”⁵⁹⁴ gibi işçi sınıfına yabancılaşmayı getiren önlemleri yürürlüğe koymaya girişti. Nisan ayında bu tezler ve uygulamalar Sol SR’ler tarafından şiddetle eleştirildi. “Karelin... Lenin’in yeni programını Ekim’in temel ilkelerinden sistematik bir geri adım... kent proletaryasının yaratıcı gücüne duyulan güvensizlik... toplumsal devrimden bilinçli bir vazgeçiş olarak eleştirdi.”⁵⁹⁵ “Lenin’in Sovyetlerin egemenliği üstüne sözlerinin harfi harfine alınması sonucu, Bolşevikler ilk kez işyeri düzeyinde, radikal demokrasi-nin, bizzat kendilerinin yarattığı bu tehlikenin altında oldukla-rını gördüler.”⁵⁹⁶

Burjuvazi, “devrim önderlerinin ‘ulusallaştırmadan daha öte-ye gitmeyeceklerini’ ve sanayi ile diğer alanlardaki emir verici-emir alıcı ilişkisini el değmeden bırakmaya istekleri olduklarını görünce”⁵⁹⁷ rahat bir nefes almıştı. Böylece “mülksüzleştirilmiş burjuvaziye gelenek ve kültür bağlarıyla az veya çok yakından bağlı olanların binlercesi” “devrimci kaleye” “arka kapıdan” ye-niden girme ve “işçi devleti”ndeki emek sürecinin yöneticileri rolünü oynama fırsatını elde etmiş oldu.⁵⁹⁸

Bolşevikler iktidarı ele geçirdiklerinin daha birinci günü, grevdeki işçilere işbaşı ve işçi komitelerine disiplin çağrısında bulundular.⁵⁹⁹ “Siyasal iktidar alındığına göre işçi kontrolü mü-cadelesi işlevini görmüş, devrini tamamlamıştı, artık sanayide ‘düzen’i sağlama zamanıydı.”⁶⁰⁰

Bolşevik iktidarın bundan sonraki adımı fabrika komiteleri-nin gücünü kırmak oldu. Bunun başlangıçtaki aracı sendikalar-dı. “Sendikalar, Bolşeviklerin fabrika komitelerinin özerk gücü-

594 A. Rabinowitch, *Bolşevikler İktidarda*, s. 263.

595 Agy, s. 264.

596 Oscar Anweiler, s. 298-299.

597 Maurice Brinton, *Bolşevikler ve İşçi Denetimi*, çev: Necmi Erdoğan, Ayrıntı, 1990, s. 16.

598 Agy, s. 16

599 Agy, s. 45

600 Yusuf Zamir, *Devletçi Sapma*, Teori, 2014, s. 85.

nü kırmaya çabaladıkları ana araç oldular.”⁶⁰¹ Hemen ardından gelen adım, Geçici Hükümet’in devrilmesinden sonra kurulmuş olan “Fabrika Komiteleri Merkez Sovyeti”nin büyük bir süratle dağıtılmasıydı.⁶⁰² Ve Yüksek Ekonomik Konsey’in (Vesenka) kuruluşuyla işçi komitelerine ve denetimine son darbe indirildi. Artık tabandaki işçilerin fabrika yönetiminde ve ekonominin denetlenmesinde hiçbir söz hakkı kalmıyordu. “İşçi denetiminden Ulusal Ekonomi Yüksek Konseyi’nin yaratılmasına geçtik.”⁶⁰³

Artık sıra, işçi komitelerinin yerine ikame edilen sendikaların da iyice etkisizleştirilmesine gelmişti. “Derken, oldukça dolaylı ve çarpık bir yoldan da olsa işçi sınıfının hâlâ etkide bulunabildiği sendikaların gücünü kırmak üzere devamlı bir kampanya başlatıldı. Sendikaların üretimle ilişkili olarak hâlâ ellerinde tuttukları bu güce engel olmak – ve bunun yerine doğrudan parti adaylarını getirmek – özellikle önemliydi. Neredeyse hepsi de yukarıdan atanan bu yönetici ve idareciler, aşama aşama yeni bürokrasinin temelini oluşturmaya başladılar.”⁶⁰⁴

Aynı husus, yakın zamanda Türkiye’de yayınlanmış bir kitapta da saptanmaktadır:

“Sonuçta İç Savaş yıllarıyla beraber proletarya diktatörlüğü 1917’de Bolşeviklerin vazettiği işçi sınıfının Sovyetler ve diğer demokratik kurumlarla kurduğu bir sınıf iktidarı olmaktan çıkmış, partinin iktidarına indirgenmeye başlanmıştı... Sovyet demokrasisinin gerileyişi, Stalin döneminden çok daha önce, işçi sınıfını disiplin altına alan yöntemlerin üretimde hâkim hale gelmeye başladığına... parti ve sendika yöneticilerinin her türlü söz ve karar hakkını tekellerine aldıklarına işaret ediyordu. Bu gelişmeler merkezden yerel örgütlere kadar işçilerden ziyade bir *nomenklatura*’nın, yani atamayla görevlerine gelen bir yönetici kesimin güçlenmesi anlamına geliyordu.”⁶⁰⁵

601 Brinton, s. 46.

602 Agy, s. 50.

603 V. I. Lenin, *Sochineniya*, XXII, s. 215.

604 Brinton, s. 55.

605 “Devrimin Nostaljisi”, *Gelecek 1917* içinde, s. 157-158.

Fabrikalarda Tek Kişi Yönetimi

Lenin, tek parti diktatörlüğünü yürütebilmek için tek çare olarak “kapitalizme karşı kapitalizme” başvurmayı düşünmüştü. Diyelim ki, o zamanki Geçici Hükümet, bu tür bir “devlet kapitalizmi” uygulamasının (birazdan göreceğimiz gibi, terim Lenin’e aittir, G.Z.) onda birine başvursa Lenin onları yerden yere vururdu. Fakat uygulayıcı, “proletaryanın temsilcisi”, hatta “proletaryanın tecessüm etmiş şekli” Komünist Parti olunca her türlü *zorbaca kapitalist uygulama* mubah sayılıyordu.

Lenin’e göre, fabrikalarda kolektif yönetim, “ütopik”, “uygulanamaz” ve “zararlı” idi.⁶⁰⁶ Bu bakış açısının sonucu olarak, yukarıda da ele aldığım gibi, fabrikalarda işçi denetimine son verildi ve tek kişi yönetimine geçildi. “1920’lerin sonlarında, hakkında veri bulunan 2051 işletmeden 1783’ü şimdiden ‘tek adam yönetimi’ altındaydı.”⁶⁰⁷ *Devlet ve Devrim*’deki “devleti yönetecek aşçı kadın” tezlerinden, ufukta bile görülemeyecek ölçüde uzaklaşmış olan Lenin, “Sovyet demokrasisi” ni şöyle tanımlıyordu artık:

“Sovyet demokrasisi ile (yani sosyalist demokrasi) tek kişinin diktatörlük yetkisine başvurulması arasında kesinlikle hiçbir ilke çelişkisi yoktur.”⁶⁰⁸

Ve “diktatörlere” sorgusuz itaat:

“Diktatöryal güçler verilmiş, Sovyet kurumları... tarafından seçilmiş ya da atanmış diktatörlerin, Sovyet direktörlerinin tek adam kararlarına iş sırasında sorgusuz sualsiz itaat...”⁶⁰⁹

“Zor yoluyla sanayileşmenin” Stalin’den bile önceki “öncü”lerinden biri olan, Rusya Metal İşçileri sekreteri Aleksey Gastev, 7-14 Ocak 1918 tarihinde yapılan I. Rusya Sendikalar Kongresi’nde

606 Aktaran, Brinton, s. 107: Lenin, IX. Parti Kongresinde sunduğu sendikalar üzerine tezlerden (Sendikalar ve Görevleri).

607 Brinton, s. 108.

608 Aktaran Oscar Anweiler, s. 307: Lenin, *Oeuvres*, cilt, 27, s. 277-278.

609 Aktaran Yusuf Zamir, s. 98: Lenin, “Sovyet Hükümetinin Acil Görevleri Üstüne Altı Tez”, 30 Nisan-3 Mayıs 1918, *Collected Works*, cilt. XXVII, s. 316.

proletaryayı sabotajcı olarak damgalıyordu:

“Doğrusunu söylemek gerekirse, muazzam boyutlara ulaşan bir sabotajla karşı karşıyayız. Ne zaman korkmuş bir burjuvayı sabotajcı gibi önüme getirip burjuva sabotajdan söz ediyorlar, gülesim geliyor. Ülke çapında, yaygın, proleter bir sabotaj var karşımızda. Ne zaman işçilere üretim ‘normları’nı empoze etmeye kalkışsak, işçi yığınlarının muazzam direnişiyle karşılaşırız”⁶¹⁰

İşin aslına bakacak olursak, “yönetmelik otoriteye, çalışma disiplinine, ücret teşviklerine, bilimsel yönetime⁶¹¹ – yalnızca devletin mülkiyeti tasarruf hakkıyla sınırlanmış olan ama aynı burjuva yöneticilerin elindeki kapitalist sınıai örgütlenmenin bildik biçimlerine tabi⁶¹² tutulan işçilerin bu yöntemlere karşı kendiliğinden sınıf bilinciyle direnmelerinden daha doğal bir şey olmazdı. Gastev ve Lenin, onları “sabotajcı” olarak görebilir ama Sovyet işçilerinin gösterdiği sınıf bilinci ve direniş aslında sadece saygıyı hak eder. Nitekim, Mart 1920’de, Moskova’da toplanan 2. Tüm-Rusya Gıda Sanayii İşçileri Kongresi’nde “temsili proletaryaya” karşı alınan şu karar da, gerçek işçilerin bilincini göstermesi ve Lenin’in “sorgusuz sualsiz tek kişi yönetimine karşı” tepkisini ortaya koymasından bakımından son derece önemlidir:

“... proletarya ve köylülük üzerinde sınırsız ve denetimsiz egemenliği... ülkede canlı, kendiliğinden ve özgür olan ne varsa yıkarak saçmalık noktasına varan dehşet verici merkezîyetçiliği... kınar. Sözde proletarya diktatörlüğü diye adlandırılan, gerçekte partinin ve hatta tekil kişilerin proletarya üzerindeki diktatörlüğüdür.”⁶¹³

Taylor Sistemi, Parça Başı İş

İşçilerin fabrikalardaki kısıtlı denetimi de kaldırıldıktan sonra

610 Aktaran S. N. Prokopoviç, *SSCB’nin Ekonomik Tarihi*, (Fransızca baskı), s. 270

611 Yani Taylor sistemine. G.Z.

612 R. V. Daniels, *The Conscience of the Revolution*, Harvard University Press, 1960, s. 107.

613 Aktaran Brinton, s. 104.

kapitalist sömürünün en acımasız uygulaması olan parça başı iş ve Taylor sistemi pratiğe kondu. Devrimden önce Taylorizmi “insanın makineyle köleleştirilmesi”⁶¹⁴ diye kınayan Lenin, Devrim’den sonra Taylor sisteminin “bilimsel”liğini övmüş, bu “bilimsel yöntem”le “burjuva sömürünün katışıksız vahşeti” arasında yapay ayrımlar yapıp Taylor sisteminin Rusya’da işçilere uygulanmasını şu sözlerle onaylamıştır:

“İleri ülkelerdeki halklara kıyasla Rus kötü bir işçidir. Çarlık rejimi altında ve serflik kalıntılarının inatla sürmesine bakarak başka türlü de olamazdı. Sovyet hükümeti, çalışmayı öğrenme görevini bütün kapsamıyla halkın önüne koymalıdır. Kapitalizmin bu alandaki son sözü olan Taylor sistemi, bütün kapitalist ilerlemeler gibi, çalışma sırasındaki mekanik hareketlerin analizi, gereksiz hareketlerin elenmesi, çalışmanın doğru yöntemlerinin belirlenmesi, en iyi muhasebe ve kontrol sisteminin uygulanması vb. alanındaki en büyük bilimsel kazanımlar ile burjuva sömürünün katışıksız vahşetinin bir bileşimidir. Sovyet Cumhuriyeti, her ne pahasına olursa olsun, bilim ve teknolojinin bu alandaki bütün değerli kazanımlarına sahip çıkmalıdır.”⁶¹⁵

Oysa Lenin’in hepimizden çok daha iyi bildiği gibi, kapitalizm Taylor sistemiyle “burjuva sömürünün katışıksız vahşetinin” bileşimi değil, bizatihi kapitalizmin kendisi ve “burjuva sömürünün katışıksız vahşetinin” en net tezahürüdür. Bu sistem “sosyalist” bir ülkede komünist partisi tarafından uygulandığında sömürünün vahşetinden arınmaz, tersine, “sosyalist” bir görünüm altında uygulandığı için vahşeti on kat daha fazla artar. Çünkü, kapitalist ülkelerde işçilerin hiç değilse iş bırakma, grev, pasif direniş hakları vardır. Oysa Sovyet Rusya’sında işçilerin “kendi iktidarlarına” karşı grev yapma ve direnme hakkı fiilen ortadan kaldırılmıştı ve kapitalist ülkelerde bile görülmeyen bir zorbalıkla bastırılmaktaydı.

614 Lenin, *Sochineniya*, XVII, s. 248.

615 Lenin, “Sovyet Hükümetinin Acil Görevleri”, Mart-Nisan 1918, *Collected Works*, cilt XXVII, s. 258-259.

Emeğin Militarizasyonu

Emeğin militarizasyonu teorisinin, sendikalar tartışması sırasında Troçki tarafından ileri sürülen teorik bir tez olduğu sanılır. Oysa emeğin militarizasyonu “savaş komünizmi” döneminde bilfiil uygulanmış, işçiler ordudaki askerler gibi emir ve kumandayla oradan oraya sürülmüş ve yine emirle acımasız “fazla mesai” uygulamasına tabi kılınmışlardır. Bu yöntem Troçki tarafından, demiryolları alanında bizzat uygulanmıştır.

Sadece İç Savaş sırasında da değil, İç Savaş’ın bitimine doğru, 29 Mart-4 Nisan 1920 tarihinde toplanan Parti IX. Kongresi, “savaş komünizminin kimi yöntemlerinin (insan gücünün askere çağırılması, zorunlu çalışma emri, tüketim mallarının katı biçimde karneye bağlanması, ücretlerin aynı ödenmesi, köylülerin – vergilendirme yerine – tarımsal ürün yükümlülüğüne tabi tutulması) barış zamanında da süreceğini ve uzatılacağını önceden ima etti.”⁶¹⁶

Kongrede konuşan Troçki, “işçi sınıfının bütün Rusya’yı dolmasına izin verilemez” diyordu, “tıpkı askerler gibi oraya veya buraya gönderilmeli, atanmalı ve komuta edilmelidirler.” “Çalışma zorunluluğu kapitalizmden sosyalizme geçiş sırasında en yüksek yoğunluk derecesine ulaşacaktır. Çalışma kaçakları ceza taburları halinde düzenlenmeli veya toplama kamplarına konulmalıdır.”⁶¹⁷

Ve Troçki, bir başka yerde emeğin militarizasyonunu savunurken “köleliğin üretkenliği” noktasına kadar gitmiştir:

“Emeğin militarizasyonu, emek gücümüzün örgütlenmesinin vazgeçilmez yöntemidir... Zorunlu çalışmanın hiçbir zaman üretken olmadığı doğru mu?.. En sefil ve zavallı liberal önyargıdır bu: Kölelik de üretkendi... Zorunlu köle emeği, zamanında ilerici bir olguydu. Bütün ülke için yükümlülük olan, her işçi için zorunlu olan çalışma sosyalizmin temelidir.”⁶¹⁸

616 Brinton, s. 104.

617 Troçki, *Sochineniya*, Cilt: XV, s. 126.

618 Aktaran Brinton, s. 109 (Troçki, 3. Tüm-Rusya Sendikalar Kongresi: Stenografik

Troçki'nin bu konudaki bütün görüşleri, 1930'lardaki hızlı sanayileşme döneminde, işçilere "iç pasaport", Stahanovizm ve mahpus-köle (Zek) emeği kullanımı da dahil olmak üzere, tüm müstemilatıyla birlikte Stalin tarafından uygulanmıştır. Elbette Stalin'de, Lenin'in ve Troçki'nin entelektüel özgüveni ve açık sözlülüğü olmadığından o sadece bir uygulamacı olmuş, mahpus-köle emeği kullanımını hiçbir zaman açıkça dile getirmemiştir.

DEVLETİN SÖNÜŞÜ TEORİSİNDEN DESPOTİK DEVLETE...

Devlet Konusunda İzlenen Dolambaçlı Yol

Özellikle Lenin, devlet konusunda başından itibaren ikircimli, yalpalayan ve sonuç olarak devletçi bir yol izlemiştir. Lenin, elbette, Marx ve Engels'in, devletin zaman içinde sönmüneceği tezini her zaman savunmuştur, fakat somut durumlarda, 1917 yılı hariç, genelde II. Enternasyonal'in ve Kautsky'nin, burjuva devlet aygıtının bir iktidar aygıtı olarak kullanılması görüşüne ağırlık vermiştir. "Lenin, Ocak/Şubat 1917'ye kadar, Kautsky'nin devlet konusundaki görüşlerinin Marksist doğru çizgiyi temsil ettiğini düşünüyordu. Devlet erkinin proletarya tarafından ele geçirilmesi ve sonra sosyalizmi yaratmak için kullanılması gerektiği görüşünün devlete ilişkin doğru Marksist tavır olduğu konusunda Kautsky ile aynı görüşteydi."⁶¹⁹ "Lenin, proletaryanın eski bürokratik aygıt yerine bir 'yeni tip devlet'i koymasının gerektiğinin komünden çıkan gerçek ders olabileceğini 1917 öncesi yazılarında asla bir kez bile teslim etmedi."⁶²⁰

Lenin, Aralık 1916'da, Buharin'le tartıştığı bir makalede şöyle yazıyordu:

"Sosyalistler, işçi sınıfının kurtuluşu için mücadelede şimdiki

rapor, Moskova, 1920).

619 Marian Sawyer, "Devlet ve Devrim'in Doğuşu", *Ekim Devrimi* içinde, Yordam, 2017, s. 175.

620 Agy, s. 176.

devleti ve kurumlarını kullanmaktan yanadırlar, aynı zamanda da devletin, kapitalizmden sosyalizme geçişin özgül bir biçimi olarak kullanılması gerektiğini savunurlar.”⁶²¹

Keza, Aralık 1916’da, Buharin’e cevap niteliğindeki bir makalesinde şöyle diyordu:

“ ‘Devlet fikri’ hakkında [Buharin’in] söyledikleri bütünüyle kafa karışıklığının eseridir. Marksist ve sosyalist olmaktan uzaktır. Mesele, ‘Devlet fikri’nin, devletin yadsınmasıyla çatışmış olması değildir, ama oportünist siyasetin... burjuva devletine yönelik ve burjuvaziyi devirmek için burjuvaziye karşı o devleti kullanmaya (abç, G.Z.) yönelik devrimci Sosyal Demokrat siyasetle çatışmış olmasıdır.”⁶²²

Lenin, 1917 Rusya’sının büyük hercümerci ortamında Çarlık devletinin bütünüyle çöküşe gittiğini görünce, yeniden Marksist “cephaneliğe” el attı, oradan, Marx ve Engels’in “eski devlet mekanizmasının parçalanması” fikrini bulup çıkardı ve bu fikri 1917 Şubat Devrimi’nden sonraki günlerde yazdığı *Devlet ve Devrim*’de işledi. Gerçi Yusuf Zamir’e göre, bu kitapta devlet konusunda ileri sürülen fikirler de “devletli sosyalizm safatasını akla uygunmuş gibi” gösterme çabasıdadır ve temelde yine II. Enternasyonel’in “burjuva devletinin kullanılması” fikrini sürdürmüştür.⁶²³

Bu konudaki tartışma bir yana, Devrim’in, Lenin’in 1917 yılındaki görüşlerinde yol açtığı kısa süreli “sapma”ya rağmen aslında temelde pek bir şeyin değişmediği açıktır. Lenin, burjuva devlet aygıtını kullanma yönündeki devletçi görüşlerine esasen sıkı sıkıya bağlı kalmış ve Bolşevikler iktidarı ele geçirir geçirmez bu devletçi fikirlerini pratiğe uygulamıştır.

Bu konuda Troçki de Lenin’den geri kalmamış, hatta yer yer daha da ileri gitmiştir. Elbette bazı metaforlar eşliğinde, “devle-

621 V. I. Lenin, *Collected Works*, cilt: XXXV, s. 239.

622 V. I. Lenin, “The Youth International: A Review”, *Collected Works*, Cilt: XXIII, 2. Basım, 1974, s. 165.

623 Y. Zamir, *Devletçi Sapma*, s. 11 ve 17.

tin sönmelenmesi” fikrini bir sihirbaz gibi “devletin en amansız baskıcı bir biçim alması” fikrine dönüştürerek:

“Tıpkı bir ampülün sönmenden önce parlak bir alev çıkarması gibi, Devlet de sönüp gitmeden önce proleterlerin diktatörlüğü biçimini alır, yani yurttaşların yaşamını her yönüyle otoriter bir şekilde kucaklayan en amansız Devlet biçimini alır.”⁶²⁴

Stalin de Troçki’yle aynı fikirdedir. XVI. Parti Kongre raporunda, Troçki’ye göre daha üstü örtülü bir biçimde şöyle diyor:

“Devletin kuruyup gitmesinden yanayız. Aynı zamanda da gelmiş geçmiş en kudretli ve en güçlü devlet erki olan proletarya diktatörlüğünün güçlendirilmesinden yanayız. Devlet erkinin kuruyup gitmesinin koşullarını hazırlamak amacıyla devlet erki en üst düzeyde geliştirmek... Marksist formül işte budur.”⁶²⁵

Burjuva devlet makinesinin “en üst düzeyde geliştirilip” “yurttaşların yaşamlarını otoriter bir tarzda kucaklamasının”, Almanya’dan örnek alınan devlet kapitalizminin uygulanmasından başka bir sonuca varması mümkün değildi.

Sovyet Rusya’da Devlet Kapitalizmi

Lenin, biraz da “sorgulanmayan lider” olmanın verdiği özgüvenle, “sosyalizm”in “devlet kapitalizmi”nden başka bir şey olmadığını söylemekten çekinmemiştir. Daha Ekim’in arifesinde bile şunları söyleyebiliyordu:

“... sosyalizm, devlet-kapitalist tekelden yalnızca bir sonraki adımdır. Ya da başka bir deyişle, sosyalizm, *tüm halkın çıkarlarına hizmet etmeye koşulmuş* ve o ölçüde kapitalist tekel olmaktan *çıkılmış* devlet-kapitalist tekelinin ta kendisidir.”⁶²⁶

Ekim sonrasında, 1920’li yıllarda ise, artık iktidar elindeyken, sık sık yaptığı gibi, aynı görüşü, Almanya’yı örnek almak için

624 Troçki, *Terrorism and Communism* (1920) AnnArbor, 1961, s. 109.

625 Stalin, *Works*, Cilt: XII, Foreign Language Publishing House, 1954, s. 381.

626 V. I. Lenin, “Yaklaşan Felaket”, *Collected Works*, Cilt: XXV, s. 362-363.

“diktatoryal yöntemler”den kaçınmama vurgusuyla birlikte şöyle ifade etti:

“Görevimiz... Almanya’daki devlet kapitalizmini incelemek, bunu kopye etmek için *hiçbir çabayı* esirgememek ve bu kopyalama sürecini hızlandırmak için *diktatoryal* yöntemlerden kaçınmamak...”⁶²⁷

Lenin, bu uğurda, sadece Almanya’yı değil, “barbarca yöntemler” kullanan Büyük Petro’yu da örnek almaktan yanaydı:

“Görevimiz bunu hızlandırmaktır; hatta Petro’nun, barbarlığa karşı savaşmak için barbarca yöntemler kullanmaktan çekinmeyerek Batıcılığın barbar Rusya tarafından benimsenmesini hızlandırmasından daha çok hızlandırmak.”⁶²⁸

Aslında devlet kapitalizmi önerisi, işçi sınıfını üretim araçları üzerindeki iktidar mevzilerinden bütünüyle kovalayıp, siyasal iktidarla birlikte ekonomik iktidar tekeli de bürokrasinin ellerine teslim etmekten başka bir anlama gelmiyordu. Bundan sonraki bölümde daha etraflı değineceğim gibi, zaten farz olunan “işçi iktidarı” Parti bürokrasisinin iktidarından başka bir şey değildi. Buna bir de ekonomik iktidarın aynı bürokrasiye teslim edilmesini eklediğinizde işçi sınıfı tamamen iktidarsız ve savunmasız kalmaktaydı. Nitekim, siyasal iktidarla birlikte ekonomik iktidarı da ele geçiren Parti bürokrasisi, işçilerin ve köylülerin üzerine gerçekten Büyük Petrovari barbarca yöntemlerle yüklenecekti.

“Devlet mülkiyeti, özel mülkiyet ilişkisinin en uç noktaya götürülmüş, en genelleşmiş biçimidir. Üretim araçlarının devlet mülkiyeti altına alınması, doğrudan üreticiler ile üretim araçları arasındaki fiili ayrılığı ortadan kaldırmaz, sadece bu ayrılığı genelleştirerek bütün topluma yayar... Üretim araçlarının kapitalistlerin elinden alınıp devlete verilmesi, sermaye toplumsal ilişkisinin tahakkümünü ortadan kaldırmaz. Üretim araçları üs-

627 V. I. Lenin, “‘Left-Wing Childishness and the Pett—Bourgeois Mentality”, *Collected Works*, Cilt: XXVII, 2. Basım, Moskova, Progress, 1974, s. 329.

628 Agy, s. 330. (Brinton’un belirttiğine göre, “Lenin, üç yıl sonra bu kısmı alıntılar-ken, Büyük Petro’ya atfı” atlamıştır. (s. 80)

tünde, devletinki de dahil olmak üzere bütün sahiplik biçimleri ortadan kaldırılmadıkça sermaye sapkınlığı sona ermez⁶²⁹ diyen Yusuf Zamir; “Ortodoks bürokratinin hukuki kuruntuculuğunun kendisini en açık olarak ortaya koyduğu doruk noktası, devlet mülkiyetinin sosyalizmle özdeşleştirilmesidir⁶³⁰ diye yazan Mehmet Gündüz; “Artıdeğere ister doğrudan burjuvazi el koysun, ister devlet, işçi sınıfı için değişen bir şey yoktur.”⁶³¹ “Devletin silahlı iktidarı yetmiyormuş gibi, üretim araçlarının mülkiyeti de devlete verilerek ekonomik ve silahlı olmak üzere korkunç bir iktidar hegemonyası yaratıldı⁶³² diyen Ali Kar; “Retoriğe rağmen, devrim sosyalizme yönelmekten, sınıfsız-sınırsız-sömürsüz, ücretli köleliğin olmadığı bir rotada ilerlemekten, komünizme giden yolu aralamaktan çok, bir ‘kalkıncılıktı’... Amaç ‘farklı bir şey yapmak’ değil, kapitalist/emperyalist *Batı’yı yakalayıp geçmektir*... Devrim olduğunda Rusya, Batı’nın bir yarı-sömürgesi durumundaydı. Bolşevikler en iyi koşullarda anti-kolonyalist ve kalkıncıydılar. Üretim araçlarının devletleştirilmesi, sosyalizme, komünizme giden yolu aralamak için yeterli olmazdı. Yapılması gereken, devletleştirmek değil, sosyalleştirmek olmalıydı. Devletleştirme ve bürokratik planlama Batı’yı başka araçlarla taklit etmenin ötesine geçemezdi ve geçemedi⁶³³ diyen Fikret Başkaya; “Lenin’in demokratik ilkelere dayanan bir iktidarı reddetmesi... Partinin X. Kongresinde alınan bu kararlarla düşün ve basın özgürlüklerini ortadan kaldıran tüm kararlar, Devrimin o tarihte noktalandığının açık kanıtlarıdır⁶³⁴ diyen Mehmet Ali Aybar; “Bolşevik iktidarında parti ve devlet bütünleşmesinin fikri temellerini oluşturdu... Teoride devletin yürütülmesi amacıyla sosyalleşmesi olarak sunulan politika, pratikte genelleş-

629 Yusuf Zamir, *Devletçi Sapma*, s. 46 ve 48.

630 Mehmet Gündüz, *Bürokrasi ve Sosyalist Demokrasi*, Koral, 1990, s. 116.

631 Ali Kar, “*Bir Ara Sistem miydi Sovyet Sistemi?*”, www.gunzileli.com, 7.3.2013

632 Ali Kar, “*Sovyet Sistemi 70 Yıl Sonra Neden Yıkıldı?*” www.gunzileli.com, 9 Aralık 2009

633 Fikret Başkaya, “*Soruşturma: 100. Yılında Ekim Devrimi'nin Anlamı*”, *Ayrıntı Dergi*, Ekim-Kasım 2017, sayı: 23.

634 Mehmet Ali Aybar, *Leninist Parti Burjuva Modelinde Bir Örgüttür*, Kendi Yayını, 1979, s. 8.

miş bir devletleştirme süreci olarak çalıştı⁶³⁵ diyen Ahmet İnsel; “1921 yılı, Sovyet devleti bünyesinde halk denetiminin önemli organları olarak devlete adını vermiş olan Sovyetlerin son bulduğu yıl oldu. Lenin’in 1917’de ve 1918’de yaşadığı halk inisiyatifi deneyimi ona çok çekici gelmedi ve öncü parti rolünün yeniden devreye sokulması, İç Savaş döneminde başvurulmuş bürokratik çarelerle birlikte düşünüldüğünde, işlevsel bir kavram olarak komün devletinin kuruyup gitmesi anlamına geliyordu⁶³⁶ görüşünü ileri süren Marian Sawyer gibi mütevazı yazarları mı haklı çıkardı tarih, yoksa “Büyük Lenin”i mi?

Tarihteki bütün “put”ların yıkılması zamanı gelmiştir!

SOVYETLERDEN TEK PARTİ DİKTATÖRLÜĞÜNE...

Bolşeviklerin Sovyetlere İlişkin Sicili

Lenin, RSDİP içindeki Bolşevik hizbi başından itibaren merkezîyetçilik temelinde inşa etmişti. Doğrudan işçi sınıfına ve bu sınıfın mücadele içinde ortaya çıkardığı kendiliğinden örgütlenmelerine güvenmek yerine, “profesyonel devrimciler”den oluşan “işçi sınıfının öncüsü”ne güvenme, Lenin’in parti teorisinin temel taşlarındandı.

“Bolşeviklerin partiye bağlı olmayan özerk işçi örgütlenmelerine karşı duyduğu güvensizlik, kendisini en belirgin biçimde Sovyetlerle olan ilişkilerinde duyuracaktı... Bolşeviklerin 1905 *Sovyet*lerinin doğuşunda önemli katkıları olduğu şeklindeki Rusya dışında çok yaygın görüşün tersine, yalın gerçek şu ki, onların bunda hiçbir payı olmadı. Başlangıçta Bolşeviklerin öğretilerinde *Sovyet*ler ilkesi kesinlikle yoktu... Partinin yöneticileri... bu ‘devrime yabancı oluşumlar’ karşısında açık düşmanlık ve dil ucuyla onaylama arasında sürekli bocaladılar.”⁶³⁷ “1905’te

635 Ahmet İnsel, “Leninizm ve Yeni Sovyet insanı”, *Birikim*, sayı: 342-343, Ekim-Kasım 2017, s. 22.

636 Marian Sawyer, “Devlet ve Devrim’in Doğuşu”, *100. Yılında Ekim Devrimi*, s. 193-194.

637 Oscar Anweiler, *Rusya’da Sovyetler*, s. 117-118.

Bolşevikler işçi temsilcileri *Sovyet*lerinin kurulmasını ilgisizlikle, hatta kimi zaman düşmanlıkla izlemişlerdi. Lenin, partisinin geri kalmış kitleleri yönetmek savlarına zarar verebilecek bütün bu kendiliğinden girişimlere, proletaryanın bu kişiliksiz örgütlerine kuşku ile bakıyordu.”⁶³⁸ “Lenin Sovyetleri gerçek bir işçi demokrasisinin araçları olarak değil, ancak partinin kitleler üzerinde etkili olmak amacıyla kullandığı bir kumanda kolu, *güdümlü örgütlenmeler olarak düşününebiliyordu.*”⁶³⁹

Nitekim, “1905 olayları sırasında kentlerde beliriveren Sovyet hareketinin kendiliğinden ve partisiz karakterine güven”⁶⁴⁰ duymayan Lenin şöyle yazıyordu:

“İşçi Vekilleri Sovyeti bir işçi parlamentosu değildir ve bir proleter özyönetim organı hiç değildir, ama belirli amaçları gerçekleştirmek için mücadele eden bir örgütlenmedir.”⁶⁴¹

Volin, 1905 devrimi sırasında, “Kanlı Pazar” olayından hemen sonra patlayan genel grev sırasında, ilk Sovyet’in nasıl doğduğunu anlatır. Sonradan efsaneleşen her şey gibi aslında Sovyet’in doğuşunun da basit, sıradan bir olay olduğunu onun anlatımından çok açık görüyoruz:

“Bir akşam, her zaman olduğu gibi birçok işçi ... bizim evdeyken⁶⁴², kalıcı bir işçi örgütü kurma fikri ortaklaşa ortaya çıktı: Olayların devamını gözetecek, bütün işçiler arasında bağlantı hizmeti görecek, onlara durum hakkında bilgi verecek ve gerektiğinde çevresinde devrimci işçi güçlerini birleştirebilecek bir tür komite veya daha çok bir konsey.

“Bu fikrin aklımıza nasıl geldiğini tam olarak hatırlamıyorum. Bu fikri ileri sürenin işçiler olduğunu hatırlar gibiyim.

“Rusça konsey anlamına gelen *Sovyet* sözü, ilk kez bu özgül

638 Agy, s. 210.

639 Agy, s. 127

640 Marion Sawyer, s. 176.

641 V. I. Lenin, “Socialism and Anarchism” (Kasım 1905), *Collected Works*, cilt: X, 4. Basım, Moskova, Progress, 1978, s. 72.

642 O günlerde Volin, evinde 40 kadar işçiyle eğitim çalışmaları yapmaktadır. G.Z.

anlamda dile getirildi...

“Fikir kabul edildi. Toplantıda, bu ‘Sovyet’in örgütlenme ve işleyiş temelleri tespit edilmeye çalışıldı...”

“Başkentteki bütün büyük fabrikaların işçilerini yeni oluşumdan haberdar etme ve yine aynı samimi ortamda, ilk kez *İşçi Temsilcileri Sovyeti* olarak adlandırdığımız bu organın üyelerinin seçimine gitmeye karar verildi.”⁶⁴³

Bundan sonra işçiler Sovyet’in başkanlığını Volin’e önerirler. Fakat Volin, bir anarşist olarak, Sovyet’e kendisi gibi bir aydınının yerine bir işçinin başkanlık etmesi gerektiğini ileri sürerek başkanlık teklifini kabul etmez. Bunun üzerine işçiler aynı görevi, grevleri sırasında kendileri için bağış ve yardım toplayan Nosar-Hrustalyov adlı genç bir avukata teklif ederler. “Birkaç gün sonra, ona, bir fabrika temsilcisi olarak *Hrustalyov* adına bir işçi kartı tedarik ettiler. Kısa süre sonra Sankt Peterburg’daki birçok fabrikanın temsilcileri ilk toplantıları yaptılar. Nosar-Hrustalyov başkan olarak atandı... Bu görevini tutuklanıncaya kadar korudu... Sovyet... Bir işçi haberleri bülteni yayınlıyordu: *İşçi Temsilcileri Sovyeti Haberleri (Izvestia)*”⁶⁴⁴

Nosar tutuklandıktan sonra Sovyet’in başkanı Troçki olur. 1905 sonlarında Petrograd Sovyeti ortadan kaldırılır. Çarlık hükümeti işçi hareketinin üzerine çullanır. Troçki de dahil yüzlerce devrimciyi tutuklar. Ne var ki, işçi sınıfı kendi özgüçüyle örgütlenmenin tadını almıştır bir kere. Petrograd “Sovyeti,... Şubat-Mart 1917 belirleyici devrimi sırasında yeniden ortaya çıktı.”⁶⁴⁵

1905 Devrimi’nin bastırılmasından sonra ülke dışına kaçan, Sovyetlerin Troçki’den de önceki ilk başkanı Nosar 1917 Şubat Devrimi’nin patlak vermesiyle birlikte, diğer Rus devrimci göçmenleri gibi Rusya’ya döndü. Pek ön planda bir rol oynamadı. “Güvenilir bir kaynaktan edinilen kimi bilgilere göre, sonunda Bolşeviklere karşı çıktı ve onlar tarafından kurşuna dizildi.”⁶⁴⁶

643 Volin, *Bilinmeyen Devrim*, s. 81-82.

644 Agy, s. 82-83.

645 Agy, s. 84.

646 Agy, s. 97.

Sovyetlerin ilk kuruluş öyküsü ve ilk başkanı Avukat Nosar'ın hazin akıbeti bize çok şey anlatmaktadır. Bu anlatımda da görüldüğü gibi, işçilerin halisane niyetleriyle kurulan ve gelişen bu örgüt, 1917 Devrimi sırasında muazzam boyutlara ulaşan önemi Lenin tarafından tespit edilip Bolşeviklerin teveccühünü kazanmış, 1917 yılının çok özel devrimci koşullarında Bolşeviklerce ele geçirilmiş ve iktidarlarının dayanağı yapılmış, sonra da gide-rek hedeflerinden saptırılmış ve sonunda yine onlar tarafından bir süs haline getirilip yok edilmiştir. Sovyetlerin ilk başkanının Bolşeviklerce, ondan sonraki başkanının da, Stalin'ce öldürül-mesi sanki Sovyetlerin ölümünü temsil eder gibidir:

“Açık hedefleri *Sovyetlerin* demokratik karakteriyle bağdaşma-yan bir siyasal topluluk, kitlelerin desteğiyle ve onların adına, Sovyetin yönetimini ele almayı başarırca, *Sovyetler* çabucak öz-lerinden boşaltılmış olacaktı. Ekim Devrimi ve Bolşeviklerin zaferi sırasında durum tamamen böyle oldu. Başlangıçta de-mokratik olan Rus *Sovyetler* hareketi, o andan itibaren Bolşevist diktatörlük için bir atlama tahtası oldu.”⁶⁴⁷

Sadece Bir Süs!

Aslında Sovyetlerin kaderi ile Kurucu Meclis'in kaderi aynıydı. 1918 yılının Ocak ayında Kurucu Meclis süngü zoruyla dağı-tılırken, aynı günlerde Sovyetler de, rejimin gerçek içeriğinden soyutladığı bir süs haline getirildi:

“ ‘Yüksek anayasal makam olan’ Sovyetler Kongresi, 1918 Ocak'ındaki üçüncü oturumdan itibaren bağımsız bir siyasi rol oynamayı bıraktı ve her geçen gün Bolşevik iktidarın basit bir süsü haline geldi... Sovyetler bu anayasaya göre yeni devletin biçimsel temelleriydi; ama önemleri gittikçe azalüyordu. Bolşevik diktatörlüğün kurulması, ekonomik kaos, 1917 Devrimi'nin ortaya çıkardığı ve sonradan gelişip serpilecek gibi görünen ger-çek bir Sovyet demokrasisi umutlarını boşa çıkarıyordu. Zaman geçtikçe, resmi *Sovyetler* ideolojisiyle –Bolşeviklerin propagan-

647 Oscar Anweiler, *Rusya'da Sovyetler*, s. 162.

dasını yaptıkları biçimiyle – gerçek arasındaki uçurum gittikçe açılıyordu. Bu dönemin sonunda, gerçekte tam anlamıyla bir parti diktatörlüğünü örten ‘sovyetler iktidarı’ ile canlı devrimci *Sovyetler düşüncesi kopmuştu.*⁶⁴⁸

Maksim Gorki'nin gazetesi *Novaya Zhizn*, aynı süreci biraz daha erken bir tarihe, Ekim 1917'ye taşır:

“İktidar Sovyetlere sadece kâğıt üzerinde, hayalde geçti, yoksa gerçekte değil. Bolşevikler kongreyi, Sovyetlerin değil, kendilerinin aldığı bir iktidar oldubittisi karşısında bıraktılar... ‘Tüm iktidar Sovyetlere!’ sloganı olaylara böyle yansıdı ve böylece gerçekte ‘Tüm iktidar bir avuç Bolşeviğe!’ sloganına dönüştü.”⁶⁴⁹

Sovyetlerin sönüşü ve etkisizleşmesi olayına, ufak sayılabilecek tarih farklarıyla çeşitli sol eğilimlerden yerli yazarlar da işaret etmektedir:

“1918'den sonra özellikle Sovyetlerin toplantıları seyrekleşmeye ve yerel Sovyetler ortadan kalkmaya başlamış, şehirlerin merkez Sovyetleri ise giderek daha seyrek bir araya gelmeye başlamışlardır. Bu durum... Sovyetlerin yozlaşması ve doğal olarak da yavaş yavaş işçi sınıfının devrimde elde ettiği iktidarını kaybetmesi anlamına gelmektedir.”⁶⁵⁰

“Eğer Bolşevikler, *kendilerini devletle özdeşleştirmeyip de Sovyetleri gerçek iktidar organları olarak korusaydılar*, Sovyetlerde yer alan diğer bütün partilerin de yasallığı devam edecekti. Ne var ki, Sovyetler gerçek iktidar organı olmaktan çıkarılmış ve yerine Bolşevik Partisi konmuştu.”⁶⁵¹

“Proletarya egemenliğinin esas devlet kurumu olması beklenen Sovyetler, umulan gelişmeyi gösteremedi. Bunun en başta gelen iki nedeni vardı. Biri, ülke yönetimine bütünüyle egemen

648 Agy, s. 305-306.

649 *Novaya Zhizn*, 7 Aralık 1917.

650 Y. Doğan Çetinkaya, “1917 Devrimleri, İşçi Sınıfı ve Üçlü İktidar”, *1917 Rusya'da Devrimde Devrim* (haz: Mehmet Ö Alkan, Y. Doğan Çetinkaya), Tarih Vakfı Yurt Yayınları, 2018 içinde, s. 186.

651 Gün Zileli, “Devrim Tahayyülü İçin”, Gün Zileli-Fikret Başkaya, *Devrimi Yeniden Düşünmek-I*, Özgür Üniversite, 2010 içinde, s. 106.

olan hükümetin, Sovyetlere, Paris Komünü gibi, hem karar alan hem de bunu uygulayan organlar olma olanağını tanımamasıydı. İkincisi ise, hem hükümeti hem de Sovyet üyelerinin büyük çoğunluğunu elinde tutan Komünist Partisi'nin, ülke yönetimini doğrudan doğruya üstlenmesiydi.⁶⁵²

“Bir süre sonra Sovyetler, içinde yer alan Bolşevikler dışında daha çok göstermelik kurumlara dönüştü.”⁶⁵³

“Sovyetler, iç savaş sürecinde tüm yetkilerini kademe kademe partiye devretmek yoluyla parti devletinin cansız bir organına dönüşerek hızla sönmüldü.”⁶⁵⁴

“Devrimin ilk yılında üç ayda bir toplanan Rusya Sovyetler Kongresi, daha sonra yılda bir toplanır oldu. Sovyet Merkez Yürütme Komitesi, güya yüksek yasama organı sayılıyordu. Ama... Hükümet'in ilk yılda çıkardığı 480 kararnamenin sadece 68 tanesi Sovyet Merkez Yürütme Komitesi'ne sunuldu. MYK iç savaşın sonuna doğru hükümetin çıkardığı kararnameleri ilan eden sembolik bir makam haline geldi.”⁶⁵⁵

Evet ama, zaten Lenin ve Troçki de “Sovyet iktidarının” veya kendi ifadeleriyle “proletarya diktatörlüğü”nün, “parti diktatörlüğü”yle aynı anlama geldiğini inkâr etmiyorlardı ki.

“Evet, Tek Parti Diktatörlüğüdür bu!”

1917 yılında, devrim dalgasının en zirvede olduğu günlerde “parti diktatörlüğü”nden söz etmiyorlardı elbette. Ne zaman ki iktidara geldiler ve giderek iktidarlarını güvencede hissettiler, fiili ve gerçek durumu açıkça ifade etmekte bir sakınca görmediler. Özellikle 1918 yılından ve İç Savaş'la yıkılmayacaklarının anlaşılmasından sonra artık yeni rejimin gerçek niteliğini ilan edebilirlerdi:

652 Cem Eroğul, “Ekim Devrimi ve Devlet Sorunu”, *Ekim Devrimi* (Haz: Gökhan Atılgan), Yordam, 2017 içinde, s. 158.

653 Metin Çulhaoğlu, “Bolşevik Devriminin Demokrasiyle İmtihani”, *Agy*, s. 205.

654 Mustafa Bayram Mısır, “Meşruiyet ve Demokrasi Tartışması Bağlamında Rus Devrimi”, *Praksis*, sayı: 46, 100. Yılında 1917 Rus Devrimi Özel Sayısı, 2018, s. 131.

655 Yusuf Zamir, *Devletçi Sapma*, s. 120-121.

“Tek parti diktatörlüğü kurmakla suçlandığımızda... diyoruz ki, ‘Evet tek parti diktatörlüğüdür bu! Bunu savunuyoruz ve bu pozisyonu değiştirmeyeceğiz. Çünkü bu parti, on yıllar içinde, bütün fabrika ve endüstri proletaryasının öncülüğünü kazanmıştır.’”⁶⁵⁶

“İşçi sınıfının diktatörlüğü Bolşevik Parti tarafından, ta 1905’de, hatta daha öncesinde devrimci proletaryanın tamamıyla iç içe geçip birleşen Parti tarafından yürütülüyor.”⁶⁵⁷

Troçki, Lenin’den bile daha açık sözlüdür:

“İşçi sınıfının iktidarı yerine parti iktidarının ikamesi kazara yapılmış bir şey değildir ve gerçekte ikame diye bir şey yoktur. Komünistler işçi sınıfının temel çıkarlarını temsil ederler.”⁶⁵⁸

Elbette, tek parti diktatörlüğü altında hiç kimse, aklından geçirdiyse bile açıktan, “madem öyle, bir de işçi sınıfının kendisine soralım” diyememiştir. Diktatörlüklerde soru sorulamaz!

Fakat artık bugün, dünya ve Türkiye solunda bu ve benzeri sorular sorulabiliyor, dahası, aşağıda göreceğimiz gibi, tek parti diktatörlüğü, uzun yıllar onu bir amentü gibi savunan solcular tarafından bile açıkça reddediliyor. Mahir Sayın’ın aşağıdaki satırları, artık geleneksel solda da taşların yerinden oynadığını ve eski “teoriyi” yerle bir edecek bir depremin hiç de uzak olmadığını gösteriyor:

“Tek partililik demek sosyalizmin ve demokrasinin bitirilmesi demektir... Çünkü tek partinin varlığının hukuka bağlanması demek örgütlenme özgürlüğünün ortadan kalkması demektir. Örgütlenme özgürlüğü yoksa düşünce özgürlüğü de yoktur. Artık buradan öteye yol yok. Düşünce özgürlüğünün olmadığı bir sosyalizm de sosyalizm değil çağın gerisinde kalmış olması gereken, burjuva bile değil, köhnemiş Ortaçağ anlayışıdır.

656 V. I. Lenin, “Birinci Rusya Eğitim ve Sosyalist Kültür İşçileri Kongresi’ne Konuşma”, 31 Temmuz 1919, *Collected Works*, cilt: XXIX, s. 535.

657 Lenin, “Kolçak’a Karşı Kazanılan Zafer Münasebetiyle İşçi ve Köylülere Mektup”, 24 Ağustos 1919, *Collected Works*, cilt: XXIX, s. 559.

658 Troçki, *Terrorism and Communism*, 1920, s. 109.

Örgütlenme özgürlüğünü tanıyan bir çoğulculuk sosyalizmin yıkılabileceğine dair tehlikelerin öne getirilmesine haklılık zemini sağlayacak olsa bile sosyalizm ancak ve ancak örgütlenme özgürlüğünün olduğu koşullarda mümkündür. Denebilir ki, bu değişik kılıklar altında eski rejimin geri gelmesine neden olabilir. Olabilir. Ama eski rejim gelmesin diye her deliği tıkamaya kalkıştığınızda, sosyalizmin hava aldığı delikleri de tıkıyor ve onu öldürüyorsunuz. (abç, G.Z.)⁶⁵⁹

Keza, aynı derginin aynı sayısında, Mustafa Bayram Mısır da Sovyetlerin tek parti devletinin etkisiz bir aygıtına dönüştürülmesini şöyle betimliyor:

“Devletin sönmelenmesi bir yana, Bolşevikler, Sovyetlerde az çok cisimleşen doğrudan demokrasiyi bastırdı, fethettikleri siyasi iktidar, daha açık bir deyişle, Çarlığın devlet aygıtı aracılığı ile işçi sınıfının mücadele organları olarak şekillenen Sovyetleri tek parti devletinin yerel örgütlerine dönüştürdü.”⁶⁶⁰

İlk uygulamaların üzerinden yıllar geçtikten sonra, başta I. Deutscher olmak üzere birçok Marksist düşünür ve Bolşevikleri mazur göstermeye çalışan tarihçi, parti diktatörlüğü ile “işçi sınıfı iktidarı” arasındaki gözden kaçırılması mümkün olmayan çelişkiyi izah etmek, yani “mızrağı çuvala sığdırmak” için yollar aradılar ve sonunda, “işçi sınıfının en fedakâr kesiminin” ya da “en bilinçli katmanının” İç Savaş’ta “yok olduğu” argümanını ileri sürdüler.⁶⁶¹ Onlara göre, işçi sınıfının “en bilinçli kesimi”, İç Savaş’ta yok olduğu için (ilk elde akla “çarpararak öldükleri” gelmektedir) Parti “mecburen” işçi sınıfının yerine ikame olmuştu. Gerçi Lenin ve Troçki’den yaptığım alıntılar bu izahı yalanlıyor ama yine de somut duruma bakmakta yarar var. İşçi sınıfı ya da “en bilinçli kesimi” İç Savaş’ta “çarparırken” mi “yok olmuş”tu?

659 Mahir Sayın, “Tek Partililik Sosyalizmin ve Demokrasinin Bitirilmesi Demektir”, *Praksis*, sayı: 46, 100. Yılında 1917 Rus Devrimi Özel Sayısı, 2018, s. 80.

660 Mustafa Bayram Mısır, “Meşruiyet ve Demokrasi Tartışması Bağlamında Rus Devrimi”, *Praksis*, sayı: 46, 100. Yılında 1917 Rus Devrimi Özel Sayısı, 2018, s. 127.

661 Örneğin Cem Eroğul, “Ekim Devrimi ve Devlet Sorunu”, *Ekim*, s. 155; Liebman, *Rus Devrimi*, s. 376.

Aleksandr Rabinowitch bu “yok oluş”un başka nedenlere dayandığını şöyle anlatıyor:

“Sadece Mayıs’ın ikinci yarısı ve Haziran’ın ilk yarısında [1918], büyük bir yüzdesi işçilerden oluşan kabaca 150.000 yurttaş, açlıktan kurtulmak için eski başkenti terk ederek kırsala göç etti. Giderek daha da dehşet verici hale gelen gıda sıkıntısı, artan Kızıl Terör tehdidi ve eşi benzeri görülmemiş kolera salgını, yaz ortasına doğru kitlesel bir göç yarattı.”⁶⁶²

Keza, Brinton da, “Bolşeviklerin anti-proleter pratiklerinden dolayı iç savaşı suçlamaya istekli olanlar”la⁶⁶³ dalga geçmektedir.

Evet, işçi sınıfının, büyük ölçüde İç Savaş’ın da etkisiyle meydana gelen işsizlik, açlık ve salgın hastalıklar nedeniyle büyük şehirlere göç ettiği bir gerçektir. Ne var ki, burada sebep sonuç ilişkisi tamamen yanlış kurulmuştur. *Tek parti diktatörlüğü*, “işçi sınıfı temeli” yok olduğu için kurulmamış, tersine, “işçi sınıfı temeli”, *tek parti diktatörlüğü* nedeniyle (yok olmasa bile) son derece zayıflamıştır.

Muhalefeti İdam Mangalarının Önüne Gönderen Bir Rejim

Bir yerde tek parti rejimi kurulduğu zaman orada kaçınılmaz olarak her türlü muhalefet “yeraltına” itilir. Siyasi alanda görünüşte her şey süt limandır ama bu son derece aldatıcı bir izlenimdir. Yeraltına itilen bir muhalefet, rejimler için her zaman çok daha tehlikeli olmuştur. Ne var ki, bırakın yeni bir toplum inşa etmeyi, kısa vadeli iktidar hesaplarıyla gözleri dönmüş rejimin önderleri, muhalefeti yeraltına itmekle kalmamış, bir de üstüne üstlük muhalefetin liderlerini ölümle tehdit ederek korkutma yoluna gitmiş, Parti’nin emirlerine sıkı sıkıya bağlanmış yargıçlara talimatlar vererek monolitik bir bürokratik rejimi tescillemişlerdir. İşte açık sözlü Lenin’den birkaç örnek:

“Doğrusu Menşeviklerle Sosyalist Devrimcilerin verdikleri vaazlar gerçek doğalarını yansıtır niteliktedir: ‘Devrim gereğinden fazla ileriye gitmiştir...’ Bizim yanıtımız şudur: ‘Bunu

662 A. Rabinowitch, *Bolşevikler iktidarda*, s. 256.

663 Brinton, s. 83.

söylediğiniz için sizi bir ölüm mangasının önüne koymamıza izin verin. Ya görüşlerinizi ifade etmekten sakınırsınız ya da mevcut durumumuz beyaz muhafızların doğrudan bize saldırdığı günlerden çok daha çetinken politik görüşlerinizi aleni bir şekilde ifade etmekte ısrarcı olmanız halinde, sizlere zararlı ve kötü beyaz muhafızlarmış gibi davrandığımızda günah keçisini kendinizde aramak zorunda kalırsınız.”⁶⁶⁴

“Menşevizmin aleni bir şekilde açığa çıkması karşısında, devrimci mahkemelerimizin vereceği ceza idam olmalıdır, aksi takdirde bizim mahkemelerimiz olmaz, kimin olacağını da Tanrı bilir.”⁶⁶⁵

Lenin’in ifade ettiği baskıcı yönelimi, bir muhalif, rejimi suçlayarak şu sözlerle ifade etmektedir:

“Yoldaş Ulyanov pekâlâ biliyor ki onunla aynı görüşte değilseniz sizi süngü gücüyle dağıtacaktır... Siz Sovyetler iktidarından söz ediyorsunuz ama komiserler Sovyet iktidarının kökünü kazıyorlar! Sovyetist iktidar yerine, Nikolay’ın doldurduğu yeri Lenin’in iktidarının aldığı görüyoruz.”⁶⁶⁶

Lenin açısından da, rejim açısından da gerçekten içler acısı bir durum. Menşevikleri “idam mangasının” önüne koyacağını söyleyen Lenin, aslında bu tutumuyla kendisini ve rejimini “idam mangası”nın önüne koymuştur. Menşevikler, NEP dönemine girildiğini görünce bir anlamda sevinmişler, “işte bizim dediğimize geldiniz, geçmişte Devrim’de çok ileri gittiniz (abç)” diye aslında Bolşeviklere iltifatta bulunmuşlar ama bu dedikleri yüzünden idam mangalarıyla tehdit ediliyorlar. Yani öyle anlaşılıyor ki, “1921 yılında Ekim Devrimi’nin ütopyacı ideallerinin tamamı”nı “siyasal hafızalardan” kazıyan⁶⁶⁷ Bolşevik rejim, “Menşeviklerin dediğine geldikçe” Menşevikleri kendile-

664 V. I. Lenin, “Political Report of the Central Committee of the R.C.P. (B.)” (27 Mart 1922), cilt. XXXIII, Moskova, Progress, 1965, s. 283.

665 V. I. Lenin, RKP (B)’nin XI. Parti Kongresi’ne sunulan Merkez Komitesi Politik Raporu, 27 Mart 1922

666 Aktaran Oscar Anweiler, *Rusya’da Sovyetler*, s. 279.

667 Bookchin, s. 326.

ri açısından daha büyük tehlike olarak görmeye başlamış. Bir kere monolitik bir mantığa girdiğinizde size en yakın olanların “en büyük tehlike” olarak görülmesi kaçınılmazdır. Stalin’in 1930’lardaki Büyük Temizliği döneminde öldürülenlerin daha büyük kısmı, ne Troçkist muhalifler, ne de diğer bilinen muhaliflerdi. İdam edilenlerin büyük kısmı sadık Stalinistlerdi.

Bir de şu, pek yakından bildiğimiz, “içinden geçtiğimiz şu kritik dönemde” söylemi vardır. Kendi ülkelerinde iktidarların baskısına uğrayanlar bu söyleme hiç yabancı değillerdir. Bütün baskıcı iktidarlar, aralıksız bir şekilde “kritik günlerden” geçerler. Dolayısıyla bu “olağanüstü döneme” uygun “olağanüstü tedbirlerin” ardı arkası gelmez. Bütün diktatörler aynı tedarisattan geçmiş, aynı okuldan mezun olmuşlardır!

Oysa muhalefetin eleştirilerinden ve denetiminden yoksun kalmış bir rejim, her iki metaforik anlamda da aklını yarı yarıya kaybetmiş bir rejimdir.

Tek Parti, Muhalefetsiz Monolitik Partiyi Getirir

Isaac Deutscher, tek parti rejimini kuran partinin kaçınılmaz olarak iç fikir hayatının da sona ereceğini, tüm ülkenin olduğu gibi partinin kendisinin de sessizliğe bürüneceğini ve monolitik bir partiye dönüşeceğini eşsiz bir tahlil yeteneğiyle şöyle ortaya koymaktadır:

“Tek parti sistemi kelime olarak bir çelişkidir zaten, tek parti, partinin dünyaca kabul edilmiş anlamında bir parti olarak kalamaz. Partinin iç hayatı bu sistemde dağılmaya ve yok olmaya mahkûmdur. Bolşevik örgütünün büyük ilkesi olan ‘demokratik merkezîyetçilik’ten yalnızca merkezîliği kalmıştı. Parti disiplini sürdürmüş, ama demokratik özgürlüğünü yitirmişti. Başka türlü de olamazdı zaten. Çünkü Bolşevikler o sırada serbestçe tartışalardı, liderler kendi aralarındaki ayrılıkları halkın önünde açıklasalardı, taban da liderlerini ve politikalarını eleştirseydi, bu durum Bolşevik olmayanlar için de bir örnek olur, onlar da tartışmaya ve eleştiriye katılmaktan kendilerini alamazlardı. Baştaki parti üyelerine parti içinde belirli görüşleri

açıklamalarını sağlamak üzere hizipler ve gruplar kurmalarına izin verildiği takdirde, parti dışında kalanların dernek kurmaları ve kendi siyasi programlarını açıklamaları ve geliştirmeleri nasıl önlenebilirdi? Siyasi bir yapının onda dokuzu susarken onda biri konuşamazdı. Bolşeviklerin dışında kalan Rusları susturan Lenin'in partisi, sonunda kendi partisini de sessizliğe gömmek sorunda kalacaktı.”⁶⁶⁸

Ben buna iki nokta daha ilave etmek istiyorum. İktidardaki tek parti toplumdaki diğer görüşleri susturduğu zaman kendi fikri gelişmesini de durdurmuş olur.⁶⁶⁹ Çünkü fikirler tartışma içinde gelişir. Nitekim Bolşevik Partisi'nin Devrim'den önceki gelişmesi, hem kendi içinde hem de dışında yaklaşık 15 yıllık çetin fikir tartışmalarıyla olmuştur. Fikir tartışmasının bittiği yer aynı zamanda fikirlerin donduğu ve çürümenin başladığı yerdir. İkinci nokta ise şudur: Toplumdaki yasaklanan fikirler ve eğilimler, aslında siz onları susturdunuz diye ölmezler, yok olmazlar. Sadece baskı karşısında zorunlu olarak kendilerini kamufle etme yoluna giderler. Dahası, iktidardaki tek partinin içine girerler. Eğilimleri bilinenlerden bazıları nedamet getirmiş ve artık egemen partinin görüşlerini benimsemiş gibi yaparlar. Bunlar genellikle kariyeristlerdir ve parti iktidarı altında önemli mevkilere gelirler (örneğin Stalin'in Büyük Temizliği'nin ünlü savcısı Vişinski bir Menşevikti). Ve bu kariyeristler, Sovyetler Birliği'nin 1991 yılındaki çöküşünde gördüğümüz gibi, yüzlerindeki maskeleri atıp gerçek kimlikleri ve eğilimleriyle ortaya çıkarlar. Sovyetler Birliği çöktükten sonra gerek merkezinde (Yeltsin gibi), gerekse bağlı cumhuriyetlerinde iktidarı alanların büyük çoğunluğunun SBKP üyeleri ve yöneticileri içinden çıkması bu durumu net bir şekilde gösterir. Kısacası Lenin, 1921 yılındaki X. Parti Kongresi'nde hizip veya fraksiyon yasağı getirerek en büyük kötülüğü kendi partisine ve Sovyetler Birliği'ne yapmıştır.⁶⁷⁰

668 I. Deutscher, *Troçki-Silahsız Sosyalist*, s. 32-33.

669 Bkz. Mehmet Ali Aybar, *Leninist Parti Burjuva Modelinde Bir Örgüttür-Marksizmde Örgüt Sorunu*, Kendi Yayını, 1979.

670 “Partinin görece çok sayıdaki adanmış üyesinden kaynaklanan örgütsel dinamizm, Bolşevikler iktidara gelir gelmez sönümlenmeye başladı.” (A. Rabinowit-

Akla Zarar Öneriler!

Bana kalırsa Lenin, fikirleri bastıran tutumuyla kendi fikri gelişmesine de büyük zarar vermiştir. Partideki bürokratlaşmaya karşı getirdiği akla zarar öneriler bunun en açık delilidir:

“Çok sayıda işçinin Merkez Komitesi'ne alınması, işçilerin şu anda oldukça kötü durumdaki idari aygıtımızı geliştirmelerinde yardımcı olacaktır.”⁶⁷¹

“Merkezî Denetleme Komisyonu'na üye yapacağımız işçiler kusursuz komünistler olmak zorundadır... İlk olarak, bazı komünistlerce tavsiye edilmelidirler... İkinci olarak, devlet aygıtımıza dair bilgilerini ölçen bir sınavdan geçmelidirler.”⁶⁷²

“Önerdiğim reform bu sıkıntının giderilmesine katkı sağlayacaktır ve Politik Büro'nun tüm toplantılarına belli sayıda katılmakla görevli Merkezi Denetim Kurulu üyeleri, ister Genel Sekreter olsun [Stalin] isterse Merkez Komite üyesi olsun herhangi bir otoritenin onları soru sormaktan, belgeleri tahkik etmekten ve genel olarak her konuda bilgi sahibi olup, yapılan çalışmalar üzerinde katı bir denetim uygulamaktan alıkoymasına izin vermeyen sıkı bir grup oluşturacaklardır.”⁶⁷³

İnsan bu satırları okuyunca hayretler içinde kalıyor. Lenin, gerçekten işçilerin sırf işçi oldukları için olağanüstü dirayetli, kariyerizmden uzak, korkusuz, bürokrasiye dirençli, çelik gibi insanlar olduklarına inanıyor olabilir mi? Aynı şekilde, bir insan sırf komünist olduğu için olağanüstü bir varlık mıdır, yani bir işçi komünist olunca artık ona hiçbir şey işlemez mi demek istiyor Lenin?

Direnen işçileri kurşuna dizeceksin, devlet katlarında yük-

ch, *Bolşevikler iktidarda*, s. 378.)

671 V. I. Lenin, “Kongreye Mektuplar”-III, 26 Aralık 1922; Nakleden Slavoj Žižek, s. 191.

672 V. I. Lenin, “Az Olsun, Öz Olsun”, XII. Parti Kongresi'ne sunduğu, “İşçi ve Köylü Müfettişliği'ni Nasıl Yeniden Örgütlemeliyiz” başlıklı raporun ikinci kısmından, (2 Mart 1923); Nakleden Slavoj Žižek, s. 224-225.

673 V. I. Lenin, XII. Parti Kongresi'ne sunduğu, “İşçi ve Köylü Müfettişliği'ni Nasıl Yeniden Örgütlemeliyiz” başlıklı raporun birinci kısmından, (23 Ocak 1923); Nakleden Slavoj Žižek, s. 218-219.

selmiş ve o oranda da artık işçi olmaktan çıkmış direnmeyenlerini de sınava çekeceksin!

“Devlet” dersinden sınava giren işçiler geliyor da gözümün önüne, gülmekten ve Ece Ayhan’ın “devlet dersinde öldürülmüş” “Meçhul Öğrenci Anıtı” şiirini buruk bir hüznle hatırlamaktan kendimi alamıyorum. Eğer Lenin’in bu önerisi uygulanmışsa, zavallı işçiler kim bilir ne kadar sıkıntı çekmişlerdir. Hele “komünistlik” sınavı iyice zor geçmiş olmalıdır!

Bu “çelik”ten işçiler (ne de olsa çoğu metalurji sektöründen geliyor olmalıdır!) Genel Sekreter Stalin’in karşısında “dimdik” duracaklar, onu sorularıyla bir güzel terleteceklerdir! Bu bahsi daha fazla uzatmadan onların kaderini söyleyeyim: Ya Stalin’in sopası olarak devlet makamlarında yükselip bir zamanlar işçi olduklarını bile unutacaklardır ya da kendilerini Gulaglarda bulacaklardır. Ya da 1930’larda örneklerini bol bol gördüğümüz gibi, önce yükselecekler, sonra da mezarlıkların veya Gulagların yolunu tutacaklardır!

Carmen Siriani’nin aşağıdaki satırları da bu durumu net bir şekilde saptamaktadır:

“Parti Merkez Komitesi’nin genişletilmesine ilişkin öneriler gibi, işçi sınıfı ya da köylü kökenli halkı karar verme makamlarına getirme düşüncesi de safık ürünüydü ve bürokratik uygulamaları perdelemek... amacını taşıyordu... aşağı sınıflardan gelen bu yöneticilerin çoğu acımasız bürokratlara dönüştü.”⁶⁷⁴

“Lenin, bürokrasi sorunu ile ilgili son görüşlerinde, parti diktatörlüğü ve... egemen parti bünyesinde örgütlü fraksiyonların yasaklanmasını hiçbir zaman sorgulamadı.”⁶⁷⁵

Alman Devrimi, İç Savaş, Dış Müdahale ve Ambargo Faktörü

En başta Lenin olmak üzere Bolşeviklerin iktidarı tek başlarına almalarını bir aciliyet gibi sunmalarının en başında, Alman (Dünya) Devrimi’nin fitilini tutuşturmak ve bu mantığın devamı

674 Siriani, s. 391.

675 Siriani, s. 393.

olarak da Alman (Dünya) Devrimi'nin elinin kulağında olduğu ve mutlaka Rus Devrimi'nin yardımına geleceği tezi gelmektedir. Gerçi, Birinci Dünya Savaşı'nın yarattığı kaotik ortamda en başta Almanya'da işçi ve asker kitleleri gerçekten ayakta idi ama bu, orada bir devrimin elinin kulağında olduğunu göstermez. Nitekim de göstermedi. İşin daha acıklı yanı, Lenin'in aslında bunun böyle olduğunu bilmesi ve bildiği halde, Bolşevik iktidarının aciliyetini kanıtlamak için böyle göstermesidir. Yani aslında ortada subjektivist bir hata yoktu, gerçek durumun iktidar uğruna bile bile çarpıtılması ve insanların yanıltılması vardı.

Tek parti diktatörlüğüne mazeret aranırken İç Savaş, dış müdahale ve kapitalistlerin uyguladığı ekonomik ambargonun yol açtığı sıkıntılar gibi faktörler de ileri sürülmüştür ve hâlâ da ileri sürülür. Elbette bunlar birer gerçektir ama tek parti diktatörlüğüne mazeret olamazlar.

Elbette, diktatörlüğe hizmet eden bu faktörler ciddiyetle ele alınmalıdır. Örneğin Beyazların vahşeti, hâkim oldukları alanlarda uyguladıkları dizginsiz terör, Yahudilere karşı giriştikleri, Çarlık döneminden miras kalan katliamlar⁶⁷⁶ asla görmezden gelinmemelidir.

Keza, Almanların istilacılığı, köylülerin ürünlerine, malına mülküne el koyup kendi ülkelerine taşımaları ve toprakları eski toprak beylerine yeniden teslim etmeleri, en reaksiyoner güçlerle işbirliği yaparak halka zulmetmeleri⁶⁷⁷, İngilizlerin yer yer Rusya'ya askerî güçleriyle müdahale etmeleri de emperyalizmin yayılmacılığını ve acımasızlığını gösteren önemli örneklerdir.

Aynı şekilde, Batılı kapitalist ülkelerin, Sovyetler Birliği'ne ekonomik ambargo uygulamaları da, ülkede hüküm süren açlık ve salgınlara önemli bir katkıda bulunmuştur.

Gerçi, Sovyetler Birliği'nde Bolşeviklerin İç Savaş'tan galip

676 Rusya'daki geleneksel Yahudi düşmanlığı, zaman zaman anarşist Mahno gerillaları ve "komiserler diktatörlüğüne" karşı ayaklanan Kronstadt bahriyelileri içinde bile baş gösterebilmiştir. G.Z.

677 Aynısını, II. Dünya Savaşı'nda Sovyetler Birliği'ni işgal eden Alman Nazi güçleri de yapmıştır. G.Z.

çıkıldığını gördükten sonra bu ekonomik ambargoya kısmen son verip Sovyetler Birliği ile ticari işbirliği anlaşmaları yaptıkları da gerçeğin bir diğer yüzüdür:

“İç Savaşın sonu, diğer ülkelerle Sovyet Rusya arasındaki ilişkilerde yeni bir dönemin başlangıcı oldu. Bolşevikler, acil bir dünya devrimi umutlarını rafa kaldırdılar ve iç çatışmanın patlak vermesiyle 1918 yılından beri yoksun kaldıkları ‘nefes alma’ fırsatını kullanmanın yollarını aramaya başladılar. Aynı şekilde, Batıdaki iktidarlar arasındaki, Lenin’in iktidarının yakında çökeceği beklentisi de sönmeye yüz tuttu. Her iki taraf da daha normal ilişkiler kurulmasını özlemeye başladı ve 1920’nin sonunda böyle ilişkilerin gerçekleşmemesi için bir neden kalmadı; Müttefik ambargosunun kaldırılması ve Avrupa Rusya’sındaki silâhlı müdahaleye son verilmesi, diplomatik ilişkilerin kurulması ve ticari ilişkilerin yeniden başlatılmasının önündeki en ciddi engelleri kaldırmıştı.”⁶⁷⁸

İç Savaş ve dış ambargo bitmesine, ekonomik krizin doğurduğu açlık ortamı yeni ekonomik politikalarla (NEP) görece giderilmesine rağmen tek parti diktatörlüğünde en ufak bir değişme olmadığı gibi, tersine, 1921 yılındaki X. Kongrede, yasaklara bir de “hizip yasağı” eklenmişti. Emma Goldman’ın dediği gibi, “Ne yabancı güçlerin müdahalesinin, ne de ablukanın halkı devrime yabancılaştırma, ona devrimle ilgili her şeyden nefret etme duygusunu verme gücü [vardı]. Bunu gerçekleştiren Bolşeviklerin iç politikaları oldu.”⁶⁷⁹

ULUSLARIN KADERLERİNİ TAYİN HAKKINDAN, ULUSLARIN BASKI ALTINA ALINMASINA...⁶⁸⁰

Bahtsız Milliyetlere Bir Bayram Sevinci, Ama...

Şubat devrimi Rusya’daki bütün uluslar için büyük bir müjdeydi. Artık “milliyetler hapishanesi”nin gardiyanı Çarlık yönetimi ma-

678 Paul Avrich, *Kronstadt 1921*, s. 10.

679 Emma Goldman, *Rus Devriminin Çöküş Nedenleri*, s. 26.

680 Bu bölüm, büyük ölçüde, Richard Pipes’in, *The Formation of the Soviet Union* (Atheneum, 2. Baskı, Mayıs 1974, ABD ve Kanada) kitabından yararlanılarak ya-

ziye karışmıştı. Devrimi destekleyen tüm güçler ezilen ulusların iradesinin tanınacağını söylüyordu. Şubat Devrimi'yle iktidara gelen Geçici Hükümet, yayınladığı kararlarla, Çarlık rejimi tarafından azınlıklara konan tüm yasal kısıtlamaları ilga ettiğini açıklamış, bütün vatandaşlara, ırk, ulusal köken, din ayrımı yapılmaksızın tam eşitlik tanındığını ilân etmişti. Ayrıca Geçici Hükümet, ulusal özyönetimi tanıyarak, eski yönetimleri kaldırıp, yerine yerel yöneticilerin geçmesini kararlaştırmıştı. Örneğin, Transkafkasya ve Türkistan'da, Çarlık vali yönetimi ilga edilerek yerine, büyük ölçüde Duma'daki azınlık milliyetlerin temsilcilerinden oluşan komiteler atanmıştı. 1917 yazına kadar Ukrayna'nın yönetsel bir birim olmasına karşı direnen Geçici Hükümet, sonunda, Ukraynalıların baskısıyla güneydoğu bölgesinde Ukraynalıların yönetime gelmesini kabul etmişti. Devlet aygıtının çokuluslu olduğunu kabul etme yönünde atılan bu adımlar azınlıkların yönetimlerde söz sahibi olmasını getiriyordu.

Bu gelişmelerden cesaret alan Rusya'daki bütün milliyetler, dini azınlıklar, Müslümanlar, Yahudiler, Türkî halklar, Kafkasya'daki dağlı halklar, Ukraynalılar, Ermeniler, Gürcüler vb. hiç vakit kaybetmeden Şubat ile Ekim arasında kendi kongrelerini ya da duruma göre sovyetlerini toplayarak azınlık halklar olarak nasıl bir yol haritası izleyeceklerine ilişkin kararlar almaya giriştiler.

Ne var ki bu bayram havası 1917 yılının ikinci yarısından itibaren yerini kara bulutlara bırakmaya başladı. Çünkü milliyetler konusu, hele Rusya gibi büyük bir ülkede diğer sorunlardan da daha çapraşık bir sorundu. İşçiler, köylüler, askerler ortak çıkarlar etrafında birleşebilirlerdi de, milliyetler aynı şekilde birleşebilir miydi bakalım? Milliyetler, farklı çıkarlardan, farklı sınıflardan, farklı kültürel katmanlardan oluşuyordu her şeyden önce. Dahası, bir milliyetin "çıkarı" ile diğer milliyetin "çıkarı" dar milliyetçi anlamda çelişiyordu. Milliyetlere kumanda etmeye çalışan yerel iktidar odakları bu "çıkar" çatışmalarını daha da körüklüyordu.

Bunların da ötesinde, iç kolonyalizm sistemine dayanan Çar-

zılmıştır. Ayrıca bkz: Gün Zileli, Birikim, "Yerlilik- Gerçek Ya da Maske Özel Sayısı", Sayı: 111-112, Temmuz-Ağustos 1998. G.Z.

lık Rusyası azınlık milliyetlerin yaşadığı topraklara geçen yıllarda Rus veya Kazak (Cossaks) köylü toplulukları yerleştirmişti. Şimdi yerli halkların anti-kolonyalist bir yönelimle ayağa kalkmaları, ister istemez Rus köylü kolonyalist topluluklarıyla yerli halk arasındaki çatışmaları körükleyecekti. Öte yandan, Rusya'da milliyetler meselesi aynı zamanda bir toprak ve köylü sorunu idi. Köylü sorununda, toprakların paylaşımında ayak sürüyen ve sıkıştığında ürünlere zorla el koyan herhangi bir merkezi iktidarın milliyet sorununda adil bir çözüm getirmesi mümkün değildi.

Milliyetler meselesinin bütün çetrefilliğine ve zorluğuna rağmen, eğer gerçekten Devrim, Şubat'ın açtığı özgürlükçü yolda ilerleseydi, bu önemli çelişkilerin çözümü ve halkların iç barışı ile özgürlüğü yolunda adımlar atılabilir, özgür bir milliyetler konfederasyonu yaratılabilirdi.

Ne yazık ki, Bolşeviklerin iktidarcı, baskıcı, iç işgalci ve Çarlık'tan miras kalan kolonyalist yönelimleri bunu önlediği gibi, milliyetler arasındaki çelişkileri birbirine karşı kullanmaları, ilişkileri ve çatışmaları daha da içinden çıkılmaz hale getirdi ve o meşum "milliyetler hapisanesi"nin duvarları yeniden tahkim edildi. Üstelik bu seferki "gardiyan", eskisinden bile komplocu, işgalci ve "eli sopalı"ydı.

Azınlık Milliyetler, Kolonyalist Köylü Topraklarına Saldırıyor

Geçici Hükümet, kendini devlet egemenliğinin güvencesi olarak görüyor ve birinci görevinin, Kurucu Meclis toplanıncaya kadar Rusya'nın "birliğini" ve "düzenini" korumak olduğunu düşünüyordu.

Büyük Rus bölgelerindeki köylülerin, toprakların dağıtılması konusundaki sabırsızlığı, Geçici Hükümet'in düzeni koruma çabasını kısa sürede bozguna uğratmıştı. Benzer bir sabırsızlık, azınlık bölgelerde de söz konusuydu. Ancak bu bölgelerde, kitleler, yerel toprak sahiplerinden çok, Rus kolonyalist köylü topluluklarıyla karşı karşıyaydı. Bu yüzden, büyük Rus bölgelerindeki

köylülerin, toprak sahiplerinin arazilerine karşı saldırıları, azınlık bölgelerdeki halkların, Rus ve Kazak (Cossack) garnizonlarına saldırmaları şeklinde tecelli etti. Ne var ki bu saldırılar, Rus ve Kazak köylülerinin direnişiyle karşılaştı. Böylece 1917 yılının ikinci yarısında, Rusya'da sınıf mücadelesi şiddetlenirken, Rusya'nın doğu bölgelerinde şiddetli ulusal çatışmalar meydana geldi: Çeçenler ve Inguşlar, Ruslarla ve Kazaklarla kapıştı; Türk Kazakları ve Kırgızları, Rus ve Ukraynalı kolonyalistlerle birbirine girdi; Başkırlar, Ruslara ve Tatarlara karşı mücadeleye girişti; Kiev'deki Ukrayna milliyetçileriyle Dombas'daki Ruslaşmış Ukraynalılar karşı karşıya geldi.

Ekim 1917 Devrimi'nden sonra, yılın sonlarına doğru çeşitli milliyetlerin özyönetim organları büyük inisiyatif kazandılar. Sovyetler büyük ölçüde Bolşeviklerin ve Sol SR'lerin hâkimiyetine geçerken azınlık örgütleri de kendi bölgelerinde yerel iktidar organları olarak faaliyete geçtiler.

Bu yeni ulusal organlar bir süre merkezdeki yeni Bolşevik hükümetiyle işbirliği yaptılar. Başlangıçta kimse yeni rejimin azınlıklara nasıl davranacağını bilmiyordu. Ancak çok geçmeden anlaşıldı ki, Sovyet hükümetinin kaderini tayin hakkına saygı göstermek gibi bir niyeti yoktur ve gerektiği zaman, çıkarları azınlık çıkarlarıyla çatışan güçlerden de yararlanarak otoritesini yaymaktan başka bir şey düşünmemektedir.

Ulusların Kaderlerini Tayin Hakkı, Ama Bu Hakkın Kullanılmaması Koşuluyla...

Aslında bunda da şaşırarak pek bir şey yoktu. Çünkü Lenin'in "ulusların kaderlerini tayin hakkı" politikası şartlı bir politikaydı. Lenin, daha devrimden önce, siyasi muarızlarının, "kaderini tayin" sloganının Rusya'nın parçalanmasına neden olacağı suçlamasına karşı, "bu hakkın" somut durumlarda sınırlanabileceğini belirtmişti. "Ayrılma hakkını savunmak" diyordu Lenin, "fiili ayrılmaya göz yummak anlamına gelmez." Kaderini tayin hakkının "kayıtsız şartsız" olmasına karşı çıkıyordu, çünkü bu, "yalnızca proletaryaya ait" bir haktı. Şu ya da bu ulusun verili bir

anda Rusya'dan ayrılması önceden öngörülemez sayısız faktöre bağlıydı. Ulusal çıkarlarla proletaryanın çıkarları çatıştığı an, ulus, proletaryanın çıkarlarına tabi olmak ve bu durumda ayrılma hakkı terkedilmek zorundaydı. Boşanma hakkını savunmak, fiilen boşanmayı savunmak anlamına gelmezdi. Elbette bu noktada bir "diyalektik sihirbazlık" yapıldığı gözden kaçacak gibi değildir. Lenin'in verdiği örnekten hareket edecek olursak, her "koca", "boşanmak istediğini" söyleyen "karısına" şöyle cevap verebilir: "Ben sana boşanma hakkın olduğunu söylemiştim, boşanma isteğine olumlu cevap vereceğimi değil."

"Proletarya Diktatörlüğü", Kolonyalist Toplulukların "Sopa"sına Dönüşüyor

Ekim'den sonra azınlık milliyetlerin yaşadığı birçok yerde büyük bir hercümerç meydana geldi. Bir yandan İç Savaş sürerken azınlık milliyetlerin yaşadığı birçok yerde Kızıl Ordu bir iç işgal gücü olarak görev yaptı ve İç Savaş ortamının yarattığı kargaşalık ortamından da yararlanarak bağımsızlıkçı hareketleri silah zoruyla ezdi; Bolşevik yanlısı güçler iç darbeler ve Kızıl Ordu desteğiyle yerel iktidarları ellerine alıp bağımsızlıkçı güçleri tasfiye ederek bağımsızlık hareketlerinin önderlerini çoğunlukla kurşuna dizdiler. Bunun yüzlerce örneği vardır, burada bunları tek tek anlatacak yerimiz yok. Ancak birkaç örnek verebiliriz.

Örneğin, Kazak-Kırgız bölgesindeki bağımsızlık hareketi şöyle ezilmiştir: Bolşeviklerin bu bölgede Parti aygıtı yoktu. Taraftarlarının büyük kısmı askerî garnizonlardaki askerlerdi. Bolşevikler, Ekim'in ilk aylarında tren yolu işçilerinin ve kolonyalist Rus nüfusunun desteğini kazandılar. Komünistlerin "proletarya diktatörlüğü" sloganını yerli halka karşı kullanabileceklerini düşünen kolonyalist köylüler ve Çarlık döneminden kalma resmî görevliler Bolşeviklerin safına geçtiler ve yerel halkı dışlayan bir "Sovyet yönetimi" kurdular. Onlara göre, Bolşevizm, işçilerin, askerlerin ve köylülerin yönetimi demektir. Kazak-Kırgızlarda ise ne işçi, ne köylü, ne de asker vardı, bu yüzden Kazak-Kırgızlar yönetilmeye müstahaktı.

Benzeri bir tavır, Türkistan Müslüman Şurası'na karşı da ta-kınılmıştır. Türkistan Müslüman Şurası, Ekim'den sonra yeni Sovyet otoriteleriyle bağlantı kurdu ve onları Türkistan'ın böl-gesel özerkliği konusunda ikna etmeye çalıştı. Yeni Bolşevik-Sol SR Hükümetinin başkanı Kolesov, bu fikre karşı olduğunu açıkladı. Bu konuyu tartışan Sovyet Kongresi'nin çoğunluğu, bı-rakın Rus merkezî otoritesini zayıflatacak bir bölgesel özerkliği kabul etmeyi, Merkezî Asya'da Müslümanların Sovyet Hükü-met'i'ne katılmasına dahi karşı çıktı.

Müslümanların Ekim'den hemen sonra ileri sürdükleri özerklik talebi Taşkent Sovyeti tarafından reddedilmişti. Bu-nun üzerine Müslüman Şurası, 1917 sonuna doğru, Olağanüs-tü Dördüncü Kongresi'nin hazırlıklarına girişti. Bu kongrenin Türkistan'ın özerkliğini ilân edeceğinden ve böylece Sovyet hü-kümetinin otoritesiyle çatışacağından kimsenin kuşkusu yoktu. Kongreyi önce Taşkent'te toplamayı planlayan Şûra, bir İslam bayramında Rus askerlerin Müslüman halka saldırması üzerine fikrini değiştirdi ve kongreyi, Taşkent'ten 220 mil uzaklıktaki, nüfusunun yüzde doksan beşi Müslüman yerli halktan oluşan Kokand'da toplamaya karar verdi.

Kongre, 28 Kasım'da açıldı. Sovyetin kontrolündeki demir-yollarında yapılan engellemeler dolayısıyla delegelerin bir kısmı kongreye ya gecikerek geldi ya da hiç gelemedi. Kongre'de böl-gesel özerklik kararı alındı ve Bolşeviklerin iktidara gelişinin kolonyalist arzuları kamçılacağı ve Müslümanların, Rusların en kötü unsurlarının insafına bırakıldığı yönünde şikâyetler dile getirildi.

Kokand Kongresi, Taşkent Sovyet rejimi karşısında ikinci bir hükümet görevi yerine getirecek bir Merkez Komitesi seçti. Ne var ki, Merkez Komitesi çok yaşamadı ve Taşkent Sovyeti'nin Kızıl Ordu'yu yardıma çağırmasıyla ortadan kaldırıldı. Sovyet tarihçisi Safarov'a göre, 1917 ve 1918 yıllarında, Taşkent'teki Sovyet iktidarı, büyük ölçüde, Türkistan'da yerleşmiş Rusların ayrıcalıklarını korumakta kararlı "maceracıların, kariyeristlerin ve kriminal unsurların" eline geçmişti.

Keza, 1917 yılının sonunda, bir yüzyıl önce kaybettikleri topraklarını geri almak üzere harekete geçen dağlı halklar, Çeçenler ve İnguşlar, şehirlere ve Kazak yerleşim yerlerine saldırdılar. Bunun üzerine Kazaklarla Rus kolonyalist köylüleri aralarındaki anlaşmazlıkları bir yana bırakarak Çeçenlere ve İnguşlara karşı direnişe geçtiler. Bolşevikler bu noktada da kolonyalist Rus köylü topluluklarına ve Kazaklara destek vererek yerli halkların başkaldırısını ezdiler ve kendi yönetimlerini kurdular.

Ural bölgesindeki çoğu Sovyet kurumu da, diğer Müslüman bölgelerinde olduğu gibi, Büyük Rusların egemenliğindeydi. Bu örgütler, büyük ölçüde Rus kökenli işçilere, askerî garnizonlardaki askerlere ve kolonyalist Rus köylülerine dayanıyordu. Bu yüzden, Başkır bölgesindeki Sovyetlerin genellikle buralarda yaşayan Rus nüfusun çıkarları yönünde davranmış olmasında şaşılacak bir şey yoktur. Başkırılar çoğunlukla Sovyetlerin dışında tutulmuş ve Bolşeviklerin müsadere ettikleri, devlete, kiliseye ve özel şahıslara ait topraklar Rus kolonyalist nüfusuna dağıtılmıştı.

Lenin, ulusların kaderlerini tayin hakkının daha fazla "felakete yol açmaması" için kolları sıvadı ve Geçici Hükümet döneminde çevre bölgelerde kurulan Bolşevik örgütleri ve büyük ölçüde Bolşevik liderliği izleyen Rus askerî birliklerini kullanarak mümkün olan her yerde yeni kurulmuş ulusal cumhuriyetleri devirmeye girişti. Beyazrusya Rada'sının dağıtılması; Transkafkasya'da darbe girişiminde bulunulması; Ukrayna'nın, Ermenistan'ın ve Gürcistan'ın Kızıl Ordu birliklerince işgal edilmesi; Kokand, Kırım, Alaş-Orda Müslüman hükümetlerinin ve Başkır cumhuriyetinin bastırılması, Azerbeycan'daki Musavat hükümetinin, aşırı dinci "Birlik"çilerin ve Osmanlı işgal ordusunun yardımıyla devrilmesi ulusların kaderini tayin ilkesinin bütünüyle ihlali anlamına geliyordu.

Partinin VIII. Kongresi Lenin'in ulusal sorun üzerine önerilerini onayladı. Bu kararın tercümesi şuydu: Komünistlerin iktidara gelmeye çalıştıkları bölgelerde ulusal bağımsızlık yönünde ajitasyon yapılacak ve milliyetçilerin sempatisi kazanılacaktı; kontrolün ele alındığı yerlerde ise milliyetçi muhalefet baskı al-

tına alınacaktı. Böylece, çifte standart politikası iyice netleştirilmiş oluyordu. Lenin'in 1917'den önce formüle ettiği kaderini tayin hakkı ilkesi fiiliyatta rafa kaldırılıyor, ancak işe yarayacağı yerde kullanılması öngörülüyordu.

25 Şubat 1921 günü, Kronstadt isyanının arifesinde, Kızıl Ordu Gürcistan'ın başkenti Tiflis'e girip Gürcü hükümetini devirdiğinde, Kızıl Ordu'nun başında bulunan Orjonikidze⁶⁸¹, Lenin ve Stalin'e şu telgrafı çekmişti: "Proletaryanın bayrağı Tiflis semalarında dalgalanıyor."

Oysa Tiflis semalarında dalgalanan, proletaryanın değil, Büyük Rus şovenizminin bayrağıydı.

Hiçbir işgalcinin bayrağı sömürülen ve ezilen sınıfa ait olmaz.

1 Haziran-20 Ağustos 2018

681 1937 yılındaki Büyük Temizlikler sırasında NKVD tarafından öldürülerek ya da intihar etmeye zorlanarak ortadan kaldırılmıştır. G.Z.

Sonsöz

“Bora'nın yazarı ve arkadaşları şimdiki Sovyet yöneticilerini rahatlıkla suçluyorlar. Ama olayları doğru değerlendirdikleri kuşkulu. Sovyet yöneticilerinin yanlış yaptıklarını kendileri saptadıkları için değil, Sovyetleri Çin'liler suçladıkları için suçluyorlar. Ve Çin yöneticileri, Stalin'i suçlamadıkları için de, Bora'nın yazarı ve arkadaşları Stalin'in kanlı politikasına sünger çekiyorlar. Oysa sosyalizmin bürokratik sapma içine düşmesinde, Stalin başlıca sorumlulardan biridir. Yöneticilerin hasımlarını öldürerek tasfiye etmesi yolu, onun zamanında açılmıştır: Düzmece mahkemeler; namuslu komünistlerin idamı; yığın sürgünler, vs. Yazar, Moskova duruşmaları hakkında ne biliyor? Resmi ağızların söyledikleri dışında ne biliyor? Buharin'in, Zinovjev'in, Kamenev'in, Rikov'un idamları hakkında neler biliyor? Troçki hakkında ne biliyor? Kirov'un öldürülmesi hakkında ne biliyor? Yazarın Stalin döneminin parti makinası hakkında bildikleri ne? Lenin'le Stalin'in son zamanlardaki ilişkileri hakkında yazar ne biliyor? Ve daha gerilere giderek: 'işçi muhalefeti', Kronstad Ayaklanması'na ilişkin neler biliyor? Rosa Luxemburg'un Lenin'e, Troçki'ye yönelttiği eleştirilerden haberi var mı yazarın?”

Mehmet Ali Aybar, *Leninist Parti Burjuva Modelinde Bir Örgüttür*, 1979, s. 180-181.

Sözü geçen Bora dergisi yazarı benim.

Kırk yıl sonra, yukarıdaki satırların yazarı Mehmet Ali Aybar'a saygılarımı sunuyorum.

Örgütler Sözlüğü

Bolşevikler/Bolşevik Parti: Rus Sosyal Demokrat Partisi'nin (RSDİP)1903 yılındaki II. Kongresi'nde Lenin'in önderlik ettiği Bolşevik (çoğunluk) hizbiyle, Martov'un önderlik ettiği Menşevik (azınlık) hiziplerinin oluşmasından sonra süreklilik kazanan radikal sosyalist örgüt. Uzun yıllar aynı Parti altında çalışan bu iki hizip, 1917 yılından önce bölünüp iki ayrı örgüt olarak mücadele ettiler. Lenin'in önderliğindeki Bolşevik Partisi, 1917 Devrimi'nden bir süre sonra Sovyetler Birliği Komünist Partisi (B) adını aldı. Yetmiş yılı aşkın bir zaman boyunca, SSCB yıkılıncaya kadar Devlet'i tek parti olarak yönetti.

Menşevikler: RSDİP'nin diğer hizbi. Bir parti gibi çalışmasına rağmen hiçbir zaman ayrı bir parti adı almadı. 1917 Devrimi sırasında ve sonrasında sağ ve sol kanatlara bölündü. Çoğunluğu oluşturan sağ kanatlarına "Sağ Menşevikler" de denir. Ekim'den sonra yasaklandı.

Sol Menşevikler/Menşevik-Enternasyonalistler: Martov tarafından liderlik edilen, Menşeviklerin azınlıktaki sol kanadı. Radikal Sol'da yer aldı, Devrim'i savundu, Ekim'den sonra Bolşeviklere karşı muhalefetini sürdürdü ve yasaklandı.

Anarşist-Komünistler: Bir parti olarak örgütlenmediklerinden kısaca böyle anılırlar. İçlerinde anarko-sendikalistler de vardı. 1918 yılında, Bolşevik iktidar tarafından şiddet yoluyla ezildiler.

SR'ler (Sosyal Revolutionistler)/Sosyalist Devrimciler: Kökleri

Rus Narodnik hareketine kadar uzanan devrimci parti. Özellikle köylülüğün çıkarlarını savunurdu. 1917 Devrimi sırasında ve sonrasında sağ ve sol kanatlara bölündü. Çoğunluğu oluşturan sağ kanata “Sağ SR’ler” de denir. Ekim’den sonra yasaklandılar.

Sol SR’ler/Sol Sosyalist Devrimciler: Sosyalist Devrimci Parti’nin sol kanadı. 1917 Devrimi’ni destekledi. İlk başlarda Bolşeviklerle ittifak yaptı, bir ara hükümette yer aldı, fakat sonrasında Brest-Litovsk Antlaşması’na karşı çıkarak ayaklanma girişiminde bulundu ve Bolşevik iktidar tarafından şiddetle ezildi. En ünlü lideri Mariya Spiridonova’dır. Sol SR’ler, SR Partisi içinde azınlıkta kalsa da, Menşevik-Enternasyonalistlere göre çok daha güçlü ve köylü desteği olan bir partiydi.

Mezhrayontsi: “Çevrelerarası” anlamına gelir. Bolşeviklere katılmadan önce Troçki’nin çevresinde oluşmuş küçük fraksiyon.

Maksimalistler: SR’lerin içindeki küçük bir radikal grup. Devrimde asgari-azami programı ayrımını kabul etmeyip, azami programın doğrudan gerçekleştirilmesini savunuyorlardı.

İlimli Sosyalistler/Devrimci Defansistler: 1917 Şubat Devrimi’nden sonra, Ekim’e kadar Sovyetler’in esas yönetici unsurları. Menşevik ve Sosyalist-Devrimcilerin koalisyonundan oluşur. Bolşeviklere ve diğer radikal sol gruplara karşı Geçici Hükümetleri destekledikleri için “ılımlı sosyalistler” olarak anılırlar. Ayrıca, Şubat Devrimi’nden sonra savaşı sadece “devrimi savunma” anlamında kabul ettiklerini söylediklerinden onlara “Devrimci Defansistler” de denir.

Trudovikler/Halkçı Sosyalistler: Şubat Devrimi’nden bir süre sonra Başbakanlık görevini üstlenen Kerenski’nin üyesi olduğu, Sağ SR’lere yakın “sağ sosyalist” eğilimli parti. Ekim’den sonra yasaklandı.

Kadet Partisi: Rus liberallerinin partisi. Şubat Devrimi’nden sonra geçici hükümetlerde yer aldı, fakat devrimci dalgaya karşı mücadele içinde hızla sağa kaydı. Ekim’den sonra yasaklandı.

Sovyetler: 1905 Devrimi sırasında kendiliğinden ortaya çıkan işçi konseyleri. 1917 Şubat Devrimi’nden sonra büyük bir yay-

gınlık kazandı ve İşçi, Köylü, Asker Sovyetleri adını aldı. Hükümetlerin karşısında ikili iktidarı oluşturdu. Ekim'den sonra giderek göstermelik bir organa dönüştü.

Sovyetler MYK: İki Sovyet Kongresi arasında Sovyeti temsil eden yürütme organı. Bazen, çeşitli Sovyetler'in MYK'ları ortak toplanırlardı. Ekim'den sonra gerçek anlamda bir iktidarı kalmadı.

İşçi, Asker ve Köylü Komiteleri: 1917 Şubat Devrimi'nden sonra, Sovyetler'le birlikte ortaya çıkan devrimci, radikal taban örgütleri. Üçüncü bir iktidar odağı olarak da görülürler. Ekim'den sonra etkileri kalmadı ve dağıtıldılar.

Fabrika Komiteleri/İşçi Denetimi: Bolşeviklerin Ekim'e kadar hararetle savundukları işçi örgütlenmeleri. Fabrikaların bu komitelerce yönetileceği ve "işçi denetimi" kurulacağı farz ediliyordu. Bolşevikler, iktidara geldikten sonra bunları hızla ortadan kaldırdılar.

Mücadele Komitesi/Komiteleri: Kornilov darbesine karşı, tüm işçi ve askerlerin yer aldığı, Bolşevik, Menşevik, SR vb. bütün Sovyet Partilerinin katıldığı merkezi-yerel savunma komitesi/komiteleri. Eylül'den sonra bu deney bir daha tekrarlanmadı.

Vikhel: Tüm-Rusya Demiryolu İşçileri Sendikaları Yürütme Komitesi. Ekim Devrimi'nden sonra çatışmaların durdurulması ve geniş bir koalisyon hükümetinin kurulması için inisiyatif almış ve sonuçta başarısız olmuştur.

DOM: "Petrograd Fabrika ve Tesisleri Delegeleri Olağanüstü Meclisi"nin kısaltılmış adı. Bolşeviklerin Ekim'den sonra işçilere karşı giriştiği baskıcı uygulamalara muhalefet içinde doğmuş işçi özörgütlenmesi. Çeka tarafından şiddetle bastırılıp ortadan kaldırıldı.

Askerî Devrimci Komite (ADK): 1917 Ekim Devrimi'nin arifesinde, Sovyetler'e bağlı olarak kurulan askerî komite. O sırada Bolşeviklerce ele geçirilip Ekim'de iktidarı fiilen eline alan bu organdır. Ekim'den sonra iktidarı Sovnarkom'a devretti ve dağıldı.

Bolşevik Askerî Örgüt: Bolşeviklerin, askerler içindeki örgütlenmesini yürüten örgüt. 1917 yılı boyunca etkili oldu, Ekim'den sonra dağıldı.

Kızıl Muhafızlar: Başlangıçta kendiliğinden ortaya çıkan işçi milisleri. Daha sonra Bolşevik Partisi'nin silahlı gücü haline geldi. Bir süre sonra Kızıl Ordu'ya iltihak ederek dağıldı.

Duma: Rusya'nın yasama organı. Ekim'den sonra dağıtıldı.

Kent Duması: Ekim öncesi Rusya'da kent belediye meclisi gibi bir organ. Ekim'den sonra dağıtıldı.

Demokratik Devlet Konferansı: İlimli sosyalist kanadın, Kurucu Meclis toplanana kadar devrimci basıncı yatıştırmak amacıyla kurduğu bir tür geçici yasama organı. Başarılı olmadı.

Ön-Parlamento: Aynı amaçla, bir tür geçici yasama/yürütme görevi yapacak, Demokratik Devlet Konferansı'nın oluşturduğu organ. Başarılı olmadı.

Anavatanın Kurtuluşu ve Devrim Komitesi (AKDK): 2. Tüm-Rusya Sovyetler Kongresi'ni terk eden Menşevik ve SR'lerin kurduğu bir örgüt. Başarısız olmuş ve Bolşevik iktidar tarafından zorla dağıtılmıştır.

Kurucu Meclis: Şubat 1917'den sonra tüm halkın ve devrimci partilerin ortak hedefi Kurucu Meclis'in toplanmasıydı. Bolşevikler, iktidarı ele geçirdikten sonra, Kurucu Meclis'i ilk toplantısının sonunda dağıtıp lağvettiler.

Kurucu Meclis Bolşevik Temsilcileri Geçici Bürosu: Kurucu Meclis'teki Bolşevik üyelerin örgütü. Amacı, Kurucu Meclis'i çalışamaz hale getirmektir.

Kurucu Meclis'i Savunma Birliği: Menşevikler ve SR'ler tarafından, Kurucu Meclis'i savunmak amacıyla kurulan örgüt. Zor yoluyla bastırıldı.

Sovnarkom: Ekim'den sonra Bolşevikler tarafından oluşturulan merkezi hükümet organı.

Vesenka/VSNKh: Ulusal Ekonomi Yüksek Konseyi'nin kısaltılmış adı. Bolşevikler, işçi denetimini ortadan kaldırdıktan sonra

ekonomiyi yönetmek üzere bu merkezi örgütü kurmuşlardır.

Okhrana: Çarlık rejiminin gizli siyasi polis örgütü.

Çeka: "Tum-Rusya, Karşıdevrim, Vurgunculuk ve Sabotajla Mücadele Olağanüstü Komisyonu"nun kısaltılmış adı. Sovyetler Birliği'nin ilk gizli siyasi polis örgütü.

Pçeka: Petrograd Çeka'sı.

GPU/OGPU: Çeka'nın devamı olan gizli siyasi polis örgütü.

NKVD: GPU'nun devamı olan, Stalin dönemindeki gizli siyasi polis örgütü.

KGB: NKVD'nin devamı olan, SSCB yıkılıncaya kadarki gizli siyasi polis örgütü.

Kızıl Ordu: Sovyetler Birliği'nin ordusu. Lenin'in emriyle Troçki tarafından kurulmuştur.

Kaynakça

100. *Yılında Ekim Devrimi* (Hazırlayan: Gökhan Atılğan), Yordam Kitap, 2017
- 1917 *Rusya'da Devrimde Devrim* (Hazırlayanlar: Mehmet Ö. Alkan-Y. Doğan Çetinkaya), Tarih Vakfı Yurt Yayınları, 2018
- A.Ascher, *Rus Devriminde Menşevikler*, çev: Celal Kanat, Metis, 1992
- A.Averçenko, *Leninnâme*, çev: Mustafa Yılmaz, Kibele, 2012
- A. Balabanof, *My Life as a Rebel*, Greenwood Press, 1968
- A.Kadir, *Sovyet Rusya'da On Beş Gün*, Kendi Yayını, 1978
- A. Larina, *Asla Unutamam (Nikolay Buharin'in Karısının anıları)*, çev: Gün Zileli, İmge, 2018
- A. Rabinowitch, *Devrime Doğru*, çev: Serpil Pehlivan, Yordam Kitap, İkinci basım, 2017
- A. Rabinowitch, *Bolşevikler İktidara Geliyor*, çev: Levent Konyar, Yordam Kitap, İkinci basım, 2016
- A. Rabinowitch, *Bolşevikler İktidarda*, çev: Can Saday, Hakkı Başgüney, Nihan Elmas, Yordam Kitap, 2016
- A. Roserberg, *Bolşevizm Tarihi*, çev: Levent Konca, Habitus, 2014
- Bolşevik Partisi Tarihi*, çev: Süleyman Arslan, Bilim ve Sosyalizm Yayınları, 1976
- C. Siriani, *İşçi Denetimi ve Sosyalist Demokrasi-Sovyet Deneyimi*, çev: Kurnu Başer, Belge, 1990
- C. Miéville, *Ekim*, çev: Saim Özen, Ayrıntı, 2017
- E. Goldman, *Hayatımı Yaşarken* (2. Cilt), çev: Emine Özkaya, Kaos-Metis, 1997
- E. Goldman, *Rus Devriminin Çöküş Nedenleri*, çev: Yakup Çoşar, Dipnot, 2008
- E. Goldman, *Bolşeviklerin Devrime İhanetinin Öyküsü*, çev: Ali Toprak, Karşı, 2009
- E. H. Carr, *Lenin'den Stalin'e Rus Devrimi 1917-1929*, Çev. Levent Cinemre,

Yordam Kitap, 2010

- E. Traverso, *Bir Savaş Alanı Olarak Tarih*, çev: O. S. Binatlı, Ayrıntı, 2013
- G. Zileli-F. Başkaya, *Devrimi Yeniden Düşünmek-I*, Özgür Üniversite, 2010
- I. Deutscher, *Stalin*, çev: Selahattin Hilav, Ağaoğlu, 1969
- I. Deutscher, *Troçki-Silahlı Sosyalist*, çev: Rasih Güran, Ağaoğlu, 1969
- I. Deutscher, *Troçki-Silahsız Sosyalist*, çev: Rasih Güran, Ağaoğlu, 1970
- J. Reed, *Dünyayı Sarsan On Gün*, çev: Rasih Güran, Ağaoğlu, 2. Baskı, 1968
- J. Stalin, *Works*, Cilt: XII, Foreign Language Publishing House, 1954
- J. Valtin, *Karanlığın Ötesinde*, çev: Gün Zileli, Kibele, 2009
- Kerenski'nin Anıları*, çev: Rasih Güran, Ağaoğlu, 1967
- K. Kautsky, *İktidara Giden Yol*, çev: Özlem Altıok, Yazılama, 2015
- L. Troçki, *Rus Devriminin Tarihi I-II-III*, çev: Bülent Tanatar, Yazın, 1998-1999
- L. Troçki, *Terrorism and Communism* (1920) AnnArbor, 1961
- L. Troçki, *Terörizm ve Komünizm*, çev: Onur Koyuncu, Epos, 2008
- L. T. Tih, *Lenin*, çev: Aslı Önal, Ayrıntı, 2017
- M. Bookchin, *1905'ten 1917'ye Rus Devrimleri*, çev: Ali İhsan Başgül, Dipnot, 2013
- M. Brinton, *Bolşevikler ve İşçi Denetimi*, çev: Necmi Erdoğan, Ayrıntı, 1990
- M. Gündüz, *Bürokrasi ve Sosyalist Demokrasi*, Koral, 1990
- M. Liebman, *Rus Devrimi*, çev: Samih Tiryakioğlu, Ayrıntı, 2017
- Mehmet Ali Aybar, *Leninist Parti Burjuva Modelinde Bir Örgüttür-Marksizmde Örgüt Sorunu*, Kendi Yayını, 1979
- N. Faulkner, *Halkların Rus Devrimi Tarihi*, çev: Tuncel Öncel, Yordam, 2017
- N. N. Sukhanov, *The Russian Revolution 1917* (Eyewitness Account), Translate into English: Joel Carmichael, Oxford University Press, 1955
- N. Poulantzas, *Devlet, İktidar, Sosyalizm*, çev: T. Ilga, Epos, 2004
- N. Werth, *1917 Rus Devrimi*, çev: Esra Özdoğan, YKY, 2002
- O. Anweiler, *Rusya'da Sovyetler (1905-1921)*, çev: Temel Keşoğlu, Ayrıntı, 1990

- P. Avrich, *Rus Devriminde Anarşistler*, çev: Celal Kanat, Metis, 1992
- P. Avrich, *Kronstadt 1921*, çev: Gün Zileli, Versus, 2006
- R. A. Wade, *Rus Devrimi 1917*, çev: Engin Özler, İletişim, 2018
- R. Luxemburg, *Seçme Yazılar*, çev: T. Tayanç, Dipnot, 2013
- R. Pipes, *The Formation of the Soviet Union*, Atheneum, 2. Baskı, 1974
- R. V. Daniels, *The Conscience of the Revolution*, Harvard University Press, 1960
- R. V. Daniels, *Red October: The Bolshevik Revolution of 1917*, New York, Charles Scribner, 1967
- S. Ilgaz, *SSCB Neydi ve Neden Çöktü, Ütopya*, 2017
- S. Wolikow, *Komünist Enternasyonal (1919-1943)*, çev: Erden Akbulut, Yordam Kitap, 2016
- S. Žižek, *Lenin 2017*, çev: Akın Emre Pilgir, Ayrıntı, 2017
- T. Timur, *Devrimler Çağı 1848-1871-1917*, Yordam Kitap, 2017
- V. I. Lenin, *Devlet ve Devrim*, çev: M. Halim Spatar-Celal Üster, Yordam Kitap, İkinci Basım, 2016
- V. I. Lenin, *Toward the Seizure of Power-I*, International Publishers, New York, 1932
- V. I. Lenin, *Toward the Seizure of Power-II*, International Publishers, New York, 1932
- V. N. Brovkin, *The Mensheviks After October: Socialist Opposition and the Rise of the Bolshevik Dictatorship*, Cornell University Press, 1987
- V. N. Brovkin, *Behind The Front Lines of the Civil War: Political Parties and Social Movements in Russia, 1918-1922*, Princeton University Press, 1994
- Volin, *Bilinmeyen Devrim*, çev: Erdem Akbulut, Ayrıntı, 2017
- Y. Doğan Çetinkaya-Foti Benlisoy, *Gelecek 1917 Tarih Devrim Kültür*, Habitus Kitap, 2018
- Y. Zamir, *1917 Ekim Devrimindeki Devlet Sapma*, Teori, 2014

Dergiler

Birikim, Aylık Sosyalist Kültür Dergisi, Ekim Devriminin Yüzüncü Yılı Özel Sayısı, Sayı: 342-343, Ekim-Kasım 2017

Ayrıntı Dergi, 100. Yılında Ekim Devrimi'nin Anlamı Özel Sayısı, sayı: 23, Ekim-Kasım 2017

Praksis, Dört Aylık Sosyal Bilimler Dergisi, 100. Yılında 1917 Rus Devrimi Özel Sayısı, Sayı: 46, 2018, Dipnot Yayınları.

Ekim Devrimi Tartışmaları, Köz, 2017

Historia 1923, Tarih ve Kültür Dergisi, Sovyet Devrimi Özel Sayısı, Sayı: 4, Kış 2018, Bilgi Yayınevi